

2006. ÉVI PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

Ötödik évre tekint vissza a Katonai Logisztika szakfolyóirat pályázati felhívása, amely a tudományos kutatás eszközeivel és módszereivel szándékozik hozzájárulni a haderő támogatás jelenlegi és jövőt illető szakmai feladatai mind teljesebb körű és a lehető leggazdaságosabb végrehajtásához. Az elmúlt időszak során benyújtott több, mint félszáz pályamű mindegyike érdekes és értékes szakmai megközelítésekkel jelentős segítséget nyújtott a csapatok, a haderőnemi katonai szervezetek, valamint a központi logisztikai tagozat előtt álló nemzetközi műveleti támogatáshoz, illetve a nemzeti keretek között zajló felkészítési, fejlesztési és fenntartási feladatokhoz.

Azok a minden szakmai tiszteletet megérdemlő szerzők, akik felelősségteljes beosztásuk ellátása mellett, fáradságot nem kímélve, a tudomány szolgálatában tollat fogtak és gondolataik közvetítésével lehetőséget, alternatívákat kínáltak a szakmai vezetés számára mindazon kérdések megválaszolásához, amelyek a szakmai döntés túlhaladott kereteit időről-időre feszegetik, azok a lehető legjobb példát szolgáltatják a szakállomány számára. Ez alkalommal nem szabad szemérmesnek lenni és a 2006. évi pályázatra felkérés idején hangot kell adni a kevésbé kedvező tendenciákkal kapcsolatos tapasztalatoknak.

Nem lehet megbékélni azzal a ténnyel, hogy csapat tagozatból elvéve érkezik pályázat, holott éppen a logisztikai támogatás végrehajtási szintjén halmozódnak fel azok a gyakorlati tapasztalatok és megoldásra váró szakmai élethelyzetek, amelyek szinte kiáltanak a tudományos igényességgel elvégzett kutatómunka és publikáció után.

Ugyanide sorolható a **tanintézeti** pályázatok számának csökkenése, a **szárazföldi logisztikai tagozat** hosszabb ideje tartó hallgatása, a légierő szakmai problémaérzékenységének és ezzel együtt a publikációk számának csökkenése, de a **központi logisztikai tagozatot** nézve sem kedvezőbb a helyzet. Éppen ezért a 2006. évi pályázati felhívás elsősorban a csapatszintű logisztikai szervezetek előtt álló szakmai problémák megoldására keresi a választ.

Az eddigi pályázatok **szakmai színvonalát** a **Honvédelmi Minisztérium** szakmai szervezetektől érkezett pályaművek, az **MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság** ágazati publikációi, valamint a **külső logisztikai szakértők** írásai **garantálták**.

Ezeket, a pozitív tendenciákat minden erővel célszerű megőrizni és a jövőre nézve továbbvinni.

A másik irányban viszont **ösztönözni kell azt a kört**, melynek bekapcsolódása a szakmai tudományos vérkeringésbe elemi szükségszerűség. Ebben a szakmai irányító szervezeteknek és a különböző szintű parancsnokságok logisztikai vezetőinek, valamint nem utolsósorban tanintézetek szaktanszékeinek másra át nem ruházható feladatai vannak. Különösen a katonai logisztika mai helyzetében és az előtte álló feladatok ismeretében fontos a **szakmai vélemény**, gondolatok és álláspontok **világos megfogalmazása**, illetve azok **tudományos megalapozottsággal** történő közreadása. Ehhez nyújt segítséget és teremt fórumot jelen pályázati felhívás is.

Az elmúlt évek sikeres pályaművei közül hosszan lehet idézni azokat sorát, melyekből számos értékes gondolatot lehetett meríteni a katonai logisztika fejlesztése, a NATO logisztikai harmonizáció a Befogadó Nemzeti Támogatás szakmai feladatainak előkészítése, a nemzetközi (NATO) gyakorlati logisztikai tapasztalatok átadása és feldolgozása, valamint a szakelmélet gazdagítása vonatkozásában.

A 2006. évi pályázatok ajánlott témáit – összhangban Dr. Gáspár Tibor mk. vezérőrnagy „Logisztika a stabilizáció időszakában” című cikkében foglaltakkal, valamint a 2006. évi feladatsabó értekezletén elhangzottakkal – az alábbiak alkotják:

- **A katonai logisztika** funkcionális és ágazati területein **hiányzó szabályozások kidolgozásának elősegítése** a szövetségi és a nemzeti doktrínális elvek érvényesítésével, valamint a jogszabályi környezetbe illesztésével.
- **Az új honvédelmi törvény** és végrehajtási rendelete alapján a minősített időszakok honvédségi igényeivel kapcsolatos tervező munka szakmai alapjainak, elveinek és módszereinek kidolgozása.
- **Az önkéntes rendszerű haderő** feladatrendszeréből következő támogatási igényekkel összhangban, a régi ellátási elvek felülvizsgálata és a szükséges változtatások koncepcionális kimunkálása.
- **A Tárca Védelmi Tervező Rendszer** elveinek és követelményeinek érvényesülése a korábbi logisztikai tervezési rendszerében, különös tekintettel a feladatalapú erőforrások és költségtervezés végrehajtására.

- *A katonai logisztikán belül szervezeti-működési átalakítások* motivációi és az azokra épülő fejlesztési elgondolások kialakítása a csapat- és a központi logisztikai tapasztalatot érintően. A helyőrségi logisztikai támogató rendszer hatékonyabb működését elősegítő javaslatok kidolgozása.

- *A tervezett és folyamatban lévő logisztikai fejlesztések* összefüggései és hatásai az önkéntes rendszerű haderő alapfeladatainak végrehajtására. (Ez az összefogott téma az egyes fejlesztések szerinti részekre is bontható).

- *A logisztika gazdálkodás* funkcionális területein belül kialakult helyzet jellemzői és megoldási alternatívák a meglévő problémák felszámolására. (Ez a téma egyaránt érdekes lehet a csapatgazdálkodók, illetve a központi gazdálkodók megvalósításának színterein).

- *A NATO komform termékazonosítási rendszer* kiépítésének szükségessége és az átkodifikálási feladatok végrehajtásának jelentősége.

- *A haderő ellátás funkcionális és ágazati feladatai* tervezésének, szervezésének és végrehajtásának racionalizálása, illetve azzal összefüggésben egy **Katonai Logisztikai Központ** kialakításának indokoltsága .

- *Az inkurrens technikai eszközök és anyagok* kezelésével és a veszélyes anyagok megsemmisítésével kapcsolatos szakmai feladatok megoldása.

- **A Nemzetközi Katonai Stratégia** honvédségi készletekkel összefüggő koncepciójából következő feladatok a stratégiai készletképzés területén, illetve a honvédségi igények minősített időszaki tervezése vonatkozásában.

- *A katonai és a polgári logisztika együttes szerepvállalásának* területei a haderő ellátásában, valamint a támogatás kihelyezésének lehetséges útjai és irányai.

- **A Befogadó Nemzeti Támogatás** katonai logisztikai feladatai előkészítésének aktuális feladatai, különös tekintettel a kiadott **Tervezési és Módszertani Útmutató** alkalmazására.

- **A BNT Központi Adatbázis** fejlesztésének tartalma és összefüggései a 2007. évben esedékes **Képesség Tervező Katalógus** pontosításával.

- *A haderő alaprendeltetés szerinti feladatainak támogatása* téren – a térképész-, meteorológiai-, tűzszerész és más szakterületeken – elindított, illetve szükséges fejlesztések katonai logisztikai tartalma, vonzatai.

Az ajánlott témaválasztás nem zárja ki, hogy bármely pályázó más téma kifejtésével vegyen részt a pályázaton. Ugyanakkor az a pályázó, aki az ajánlott témákból választ a pályázatok elbírálásánál plusz pontokra számíthat.

Pályázni kizárólag az e pályázati felhívásra készített, eredeti és máshol meg nem jelent tanulmányokkal lehet, melyek átfogóan irányulhatnak a katonai logisztika egészére, vagy funkcionális területeire, illetve azokon belül egy-egy szakágazati probléma elméleti kutatáson, vagy gyakorlati tapasztalatokon alapuló feldolgozására.

1. Pályázatok benyújtása:

A pályázók tanulmányaikat jeligével ellátva, zárt borítékban – a borítékon belül külön lezárt boríték tartalmazza a szerző nevét és címét, telefonos elérhetőségét – a következő címre küldjék, illetve juttassák el.

Katonai Logisztika Szerkesztőség

1104 Budapest, Zách u. 4.

1581 Budapest, Pf: 31. (Tóth József nyá. ezredes).

A maximum 40-60 gépelt A/4 oldal terjedelmű pályaművek benyújtásának határideje:

2006. október 10.

2. A pályázatok értékelése:

Az elmúlt évek bevált gyakorlata szerint a benyújtott pályaműveket két egymástól független szakértő bírálja el a külön kiadott értékelési szempontok és adható ponthatárok figyelembevételével.

A szakértői bírálatok határideje: 2006. november 05.

A díjak átadása a **Központi Logisztikai Nap ünnepi állománygyűlésén** történik.

3. Díjazás:

A Katonai logisztika folyóirat Szerkesztő Bizottsága az **első, második, harmadik** helyezettet pénzdíjazásban részesíti, amelyen túl megfelelő szakmai színvonalú **2 pályaműnek különdíjat** ítél oda, az alábbi értékekben:

I. díj	150 ezer Ft
II. díj	100 ezer Ft
III. díj	75 ezer Ft
Küöldíj	60-60 ezer Ft.

A folyóirat **Szerkesztői Bizottsága** állásfoglalásának megfelelően a díjazott és alkalmas pályázatokat folyamatosan jelentjük meg a különböző számokban.

Ennek megfelelően kerültek – kerülnek közlésre a 2005. évi pályaművek közül:

A.) A 2005/4. számba:

• **Zsiborás János nyá. ezredes** és **Dobos Rezső nyá. alezredes**
I. díjat nyert közös pályázata:

„Az egységes tervezés megvalósulása a BNT tervezési-módszertani útmutatójában” címmel. **I. RÉSZ.** (a II. RÉSZ a 2006/2. számba kerül).

B.) A 2006/1. számba:

• **Briák Ottó mk. ezredes** **I. díjat** nyert pályázata:

„A rendszeresítési folyamat változásainak lehetséges útjai az új követelmények kihívásainak tükrében” címmel.

• **Veres István nyá. mk. ezredes** **Külön díjat** nyert pályázata:

„A MiG -29 típusú repülőgépek **„állapot szerinti”** üzemben-tartása” címmel.

C.) A 2006/2. számba:

• **Dr. Hautzinger Gyula ezredes és Bakó Antal mk. ezredes Külön díjat nyert közös pályázata:**

„A nemzetközi (Lengyel) Közép-Dél hadosztály logisztikai biztosítása, a Magyar Szállító Zászlóalj tevékenysége” címmel. **(I. RÉSZ)**.

• **Gerebenics József mk. alezredes III. díjat nyert pályázata:**

„A MH logisztikai gazdálkodási szakterületein érintett állomány képzési-kiképzési rendszerének bemutatása” címmel. **(I. RÉSZ)**.

(A tanulmányok II. RÉSZ-ei a következő számban jelennek meg).

*Felhívjuk a tisztelt pályázók figyelmét a pályázatokhoz csatolt jel-
ígés boríték gondos lezárására és a kért határidő betartására.*

Szerkesztő Bizottság

LOGISZTIKAI BIZTOSÍTÁS ELMÉLETE
AZ ÚJ ORSZÁGVÉDELMI TERVEZŐ RENDSZER
SAJÁTOS HATÁSAINAK ÉRTELMEZÉSE
(A KONFERENCIA FOLYTATÓDIK)

Briák Ottó¹

Mottó: a mocsár lecsapolásához nem a békák véleményét kell kikérni.

2005. november 3-án a HM Védelmi Hivatal szervezésében konferencia került levezetésre az országos védelmi tervező rendszer létrehozásának kérdéseiről.

Az előzetesen írásban is kiadott előterjesztés alapvető mondanivalója az volt, hogy megfelelő részletes helyzetfelmérést követően, célszerű volna a differenciáltan, ma minden tárcánál és a védelmi bizottságoknál folyó védelmi kérdésekről szóló tervezést elveiben és tartalmi kimeneteiben egységesíteni, abból a célból, hogy a védelmi tervek kormányzati szinten integrálhatók legyenek. Ennek alapvető indoka, hogy a jelenlegi tervező rendszer egyrészt nem biztosítja a védelmi feladatokért a legfőbb felelős Kormánynak azt, hogy ez irányú döntései megalapozottak, konkrét adatok és számvetések által alátámasztottak legyenek. Másrészt a Kormányzati döntés-előkészítésben külön-külön megjelenő védelmi feladatok országosan nehezen, vagy egyáltalán nem prioritizálhatók, amelynek eredményeként a korlátozottan rendelkezésre álló erőforrások a feladatok és azok prioritása arányában nem oszthatók szét. Ez számos esetben igényli az azonnali és terven kívüli megoldások és beavatkozások alkalmazását, amely a dolog természeténél fogva, nem feltétlenül teljesíti a gazdaságosság és a hatékonyság követelményét.

A probléma megoldására a konferencia előterjesztései egy tartalmában egységes védelmi képességek érdekében végrehajtandó, feladatokhoz rendelt erőforrás és költség tervezés elgondolását vázolták fel, amelynek egységessége által biztosítható a tervek átláthatósága és Kormányzati szintű integrálhatósága. Módszertana viszont meghagyná az egységesítés opcionális választhatósága mellett a nagy tervező centrumok tervezési szuverenitását. Az elgondolásról a konferencián

---

¹ Briák Ottó nyá. mk. ezredes, HM Kabinetfőnök főtanácsadó, Kontroling Munkacsoport vezető.

a mélységes egyetértéstől, szükségességének nyomatékos hangoztatásától a merev elutasításig, indokoltságának alapvető kétségbe vonásáig szinte mindenféle vélemény elhangzott. A reakciók sokfélesége azt jelzi, hogy az elgondolás fogadtatása, legalábbis nem volt egyértelmű.

A felvetések persze sokfélék voltak és több irányból közelítették meg a kérdést. ***A kritikák többsége az új tervező rendszer megvalósításának munkaigényességét, a pénz helyett a naturáliákban is történő tervezés szükségességét, a jelenlegi tervező rendszer pazarló voltát, illetve az üzemgazdasági típusú tervezésre való áttérés szükségességét támadta, vagy kérdőjelezte meg.*** A szóban elhangzott, illetve az írásban átadott hozzászólások általános mondanivalója alapvetően egy furcsa kettősséget tükrözött. Egyrészt úgy általában majd mindenki egyetértett a céllal és a módszerrel, másrészt ugyanakkor megjegyzéseikben olyan kifogásokat hangoztattak, amelyek részeiben, vagy egészében az új tervezési rendszer szükségtelenségéről, vagy lehetetlenségéről szóltak.

Nagyon érdekes és figyelemre méltó volt számos olyan vélemény, amely ***a védelmi tervezés kormányzati szintű összesítésének szükségességét kérdőjelezte meg.*** Ezek mondanivalójának lényege az volt, hogy az ágazati és a tárca szintű védelmi tervekről nem szükséges a Kormányt információkkal ellátni, csak abban az esetben, ha egy-egy ügyben Kormányzati intézkedésekre, vagy beavatkozásra van szükség.

Ezekben a véleményekben, de a többiben sem merült fel az igényekhez képest erősen korlátozott erőforrásokkal való gazdálkodás, illetve elosztás feltételei megteremtésének szükségessége. ***Érdekes módon többen felvetették a pénzügyi és anyagi források hiányát, de ezzel szemben fel sem merült olyan tervezési módszerek alkalmazásának igénye, amelyek azonos források gazdaságosabb felhasználásával több feladat végrehajtását tennék lehetővé.*** Megoldást kizárólag a pénzforrások nominális növekedésében, vagy a feladatok csökkentésében láttak. ***A hozzászólásokból egyértelműen kiderült, hogy a feladatok finanszírozásának javításában az érintettek gondolkodásában ma is a fő szerep az extenzív megoldásoké.***

Nagyon meglepő volt, hogy a hozzászólók döntő többsége nem ismerte fel a naturális erőforrásokban történő tervezés jelentőségét. Azt pedig végképp nem érzékelték, hogy a pénzkeret tervezés naturális erőforrások nélkül hiteltelen, bizonyíthatatlan és átláthatatlan.

A pénzkeret tervezés mellett érvelők egyike sem tért ki arra az „***aprósággra***”, hogy a tervezők, naturális erőforrástervek hiányában, minek alapján állítják, vagy állapítják meg azt, hogy egy adott feladat vég-

rehajtásához miért pont a tervezett pénzösszeg szükséges. Miért nem a fele, a harmada, vagy a kétszerese. Az is homályban maradt e témában, hogy az előző tervezési folyamat kontrollingja nélkül miért tekintik a tervezők a bázist, legyen az a megelőző év, vagy évek átlaga, vagy például a maradékelv alapján megállapított korábbi azonos célú felhasználás – függetlenül attól milyen hatékonysággal, célszerűséggel és mennyire optimálisan történt a felhasználás – objektívnak? Ha pedig ez nem objektív, akkor minek alapján tervezik ehhez viszonyítva e feladatok pénzigényét a jövőben? Nos ezekre a kérdésekre a hozzászólásokban nem volt egzakt válasz.

Sőt egyáltalán nem derült ki belőlük, hogy ahol készülnek védelmi tervek ott ezeknek a gazdasági szempontoknak, hogyan próbálják megfeleltetni azokat. De felmerül az a kérdés is, hogy **mi történik azokon a védelmi szakterületeken, amelyekről a jelenlévő szakemberek azt állították, hogy gyakorlatilag nem tervezhetők.** Ezekre az esetekre tényleg **nincsenek tervek?** Ha mégis vannak, akkor **mennyiben reálisak? Mi adja a realitásukat?** És ha ilyen bizonytalan az egész, vajon **végrehajthatók-e egy adott krízis helyzetben ezek a tervek?**

A hozzászólások ilyen és ehhez hasonló kérdőjeleit gyűjtöttem csokorba és megpróbáltam azokra, az előterjesztés elvei alapján magyarázatot adni. Mintha a helyszínen vitatkoztunk volna. **A konferencia tehát ebben az írásban folytatódik.**

1. Több hozzászóló erőteljesen hangsúlyozta, hogy **„nem lehet minden válsághelyzetre megoldási opciókat kidolgozni, és főleg nem lehet terveket készíteni”.**

A felvetés alapvetően jogos. Tényleg nem tudjuk előre egy-egy kialakuló válsághelyzet konkrét paramétereit, így valóban nem lehet ezek kivédésére terveket készíteni. Azt azonban tudjuk, hogy általában milyen típusú válsághelyzetek következhetnek be, sőt azt is tudjuk, hogy a válsághelyzetek általában hogyan zajlanak le. Persze egy erről szóló terv valóban nem képezheti le ezen helyzetek minden elemét és azok minden részletét. **Tervezni nem is ezekre, a részletekre kell, hanem az általános folyamatra. Ezen belül fel kell tárni az általános folyamat bekövetkezésének feltételrendszerét, majd e feltételek lehetséges változataira kell kidolgozni a lehetséges válsághelyzeteket és azok megoldásainak lehetséges opcióit. Ezek nagy valószínűséggel és jó közelítéssel le fogják fedni mindazon bekövetkezési forgatókönyveket, amelyek a valóságban előfordulhat-**

nak. Ezekre pedig lehet és kell is tervezni. Ha ehhez még némi kockázatelemzést is csatolunk, akkor a valóságban is bekövetkező esetek döntő többségére igazak lesznek a terveink, még akkor is, ha minden részletre nem is térnek ki.

A konferencián felhozott példában elhangzott, hogy a francia rendőrségnek biztos, hogy nem volt terve az októberi párizsi nemzetiségi zavargásokra. Arra valóban nem, de arra valószínűleg biztosan volt, hogy ha a fővárosban etnikai zavargások törnek ki és ezek mérete 1-es, 2-es, vagy 3-as mértékű (fokozatú) lenne, ha fegyveres, ha csak demonstrációs célú, ha rombolásos, ha bír más társadalmi csoportok támogatásával, vagy ha nem, ha politikai-, vagy csak gazdasági jellegű, ha a megoldására elég a városi rendőrség, vagy ha más erőket is be kell vonni, ha..., ha..., ha..... **Akkor a kormányzat hogyan, milyen erővel, milyen módszerekkel fog reagálni?** Mik a zavargások mérföldkövei, amelyek bekövetkezésekor más típusú reagálás szükséges. Tehát minden lehetséges alternatívára volt reagálási terv, amelyből azok végrehajtását emelték ki, amelyek a valóságban is bekövetkeztek. Ha ehhez a kockázatelemzés módszerével még azt is hozzátették, hogy melyik „**ha**”-nak mekkora a bekövetkezési esélye, akkor ezekre a változatokra igen pontos tervek elkészítésére volt lehetőség. Ezen az alapon tehát az abszolút váratlan helyzetek is konkrétan tervezhetővé válnak.

A válsághelyzetek ebben az értelemben igen is tervezhetők és tervezendők is. Ezt várja el tőlünk a társadalom, amely ennek az elvárásnak az alapján bízunk abban, hogy az „illetékesek” rendelkeznek ezekkel, a tervekkel. Bízunk abban, hogy egy-egy válsághelyzet bekövetkezésekor ezek az illetékesek felkészültek az elhárításra, és **nem abban bíznak, hogy a váratlan helyzetek rögtönzések sorozatával megoldhatók lesznek majd.** Ezzel a társadalmi bizalommal nincs jogunk játszani, különösen úgy, hogy a megoldások szakmai lehetőségei – legalább is a tervezés területén – rendelkezésre állnak, csak meg kell ismer-ni és alkalmazni őket.

2. Számos más hozzászólásnak volt visszatérő mondanivalója az, hogy az előterjesztett tervezési rendszerjavaslat a katonai-védelmi tervezésre alkalmazható, de a többi válsághelyzet típusra nem, vagy csak igen erős megszorításokkal. **A magyarázat viszonylag egyszerű volt:** a katonai védelem politika, az

emberek akarata által vezérelt, míg a természeti és civilizációs katasztrófák nem függenek az emberi döntésektől.

A magyarázat olyan valószínűen hangzik, hogy akár igaz is lehetne. Ha azonban kellő absztrakcióval kezeljük az ügyet, már nem ennyire egyértelmű a kép. Gondoljunk csak bele, hogy honnan vannak ismereteink a háborús, vagy más fegyveres cselekmények lefolyási rendjéről. Természetesen az előző hasonló jellegű események tapasztalatai alapján. Ezzel analóg, honnan lehet képünk a természeti és civilizációs katasztrófák várható eseményeiről. Valójában itt is csak a korábbi hasonló események tapasztalataiból. Azaz, ***mindkét katasztrófa csoport esetén a korábbi, hasonló esetek tapasztalatainak elméleti általánosítása nyomán próbálunk következtetni egy jövőbeni azonos jellegű eseményre.*** Machiavelli, a középkor egyik legjelentősebb katonai teoretikusa ezt úgy fogalmazta meg, hogy minden hadsereg, gyakorlatilag egyelőre már megvívott háborúra készül.

Tovább boncolgatva a katonai tevékenységekkel szemben a természeti katasztrófák tervezhetetlenségét, azt is látjuk, hogy ***a természeti folyamatok*** – így a katasztrófák is – a tudomány számára jól kutathatók, törvényszerűségei viszonylag egyértelműen feltárhatók és az így meghatározott törvényszerűségek adott határok között tartósnak és ami még ennél is fontosabb objektívnek tekinthetők. Ebből az következik, hogy a természeti törvényekben felismert szükségszerűségek jelentősen visszaszorítják a természetről szerzett ismereteinkben a vak véletlenek bekövetkezését. Ezért bátran kijelenthetjük, hogy ***a természeti törvényeknek alávetett folyamatok viszonylag jól tervezhetők.***

A hatalmas hegyoldalokról kiirtott erdők például nagyban valószínűsítik, hogy olvadáskor a hólé nem szívódik fel a talajba, hanem lezúdulva a völgyekben húzódó folyókba, áradásokat fog eredményezni. A belvízi elvezető árkok kitisztításának évtizedes elmaradása pedig várhatóan jelentős belvízkárokat fog okozni. Ezeket figyelmen kívül hagyni és bízni a kevésbé csapadékos időjárásban, majd hangoztatni a vízkárok váratlanságát és tervezhetetlenségét nem igazán tűnik szakmailag korrekt megoldásnak.

Ezzel szemben *a politikai döntések által meghatározott társadalmi folyamatok* – esetünkben a katonai, fegyveres konfliktusok – bár ugyancsak rendelkeznek adott törvényszerűségekkel, számos szubjektív elemet hordoznak és mint minden társadalmi törvényszerűség *döntően tendenciaszerűen érvényesül. Ebből egyértelműen következik, hogy objektivitásuk csak hosszabb idő (több azonos jellegű esemény) átlagában érvényesül.*

Ami az **OVTR** és a katonai tervezés kizárólagos ekvivalenciáját illeti, e véleményben sajnos keveredik a veszélyhelyzetek közti prioritássorrend megváltozása és e veszélyhelyzetek tervezési módszertanának egységes felfogása. Az érintett hozzászólásokban e kettő kizárta egymást.

Ezzel szemben:

Azt egyértelműen el kell fogadni, hogy a védelmi feladatokban a katonai védelem prioritásai megváltoztak. A nemzetközi helyzet változásai, a két világrendszer szembenállásának megszűnése, az európai közvetlen háborús fenyegetettség esélyének erőteljes visszaszorulása, az ország **NATO** és **EU** tagsága mind-mind a katonai erővel megoldható veszélyhelyzetek hátrébb sorolódásához vezetett. Ezzel párhuzamosan szinte a nullára csökkent a társadalom, katonai fenyegetettséggel szembeni veszélyérzete. Mindez mára olyan mértékűvé vált, hogy *esetenként megkérdőjeleződik a nemzeti haderő szükségessége is egyes társadalmi csoportokban.*

Az okfejtésben számos igazságelem van, de sok elnagyolt igazságot, vagy téves értékítéletet is tartalmaz. Témájuk szempontjából, most nem cél ezek megvitatása, ezért egyszerűen külső objektivitásnak tekintjük ezt a társadalmi felfogást, különösen azért, mert egy tényleges és valós társadalmi tudatállapotot tükröz.

Azt azonban hibás okfejtésnek, vagy a tervezési elgondolás elemei félreértéseként kell értékelni, ha ezt az értékítéletet ráhúzzuk a védelmi tervezésre is, csak azért, mert ezt a tervezési módszert a HM kezdte el saját tevékenységeire alkalmazni. Csak azért, mert a haderő képesség és feladatalapú erőforrás-tervezést folytat és a haderő alkalmazásának szerepe visszaszorult a védelmi feladatokban, ez még nem jelenti azt, hogy a

szóban forgó tervező rendszernek is prioritást kell váltania. **Már többször hangsúlyoztam, de itt ismét megteszem: e tervezési rendszer célja az, hogy minden vezetési szint részére szervezetszerű információt tudjon szolgáltatni arról, hogy az adott védelmi képesség kialakításával megbízott szervezet(ek) az erre biztosított forrásokat mire, milyen mértékben és milyen céllal használja fel. Mindezt ne utólag, hanem a tervekben előre mondja meg, annak érdekében, hogy a korláatosan rendelkezésre álló erőforrásokat a Kormány a feladatokhoz viszonyítva, a lehető legoptimálisabban tudja elosztani.** Ehhez pedig – természetesen – rendelkeznie kell mindazokkal az információkkal (igény és végrehajtási tervekkel, ezeken belül a ráfordítások tárgyával és összegével minden védelmi képesség vonatkozásában) amelyek biztosítják számára a rendelkezésre álló erőforrásokkal való gazdálkodás lehetőségét, a tárcák (és velük az egyes védelmi feladatok) partikuláris érdekeivel szemben, vagy azok figyelembevételével az állami érdekek érvényesítését.

Ha végig megyünk a fenti követelményrendszeren, akkor egyértelművé válik, hogy a felvázolt tervezési rendszer elemek egyike sem haderő specifikus. Az bárhol, bármilyen forrásgazdálkodási terv elkészítésénél alkalmazható. Ezzel együtt a fentiekből az is jól látható, hogy a naturáliákban való tervezés ebben a rendszerben nem léphető át, mert azzal elmaradna a tervezett pénzkeretek hitelesítése.

Úgy vélem, hogy ennek a kérdésnek az értelmezésénél a mosdóvízzel (a védelmi feladatokban a katonai erő hátrébb sorolódásával) nem volna célszerű kiönteni a gyereket is (a katonai tervezésben is alkalmazott tervezési rendszert).

A fenti eszmefuttatás azt jelenti, hogy **azok a kijelentések, melyek szerint a katonai tevékenységekkel szemben a természeti jellegű minősített időszakok nem tervezhetők és konkrétan az OVTR bevezetésének az ilyen eseményeknél nincs, vagy csak korlátozottan van létjogosultsága, elvileg sem, de gyakorlatilag sem állják meg a helyüket.** Éppen ezért határozottan állítom, hogy a természeti jellegű minősített események igen jól és viszonylag nagy pontossággal tervezhetők. Azt is meg kell azonban mondani, hogy ez nem jelenti azt, hogy a konkrét természeti katasztrófák minden részlete, azok összes eseménye tételesen megjósolható és erre tételes tervek építhetők. Azt azonban mindenképpen jelenti, hogy ezek a természeti rendkívüli események és azok hatásai a korábbi azonos esetek, valamint az erre épülő tudományos kutatá-

sok alapján egyértelműen prognosztizálhatók. Ez pedig éppen elég a tervezéshez, mivel egy ilyen prognózisra megoldási opciók sora, erre pedig az ezekhez szükséges gazdasági feltételrendszer bátran ráépíthető.

Az elhangzott véleményekkel ellentétben, *ezért nem a haderőtervezés az OVTR legfőbb és elfogadható pontossággal művelhető területe és az egyéb területeken való alkalmazás csak ennek mellékterméke, hanem éppen fordítva: a természeti törvények által meghatározott folyamatok tervezési módszerének a transzformálásáról van szó a társadalmi determinációk területére. Ilyen indokkal számítani az OVTR alkalmazását a természeti és civilizációs katasztrófák kezelésének tervezéséből indokolatlan, szembeállítani a katonai tevékenységek tervezésével pedig kifejezetten szakszerűtlen és tudománytalan.*

Végkövetkeztetésünket számtalan példa támasztja alá. Kezdve a természeti katasztrófák előrejelzésétől, az ózon problémán át a globális felmelegedésig. Itt tehát *nem az a kérdés, hogy lehet-e egy természeti katasztrófát vagy társadalmi krízist előre jelezni és azok hatásainak kezelésére felkészülni. A kérdés az, hogy a prognózis milyen arányban szolgálja tisztán a katasztrófa helyzet szakmai kezelését és milyen mértékben a korlátozottan rendelkezésre álló erőforrások elosztásában a szervezeti pozíciók erősítését.*

3. Erre a konklúzióra erőteljesen rímel az egyik országos szervezet képviselőjének a konferencián tett azon felvetése, hogy *„be tudja bizonyítani azt, hogy hazánkban terrorcselekmény évtizedekre visszamenőleg nem volt, ellenben naponta százas nagyságrendben halnak meg a közúti balesetekben. Mégis a terrorizmus elleni harc ma a minősített időszakok egyik fő slágertémája”.*

A felvetéssel kapcsolatban két kérdés rögtön adódik. **Először:** könnyen bebizonyítható, hogy középületeink nagy részében évtizedekre visszamenően nem volt tüzeset. Mégis minden középületben kötelezően megszervezett a tűzoltásra való felkészülés és ennek eszközeire az állam évente milliárdokat költ. **Másodszor** (és ez talán néhány centiméterrel az öv alsó szélé alatt van): ha ilyen elenyésző nálunk a terrorizmus veszélye, akkor miért fogadta el az adott rendőri szervezet a 2001. szeptember 11-i események nyomán, egyetlen szó ellenvetés nélkül, a terrorizmus elleni harcra való felkészülésre a milliárdos nagyságrendű soron kívüli állami támogatást. Továbbá, ha

nincs terrorveszély – saját értékelésük szerint – vajon mire költötték el ezt a temérdek pénzt?

Más példánál, de még mindig a terrorizmusnál maradva, a rendkívüli helyzetek tervezhetetlenségének demonstrálására elhangzott, hogy *„nagy valószínűséggel a francia rendőrségnek nem volt konkrét terve, költségvetése pedig biztosan nem, a 2005. szeptemberi-októberi párizsi arab zavargások kezelésére”*.

Tulajdonképpen mindkét állítás igaz: valóban évtizedekre visszamenően nem volt nálunk terrorcselekmény és – ahogy ezt korábban, más összefüggésben már kifejtettem – majdnem biztos, hogy a francia rendőrségnek sem volt konkrét terve egy ilyen konkrét zavargás elfojtására. *Az viszont biztos, hogy a terrorizmus ma világjelenség és egyre terjedőben van. Ha Magyarországon még nem is volt ilyen cselekmény, nem értem, hogy miért kellene megvárnunk, amíg néhány terrorakció nálunk is megtörténik, majd ennek tapasztalatai alapján felkészülni a megelőzésre, vagy az elhárításra.* Mivel a terrorizmus a globalizációs folyamat része, az ilyen események bekövetkezése nálunk is valószínűsíthető. A globális kihívás globális megoldásokat kíván, ami esetünkben azt jelenti, hogy *tanulnunk kell más népek ez irányú tapasztalataiból és nem megvárva a hazai eseményeket, a külföldi esetek általánosítása alapján kell felkészülni – ha úgy tetszik megtervezni – a terrorcselekmények megelőzésének, elhárításának és következményei felszámolásának feladatait.* Még akkor is, ha ilyen esemény nálunk még nem volt. Ebben a helyzetben ez az egyetlen ésszerű cselekvési irány.

Ami pedig a váratlanul kitört zavargásokat illeti – rímelve a már korábban elmondottakra – meggyőződésem, hogy ha a konkrét ügyre vonatkozóan nem is volt (mert nem is lehetett) terve a francia rendőrségnek, arra azonban biztosan volt, hogy egy ilyen típusú rendkívüli helyzet esetén milyen erőket, milyen lépcsőzésben, milyen eszközökkel felszerelve, milyen intenzitással, milyen együttműködési rendszerben kell alkalmazni. Ezeket az általános tervtégeket a francia rendőrség csak adaptálta a konkrét helyzetre, azaz *ebben a váratlan helyzetben is tervszerűen, előre meghatározott cselekvési algoritmus szerint működött.*

A hozzászólásokban elhangzott érvek tehát nem alkalmasak a váratlan helyzetek tervezhetőségének és annak szükségessége kétségbevonására. Arról nem is beszélve, hogy a tervszerű cselekvésnek az adott és más esetekben sem, valójában nincs alternatívája. Úgy gondolom, hogy a tervezés szükségességének – bármilyen, hangsúlyozom, *bármilyen indokkal történő – kétségbevonása csak két dolgot eredményezhet: cselekvési anarchiát és a rendelkezésre álló erőforrások ötletszerű, rögtönzésen alapuló és ezért mélységesen pazarló felhasználását.* Ezért valójában érthetetlen az a vehemencia, amellyel mind több védelmi területet kívánnak néhányan kivonni a tervszerűség hatóköre alól.

4. *Fontos gondolata volt a hozzászólásoknak, annak boncolgatása, hogy a tervezés kockázat, vagy forrásalapú legyen-e.* A kockázat alapú tervezés a rendkívüli helyzet okozta veszély arányában szándékozik annak kezelésére forrásokat biztosítani. A forrásalapú tervezés alapelve, hogy azoknak a kockázatoknak a kezelését kell tervezni, amelyekre forrásokat tudunk biztosítani. Az előterjesztés megszorításokkal ugyan, de ez utóbbi, a hozzászólások az előbbi megoldás mellett törtek lándzsát. Valójában azonban a hozzászólásokban rossz volt a kérdés feltevés.

Annak az elvnek a hangsúlyozása igen tetszetősnek tűnik, hogy a veszélyeztetettség mértéke határozza meg a kezelésére fordítandó forrásokat és ne fordítva: a források mértéke a kezelendő veszélyeket. Az elvvel akár egyet is lehetne érteni, ha nem kellene mindig újra meg újra figyelembe venni a rendelkezésre álló források korlátozottságát. Az a téma egyszerűbb oldala, hogy kimondjuk amire nincs pénz, azt nem hajtjuk végre. A dolog különösen nem is szorul magyarázatra, hiszen szinte evidenciáról van szó. *Az igazi kérdés azonban nem is az, hogy finanszírozzunk e olyan feladatokat, amelyekre nincs forrásunk, hanem az, hogy mely feladatok kerüljenek a finanszírozható és melyek a „forráshiány miatt elmaradt” kategóriába.* Ennek eldöntése tehát az igazi dilemma. A válasz egyrészt politikai felelősség, másrészt szakmai racionalitás kérdése.

A folyamat, amelyet a döntés érdekében le kell bonyolítanunk, az a **priorizálás.** *Ennek során kell az arra jogosultaknak eldönteniük, hogy a teljes feladatvertikumot lefedni képtelen forrásokból mire jusson és mire ne.* Nyilvánvaló, hogy a védelmi döntési szempontrend-

szer, a társadalom egészének biztonsága, politikai érdekekhez kapcsolódik. ***Ebben a rendszerben az adott szintű politikai vezetésnek kell meghatározni, hogy melyik védelmi feladat előbbre való a másikkal. Ebben a politikai döntési folyamatban azonban – előkészítőként – természetesen részt kell vállalnia a szakmáknak is.*** Ez pedig azt jelenti, hogy a szakembereknek olyan terveket kell letenni a politika asztalára az esetleges krízishelyzetek kezelésére, amelyek, egyrészt befogadhatók az ebből a szempontból laikus döntéshozóknak számító politikusoknak, másrészt megfelelnek az adott szakma minden releváns szabályának.

Ezekből az alapelvekből kiindulva, rendkívül nehezen értelmezhető a vélekedés arról, hogy nem a rendelkezésre álló forrásoknak kell meghatározni a védelmi képességek színvonalát, hanem pont fordítva: a szükséges védelmi képességeket kell valahogyan megfinanszírozni. ***Ez a vélemény ugyanis csak akkor állná meg a helyét, ha a források korlátlanul állnának rendelkezésre.*** Ennek hiányában azonban nem szerencsés a védelmi képesség-szükségletet szembeállítani a finanszírozhatósággal. A kettő között ugyanis nem „*vagy-vagy*”, hanem „*dialektikus kölcsönhatás*” kapcsolat van. Ez nem jelent mást, mint azt, hogy ***meg kell határoznunk az optimális védelmi szükségletekhez tartozó forrásigényt, majd ezt összehasonlítva a rendelkezésre álló forrásokkal – hiány esetén – a képességek prioritásának sorrendjében finanszírozni azokat.*** Nos ne legyünk szegénylősek: ***mondjuk meg világosan, hogy ez azt is jelenti, hogy lesznek olyan védelmi képességek, amelyek források hiányában nem fognak megvalósulni.***

Ebben a kontextusban abszolút ***érthetetlen az egyes hozzászólásokban elhangzott megjegyzések arról, hogy az elgondolt új tervezési rendszer megvalósításához a tárcák költségvetései közti szabad és teljes körű átjárásra van szükség.*** Az igaz, hogy a védelmi feladatok többsége a tárcák együttműködését igényli és ennek következtében nem egy helyen terveződik az adott védelmi feladat finanszírozása. Ezzel szemben azonban az is igaz, hogy az interdiszciplináris védelmi feladatok komplexitásából minden érintett tárcának megvan a pontosan körülhatárolható felelőssége és feladata. Ezeket pedig minden tárca tudja önállóan tervezni, ***így nincs szükség semmiféle átjárásra a tárcák költségvetései között. Azt is hozzá kell ehhez tenni, hogy a komplex feladatokat igénylő komplex védelmi képesség a tárcák részfeladatai önálló végrehajtásának összegződéséből, integrációjából fog „automatikusan” összeállni.***

Anélkül, hogy ezt elméleti szinten tovább bizonygatnánk, el kell mondani, hogy a rendszer – jól, rosszul, de – ma is így működik. Ezért ***a költségvetések közti átjárás hiányára hivatkozva támadni az új tervezési rendszert, nem tűnik túlzottan indokoltnak.*** Egyszerűen azért, mert ez az indoklás nem igaz.

5. Több hozzászóló is felvette ***a normák és szakfeladatok szerinti tervezés lehetetlenségét, és megoldhatatlan nehézségét.***

A normák és a szakfeladatok a tervezésben általában – így a védelmi tervezésben is – az átláthatóságot, a pontosságot és hitellességet, az összemérhetőséget, valamint az elszámoltathatóságot vannak hivatva biztosítani. Ezek mutatják meg, hogy milyen célra, (szakfeladatokra) milyen mértékben (normák) lehet erőforrásokat tervezni, majd felhasználni. Hiányukkal csak úgy általában, nagy gyűjtőfogalmakra, konkrét számvetések nélküli, elnagyolt, körülbelüli forrásokat tudunk csak tervezni. Az ilyen tervben annyi a változó elem, hogy azok mind a végrehajtásban, mind az elszámoltatásban akkora mozgásteret biztosítanak a végrehajtóknak, hogy valójában az ilyen terv alapján bármit végrehajthatnak, meg annak az ellenkezőjét is. Ilyen körülmények között természetesen a végrehajtásról szóló elszámolás ***„sem jelenthet problémát”.***

Figyelembe véve, hogy itt nem a feleség által adott zsebpénzről, hanem keményen közpénzekről van szó, ***az ilyen laza, követhetetlen és átláthatatlan tervezés megengedhetetlen. Ebből kiindulva továbbra is ragaszkodni kell azokhoz az alapelvekhez, amelyeket az új OVTR-ben, a normák és a szakfeladatok elengedhetetlenségéről meghirdettünk.***

Ami ennek technikai kivitelezhetősége kétségbevonását illeti, csak abból kell kiindulni, hogy ma is végrehajtottunk védelmi feladatokat és azokhoz meghatározott mennyiségű és minőségű erőforrásokat használtunk fel, vagy tartunk készletben, legfeljebb nem vállaljuk fel azt, hogy nyilvánosan meghirdessük, hogy minek alapján tervezzük azokat. Ahol ma ez a végrehajtás nem egy – akár látens – szakfeladatrend mentén és normák szerint történik, akkor ott valójában anarchia, káosz, vagy enyhébben szólva rögtönzések uralkodnak.

Kétségtelen, hogy nem lehet olyan igénnyel fellépni, hogy minden feladathoz rendeljünk hozzá normákat, illetve, hogy minden védelmi tevékenység összes feladatát próbáljuk meg listákba foglalni egy szakfeladatrendben. Az azonban egyáltalán nem tartozik a lehetetlenség-

gek világába, hogy a védelmi tevékenységek feladatait – konkrétan azokat, amelyeket el kell végezni – igenis vegyük számba. Ezen belül tervezzük meg azt, hogy mi az, amit az egyes védelmi helyzetek megoldása érdekében el kell végezni. Ez már csak annál is inkább indokolt, mert nem tudom elképzelni, hogy a védelem bármely szegmensében ma a szakemberek tudatlanul állnak a várható rendkívüli helyzetek előtt és rettegve várják a bekövetkező krízishelyzeteket, mindenféle megoldási elgondolás nélkül. Majd amikor bekövetkezett a baj, a kijelölt kommandó, irányítók határozott és bölcs vezetésével azon mód tétélesen kitalálják, hogy mi a teendő és hősie munkával végre is hajtják azt. Ha ez nem jön össze, akkor következik a „B” terv, ami a térden állás és az ima komplex felhasználásával igyekszik kieszközölni a Mindenható hathatós támogatását.

Az irónián túllépve, *elképzeltetlen, hogy az illetékes szakemberek nem veszik számba a lehetséges bekövetkezési változatokat és ezzel együtt azt, hogy az adott helyzetben mit fognak tenni. Nos, a szakfeladatrend nem más, mint ennek az elgondolásnak a tudatos felépítése, meghatározott struktúrába rendezése és előre, a tervezés érdekében történő írásba foglalása.* A szakfeladatrend megalkotásával tehát nem teszünk többet, mint a rendszeresen használt, kitaposott ösvényeket leaszfaltozzuk és onnantól kezdve hivatalosan útnak hívjuk. Ennek következtében az út karbantartására, javítására, felújítására, esetleg fejlesztésére, már nagy biztonsággal tudunk erőforrásokat tervezni. Nem úgy, mint a korábbi ösvényre, amely provizórikussága, esetlegessége, változékonysága alkalmatlan a tudatos fenntartásra és fejlesztésre. Végső soron *a szakfeladatrend bevezetésével nem teszünk mást, mint azt, hogy nyilvánosan és mindenki számára átláthatóan deklaráljuk, hogy ezen az úton innen, oda lehet eljutni, illetve, fordítva: ha innen, oda akarunk eljutni, akkor ezt az utat kell használni.*

A szakfeladatrenddel összefüggő, bármilyen szakmai köntösbe bújtatott kifogás valójában ezt az átláthatóságot, követhetőséget igyekszik elkerülni, mert számára az ösvény bizonytalan ködbe burkolódzó nyomvonala lényegesen nagyobb egyéni döntési mozgásteret, illetve a felelősség vállalás kényszerének enyhítését biztosítja. Kétségtelen, hogy stabilabb szakmai tudás, saját szakmai ismereteinkben való hit és jól megragadható felelősségtudat kell ahhoz, hogy kijelentsük, hogy innen oda, a leoptimálisabban az általunk kijelölt úton lehet eljutni, azaz, hogy adott rendkívüli helyzet adott feladatok végrehajtásának útján kezelhető. Szó se róla, ehhez tényleg több bátorság és szakmai tudás kell, mint ahhoz, hogy megvárjuk a baj bekövetkezését és fél

kézzel tartva az égő tetőgerendát, töretlen hősiességgel oltsuk a már tomboló tüzet.

A szakfeladatrend csípőből való elvetése előtt érdemes ezeken a képeken elgondolkodni.

A normák kérdése ugyanezeket a mögöttes tendenciákat hordozza. A kérdés lényege itt is az, hogy van-e szakembereknek és az irányító apparátusoknak olyan szaktudása, amelynek tudatában előre meg merik mondani, hogy optimálisan melyik feladathoz mennyi erőforrásra van szükség.

Hallva az ellenvéleményeket, tisztában vagyok azzal, hogy – elvileg – minden konkrét eset más és más, amelyekre egységes normarendszert szinte lehetetlen kidolgozni. Ezzel szemben az is igaz, hogy azonos okok, azonos feltételek között, azonos okozatot szülnek. Ebből az következik, hogy számos tevékenységre, ennek az elvnek az alapján, bármikor lehetséges normákat alkotni. Ha tovább visszük ezt a gondolatot akkor azt is bátran kijelenthetjük, hogy ***minden, a védelemmel összefüggő szakmának, megvannak a szakmai fogásai, amelyekhez nagyon egyértelmű idő, anyag, humán és pénznormák kapcsolhatók.*** Akkor tehát ezek a feladatok is normázhatók. Ez utóbbival azért van egy kis „nyűgünk”, mivel ezeket a szakmai normákat egyrészt a technológiai változásokkal együtt, módosítani kell (ezek a számított normák), illetve a gyakorlatban gyűjtött tapasztalatok elemzésének következtetése nyomán át kell írni azokat (ezek a tapasztalati normák). Az ügy szempontjából semmi gond, mindössze azt kell tudatosítani magunkban, hogy ***a normákat karban kell tartani.***

Van azután a tevékenységeknek vagy azok elemeinek egy harmadik csoportja, amelyek ad-hoc következnek be, így azokra normákat gyártani szinte lehetetlen, vagy nem érdemes. Egyrészt azért, mert ezek az összetevékenységeknek csak egy kisebbik, esetenként elenyésző hányadát képviselik, másrészt azért, mert ezek a feladatok nem, vagy csak elvétve ismétlődnek, így az ezekre szabott normák gyakorlatilag a tervezés „sorozatgyártásában” nem alkalmazhatók.

Itt is hallok némi ellenvéleményt, különösen arra reflektálva, hogy a nem normázható körbe a tevékenységek kisebb hányada tartozik. Meggyőződésem, hogy ***az egynemű védelmi feladatok zöme azonos, vagy közel azonos alkotóelemekből épül fel, amelyek – rendszeres ismétlődésük okán – jól normázhatók.*** Ha ezt a kijelentést összevetjük a szakfeladatrendnek, az összetett feladatok elemi feladatokra bontásának követelményével akkor még inkább nyilvánvalóvá válik, hogy a bonyo-

lult feladatokat alkotó elemi feladatok, Legó szerűen építik fel, azonos elemekből, a különféle összetett feladatokat. Kicsit a periódusos rendszer világegyetemet alkotó elemeihez hasonlóan. (Természetesen ez az összefüggés csak az azonos rendkívüli helyzeteken belüli feladatokra vonatkozik). ***A védelmi feladatok többségére tehát a tervezési norma-rendszer megalkotható és a szakfeladatrenddel együttesen az egységes védelmi tervező rendszer átláthatóságának gerincét adják.***

A fentiek alapján az e tárgyban elhangzott hozzászólásokban axiómaként hangoztatott elv, ***miszerint a szakfeladatok és normák szerinti tervezésnek csak akkor van létjogosultsága, ha a szükséges erőforrások korlátlan bőségben állnak rendelkezésre, téves helyzetértékelésből, a feladatalapú erőforrás és költségtervezés lényegének meg nem értéséből, vagy az átlátható tervezés szakmai köntösbe bújtatott elvetéséből származhat.***

Nézzük a részleteket!

Azon gondolom, nincs vita, hogy egy rendkívüli helyzet bekövetkezése megelőzésének, elhárításának, vagy következményei felszámolásának, meghatározott szakmai szabályi vannak, amelyek determinálják az ezekben az esetekben végrehajtandó feladatokat. Azt is igyekeztünk bizonyítani az előzőekben, hogy ezek a feladatok – éppen egzakt szakmai szabályaik miatt – viszonylag jól tervezhetők. A szakma szabályaiból kiindulva tehát ***egyértelműen meg tudjuk mondani, hogy egy-egy rendkívüli helyzet bekövetkezésekor, optimálisan mit kellene tennünk (szakfeladatrend, feladatterv).*** Ha ez megvan, ezekhez a feladatokhoz megfelelő erőforrások, azokhoz pedig költségek kapcsolhatók (erőforrás és költség normák, illetve erőforrás és költség tervek). A normák alapján ***olyan terveket tudunk kidolgozni, amelyek az optimális feladatokhoz szükséges optimális erőforrás és költség szükségletet tartalmaznak.***

Most következik az a helyzet, hogy az optimális erőforrás és költség szükségletek nem állnak rendelkezésre. Ennek következtében egy visszatervezési folyamat veszi kezdetét, amelynek folyamatában a meglévő, vagy biztosítható erőforrásokat összhangba hozzuk a végrehajtandó feladatokkal. Ennek során vagy a forrásokat növeljük az optimális feladatok mértékéig (természetesen más feladatok terhére), vagy a feladatokat csökkentjük a rendelkezésre álló erőforrások mértékéig. Mindezt a tárca szintű költségvetések tervezési szuverenitása figyelembevételével, az adott tárca költségvetési főösszegén belül, de elképzelhető, hogy kormányzati, vagy parlamenti döntés alapján, különleges

prioritást élvező feladatok esetében, akár tárcák közötti átcsoportosítással is.

E visszatervezés során nem csak a források és a feladatok összhangjának megteremtése történik meg, de átláthatóvá válik az is, hogy adott optimális feladatellátáshoz milyen és mennyi erőforrásra van optimálisan szükség, illetve, hogy a meglévő erőforrások mennyi és milyen feladat ellátására elegendők. Így akár a tárcák vezetése, akár a Kormány megalapozott döntési helyzetbe kerül, amelynek során arról tud határozni, hogy a feladat fontosságát figyelembe véve, arra erőforrásokat csoportosít át, vagy a korlátozott erőforrásokra tekintettel, tudomásul veszi a csökkentett feladattartalmakat. (Azaz a témánk szempontjából vagy a normák kielégítésére pótlólagos erőforrásokat biztosít egy-egy lokális feladatra, vagy tudomásul veszi a csökkentett normák biztosította csökkenő feladat végrehajtást).

Figyelembe véve tehát az általunk javasolt kétkörös tervezés logikáját, *szó sincs arról, hogy a szakfeladatok és normák szerinti tervezés csak a korlátlanul rendelkezésre álló források világában valósítható meg.* Sőt a „kell” igények önálló tervezése, majd a „van” helyzetnek megfelelően lecsökkentett terv, több szempontból is közelíti egymáshoz a szükségleteket és az igényeket. Egyrészt az igények oldaláról takarékosságra és a realitások figyelembevételére ösztönöz, másrészt a lehetőségek oldaláról igyekszik azokat a leghatékonyabban (a legtöbb feladat végrehajthatósága érdekében) felhasználni és az álmokból földi realitást alkotni.

6. Ezzel összefüggésben, mintegy szemrehányásként hangzott el a hozzászólásokban az, hogy *ez tulajdonképpen visszatérés az „elégéses védelem” tarthatatlan koncepciójához.*

Nos, menjünk sorjában! Védelmi képességigényünk és feladatunk annyi van, amennyi van. Ez következik az adott minősített helyzet körülményeinek adott állapotából. Ezt tehát tekinthetjük a tervezés szempontjából külső objektivitásnak. A másik oldalról, ezeknek a feladatoknak a végrehajtásához adott mértékű és minőségű erőforrás áll rendelkezésre. Azt, hogy ez mennyi, azt elsősorban az dönti el, hogy a többi állami feladathoz viszonyítva a védelmi feladatok milyen prioritást élveznek. *Adott prioritású feladatokhoz tehát adott mennyiségben és minőségben biztosíthatók erőforrások. Ezt növelni, például az igények szintjéig, már csak azért sem lehet, mert a felülről korlátos össz-erőforrások belső elosztási struktúrája csak a részterüle-*

tek közti átcsoportosításokkal változtatható. Azaz, ha egy döntés alapján az alapelosztást egy területen – például a védelmi szektorban – növelni akarnánk, azt csak egy másik költségvetési szegmens csökkentésével tehetnénk meg. **Ezen az alapon tehát az erőforrások mennyiségét és minőségét is külső objektivitásként kell kezelnünk.**

Az igények és a lehetőségek összhangját így vagy a képességek követelmények csökkentésével, vagy a források – más feladat terhére történő – növelésével lehet biztosítani. Ez a közgazdasági összefüggés teljesen természetes és nem az ördögtől való. Költeni ugyanis csak a rendelkezésre álló források mértékéig lehet és nem tovább.

Ez eddig is így volt. Az új tervezési rendszer ebbe csak annyi újat hozott, hogy a tervek alapján, a döntéshozókat döntési helyzetbe hozza. **Miben is? Hát abban, hogy a döntéshozó e tervekben látja, hogy:**

- A rendelkezésre álló forrásokból milyen védelmi feladatok oldhatók meg és – ez sem kevésbé fontos – milyenek nem;
- A szakemberek által optimálisnak ítélt feladatokhoz, mennyi erőforrásra lenne szükség;
- A kettő különbségéből a döntéshozó képes felmérni, hogy a védelmi feladat fontossága megéri-e számára azt, hogy más feladattól vegyen el forrásokat, ezáltal a védelmi feladat optimálisan kerüljön végrehajtásra, vagy a forráshiány miatt felvállalja a védelmi képességsökkenés kockázatát, ráadásul mindezt objektív számvetések alapján teheti.

Nos, **ez utóbbi valódi döntési helyzetbehozás az az egyik szolgáltatás, amelyet ez a tervezési rendszer biztosítani képes. Szó sincs tehát olyan igényről a tervezési rendszerrel szemben, hogy az oldja fel az alulról korlátos feladatok és a felülről korlátos források ellentmondásait.** Ebből a szempontból tehát nem csak „kísért”, hanem ténylegesen itt van a források által korlátozott védelmi képességek állapota. A különbség „csak” annyi, hogy e tervezési rendszer alapján a döntéshozók tudatosan, a következmények ismeretében tudják felvállalni, vagy a többletforrás biztosításának, vagy az elvárt védelmi képességek csökkentésének következményeit. E gondolkörben nemhogy nem lehet szakfeladatok és normák szerint pontosan tervezni, hanem

éppen ellenkezőleg: *csak ennek a módszernek az alkalmazásával lehet a lehetőségeket és az igényeket tudatos döntések nyomán egyensúlyba hozni.*

7. Nagyon hangsúlyosan vetette fel több hozzászóló azt a kifogást, hogy *rendelkezésre áll-e a „civil” tárcáknál az a szükséges tervezői apparátus, aki képes egy ilyen tartalmú OVTR működtetésére.* A kérdés feltevésében már egyfajta válasz is szerepelt, amely szerint, ennek a tervezési rendszernek az alkalmazása annyi szabad humán erőforrást igényel, amennyi ebben a leépítési időkben, a világon nincs. Az állítás az első hallásra tetszetős, sőt igaznak is tűnik. Nos, akkor nézzük meg ennek az állításnak is a részleteit, azokat, amelyekben az ördög lakik.

Induljunk ki abból, hogy a védelmi feladatok többségének van valamilyen finanszírozási háttere. Ebből a pénzből ma is teljesítenek kifizetéseket – és feltételezzük a legjobbakat – ezt nem ad-hoc módon teszik. Akkor tehát ma is kell, hogy legyen valamilyen terv az erőforrások felhasználására.

Ha van, de az nem ilyen rendszerű, akkor kérdés, hogy minek alapján kerül ezekben a tervekben meghatározásra az, hogy egy-egy feladat érdekében konkrétan mit kell beszerezni. Ha ez úgy megy ma, hogy csak a probléma felmerülésekor kerül konkretizálásra a beszerzendő termék, akkor baj van, mert az azt jelenti, hogy egyrészt nem biztos, hogy szükséghelyzetben a legoptimálisabb termék kerül beszerzésre, másrészt így az időben előbb jelentkező beszerzésekre bővebben, a későbbiekre pedig szűkebben, vagy egyáltalán nem jut pénz. Ha meg limitáljuk az adott feladatra felhasználható forrásokat, anélkül, hogy a kétkörös tervezést végigvittük volna, több mint kétséggé válik a limit realitása. Ennél csak rosszabb a helyzet, ha a kifogyásos módszert alkalmazzuk a becslések során, azaz addig költünk, amíg van a bukszámban pénz.

A lehetőségek felvázolásával mindössze arra akartam rámutatni, hogy *kétkörös részletes erőforrás- és költség tervezés nélkül a jelenlegi forrásfelhasználás csak pazarló és alacsony hatékonyságú lehet. Ebben az esetben a tervező szervezetben megtakarított humán erőforrás értékének többszörösét fizetjük ki a pazarló és gazdaságtalan forrásfelhasználásra. Ha meg már ma is kétkörös részletes erőforrás- és költség tervek*

alapján költünk, akkor a tervező apparátus kérdésében hol a probléma?

Egészében tehát a humán erőforráshiányra való hivatkozás nem igazán tűnik helytállóknak, mivel vagy a jelenlegi forrásfelhasználás tervszerűtlen (ezért pazarló) és akkor ezt mindenképpen meg kell változtatni, vagy jelenleg is tervszerű a felhasználás és akkor ezt a tervező apparátus el tudja vinni. ***Azt nagyon nyomatékosan látni kell, hogy akik a tervező létszám elégtelenségére hivatkoznak, az új tervező rendszer megvalósíthatatlanságának indoklásaként, azok valójában azt vallják be, hogy ma csak elnagyoltan, átláthatatlanul és megengedhetetlenül nagy pontatlansággal terveznek.***

8. Az új tervező rendszer első számú célja, hogy olyan ágazati, tárca tervek jöjjenek létre, amelyek a Kormány szintjén össze-síthetők, integrálhatók legyenek, és ezzel lehetősége nyíljon a Kormánynak arra, hogy egyrészt figyelemmel kísérje a védelmi képességek alakulását és ezek finanszírozását, másrészt ezakt adatok álljanak rendelkezésére az adott szakterületeken a kormányzati szintű döntések meghozatalához. ***A jelenlegi tervező rendszer egyik legnagyobb hiányossága éppen az, hogy nincs csúcsa és ennek következtében a sokféle védelmi képességigény között elvesznek a társadalmi prioritások, és azok a tárcák védelmi igényeinek versenyében, a partikuláris érdekérvényesítés törekvéseiben jelennek meg.***

Van ennek egy másik vetülete is: ***az ország mindenoldalú védelméért a legmagasabb szinten és a legátfogóbb értelemben felelős Kormány, a jelenlegi tervezési rendszer miatt, nem rendelkezik e felelőssége vállalhatóságához szükséges átfogó információkkal.***

A két követelményt összevonva kimondhatjuk azt az alapszabályt, hogy ha a védelem kérdéseiben a Kormányé a felelősség, akkor neki kell rendelkeznie az ehhez szükséges információkkal, illetve az e célra rendelkezésre álló erőforrásokkal való legátfogóbb gazdálkodás és rendelkezés jogával. Ehhez pedig nem elegendő az, hogy egy-egy védelmi szegmens a hosszabb, vagy rövidebb távú érdekeitől vezettetve az adott veszélyhelyzet bekövetkezésekor extra sürgősséggel közli a Kormánnyal az igényét, annak valamilyen mélységű indoklásával alátámasztva. Tovább nehezíti a kormányzati döntéseket,

ha ezek a célirányos információk, ráadásul erősen differenciáltan, sztochasztikus időelosztásban, mintegy állandóan ketyegő időzített robbanószerkezetként jutnak el a döntéshozókhoz.

A fentiekből következően nem igazán érthető az a több hozzászólásban is hangoztatott feltevés, hogy nem szükséges „a tárcák kompetenciájába tartozó (védelmi) alapfeladatokat, illetve azok tervezését egy központi szerv által kezelt közös (kormányzati) tervrendszerbe átemelni”. Vajon – e vélemények szerint – miért nincs erre szükség? A pontos választ nem tudom erre megadni, mert valószínűleg a válasz számtalan érdekes metszéspontjában helyezkedik el, amelyekre nincs rálátásom. Egy kérdésre azonban meglehetősen érdekelne a válasz a felvetést kiötlőktől.

Vajon ugyanúgy kétségbe vonnák-e az összevont védelmi tervrendszer szükségességét az érintettek akkor, ha a tárcák kompetenciájába tartozó alapfeladatokat végrehajtó, a tárcáknak alárendelt intézmények vetnék fel azt, hogy az ő végrehajtási, de a tárca felelősségi körébe tartozó feladatok részletei ne érdekeljék a tárcát? Ők, mint intézmények ugyanis tudják a kötelezettségüket, ezért ebbe a tárca ne akarjon beleszólni, sőt belelátni sem. Ez a vélekedés egyben azt is jelenti, hogy ha egy védelmi képesség nem valósul meg és ennek az országnak, vagy egy régió biztonságára vonatkozóan következménye van, akkor ezért nem az illetékes tárca felel, hanem a mulasztást elkövető, neki alárendelt intézmény. Sőt még az sem, hanem annak az az osztálya, vagy végső soron ügyintézője, amely (aki) a konkrét mulasztást elkövette.

Nem tudom, hogy kellőképpen érzékelhető volt-e a leírásból a helyzet anakronizmusa, még akkor is, ha egy kissé leegyszerűsített volt a példa.

A fentiekből számomra az következik, hogy *ha a tárca a fő felelőse egy védelmi feladatnak, akkor az ennek felvállalásához szükséges jogkört is hozzá kell telepíteni, mint ahogy ez a tárcáknál így is történik.* Például az ország nukleáris védelméért nem az atomlétesítmények vezetői, még csak nem is a katasztrófa, a polgári, a tűz és más védelemért felelős szervezetek vezetői, de még csak nem is a BM a felelős, hanem a Kormány. A különféle védelmi intézkedések megtételéért felelősek az

adott minisztériumok és ehhez a felelősséghez megfelelő jogkörök is társulnak a tárcákon belül az intézkedő képesség, a végrehajtás, továbbá annak ellenőrzése terén. **Ha ez a tárcák szintjén így működik – és jól működik – akkor ezt a jogkört miért vitatnánk el a legfőbb felelősséget viselő Kormánytól? Ezért tehát igenis szükség van arra, hogy a Kormány legfőbb felelősségi körébe tartozó védelmi ügyekben a tárcák végrehajtási kompetenciájába tartozó védelmi feladatok tervei, egy központi (egyik tárca érdekkörébe sem tartozó) döntéselőkészítő szerv által, átemelésre kerüljenek egy közös, kormányzati szinten integrált tervrendszerbe. Ez elengedhetetlen feltétele a Kormány ezzel összefüggő döntési képességének. Minden ezzel ellentétes vélemény – objektíve – a központi akarat gyengítésére irányul.**

9. A konferencián, a hozzászólásokban megjelenő következő vitatott szakterület **a naturáliákban történő tervezés lehetősége, illetve szükségessége. Mi is volt itt a hozzászólók problémája?**

Először is az, hogy nem minden igényt lehet, vagy érdemes naturáliákban tervezni. Másodszor az, hogy a naturáliákban történő tervezés rendkívül bonyolulttá teszi a tervezés metodikáját. Harmadrészt az – és talán ez a leglényegesebb – hogy pénzben sokkal egyszerűbb tervezni, ráadásul nem kell tartani attól, hogy – a pénzügyi kereteken belül – nem a megfelelő naturáliák kerülnek tervezésre. **A probléma magja tehát az erőforrás-tervezés lehetőségének, szükségességének és szükségességének a kétségbe vonása.** (Ez nagyon finoman fogalmazva úgy hangzott el a konferencián, hogy egy csomó felesleges tartalékolástól óvjuk meg magunkat, ha egy-egy rendkívüli (minősített) helyzetre csak pénzkereteket és nem naturális erőforrásokat tervezünk). Az érvelés rendkívül tetszetős és igen valóságosnak tűnik. **Nem is lenne ezzel baj, ha nem motoszkálna az írástudókban az a kérdés, hogy vajon ennek a generálisan és roppant egyszerűen tervezhető pénzkeretnek a nagyságát vajon hogyan lehet meghatározni.**

Az „A” típusú, szalonképes válasz az, hogy **tapasztalati alapon, a korábbi felhasználások alapján.** Ez rendben is lenne, ha egzaktnak bizonyítható lenne, hogy a korábbi felhasználás valóban optimális mértékű volt. Erre azonban semmi biztosíték. Sőt, ennek alapján alakulnak ki azok a „bázis kigyók”, amelyben a részbázisok szükséges méretéről már senkinek

nincs objektív adata. Ebben a rendszerben ma azért tervezünk annyit amennyit, mert tavaly (a bázisban) ennyi és ennyi volt. És tavaly honnan vettük azt, hogy az az optimális? Hát onnan, hogy tavaly előtt meg ennyi volt. És az miért volt ennyi? Hát azért, mert azt megelőzően meg ennyi volt. A sor folytatható volna Ádámgig és Éváig.

Ma a csak pénzben tervezett védelmi igényekről senki nem tudja megmondani, hogy bizonyíthatóan miért annyi amennyi. Vannak ugyan – a fentiek szerinti – tapasztalati adatok, azonban ezek sem nem egzaktak, sem nem megbízhatóak. Ráadásul az sem mindegy, hogy, egy adott pénzkeretből egy feladat érdekében mit szerzünk be. Annak is átláthatónak kell ugyanis lenni, hogy amit beszereztünk, az valóban a feladathoz és csakis a feladathoz tartozó, elengedhetetlenül szükséges és a prioritás sorrendben az elől lévők között szereplő erőforrás. Például az árvízi védekezésre rendelkezésre bocsátott költségvetési pénzekből ne a szervezők irodáit és számítógép parkját újítsák fel, miközben az összedőlt házak vakolására, vagy tetőfedésére már nem maradt pénz. Azért, hogy ez ne következessen be, sőt a hírbe hozás se történjen meg, a tervekben egyértelműen nyilvánvalóvá kell tenni, hogy ez nem fordulhat elő. ***Ez pedig csak úgy történhet, ha a pénzkeret mellé megtervezük azt is, hogy azt milyen naturáliákra költjük.***

A naturáliákban történő tervezés másik fontos sarokpontja a hitelesség kérdése. Ha a feladatokat közvetlenül kapcsoljuk össze a pénzigénnyel, akkor arról nem tudható, hogy az a pénzigény miért annyi amennyi. Ezt csak annak alapján lehet megmondani, ha megtervezük a feladatokhoz szükséges naturális erőforrásokat, azokat egyedileg beárazzuk, és ennek összege adja a feladat pénzigényét. ***Ebben a rendszerben tehát a naturáliák hitelesítik a pénzigény mértékét.***

Egészében tehát ***a naturáliákban is történő tervezés a tervek átláthatóságának, követhetőségének, számon kérhetőségének és hitelességének egyik legfontosabb feltétele. Ezért az ezek – bármilyen indokkal történő – elhagyása melletti állásfoglalás, egyben a fenti tervezési pozitívumok elleni fellépésként is értelmezhető.*** Az azonban igaz, hogy ezzel némileg bonyolultabbá, egyben nagyobb odafigyelést igénylővé válik a tervezés. Sőt bizonyos szakmai felkészültséget is szükségessé tesz, mivel csak úgy lehet egy feladathoz naturáliákat rendelni, ha a

tervezők tudják, hogy ott milyen materiális, szakmai folyamatok zajlanak. Azt belátom, hogy ennél lényegesen egyszerűbb egy valamilyen, nem túlzottan követhető algoritmusú becslés alapján egy-egy feladat mellé beírni egy pénzürtéket.

Ha úgy tetszik ez a szakértelem és odafigyelés a pontos, követhető, átlátható és hiteles tervezés ára!

10. Az új tervezési rendszer bevezetésének egyik indokaként a konferencián, a helyzetértékelésben megemlítésre került ***a jelenlegi tervezési rendszer differenciáltságából és csúcshelyéből következő pazarló volta***. Több hozzászólás is önérzetesen kiemelte, hogy a védelmi feladatokra rendelkezésre álló szűkös források nem túlzottan teszik lehetővé a pazarlást, egyszerűen azért, mert nincs miből pazarolni.

Ezzel összefüggésben ismét egy elvi problémát célszerű tisztázni. Nevezetesen, hogy ***a pazarlás és a forráshiány nem egymást kizáró fogalmak. Sőt, esetenként kimondottan egymásból következnek***. Ez azt jelenti, hogy függetlenül a források mennyiségétől egy megalapozatlan, átláthatatlan terv végrehajtásával és ehhez társuló kellő felelőtlenséggel jelentős pazarlási hatékonyságot érhetünk el. Ez a gyakorlatban azt jelentheti, hogy egy-egy védelmi feladatra biztosított keretszomból, természetes erőforrástervek nélkül, sok olyan beszerzés realizálható, amely nem feltétlenül szükséges az adott védelmi képesség létrehozásához. (Vagy legyünk egy kicsit megengedőbbek, nem közvetlenül szükséges ahhoz). Jelentheti azt is, hogy a forráskereteket nem prioritássorrendben, hanem valamely más, esetleg szubjektív elemeket is hordozó szempontrendszer szerint használjuk fel. Jelentheti továbbá azt is, hogy egy-egy feladatra nem a szükséges, hanem annál több, vagy kevesebb a természetes erőforrások tervezése nélkül becsült értékű pénzkeret kerül meghatározásra.

A sort még hosszan lehetne folytatni, azonban már a fenti példák is jól mutatják azt, hogy ***pazarolni kevés, vagy még annál is kevesebb pénzből is lehet***. Innen már csak egy ugrás az a következtetés, hogy ***hiány éppen a pazarló gazdálkodásból is keletkezhet. Sajnos az az összefüggés pedig nem igaz, hogy ha kevés a pénz, azt minden esetben igyekszünk jobban beosztani***.

Olyan találgatásokba most nem érdemes belebonyolódni, hogy a szűkös források hol és mennyire ösztönöznek takarékosabb gazdálkodásra, vagy mennyiben erősítik az „úgyis mindegy” hangulatot. A lényeg az, *hogy ha az igény terveket összevetve a lehetőségekkel kialakul egy reális terv, amely naturáliákkal támasztja alá a pénzigényeket, az ellenőrizhetővé és átláthatóvá teszi a forrásfelhasználást. Ez az ami – megfelelő vezetői magatartás esetén – kiküszöbölheti a pazarlást, függetlenül attól, hogy az optimális igényekhez viszonyítva mennyi tényleges forrás áll a rendelkezésünkre.*

A fentiekben részletezett néhány észrevétel nem elsősorban azt célozta, hogy cáfoljam, vagy netán szembehelyezkedjek, az egyébként igen sok tekintetben jogos és ami talán még ennél is fontosabb, a napi tapasztalatokból táplálkozó aggályokkal. *Az általam leírtak valójában három célt szolgáltak:*

- Egyrészt, *az ellenvéleményekre reagálva, szerettem volna ezúton is propagálni az új tervezési rendszer eszméjét.* Mindezekelőtt azzal a céllal, hogy az érintettek – minden gond és gyakorlati probléma ellenére – érezzék át ennek a tervezési rendszernek a lényegét és ezen keresztül tekintsék azt szükség-szerűnek. Még abban az esetben is, ha a mostoha feltételek nem minden esetben engedik meg annak az egy lépésben történő megvalósítását.
- Másrészt érzékeltetni szerettem volna ismét azt, hogy *a jelenlegi tervezési rendszerben hol vannak a fehér foltok,* és azok hogyan jelennek meg a pazarlás, az átláthatatlanság és az ezekért viselt felelősség kérdéseiben, illetve konkrétan az egyes védelmi képességek létrehozásának elmaradásában.
- Harmadrészt szerettem volna ráirányítani a figyelmet *általában a védelem fontosságára,* illetve arra, hogy annak fogalmi átalakulása és belső prioritásváltozása nem teszi szükségtelenné, sem összességében, sem egyes szakterületei vonatkozásában, a védelemre történő készenlétet. Még akkor sem, ha a tervezett védelmi intézkedések konkrét gyakorlati alkalmazására talán soha nem kerül sor.

E hármas cél gazdasági mondanivalója pedig arra irányult, hogy a feladatokhoz viszonyított, egyre korlátosabb források, egyre inkább a tényleges védelmi képességek létrehozására és ne a redundáns, ese-

tenként szükségtelen, járulékos feladatok végrehajtására emésztődjenek fel. Arra, hogy csökkenjen a védelmi forrás és erőforrás gazdálkodás veszteségpontjainak száma és az azokon keletkező veszteségek értéke, arra, hogy minden védelmi felelősség mellé – beleértve a Kormányét is – megfelelő jogkör és főleg az azokat meghatározó erőforrásokkal való gazdálkodás feltétele és konkrét lehetősége is biztosított legyen. Végül, de nem utolsósorban, arra, hogy a védelem érdekében felhasznált forrásokra ne vetődhessen rá a korrupció gyanújának árnyéka sem. Ez az új tervezési rendszer alapvető mondanivalója.

A módszertanon lehet és kell is vitatkozni. A feltételek megteremtésének problematikájával is számolni kell. De mindezt nem azért, hogy miért és hogyan ne valósítsuk meg az új tervezési rendszert, hanem fordítva: milyen akadályokat kell elhárítani annak érdekében, hogy az új tervezési elvek bevonuljanak a napi gyakorlatba. Ehhez *két alapvetést mindenképpen látni kell és el kell fogadni.*

Először azt, hogy *e tervezési metódus nélkül a terveink pontatlanok, becslésekre alapozottak, adataik esetlegesek lesznek.* Az erre épülő forrás elosztás ezért pontosan ugyanilyen lesz, ami aránytalanságokhoz, az egyik szakterületen alul-, a másikon pedig indokolatlan felülfinanszírozáshoz vezet. Ez pedig, ha elismerjük, ha nem, ha kísérik hiányok, ha nem, társadalmi szinten pazarlást eredményez.

Ehhez szorosan hozzá kapcsolódik az a következmény, hogy ha nem tudjuk a társadalomnak egzaktan és egyértelműen bemutatni, hogy milyen védelmi képességekhez, milyen erőforrásokra és azokhoz miért akkora pénzeszközökre van szükség, ha a védelmi kiadások elfogadtatására továbbra is csak a már nyakunkon lévő veszélyhelyzektől való társadalmi megrettenés pillanatnyi hatásait kívánjuk felhasználni, a társadalom – jogosan – továbbra sem fogja érezni a védelem szükségességét. Ennek megváltoztatásához az szükséges, hogy pontos elszámolást (pontos terveket) tudjunk a társadalom képviselői részére prezentálni, mert a jó barátság alapja a pontos elszámolás. *Ez a pontos elszámolás pedig a tervezésben azt jelenti, hogy be tudjuk mutatni, hogy milyen védelmi képességekhez, milyen feladatokat kell végrehajtani, ezekhez milyen természetes erőforrásokat szándékozunk felhasználni és mindez mennyibe kerül.* Ez biztosítja azt, hogy a társadalom pontosan és átláthatóan ismerje, hogy milyen védelmet kap a pénzéért, illetve azt, hogy az általa biztosított pénzért, az illetékes állami szervek mitől és milyen mértékben képesek megvédeni. Így képes lesz mérlegelni az általa elvárt szolgáltatások és az azokhoz szükséges források biztosítása között. *Ráadásul az átlátható és a mindenki szá-*

mára követhető tervek végrehajtása kizárja a szükséghelyzetekben lényegesen kisebb szigorral megítélt források felhasználását óhatatlanul körülengő korrupció gyanúját, és egyben lehetetlenné is tenné a nem tisztességes felhasználást. Ezt biztosítja az általunk ajánlott tervezési rendszer. Úgy gondolom, hogy az esetleges társadalmi negatív vélekedések és értékítéletek visszaszorításáért nem túl magas ár a tervezési rendszer átalakításának többlet munkája.

Tanulmányom végére hagytam azt az érvet, amely tartalmát tekintve nem egészen szakma-filozófiai, de rendkívül agitatívnek tűnik. Nevezetesen arról van szó, hogy igen jelentős erőket mozgat meg az ország annak érdekében, hogy *2010-2014 körül csatlakozni tudjunk az Euró övezethez, ami egyet jelent a maastrichti követelményrendszer teljesítésével.* Ez témánk szempontjából kimondja:

„Létre kell hozni egy olyan államszámviteli rendet, amely képes lesz az államháztartás pénzügyi helyzetének valós és naprakész bemutatására, és ugyanakkor alkalmas a nemzetközi standardoknak megfelelő információk szolgáltatására is. A jelenleg teljesen pénzforgalmi szemléletű könyvelés mellett kidolgozásra kerül az eredményszemléletű adatok előállítására alkalmas könyvelési rendszer is.”

Ez nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy *a jelenlegi pénzforgalmi szemléletű költségvetés tervezés és beszámolás helyett, az államháztartásban is át kell majd térni az üzemgazdasági – tehát a feladatokra történő ráfordítások, azok eredményességét, arányosságát és szükségességét bemutató – tervezési -, elszámolási és könyvelési rendre.* Ennek kiegészítéseként a szerződés másik, vonatkozó előírása még ennél is konkrétan fogalmaz.

„A közpénzek elköltésének hatékonyságát a költségvetés tervezés korszerűsítésével is növelni kell. Ennek érdekében, az új költségvetési tervezés, az eddigi gyakorlattal szemben, nem az intézményekhez, hanem az ellátandó feladatokhoz rendeli a forrásokat. Ezért a kiadások részletesebb tervezése, a végrehajtásban pedig a hatékonyabb és szigorúbb ellenőrzés valósul meg” (Az idézetek az Európai Bizottság (az EU kormánya) Gazdasági és Pénzügyi Főigazgatósága és a Magyar Köztársaság Kormánya 2000. április 06-i megállapodásából származnak).

A két szerződéses előírás együttesen azt követeli meg, hogy az államháztartásban – ezen belül a védelmi szférában is – meg kell valósítanunk az üzemgazdasági szemléletű számviteli rendet. Ez a témánk szempontjából azt jelenti, hogy létre kell hozni egy államháztartási –

ezen belül védelmi – szakfeladatrendet és, azt követően, csak az ezekben szereplő államigazgatási – ezen belül védelmi – feladatokra lehet és kell forrásokat tervezni, illetve csak azokra lehet elszámolni a felhasznált erőforrásokat. **A Maastrichti Szerződés tehát – ha tetszik, ha nem – meg fogja követelni a képesség és feladat alapú tervezést úgy, hogy a tervekben szereplő források naturáliákkal vannak alátámasztva.**

A nemzetközi gyakorlat már számos területen ma is megköveteli nálunk is ezt a tervezési rendszert. Például a NATO által finanszírozott magyarországi védelmi beruházások – egyebek közt a 3D radar rendszer – terveit jelenleg is úgy követelik meg, hogy azokban pontosan – és a takarítónó béréig lebontva – kell szerepeltetni a megvalósítás feladatait, azok indokolását, a szükséges pénzügyi forrásokat és az abból beszerzésre tervezett naturális anyagokat, eszközöket és szolgáltatásokat egyaránt. Csak ezen tervek jóváhagyását követően nyílnak meg a pénzcseppek és kezdhető el a beruházás.

Az Euró zónához való csatlakozásunkkal az egész államháztartási tervező rendszert ezekre a vágányokra kell átállítani és határozottan kijelenthetjük, hogy a védelmi tervezés sem fog kimaradni ebből a körből. ***Ez a követelményrendszer nem fogja tolerálni sem a tervezői létszám szűkösségét, sem a tervezési rendszerrel szemben, az előzőekben részletezett egyetlen kifogást sem, legyenek azok bármilyen indokoltnak tűnők is.***

Én személy szerint úgy vélem, hogy ***ezt a külső kényszert nem kellene megvárni.*** Ismerve a követelményeket, birtokában vagyunk egy ennek megfelelő tervezési filozófiának, sőt egy ezt megvalósítani képes módszertannak és bevezetéséhez szükséges részletes, ütemezett elgondolásnak. Ezért legalább a védelmi tervezésben célszerű lenne előre felkészülni az amúgy elkerülhetetlen változásokra. Egy régi mondás szerint: ***ha már elkerülni nem tudjuk, álljunk az élére.*** Véleményem szerint az objektív indokok mellett, ez egy igazán célszerű változat lenne.

Kiindulva ebből, meggondolandó lenne az is, hogy egy ilyen fontos és szerteágazó hatású ügyben, célszerű lenne még az államigazgatási labirintus vesszőfutásának kényszerén is valamit enyhíteni. A védelmi kiadások jellegéből következően esetenként, a társadalmi nyomás hatására, kevésbé szigorú és csak nagybani felülvizsgálatokat tartalmazó tervek alapján megítélt források, a szándékok tisztességességét abszolút nem kétségbe vonva, a magasztos célok ellenére, mindig maguk-

ban hordják a korrupció társadalmi érzetét. Ez, az általunk ajánlott és kidolgozott tervezési rendszerrel, már a gyanú keletkezésének forrásánál kiküszöbölhetővé válik. ***Ezért valljuk, hogy ez a tervezési rendszer méltó a korrupció ellenes harcban és annak eredményességében totálisan érdekelt – akár a legfelsőbb – vezetés támogatására. Mivel egy ilyen változtatás az államigazgatásban csak erős és eltökélt vezetői akarattal és támogatással valósítható meg, az új tervezési rendszer is e vezetői támogatás függvénye.*** Ennek hiányában, ez a kezdeményezés is fel fog őrülni a jóindulatú, de objektíve ellenérdekelt szervezetek szakmai köntösben megjelenő véleményalkotása nyomán, az államigazgatás döntési mechanizmusán.

A konferencia egyik legfontosabb tanulságaként, kár lenne ezt a lépéselőnyt veszni hagyni, döntően annak a gondolatnak a jegyében, amellyel a konferencia írásos alap előterjesztését befejeztük: utat és ne kifogást keressünk a megvalósításhoz.

VÉDELMI KÖVETELMÉNYEK A GAZDASÁGI ÉS KÖZLEKEDÉSI MINISZTERIUM KÖZLEKEDÉSI SZAKTERÜLETÉN

Tóth Bálint – Helmeczi Gusztáv¹

Bevezető

Korábban az ország védelme érdekében megteendő intézkedések, az ország működési és felkészülési követelmény rendszere egy katonai (háborús) konfliktusból indult ki, és ennek alárendelten került sor a katasztrófa helyzeteket, a válsághelyzeteket, a lakosság megóvását és ellátását biztosító feladatok megvalósítására.

Ma már térségünkben a katonai (háborús) konfliktusok megszűntek a haderő részeivel, így átalakult a haderő alkalmazásának körülménye és feladata is. Ma a haderő részeivel az ország határaitól távolabb béketeremtő, békefenntartó, vagy humanitárius segítségnyújtó műveleteket végez, az adott terület lakossága fegyveres csoportjai szembenállása, időszakonként fellángoló, rövid idejű és korlátozott intenzitású harci, illetve terrorista jellegű cselekményei között.

Ez a körülmény a gyakorlati alkalmazásban azt is jelenti, hogy az ország védelmében a haderő mellett jelentősebb szerep jut a szervezet-szerű és kijelölt polgári szervezeteknek, valamint a katasztrófa helyzetben létrehozott ideiglenes csoportoknak, lényegében az adott területen élőknek. Ebből az is következik, hogy nem minden esetben lehet élni a minősített időszak adta – egyben könnyebbéget is jelentő – közvetlen vezetési és elsődleges végrehajtási módszerekkel.

Ezt igazolják az utóbbi években hazánkat sújtó természeti katasztrófák, a béke teremtő műveletekben való részvételünk, és a szövetségi kötelezettségeink teljesítésének egyidejű, együttes igényei, illetve hatásai is. Az „*egyidejű*” és az „*együttes*” jelzők használta nem véletlen,

---

¹ Dr. Tóth Bálint nyá. mk. ezredes, a hadtudomány kandidátusa, GKM Védelemkoordinációs Főosztály, főtanácsos.

Helmeczi Gusztáv nyá. alezredes, GKM Védelemkoordinációs Főosztály, főtanácsos.

mivel az események így „*kényszerítettek bennünket*” a kijelölés, a felkészítés, a védelemi és az azokat biztosító feladatok, továbbá teljesítendő követelmények megváltoztatására, újbóli részletes megismerésére, végrehajtására.

A részletezettek mellett az események igazolták, hogy az ország védelmi feladatainak ellátásában elsődleges és meghatározó szerepe van az országnak, a tárca közlekedési ágazatának, valamint a központi szerveknek ez irányú feladatainak.

A továbbiakban cikkünkben e területek követelményeit, feladatait mutatjuk be részletesen abból a célból, hogy ráirányítsuk a figyelmet arra, hogy az ország védelmének, lakossága ellátásának záloga, egyik – talán elsődleges – kritikus pontja a közlekedési alágazatok működése, a közlekedési rendszer életképességének fenntartása.

Az előzőekből és célunkból kiindulva az a véleményünk, hogy a különböző időszakokhoz kapcsolódó védelmi igények (katonai, katasztrófa-elhárítási, gazdaság-működési, lakosság-ellátási) kielégítésének alapkövetelménye a tárca valamennyi területén a gazdasági ágak és a közlekedési alágazatok folyamatos működésének, életképességének biztosítása. Ez tulajdonképpen a gazdasági ágak, a közlekedési hálózat, az eszközpark, a tartalékeszközök és anyagok biztosítását, készletezését, azok állandó karbantartását, nyilvántartását és felhasználhatóságát jelenti.

Ezek alapján fogalmazhatók meg a közlekedéssel szemben azok a követelmények, amelyek alkalmassá teszik a tárcát, illetve az országot a védelmi feladatok ellátására.

De, ennek részletezése előtt elengedhetetlen tisztázni a követelmények felosztását, általános jellemzőjüket.

Röviden ezek lényege az, hogy az ország védelmi képessége – benne a közlekedési hálózat, mint a védelem szerves része – *alapvetően kétféle követelménytől függ: egy katonaitól, és egy általános védelmitől.*

E követelmények sok esetben nem éles határvonallal, hanem csak feladat centrikussággal különböznek egymástól. Így kimondható, hogy védelmi, illetve honvédelmi szempontból a közlekedési ágazatokkal szemben fellép *egy hadműveleti (katonai) és egy általános alapú követelmény rendszer (követelmény halmaz), melyek a végrehajtás célja és módja szerint minden esetben tartalmaznak azonos feladatokat.*

I. A részletes követelmények:

Hadműveleti-katonai vonatkozásban

1.) Általánosságban:

- Az **MH** bármely irányú felvonulásának támogatása az ország területén védelmi hadműveletek megvívására, csökkentett és mozgósított erőkkel, kombinált mozgásokkal;
- Az ország védelméhez kapcsolódóan az **MH logisztikai** készenlétének fokozásával kapcsolatos anyagi és technikai eszköz szállítások biztosítása. Ez időben megelőzi az erők mozgósítását, minősített időszak (veszélyeztetettségi időszak) bevezetésével indulhat. A szállítási viszonylatok: a csapatoktól az ellátó és javító bázisokig (szervezetekig) és onnan a vissza a felhasználóig, illetve a hadászati (hadműveleti) anyagkészletek feltöltését végzőkig;
- A hadászati (hadműveleti) készletek széttelepítése (várhatóan a mozgósítást követően) a felvonuló erők csoportosításának megfelelően;
- Az MK megerősítésére tervezett NATO erők és a hozzájuk tartozó logisztikai szervezetek felvonulásának (telepítésének), és utánpótlási szállításainak támogatása, a **BNT** feladatok ellátásával együtt;
- A NATO-ba kijelölt magyar erők, vagy valamely konkrét feladatra létrehozott kontingens felvonulásának (kitelepítésének) utánpótlási szállításainak, majd visszatelepítésének támogatása.

2.) A közlekedési hálózat sajátos katonai-védelmi követelményei:

A vasúti alágazat területén:

- A vasút vonalvezetése és a hálózatsűrűség tegye lehetővé az egyidejű, többirányú mozgást;
- A pályaminősége (a nagyobb tengelyterhelés és a pályasebeség) biztosítsa a nagytömegű és egyedi méretű eszközök szállítását, a magasabb manőverező képességet, a működési megbízhatóságot, a rugalmasabb igénybevételi lehetőségeket;

- A szűk keresztmetszetek csökkentése (pl.: dunai átkelések, delta és bekötővágányok, rakodók, szintbeli keresztezések, biztosító berendezések).

A közúti alágazat területén:

- A közúthálózaton az általános minőségi fejlődés elérése a megfelelő burkolatok és ívsugarak, a kanyarodó és kapaszkodósávok, a magasabb hídterhelések, szintbeli vasúti átjárók felszámolása útján;
- A gyorsabb forgalmat, és nagyobb manőverezést lehetővé tevő autópályák, gyorsforgalmú utak, valamint új Duna-hidak építése;
- A védelmi szempontból szűk keresztmetszetek (elsősorban a lakott területeket elkerülő útszakaszok, az alsórendű utakon lévő hidak alacsony terhelése, az alágazatokat összekötő, és a bekötő utak hiánya, illetve nem megfelelő képessége) felszámolása.

A légi és vízi közlekedési alágazatok területén:

- A légi közlekedés hálózata területén az irányítórendszer, a fogadó repülőterek, a rakománykezelő létesítmények, továbbá a közúti-vasúti kapcsolatok korszerűsítése, kiépítésének megvalósítása és fenntartása;
- A vízi közlekedés terén a nagy kapacitású, nemzetközi forgalmat is teljesen kiszolgáló kikötők fejlesztése (elsősorban Győr, Budapest-Csepel, Dunaújváros, Baja térségében);
- A nagy folyókon az ideiglenes és a dublőr átkelőhelyek kiépítési, üzemeltetési feltételek biztosítása, a szükséges fenntartási, fejlesztési feladatok elvégzése.

A szállítóeszközök terén:

A katonai-védelmi szállítási igényeknek kettős jelentése van: egy felől a szervezetek elemeinek mozgatása, más felől a védelmi és a hozzájuk kapcsolódó ellátási, kiszolgálási (logisztikai) feladatok megvalósítása. E kettőség figyelembevételével kell az anyagi és a technikai eszközöket rendszerbe állítani, fenntartani és üzemeltetni.

Így a honvédelmi és védelmi feladatok ellátását végző eszközök – az állami költségvetés terhére – biztosíthatók:

- A katonai és a védelmi szervek kezelésében lévő eszközkészletből;
- Ad hoc beszerzéssel;
- Bérlettel (tartós vagy kölcsönbérlettel, stb.);
- Kijelölt és előkészített polgári kapacitások igénybevételel.

Függetlenül a biztosítás módjától a honvédelmi és a védelmi feladatokra tervezett eszközök feleljenek meg a következőknek:

- Alkalmazásuk ne igényeljen különleges infrastruktúrát (karbantartó, technikai kiszolgáló és javító bázist);
- Legyenek alkalmazhatók előkészítetlen (vagy rögtönzött módon előkészített) útviszonyok, illetve átrakási, rakodási körülmények között;
- Függetlenül az alkalmazásuk módjától szállítási teljesítményük maradjon gazdaságos;
- Rendelkezzenek magasabb mozgásképességgel (pl.: az alap igényen túl összkerékajrással);
- A fenntartó szervek rendelkezzenek javítókapacitással és javítóanyaggal, illetve szerződésekben rögzített javítóanyag tartalékkal;
- Katonai tulajdonban csak olyan eszközök legyenek, amelyek különleges képességük miatt a nemzetgazdaságban nem alkalmazottak (vagy csak gazdaságtalanul üzemeltethetők).

A katonai-védelmi követelmények egyértelműen tükrözik, hogy ***az ország védelmét biztosító (kiszolgáló) szállítóképesség nem csak a katonai tulajdonú eszközöket jelenti, hanem magába foglalja, illetve épít a meglévő polgári képességekre***, eszközparkra is. Ez a folyamat, illetve állapot fenntartás nem mehet elképzelés nélküli, csak tudatosan, mindenkor egymást kiegészítő módon, a célirányos felkészítés és fejlesztés eredményeként kell, illetve lehet megvalósítani.

Ebből, és a védelem komplex értelmezéséből következik, hogy a közlekedési infrastruktúrát a védelem összes esetére (katonai, természeti, ipari és környezeti katasztrófák, tömeges migráció, terrorizmus elleni fellépés stb.) vizsgálni, értékelni kell. Továbbá figyelembe kell venni azt is, hogy veszélyeztettség, illetve a védekezési tevékenység lehetséges egy időben külön-külön területeken teljes egészében, vagy részleges módon.

Ez a tény, valamint az, hogy az ország védelmét jelentő különböző (katonai, polgári-védelmi, katasztrófavédelmi) **védelmi követelmények a szakmai területeken nagyrészt azonosak** – továbbá megvalósításuk, fejlesztésük feladatai is egybeesnek – **indokolttá teszik a közlekedési alágazatok együttes vizsgálatát.**

Mindemellett nem vitathatjuk viszont azt, hogy közlekedési szempontból az egyik legnagyobb terhelés a katonai konfliktus – a háborús veszély – esete, és ezen belül is az, amikor az egyéb védelmi tevékenység következményei felszámolása mellett még szövetséges megerősítő erők is szükségesek az ország megvédéséhez.

Ezért úgy gondoljuk **az a helyes eljárás, ha – napjaink védelmi jellegű eseményeit is figyelembe véve – hazánk védelmére a felkészülést a katonai szempontok szerint kezdjük meg,** mert ez a tevékenység összetettsége miatt magába foglalja mindazon követelményeket, rendszabályokat és feladatokat, melyek egyszerre szükségesek, vagy jelentkezhetnek az egyéb védelem (terrorizmus, katasztrófa elhárítás stb.) területén is.

Mindezek alapján – de még önmagában a béketeremtés és fenntartás előkészítése, menete, végrehajtása szempontjából is – a katonai közlekedésnek, a közlekedés folyamatosságának, megbízhatóságának kiemelkedő jelentősége van. Így tehát az a helyes, ha a közlekedési infrastruktúra értékelését a várhatóan legnagyobb, legkritikusabb igénybevétel szempontjából végezzük el.

II. Általános követelmények:

Az általános, mindig érvényesülő követelmények olyanok legyenek, hogy az ország közlekedési rendszere legyen kész és képes biztosítani:

- Az országon belül a Magyar Honvédség (MH) csapatainak bármely veszélyeztetett irányba történő gyors átcsoportosítását;

- A szövetséges csapatok átvonulásának, illetve egy meghatározott nagyságrendű csapatkontingense befogadásának közlekedési és szállítási igényei kielégítését;
- Az anyagi készletek decentralizálását, az alkalmazásban lévő csapatokhoz való rugalmas közelítést;
- Az MH és a szövetséges csapatok anyagszükségleteinek folyamatos, illetve váratlanul megnőtt, azonnali utánszállítását;
- A hadigazdaság szállítási szükségleteit;
- Az ország működőképességéhez szükséges közlekedési és szállítási igények kielégítését;
- A lakosság ellátásával, a veszélyeztetett területek kiürítésével kapcsolatos szállítási és közlekedési kapacitásokat.

Ennek az általános követelménytámasztásnak a közlekedés alágazataiban nem egyformán, hanem differenciáltan kell megvalósulni, mert az egyes alágazatok kiépítettsége, igénybevételi alkalmassága és célszerűsége az ország területén erősen eltérő. Így a védelmi feladatok jellegétől függetlenül törekedni kell – a teljes kihasználás mellett – a közlekedési alágazatok összekapcsolt, célirányos működtetésére.

Az általános követelményeket, és az alágazatok igénybevételének módját figyelembe véve az egyes alágazatokkal szemben a következő elvárásokat kell érvényesíteni:

1. A vasúti közlekedés területén

A vasútvonalak átbotcsátóképességét alapvetően a vágányszám, a pálya és a műtárgyak műszaki állapota, teherbíró képessége, illetve az ezek alapján engedélyezett sebesség határozza meg. A nagy teljesítményű vonalakon száznál több tengelyszámú szerelvények, 20 tonnánál nagyobb tengelynyomású pályán, 120 km/óránál nagyobb sebességgel közlekedhetnek. Ilyen vasútvonalunk jelenleg csak egy van (Budapest-Hegyeshalom), a többi vonal csak egy-egy paraméterben felel meg a nagy sebességet megengedő követelményeknek.

A vasúti hálózat struktúrája, az állomások és a rakodóhelyek sűrűsége lehetővé teszi az ország bármely területén minimálisan egy-egy

(esetenként 2-3) vasúti- és közúti szállítási irány kijelölését és megfelelő számú ki/berakóhely berendezését.

Összességében megállapítható, hogy az ország komplex védelmi követelményei kielégítésére – vasúti közlekedési szempontból – legal-
kalmásabbak az európai és a hazai törzshálózati vonalak, amelyek a
tranzit szállításoknál is elsődlegesen vehetők számításba.

*A fent részletezettek alapján a vasúttal kapcsolatban a következő
komplex védelmi (katonai, polgári-védelmi, katasztrófavédelmi) igények
fogalmazhatók meg:*

- A fő irányokban (feladat függvényében változóan, de a nemzet-
közi tranzit irányokkal egyezően) napi 15-30 katona-vonat to-
vábbítása;
- Rakodókapacitás fenntartása az országhatártól 30-40 km távol-
ságra, illetve az ahhoz közeli és más vasútállomások, a gyakor-
lóterek, a kiképzőbázisok, a repülőterek területén lévő iparvá-
gányokon a vasúti szállítmányok (napi 6-10) ki-berakására;
- A be(ki)rakó helyeken a megfelelő rakománykezelő kapacitás
biztosítása;
- A nehéz technikai eszközök szállítására alkalmas „nehéz pőre”
vagonpark mennyiségi fenntartása (80-120 db. üzemképes, és
kb. 200 db. „tárolásra” besorolással);
- Néhány ezer fő személyi felszereléssel történő szállítására al-
kalmas személyszállító kocsipark alkalmazásba vételének (lehe-
tőségének) fenntartása;
- A közepes- és nagy állomások épületei, azok ingatlanai igény-
bevétele a speciális vezetés és ellátás alapfeltételeihez (például:
a VKP, az orvosi rendelő vagy SH működtetése, a tisztálkodási
lehetőség 100 fő/óra, az ivóvíz vételezése 3-4 m³/óra kapacitás-
sal a kijelölt vonalakon, 50-80 km távolságra, illetve a határát-
kelőhelyeken, valamint a be-, illetve kirakódásra tervezett állo-
másokon);
- A konténer rakodó és tárolókapacitás kialakítása, fenntartása a
gyakorlóterek körzetében, a főbb helyőrségekben és a tervekben
meghatározott állomásokon, a logisztikai bázisokon;

- A szállítmányok vontatására, továbbítására alkalmas vontató-eszköz és a fűtő-kocsi park – mennyiségi és minőségi követelmények szerinti – kapacitásának fenntartása;
- A közúti átjárók nagy teherbírásra való ki(át)építése a fő útvonalaknál, a szabványos úrszelvény kialakítása a vasútvonalak teljes hosszában;
- A helyreállító képesség fenntartása a műtárgyak, illetve a pályasérülések felszámolására, továbbá a mentő-helyreállító szervezeti kapacitás szinten tartása (a balesetek, kisiklások, stb. felszámolásához);
- Napi négy szállítmánnyal számolva az ország központi térségében összesen 6 ki(be)rakó állomás üzemeltetése;
- A nehéz technika szállítására és közlekedtetésére külön ki kell jelölni és fenntartani ki(be)rakó állomásokat, valamint az azokat megközelítő közutakat az összpontosítási körletekig.

A követelmények teljesítése függ a vasúti közlekedés tervezett fejlesztésétől, az európai IV., V. és X. számú közlekedési folyosók és a hazai logisztikai központok kialakításától, a korszerű szállítási módok szélesebb körű alkalmazásától.

Az elkövetkező évek fejlesztésének eredményeként a nemzetközi, valamint a belföldi törzshálózaton a romlási folyamat mérséklésével és néhány vasúti mellékvonal megszüntetésével egyaránt lehet számolni.

A vasúti reformfolyamat teljes végig viteléhez az ország gazdasági helyzetéből kiindulva – és a nyugat-európai országok tapasztalatait is figyelembe véve – **8-10 évre** lesz szükség.

Az ezredforduló utáni egyik legjelentősebb, és elsődlegességgel bíró fejlesztés a Budapest vasúti elkerülését biztosító, úgynevezett „0”-ás vonal (Pusztaszabolcs-Cegléd) kiépítése lehet.

2. A közúti közlekedés területén:

A magyarországi közút hálózat a felszíni szállítás szempontjából meghatározó, mivel Magyarországon átmennek azok a közúti folyosók, melyek összekötik a szomszédos NATO államokat és azokat a térségeket, ahol a NATO és az EU érdekeltségei fennállnak. Ez egyben azt is

jelenti, hogy folyamatosan módosulnak – módosítási kényszer alatt vannak – a közutakkal szembeni védelmi követelmények, feltételek is.

Magyarország teljes úthálózatának hossza több, mint **158.000 km.**, amiből az állami úthálózat mindössze **30.000 km.** Az országos közúthálózat 46 állandó vagy ideiglenes jelleggel működő határátkelőhelyen kapcsolódik a környező országok közúti hálózataihoz (ami a közeljövőben az eddigieknél gyorsabb ütemben bővíülhet).

Az ország közútjain a tengelyterhelések jelenlegi megengedett határértéke 10 tonna, a megengedett össztömeg 40 tonna. Ezen értékek növelésével – 11,5, illetve 44,0 tonnára – kell hamarosan számolni, mivel az EU-ban jelenleg is a magasabb értékek az előírtak. A terhelések növekedése várhatóan felveti az útpálya szerkezetek és a hidak teherbírásának problémáját is.

Forgalmi szempontból nem kielégítő a nagy folyókon lévő hidak mennyisége és területi eloszlása sem. A kedvezőtlen hídhelyzetből adódó kényszerkerülők miatt évente több milliárd forint nagyságrendű közlekedésüzemi többletköltségek jelentkeznek.

Kirívóan kevés a Duna hidak száma. A Dunán Budapesttől északra és délre **3 db**, a fővárosban pedig **7 db** közúti forgalomra alkalmas híd van.

A Tisza 600 km-es magyarországi szakaszán 14 db állandó jellegű közúti híd van, ebből kettő a vasúttal közös, egy pedig határhíd.

A nagyobb folyókon az állandó hídátkelőhelyek mellett összesen 34 kompátkelőhely működik.

Az utak kapacitásában az elmúlt időszakokban jelentős javulás nem volt, a közel 6800 km főhálózat 20 %-a (kb. 1330 km) már 1990-1991-ben kimerült, az elsőrendű főutak mintegy 40 %-án állandósult a torlódás. Hiányoznak a településeket elkerülő szakaszok, 1500 km főút beépített területen halad, amelyek jelentős részén a balesetveszély és környezeti ártalom is tarthatatlan mértékűvé vált. Legkedvezőtlenebb a helyzet az autóutakon és rendszerint az elsőrendű főutak városi bevezető, valamint azok belső átvezető szakaszain.

Az összes járművet tekintve a tranzit útvonalakon a forgalom 37,5 %-a a 20 tonna feletti járművekből áll, míg a többi főúton ez az arány 20-22 % között mozog. Számottevő a terhelési határérték feletti járművek forgalma, az összes nehéz teherforgalom 7 %-a.

A közúthálózat tervezett és megvalósuló fejlesztései – vegyes finanszírozás keretében – egyrészt kapcsolódnak az összeurópai közlekedési folyosók kialakításához, másrészt oldják a jelenlegi sugaras hálózattól eredő főváros centrikusságot, növelik a közlekedésbiztonságot, közvetetten hozzájárulnak egy-egy, vagy az adott térség gazdasági fejlődéséhez.

Ilyen körülmények között külön figyelmet kell fordítani arra, hogy a hálózatfejlesztés célja a forgalmi és a védelmi igényeknek megfelelő olyan országos közúthálózat kialakítása, amely:

- A főváros centrikus hálózati szerkezetet sugaras-gyűrűs szerkezetté alakítja (a Dunaújváros és Szekszárd térségében megvalósítandó gyűrű irányú kapcsolatokkal);
- Az autópályák és autótutak országhatárig történő kiépítésével megvalósítja a nemzetközi közlekedési folyosók elvárt színvonalú kialakítását;
- A gyorsforgalmi úthálózat fejlesztésével lehetővé teszi a települések közötti kiszolgálás színvonalának javítását, a közlekedési költségek csökkentését;
- Csökkenti a közúti közlekedés okozta környezeti ártalmat és a balesetveszélyt;
- Fokozza a szállítási sebességet a lakott területek terhelt átkelési szakaszainak kiváltásával, az úthálózat paramétereinek javításával;
- Segíti a szomszédos országok, a megyék és a különböző régiók, valamint az egyes települések közötti hiányzó kapcsolatok kiépítését, fejlesztését;
- Megvalósítja a szűk szakaszok, csomópontok gyors megkerülését.

E követelményekből kiindulva a közúti hálózattal kapcsolatos komplex és teljes védelmi igények a következők:

- A fő irányokban, szinte a tranzit útvonalakkal egyezően kettő út kiépítése (lenne szükséges), amiből az egyik autópálya minőségű (ezekből a Dunántúlon É-D irányban 2-3, K-Ny irányban 3-4, a Duna-Tisza között, illetve a Tiszántúlon irányonként 2-2 irány látszik célszerűnek);

- A főútvonalak tehermentesítésére, a védelmi manőverek gyors végrehajtására 20-30 km-ként (de maximálisan is 50 km) összekötő „*háló*” rendszerű úthálózatot kell, kellene kialakítani;
- A másodrendű főútvonalakon a forgalmi sávok növelése 2x2-re vagy szakaszolva, irányonként változtatva 1+2x1, illetve 2x1+1 forgalmi sávra;
- A közúthálózaton a közlekedés sebességcsökkenését okozó emelkedőkön kapaszkodósávok kiépítése (autópályák, autóutak, főutak, harántutak stb. Sorrendben);
- A műtárgyak teherbírásának növelése (a fő- és haránt irányú utakon 100 t), a jelenlegi 20 t teherbírású hidak átépítése 60-80 t-ásra;
- A településeken átvezető fontosabb utak kiváltása a megkerülő utak kiépítésével,
- A sérült műtárgyakat kiváltó, gyorsan, provizórium jellegűen is beépíthető híd-tartalék készletek beszerzése, fenntartása (500-1000 m);
- A közepes- és nagy folyók hídjainak kiváltását biztosító átkelőhelyekhez – a főutak paramétereinek megfelelő műszaki színvonalú – utak kiépítése;
- A vízi közlekedés főbb objektumaihoz (pl. Kikötő, javítóüzem, stb.) Nagy teherbírású utak létesítése (mely alkalmas a hosszú szerelvények közlekedésére is);
- A főbb, illetve kijelölt vasútállomásokhoz, iparvágányokhoz, konténer-rakodókhoz stb. nagy kapacitású és teherbírású utak létesítése (főleg a védelmi szervezetek állandó és ideiglenes bázisaitól);
- A repülőterekre bevezető utak kapacitásának növelése, illetve a több irányból való becsatlakozás kiépítése;
- A Dunán és a Tiszán a hidak mennyiségének növelése (e területen egyértelműen egybeesik a gazdaság, a közlekedés és az ország védelmi érdeke);
- A gyakorlóterek, repülőterek, lőterek megközelítését biztosító útvonalak korszerűsítése a határátkelőhelyektől, a védelmi szer-

vek objektumaitól, a kikötőktől (a korszerűsítés a nagyobb teherbírású pályaszerkezet, a hosszú szerelvények közlekedéséhez szükséges ívek kialakítását, az útpálya szélesítését és a műtárgyak teherbírásának emelését foglalja magába);

- A védelmi szervek objektumai közelében a főútvonali közvetlen kapcsolat megteremtése lehetőleg városon kívüli közlekedéssel (cél a lakossági forgalom teljes elkerülése).

3. A vízi közlekedés területén

Az ország vízrendszereit figyelembe véve a védelmi képességek szempontjából a vízi közlekedés nem meghatározó, de kiegészítő szerepe miatt pozitívan hat a védelmi képességek erősítésére, a nemzetgazdasági feladatok folyamatos ellátására.

Ez a jó irányú változás napjainkban a mindennapi gazdasági és szállítási folyamatokban erősödik, mivel a dunai vízi útnak, mint tranzit folyosónak a szerepe a közforgalmi kikötőkhöz kapcsolódó logisztikai bázisok kiépülésével jelentős lett. Ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül, hogy a jugoszláviai bombázások és máig ható következményeik a dunai hajózást hátrányosan érintik, valamint károsan hatnak a térség politikai, katonai rendezésére is.

Magyarországon 1630 km folyószakasz alkalmas hajózásra, továbbá 530 km pedig kishajózásra. A két nagy folyónkon nincs olyan kikötő, amely eszközeiben, technológiájában, belső közlekedési infrastruktúrájában, a közlekedési alágazatok csatlakozási lehetőségeiben – az európai igényeknek is megfelelően – korszerű. Ez, valamint az, hogy folyóinkon a vízjárás ingadozó vízi útjaink alacsony forgalmát idézik elő. De akadályozza még a fejlődést a Duna és Tisza közötti hajózható vízi összeköttetés hiánya is.

Ebben a helyzetben a vízi közlekedési alágazat fejlesztésének gazdasági, stratégiai és védelmi célja, hogy:

- Javuljanak a hajózási viszonyok a dunai vízi út Budapest feletti szakaszán (az európai normák teljesítésével együtt);
- Segítse elő az EU és más térségek irányába gazdasági integrálódásunkat;

- Jöjjenek létre a Duna-menti régiókban (legalább egy-egy) közép nagyságú, modern közforgalmú kikötők, melyek csatlakoztathatók az országos logisztikai központok hálózatához;
- Legyen újra hajózható a Tisza.

E célok teljesülésével megoldottá, több lábon állóvá válik az országrészek közötti – az ország védelmi képességének fokozását is szolgáló – nagytömegű anyagok és eszközök szállítása, azoknak a nagy folyókon való gyorsabb átcsoportosítása. **Ezekkel párhuzamosan lehetőség nyílik az egységes közlekedési hálózat fenntartására, működtetésére, a BNT ellátási feladatok teljesítésének módjai szélesítésére, illetve kombinálására.**

A védelemmel foglalkozó vezetőknek tisztában kell lenniük azzal is, hogy a fejlesztési célok teljesülése nem elég a vízi közlekedéssel szembeni védelmi követelmények érvényesítéséhez.

Tekintettel kell lenni arra, hogy az alágazat alkalmazhatóságát (igénybevételét) meghatározza: a vízfolyások iránya, a jellemző vízhozam (vízállás), a szárazföldi kapcsolat kiépítettsége, kapacitása, valamint az általános és a részenkénti fejlesztés lehetősége.

Nem szabad elfelejteni azt sem, hogy a katonai-védelmi tevékenységek során a közlekedési feladatok teljesítése érdekében **csak a kedvező irányokba lehet eredményes a vízi közlekedés.** A keresztező, a vízfolyásra merőleges irányokban csak segítő jelleggel, az akadály leküzdés feladataiban juthat szerephez.

Mindezek alapján tehát a **vízi közlekedéssel szembeni, valós védelmi követelmények a következők:**

- A nagyobb kapacitású szállító, esetleg szállás lehetőséget biztosító hajópark fenntartása (kettős hasznosítás, illetve az érvényes vizsga nélküli eszközök alkalmazása);
- Uszályhíd fenntartása (a vasúti és közúti közlekedés követelményei szerint minimum egy vasúti és 2-3 közúti uszályhíd készlet fenntartását);
- A szükséges, illetve az elégséges átkelési kapacitás biztosítása a kijelölt közúti irányokban a hidak sérülése esetén;

- A kikötők fejlesztésénél a védelem logisztikai követelményei, a lakosság ellátási feladatai, a gazdaság egységessége fenntartásának érvényesítése, figyelembevétele (például: Győr-Gönyű, Budapest-Csepel, Dunaujváros, Baja, Szolnok, Szeged körzetekben).

4. A légi közlekedés területén

Mivel hazánkban nincs belföldi menetrendszerű légi közlekedés és szállítás, ezért a légi közlekedésünk, az abban betöltött helyünk, szerepünk sajátos, csak a nemzetközi légi közlekedés részeként minősíthető. Ebből következik, hogy a magyar légi közlekedés nem, de a légi közlekedés infrastruktúrája meghatározó az ország védelmi képessége, a szövetségi kötelezettségek teljesítése megítélésekor.

Az országban 3 nemzetközi forgalmat is bonyolító repülőtér van: Budapest-Ferihegy, Debrecen és Sármellék. Ezek közül állandó hazai és nemzetközi forgalmú repülőtér Budapest-Ferihegy, amely alkalmas minden fajta polgári és katonai repülőgép fogadására, indítására. Befogadóképessége a korábbi fejlesztéseknek köszönhetően a jelenlegi polgári forgalom számára elegendő, további bővítése a forgalmi igények változásának és a fejlesztési (befektetői) tőke meglétének a függvénye.

A másik két repülőtér az önkormányzatok tulajdonában jelenleg korlátozottan – főként a turista idényben és kisebb magán személyi – belföldi és regionális légi forgalomban játszik szerepet, azonban a közeljövőben általános nemzetközi joggal is rendelkezhetnek.

Az állandó jellegű katonai repülőterek: Taszár, Kecskemét, Szolnok, elsősorban a katonai repüléseket szolgálják, de szükség esetén azonban polgári gépek fogadására is alkalmasak. Fejlesztésük, rekonstrukciójuk a **Magyar Honvédség** átalakítása és a szövetséges követelmények figyelembevételével valósul meg.

A közlekedéspolitikai koncepció, a nemzetközi igények a légi forgalom növekedését prognosztizálják, ezért a jelenlegi nemzetközi forgalomra alkalmas infrastruktúrát a fokozottabb igénybevétel, a hatékonyabb működtetés érdekében szükséges fejleszteni.

Ezek alapján a fejlesztési feladatok a következők:

- A meglévő repülőterek szelektív fejlesztése (kiemelten kezelve Ferihegy repülőteret) a nemzetközi közlekedési, illetve a védelmi logisztikai feladatok figyelembevételével;
- A légi forgalmi irányítás fejlesztése;
- Légi járműpark korszerűsítése, pótlása, bővítése;
- A légi közlekedési biztonság, a légi és földi repülésvédelem, illetve a hozzájuk szükséges objektum védelmi (rendészeti) tevékenység megerősítése;
- A fejlesztések követelményei szerint a szakmai kezelő és kiszolgáló személyzet képzettsége fejlesztése, összetétele változtatása.

A légi közlekedés fejlesztéseként a Ferihegyi repülőtér utasforgalmi létesítményeinek bővítésével (B terminál) és az új repülésirányítási főközpont kiépítésével megvalósult a légi forgalomirányítás teljes körű illeszkedése az EUROCONTROL követelmény szintjére.

A belföldi légi forgalom felújításával körzeti vagy regionális repülőterekké fejlesztetők, elsősorban: Debrecen, Szeged, Pécs-Pogány, Győr-Pér térségében meglévő – ideiglenesen üzemelő – repülőterek.

Ha a cikkünk elején kifejtett álláspontunkat – a közlekedési alágazatok együttes fejlesztéséről – és a gazdasági termelés egyes részei gyors kiszolgálása érdekét együttesen vizsgáljuk, akkor látható, hogy a légi közlekedési alágazat fejlesztését nagyobb ütemben kell folytatnunk, végeznünk. ***Ebben a folyamatban viszont nem szabad felednünk, hogy az ország, valamint a közép és dél-európai térség logisztikai hálózatának teljes kialakításához, működtetéséhez rendelkezünk még nagy kapacitású repülőterekkel*** (például: Szentkirályszabadja, Pápa, Tököl, Börgönd, Kunmadaras), melyek közül egyesek üzemén kívüli állapotukból rövid idő alatt (2-4 hónap), mások hosszabb (6-8 hónapos) felújítás után teljes üzeművé tehetők.

Így – a fentiek alapján – ***jelenleg a légi közlekedéssel szembeni védelmi követelmények a következők:***

- A légtérirányítás integrált katonai-polgári rendszere fenntartása, működtetése (figyelembe véve a nemzetközi és szövetségi követelményeket is);

- A háromdimenziós radarbázisokkal a légtérelőrzés biztonságának fenntartása;
- Az önálló szállító és logisztikai ellátó képesség biztosítása;
- A különböző szállítórepülőgépek fogadására, kiszolgálására alkalmas építmények, technikai és technológiai rendszerek fenntartása, fejlesztése;
- A szállító helikopterek alkalmazásához kiépített vagy csak berendezhető területek biztosítása (az egyes vagy csoportos leszállás lehetőségét is figyelembe véve).

A légi közlekedés ismertetett helyzetéből kiindulva, valamint a vele szemben támasztott védelmi követelményeket is figyelembe véve úgy gondoljuk, hogy **az alágazat csak részben képes a** – korszerű közlekedési, és az ettől egyes részterületeken magasabb, más jellegű – **védelmi követelményeknek eleget tenni**. Ahhoz, hogy a hazai légi közlekedés védelmi és közlekedési szempontból egységes teljesítményű legyen, elengedhetetlen a szükséges források biztosítása, az elért eredmények megőrzése.

Ahhoz, hogy tárcánk a szakterületi követelményeket teljesítse elengedhetetlen tisztázni és tudni központi-vezető szerve feladatait. E feladatok rámutatnak arra is, hogy a minisztériumi tevékenység lényegében minősített időszakban sem változik, de végrehajtói szinten a végrehajtás körülményeiben és módjaiban jelentős változások lesznek.

Következtetések

Így tehát **a minisztérium – mint központi irányítás vezetőszerve – védelmi feladatai a következők:**

- Felkészülés a minősített időszakokban a központi rendelkezésekből eredő, illetve a szakmai területek rendeltetés szerinti és kiegészítő (sajátos) tevékenységéből következő feladatok végrehajtására;
- A tárca és a területi védelmi bizottságok által meghatározott feladatok végrehajtási feltételeinek – intézkedési tervek keretében történő – előkészítése;
- A katonai és szakterületi „**nélkülözhetetlen**” hadköteles állomány meghagyása, illetve meghagyásban való részesíttetése,

- A települések polgármesterei által meghatározott védelmi feladatok végrehajtási feltételeinek biztosítása;
- Részvétel a területileg illetékes védelmi bizottságok, munkacsoportjai tevékenységében;
- A minősített helyzetek elrendelése, vagy rendkívüli esemény bekövetkezése esetén a szükséges szervezeti készenlétet biztosító riasztási (berendelési) tervek elkészítése és folyamatos pontosítása;
- A minősített helyzetekkel kapcsolatos eseménykövető és jelzőrendszer (monitoring tevékenység) keretében a minisztériumtól és a területileg illetékes védelmi bizottságtól kapott adatok; tájékoztatás, más információk fogadásához, feldolgozásához a feltételek megteremtése, ezek alapján a szükséges intézkedések kiadása (kiadásának biztosítása);
- A hadszíntér előkészítési feladatok végrehajtása, végrehajtatása;
- A lakosság életének megóvásához, mindennapi szükségletei folyamatos kielégítéséhez szükséges központi és területi feltételek biztosítása, az ehhez nélkülözhetetlen közlekedési hálózat működtetése;
- A központi és területi anyagi javak védelmével, mentésével kapcsolatos feladatok szervezése, végrehajtatása;
- A nemzetgazdaság működésnek fenntartása, a rendkívüli viszonyok között, működőképesség fenntartása vízellátás biztosításával;
- A közlekedési hálózaton, műtárgyakon és berendezéseken keletkező károk elhárítása és helyreállítása;
- A költségtervezési, a költség elszámolási, a közigazgatási, a hatósági és az együttműködési feladatok folyamatos végzése, illetve végeztetése;
- A védelmi és a mindennapi szakmai tevékenységhez szükséges szervezeti, személyi és technikai munkafeltételek kialakítása, fenntartása.

E feladatokat a tárca védelem-koordinációs, szakmai főosztályai, és az irányítása alá tartozó hatósági szervek hajtják végre, illetve bont-

ják tovább a megvalósítás körülményei, erői megléte figyelembevételével. A szervezéssel és a lebontással párhuzamosan valamennyi szinten működtetni kell az ellenőrzést annak érdekében, hogy a hiányosságok a vezetők tudomására jussanak, így ezek felszámolására a központi irányítás időben és érdemben megtegye, megtehesse a szükséges lépéseket. ***Ha az ellenőrzési tevékenység nem kerül végrehajtásra, akkor a vezetés minden szintje elveszti a folyamatokba való gyors beavatkozó képességét, akaratlanul károsítja, esetenként meggátolja a védelmi feladatok sikeres végrehajtását.***

A követelményeket és a vezetési feladatokat összevetve az a végső következtetésünk, hogy a közlekedési védelmi követelmények teljesítése nélkül nem beszélhetünk sikeres ország védelmi tevékenységről. Ezért véleményünk szerint a tárca alapvető feladata, hogy – most és a jövőben egyaránt – megteremtse és minden helyzetben fenntartsa a tárgyalt alágazatok működési, vezetési feltételeit.

OPERÁCIÓKUTATÁS, AZ ELFELEDETT TUDOMÁNY A LOGISZTIKÁBAN (A LOGISZTIKAI CÉL ELÉRÉSÉNEK ÉRDEKÉBEN)

Fábos Róbert¹

Alapvető elvárás a logisztika területeinek szereplői (termelő, szolgáltató, megrendelő, stb.) részéről a rendelkezésre álló erőforrások optimális fel- és kihasználása, mely maga után vonja a felmerülő költségek csökkentését is. Ezen optimum megtalálása nem egyszerű feladat, még egy kisebb terjedelmű egyszerű rendszer esetén sem. A számítástechnika fejlődésével elfeledésre került egy olyan tudományterület, melyet a gazdasági élet különböző szereplői munkájuk során naponta alkalmazhatnak úgy, – pl. szoftverek elméleti alapjait adja – hogy nem is tudnak róla (pl. útvonaltervező, költségtervező szoftverek használata), nem ismerik jelentőségét és az általa elérhető hasznot.

A logisztika feladata, illetve célja a kialakult értelmezés szerint az anyagok és információk rendszereken belüli és különböző rendszerek közötti eljuttatásának, áramlásának tervezése, szervezése, irányítása, ellenőrzése, illetve a rendszer működése során jelentkező feladatok elvégzéséhez szükséges tárgyi, személyi és egyéb feltételek megteremtése. Ahhoz, hogy a logisztika el tudja végezni ezen feladatokat, más tudományterületek törvényszerűségeit, eredményeit kell felhasználnia. *A logisztika céljának tekinthető „6M” elvet vizsgálva, mindegyik „M”-hez több tudomány, illetve tudományág is kapcsolódik:*

- Megfelelő anyag: szociológia, informatika, gépészeti tudományok, stb.
- Megfelelő időpontban: közlekedéstudomány, matematika, informatika, stb.
- Megfelelő helyre: matematika, közlekedéstudomány, szociológia, közgazdaságtudomány, stb.
- Megfelelő mennyiségben: matematika, informatika, közlekedéstudomány, gazdálkodás- és szervezéstudomány, stb.

---

¹ Fábos Róbert okl. mk. százados, főiskolai adjunktus.

- **Megfelelő minőségben:** biológia, kémia, közlekedéstudomány, gépészeti tudományok, stb.
- **Megfelelő költséggel:** közgazdaság-tudományok, matematika, közlekedéstudomány, stb.

Az előbbi felsorolásból megállapítható, hogy a logisztika céljának eléréséhez elengedhetetlenül szükséges a matematika, de nem lehet azonosítani vele. Mint minden tudománynak, megvannak a matematika korlátai is. A logisztikában megjelenő folyamatokat nem lehet minden esetben egy matematikai formulával leírni.

Ha csak a szállítandó árunak megfelelő gépjármű kialakítását vesszük példának, a megfelelő felépítmény kiválasztása az áru fizikai, biológiai, kémiai tulajdonságaitól függ. Viszont az adott áru tulajdonságainak és mennyiségének megfelelő optimalizálás járműmennyiség könnyen meghatározható matematikai összefüggésekkel, azaz az operációkutatás segítségével.

Az operációkutatás kezdetei

Az operációkutatás gyökerei sok évtizedre visszamenőleg követhetőek, egészen addig, amikor az első kísérleteket tették arra, hogy tudományos megközelítést használjanak a vállalatok és intézmények vezetésében, a tevékenységek optimalizálásában. Az operációkutatásnak nevezett tevékenység kezdetét azonban általánosan a második világháború elejére teszik, és – ugyanúgy, mint a logisztikát – a katonai feladatok végrehajtásával kapcsolatos tevékenységnek tulajdonították. A háborús erőfeszítések miatt nagy szükség volt arra, hogy a rendelkezésre álló korlátozott erőforrásokat a különféle hadműveletek, és az azokon belüli tevékenységek között hatékonyan osszák meg. A brit és az amerikai hadsereg tudósokat kért fel a felmerült problémák tudományos módszerekkel történő megoldására. Ezek a tudóscsoportok voltak az elsők, akik az operációkutatás módszereit gyakorlati problémák megoldására alkalmazták és tényleges hasznukat bizonyítani tudták.

F.F. Fleimkahler szerint „**az operációkutatás az angliai csata sötét éveiben született, hogy mozgósítsa a tudományos módszereket a nemzet fennmaradása érdekében tett kétségbeesett küzdelemhez**”.

A ***P. M. S. Backett*** vezetésével folyó munka hamarosan bizonyította a vizsgált problémák tudományos megközelítésének helyességét. Számos hadi- termelési, elosztási, csapás szervezési, illetve védekezési

problémát oldottak meg és az operációkutatás alkalmazása révén hatalmas költség, anyag, idő, stb. megtakarításokat értek el. A légi harcokban például az operációkutatás eredményeként 800 repülőgépből álló bombázó egységben állapították meg azt a légi alakulatot, mely a legkevesebb veszteséget szenvedte. Ugyancsak az operációkutatás eredményeként született az a megállapítás mely szerint egy 40 hajóegységből álló és 6 hadihajó által kísért konvoj az, amelynek vesztesége a legkisebb. Ezen adatok meghatározása még nem jelentette a teljes körű gyakorlati alkalmazást, de jó alapot teremtett hozzá.

Az új tudományos módszerek katonai alkalmazásnak sikerétől is ösztönözve a polgári élet felismerte, hogy a felmerült problémák alapvetően ugyanazok, mint amelyek megoldására a hadsereg sikeresen alkalmazta az operációkutatás elveit, módszereit, ezért a civil szféra is egyre nagyobb mértékben kezdte alkalmazni azokat. A háború után számtalan tudós tovább foglalkozott ennek a viszonylag új tudományterület további részleteinek megismerésével és továbbfejlesztésével. Ez a színvonalban komoly előrehaladást eredményezett.

Legfontosabb példa erre a lineáris programozási feladatok megoldására használható *simplex módszer*, amelyet **George Dantzig** 1947-ben fejlesztett ki. Az operációkutatás számos szabványos eszköze – pl. lineáris programozás, dinamikus programozás, sorbanállás elmélete, raktározási problémák elmélete – viszonylag fejlett volt már az 1950-es évek előtt.

A számítástechnika rohamos fejlődése is hatással volt eme tudomány előtérbe kerülésére. Jellemző, hogy az operációkutatás által vizsgált bonyolult problémák hatékony kezelése rendszerint nagy tömegű számítási műveletet igényel, melyet emberi erővel elvégezni olykor lehetetlen feladat.

Az operációkutatás meghatározása

Az **operációkutatás** tudományos eszközökkel, technikával, módszerekkel vizsgálja valamely rendszer működésével kapcsolatos problémákat abból a célból, hogy az optimális megoldást meghatározza.

Tehát a döntések meghozatalához ad igen nagy segítséget az operációkutatás során kidolgozott elképzelés. Innen származik az a megfo-

galmazás, hogy az *operációkutatás a döntések előkészítésének tudománya*².

A teljesség kedvéért meg kell említenünk két fogalmat, melyek szorosan kapcsolódnak a témához:

Az **optimális döntés** a vizsgált szervezet, vagy rendszer egésze szempontjából a legjobb megoldás.

A **szuboptimum** a vizsgált szervezet, ill. rendszer egy, vagy több részének szempontjából a legjobb megoldás.

Speciálisan, az operációkutatás a vizsgált rendszer (vállalat, intézmény, alegység, stb...) gyakorlati vezetésével is foglalkozik, így ahhoz, hogy a vezetés sikeres legyen, a döntéshozó(k) számára is pozitív, érthető következtetéseket kell nyújtania.

Az operációkutatás további jellegzetessége a széles látókör. Amint az előzőekből következik, az operációkutatás a szervezeti nézőpontot helyezi előtérbe. Ezért olyan módon kísérli meg feloldani a vizsgált rendszer összetevőinek érdekei közötti konfliktusokat, amelyik a vállalatnak, vagy intézménynek, mint egésznek a legjobb. Ebből nem következik, hogy minden egyes probléma tanulmányozása során figyelembe kell venni a vállalat, vagy intézmény összes alrendszerét, hanem inkább az, hogy az eredeti céloknak összhangban kell lenniük az egész vállalat, vagy intézmény céljaival.

Az operációkutatás jellegzetessége még, hogy a vizsgált probléma legjobb – optimális – megoldását kísérli meg meghatározni. Ahelyett, hogy megelégednénk a pillanatnyi helyzet valamilyen szintű javításával, a cél az, hogy megtaláljuk a lehető legjobb cselekvéssorozatot. Ez az „*optimumkeresés*” amelyet gondosan kell értelmezni, nagyon fontos téma az operációkutatásban.

Mindezek a jellegzetességek teljesen természetes módon vezetnek el egy további sajátosságához. Egy embertől sem várható el, hogy szakértő legyen az operációkutatás minden szempontja, ill. jellegzetes

---

² Példaként megemlíthető Kristóf Tamás által felvázolt megoldás az erőforrás- és költségtervezés operációkutatási módszerekkel történő modellezésére I-II. rész (Kristóf Tamás: Az erőforrás- és költségtervezés jövőbeni gyakorlatának elméleti-módszertani megalapozása; Katonai Logisztika 13. évfolyam 3. (34.-51.o.)-4. szám (3.-26.o.), MH ÖLTP, Budapest, 2005).

problémái mindegyikében. Ehhez rendszerint kutatók olyan csoportjára van szükség, akik különböző háttérrel és képességekkel rendelkeznek. Ennél fogva, ha egy kifejlett, új probléma operációkutatási tanulmányozásába fogunk, rendszerint „*csapatmunkával*” kell azt megközelíteni. Egy ilyen operációkutatási csoportban kell lenniük olyan szakembereknek, akik együttesen széleskörű tudással rendelkeznek a matematikában, statisztikában, valószínűség-számításban, közgazdaságtudomány-ban, üzleti adminisztrációban, számítástechnikában, műszaki és fizikai tudományokban, viselkedéstudományban és az operációkutatás speciális technikáiban (módszereiben). A csapatnak megfelelő tapasztalattal és széleskörű képzettséggel kell rendelkeznie ahhoz, hogy megfelelően tanulmányozni tudja a probléma számos, a vállalaton, vagy intézményen keresztül elágazásának útját, és hogy hatékonyan tudja végrehajtani az operációkutatási vizsgálat különböző fázisait.

Az operációkutatás jellegzetességei:

- tudományos módszerek felhasználása,
- modern matematikai módszerek alkalmazása,
- optimális megoldásra való törekvés,
- döntés-előkészítési egyszerűsítése,
- csoport munka,
- számítástechnika nagyfokú alkalmazhatósága.

Az operációkutatás modelljei³

A gazdasági, szervezési jelenségek pontos tanulmányozásánál a valóságon nem végezhetünk kísérleteket – vagy csak nagyon ritkán –, mert költségesek, vagy hosszantartóak lennének, és így a kísérlet ered-

---

³ A **modell** valamely jelenség, rendszer jellemzőit kifejező, ábrázoló, jelképező logikai, vagy matematikai formula, képlet.

Az **operációkutatási modell** az egyes folyamatoknak a matematika nyelvén történő egyszerűbb és áttekinthetőbb megjelenítése, leképezése, hogy a döntések előkészítése érdekében a szükséges vizsgálatok, elemzések az eredeti folyamatban való beavatkozás nélkül elvégezhetők legyenek.

ményét már nem lehet hasznosítani. Az operációkutatásban a kísérletezés sem ismeretes úgy, mint például a fizikában. A kísérlet visszaállítása, megismétlése sokszor lehetetlen. Például az utasforgalom, járműforgalom, áruszállítási feladat, harctevékenység visszaállítása egy adott időpontra vonatkozóan lehetetlen vállalkozás. Ennek a problémának a kiküszöbölésére az operációkutatás a modelleket használja.

A modellkészítés során az objektív valóság tudatos egyszerűsítése szükséges a lényeges elemek meghagyásával. Az egyszerűsítés akkor indokolt, ha általa valamilyen tulajdonság, sajátosság jobban kiemelhető, megismerhető. A modell – bár egyszerűbb, mint a valóság – annak minden fontos elemével, az elemek közti összefüggésekkel rendelkezik. A modell nem lehet öncélú, hanem ismereteket kell szolgáltatnia. Az így megalkotott modell – mint az objektív valóság megjelenítése – alkalmas arra, hogy az egyes elemek változtatásával meghatározhassuk a többi elemre, illetve az egész folyamatra kiváltott hatást. Vagyis az így megalkotott modell alkalmas a kísérletezésre.

A modellek csoportosítása

A modell, vagy idealizált reprezentációk a mindennapi élet nélkülözhetetlen része. Köznapi példák lehetnek: repülőgépek modelljei, portrék, földgömbök, stb. A modellek hasonlóképpen fontos szerepet játszanak a tudományban és az üzleti életben, mint más területen az atommodell, a genetikai struktúra modelljei, a fizika mozgástörvényei, vagy a kémiai reakciókat leíró matematikai egyenletek, gráfok, a vállalatokat leíró ábrák, az ipari könyvelési rendszerek, stb. teszik. Az ilyen modellek rendkívül értékesek a vizsgálat lényegének az elvonatkoztatásához, a kapcsolatok megmutatásához és az elemzés megkönnyítéséhez. A könnyebb érthetőség miatt szükséges a rendetek modell csoportokba rendezése.

a.) A modell és a valóság közötti kapcsolat szempontjából megkülönböztetünk:

- 1. képszerű modellek:** akkor, ha a valóságot képszerűen jeleníti meg. Ilyen a fénykép, a földgömb, a légcsatornában elhelyezett repülőgép, autómodell, stb. A képszerű modellek statikusak, csak akkor változtathatók, ha az eredeti tárgy, rendszer módosul.
- 2. Analóg modell:** akkor, ha egy rendszer tulajdonságait egy más-ként működő rendszer imitálja. Ilyen például az elektromos áram szemléltető utánzása hidraulikus rendszerrel. Az analóg

modell és a leképezhető tárgy, rendszer közötti kapcsolat szorosabb, a modell adott esetben az eredetinek megfelelő reakciókra képes. Viszonylag könnyen változtathatók, dinamikus összefüggések vizsgálatára is alkalmas. Analóg modelleknek tekinthetők az orvosi kísérletekhez használt kísérleti állatok, a működő, változtatható makettek, a szervezési, termelési, gyártási eseményeket leíró folyamatábrák, stb.

3. **Szimbolikus modell:** akkor, ha a vizsgált folyamat egyes tényezőit és a köztük lévő kapcsolatokat matematikai, vagy logikai szimbólumokkal fejezi ki. A szimbolikus modellel a változások és azok hatási jól követhetők. A matematika nyelvén megfogalmazott modell szimbolikus. A változások követésére a legalkalmasabb modellfajta.
4. **Összetett, kombinált modellek:** amelyek az előbbieken leírt csoportokba egyértelműen nem sorolhatók be. Ilyenek például a szimulációs modellek, melyek részben analóg, részben szimbolikus jellegűek.

b.) A modellekben szereplő paraméterek szerint megkülönböztünk:

1. **Formális, vagy determinisztikus modell:** akkor, ha valamennyi paramétere konkrét érték. Ez a követelmény az operációkutatási modellek esetében ritkán fordul elő. A modell megoldása általában egyszerű.
2. **Valószínűségi, vagy sztochasztikus modell:** akkor, ha a paraméterek közül legalább egy sztochasztikus (valószínűségi) változó. A szóban forgó paraméter valószínűségi eloszlása lehet elméleti, vagy mért értékekből számított (exponenciális). A modell megoldása a determinisztikus modellel ellentétben nem konkrét érték, hanem csak várható érték.
3. **Stratégiai modell:** A paramétereiről meglévő ismeretek a legkedvezőbbek. Bár a paraméterek módosulásának tartománya itt is ismert, nem tisztázott azonban a különböző értékek felvételének valószínűsége. Ez az állapot akkor fordul elő, ha az események ugyanolyan viszonyok mellett megvalósuló ismétlése – amely a sztochasztikus folyamatok valószínűségeinek meghatározásához elengedhetetlenül szükséges követelmény – nem hajtható végre. Ilyen események leírásával és megoldásával a *játékelmélet* foglalkozik.

c.) a modellek érvényességi ideje szerint megkülönböztetünk:

1. **Statikus modell:** akkor, ha a valóságot csak egy adott időpillanatban. Illetve relatív szűk időintervallumban tükrözi. A gyakorlatban alkalmazott modellek többsége statikus.
2. **Dinamikus modell:** hosszabb időtartamra vonatkozik, a valóságot nem csak egy adott időpontban képezi le, hanem végigkíséri a fejlődés folyamatát is.

Az operációkutatásban alkalmazott főbb modellek

1. **Determinisztikus és statikus modellek:**

- **Elosztási (allokációs), illetve hozzárendelési modellek:** Ezek lehetnek **lineáris** és **nem lineáris** programozással megoldható modellek. Valamely elosztás optimális megvalósítását oldják meg. Alkalmazható, ha van egy cél, amelyet optimalizálni akarunk és azt lineáris (vagy nem lineáris) matematikai egyenletekkel lehet kifejezni. A katonai személy- és áruszállítási teljesítményeinek optimalizálására is alkalmas modellek.
- **Kombinatorikus modell:** Ezzel a modellfajtaival lehet megoldani a közlekedésben gyakran jelentkező körutazási problémát. A körutazási probléma több helység optimális végigjárási sorrendjét határozza meg oly módon, hogy minden helység csak egyszer érinthető és vissza kell térni a kiindulási helységbe. Nagyon jól alkalmazható terítő, gyűjtő és terítő-gyűjtő járatok szervezésére.
- **Gráfelméleten alapuló modell:** Gyakran említik ezt a típust hálótervezési modellnek is. A gazdasági élet területén technológiai, szervezési és kivitelezés-tervezési feladatok optimalizálására alkalmas, ahol a folyamatok elemeinek megfelelő sorba rendezése és párhuzamosítása után meghatározható a **kritikus út**⁴, és lehetőség van az adott folyamat meggyorsítására. A katonai közlekedés területén belül a

---

⁴ **Kritikus út:** Adott folyamatban végrehajtandó azon egymást követő tevékenységeknek a sora, mely tevékenységek végrehajtási idejében bekövetkező bármilyen változás hatással van a teljes folyamat végrehajtásának határidejére.

szállítások tervezési, szervezési folyamatainak modellezésére is alkalmazható.

2. Sztochasztikus és dinamikus modellek

- **Sorbanállási modell:** Alapvetően a valószínűség-számításra épül. Az érkezési és kiszolgálási idők valószínűségi eloszlásait használja fel abból a célból, hogy egy kiszolgáló rendszerben – amely lehet egy, vagy több csatornás – meghatározzák a várakozó sor hosszát, a várakozási időt. Nagyobb volumenű katonai tevékenységek (pl. többnemzetiségű gyakorlat) esetén a kirakó állomás kiszolgálási folyamatai is optimalizálhatók a modell segítségével.
- **Készletezési modell:** a sorozatgyártás és a készletnagyság optimalizálására alkalmas. Mikor kell rendelni, megrendelendő mennyiség, raktározási költség alakulása, stb. A különböző katonai készletek optimalizálása, raktározási költségek csökkentése oldható meg a modellel.
- **Pótlási modell:** Az elhasználódott termelőeszközök pótlásának optimalizálását oldja meg. Mikor kell egy eszközt a minimális költség érdekében egy újjal helyettesíteni, illetve felújítani. A katonai járművekkel kapcsolatos gazdálkodási feladatok optimalizálására is alkalmazható.
- **Szimulációs modell:** a modell készítésének alapelve abban áll, hogy a modellezni kívánt rendszer időbeni működését egy algoritmussal leírják. A modellel elemezni lehet a változások hatásait, vagyis a rendszer várható viselkedését. Tehát olyan információk birtokába lehet jutni, amelyekkel megalapozottabbá, biztonságosabbá, eredményesebbé tehető a döntéshozatal. A szimulációs modellek legnagyobb előnye azok flexibilitásában rejlik. A szimulációt a katonai tevékenységek széles körében alkalmazzák, elég csak a repülőgép pilóták képzésére gondolni.

Az operációkutatás munkafázisai

Az operációkutatási munka összetett, a részfeladatok komplex folyamatot alkotnak. A végeredmény gondos és átgondolt terv alapján végzett megoldás szolgáltatja. Néhány kidolgozott elv iránymutatást és könnyítést ad az operációkutatást végző részére az elvégezendő felada-

tok rangsorolásához. A legtöbb feladat megoldása a *következő fázisokból áll (1. ábra)*.

- 1. Az operációkutatás tervezése:** Az eddig szerzett tapasztalatok azt mutatják, hogy az operációkutatás során elkövetett leggyakoribb hiba a feladat elszigetelt, az összefüggésektől és kapcsolatoktól eltekintő felfogása. Az ilyen módon kidolgozott eredmények a gyakorlatban többnyire megvalósíthatatlanok, a számított megtakarítások elméletiek maradnak. Az operációkutatás előre történő pontos megtervezésével a hibák kiküszöbölhetők. Célszerű a munka folyamatábráját, hálótervét elkészíteni, a szűk keresztmetszetekre és különlegesen bonyolult részekre rámutatni. A végrehajtással megbízott szakemberek kiválasztását nagy gondossággal kell elvégezni.
- 2. A probléma megfogalmazása:** A probléma megfogalmazásának a folyamata döntő, mivel nagymértékben befolyásolja, hogy mennyire lesznek lényegesek a vizsgálat következtetései. Nehézségekkel járhat a vizsgálandó terület kijelölése. Szélesebb keretű vizsgálat csökkenti az elszigetelődés veszélyét, megkönnyíti az egész újratermelési folyamat szem előtt tartását. A feladat szűkítése viszont értelemszerűen növeli az elszigetelődés lehetőségét, melynek elkerülése érdekében a beilleszthetőség figyelemmel kísérése külön megterhelést ró a vizsgáló csoport tagjaira. Az operációkutatók arra törekednek, hogy a vizsgált problémát már ismert, kidolgozott modell segítségével oldják meg. A feladat leszűkítése erre többnyire lehetőséget biztosít, kibővítése viszont gyakran új modell felállítását igényli, ami tetemes többletmunka-ráfordítást eredményez.
- 3. A matematikai modell felépítése:** A döntéshozó problémájának megfogalmazása után, a következő fázisban a probléma át-fogalmazása kerül végrehajtásra úgy, hogy az az elemzés számára alkalmassá váljék. A hagyományos operációkutatási megközelítés olyan matematikai modell megalkotásából áll, amely a probléma lényegét tükrözi. A matematikai modellnek a probléma szóbeli leírásával szemben számos előnyük van. A probléma egész szerkezetét általában érthetőbbé teszi, alkalmas a rendszer egészének és részeinek vizsgálatára is, a modellezés könnyen megoldható számítógép segítségével. A matematikai modell megfogalmazásában lényeges lépés a célfüggvény megszerkesztése, melyet a döntési változók matematikai függvényeként fejezik ki.

4. A modell megoldásához algoritmus keresése: Az algoritmus több azonos jellegű, egymástól csak a kiinduló adatokban különböző matematikai feladat megoldására használható eljárás, amelynek során utasításszerűen előre meghatározott számolási lépéseket kell adott sorrendben végrehajtani. Egy algoritmusról akkor mondjuk, hogy alkalmazható valamely speciális feladat megoldására, ha véges számú lépésben elvezet a probléma – legalább kielégítő pontosságú – megoldásához.

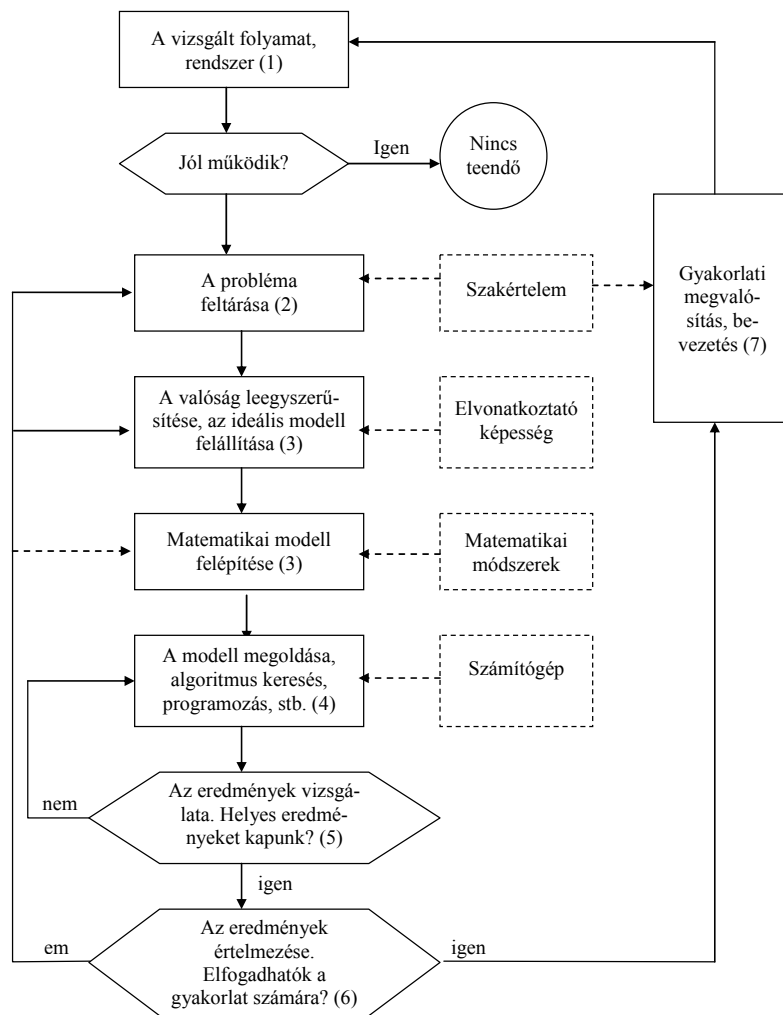
A matematikai modellek algoritmusainak csoportosítása:

- ***Formális (képletszerű) megoldások:*** A modell egyszerű matematikai képletek, formulák segítségével megoldhatók (pl. másodfokú egyenlettel). Ritkán fordulnak elő, akkor is csak egyszerűbb problémák esetében.
- ***Véges számítási eljárások:*** Az eredményt véges számítási folyamat szolgáltatja. A probléma megoldása egyértelmű, pontos. Ilyen módszer például a Gauss-féle legkisebb négyzet elve, a szimplex-módszer, stb. A számítások hosszassága, nagy időigénye gyakorlati esetekben közelítő eljárásokkal történő helyettesítést indokol.
- ***Közelítő módszerek:*** A megoldást olyan számítási folyamatciklus szolgáltatja, amely nem ad pontos, csupán közelítő eredményt. Elsősorban a különböző fokozatos közelítésű eljárások sorolhatók ide. Kellő pontosságú közelítés után a végtelen számítási folyamatot megszakítják.
- ***Heurisztikus (rávezető, kitaláltató) módszerek:*** Akkor alkalmazzák, ha a modell túlságosan komplikált. A bonyolult modell egyszerűsítése érdekében néhány elhanyagolható szempontot figyelmen kívül hagynak, illetve bizonyos adatokat becslések alapján vesznek fel, s a kapott egyszerűbb modellt algoritmizálják. Ebben a módszerben feltételezik, hogy a vizsgálatba be nem vont részterületek elhagyása a végkövetkeztetéseket valószínűen csak kismértékben befolyásolja. Jellemző a heurisztikus eljárásokra, hogy a lehetséges megoldások zömét kizárja. Ennek nyilvánvaló következménye az optimális megoldás hiánya, sőt többnyire az sem ismeretes, hogy a kapott eredmény mennyire közelíti meg az optimumot.
- ***Szimulációs eljárások:*** szimulációról lehet beszélni akkor, ha a kutató a modellel hajt végre kísérleteket. Akkor alkalmazzák, ha

sem véges, sem végtelen ciklusú számítási módszerrel nem érhető cél. A modellkísérletek számos eredményt produkálnak, melyek közül kell kiválasztani a megfelelőt. Ilyen eljárás például a Monte-Carlo technika.

5. **A modell és a belőle származó megoldás kipróbálása:** Előfordulhat, hogy egy operációkutatási csapat vagy nem kapta meg az összes valóságos, a helyzetre vonatkozó tény, vagy nem magyarázta ezeket helyesen, ennek megfelelően a megoldás sem lett valóságos, gyakorlati alkalmazhatóság korlátozott. Néha további betekintést lehet nyerni a modell érvényességébe, ha változnak a bemeneti paraméterek és/vagy a döntési változók, és ellenőrizhető, hogy vajon a modelltől kapott kimenet kézenfekvő módon változik-e. Lényeges kérdés, hogy vajon a múlt hűen mutatja be a jövőt, vagy nem. Ha nem, akkor lehetséges, hogy a modell egészen másként teljesít a jövőben, mint ahogy teljesített volna a múltban.
6. **A megoldásra vonatkozó ellenőrzések elvégzése:** Feltehető, hogy az ellenőrzések és az ezeket követő javítások egy sorozata elfogadható modellt és megoldást adott. A valóságos világban azonban a feltételek állandóan változnak. Ezért könnyen előfordulhatnak olyan változások is, amelyek érvénytelené teszik ezt a modellt. Például jelentősen változhat a bemeneti paraméterek értéke. Ha ezek az értékek megváltoznak, akkor lényeges feladat, hogy ezeket a változásokat a modell is tükrözze vissza, hogy annak megoldása a valóságot legjobban megközelítse. Gondoskodni kell a megoldás és az abból következő cselekvéssor kiigazításáról, valahányszor ilyen változás tapasztalható.
7. **Az eredmények gyakorlati megvalósítása:** Egy operációkutatási vizsgálat utolsó fázisa a végső megoldás megvalósítása abban a formában, ahogyan a döntéshozó jóváhagyta. Ez a kritikus fázis, mivel csak itt történik meg, hogy a vizsgálat haszna bebizonyosodik. Ezért fontos, hogy az operációkutatási csoport részt vegyen ennek a fázisnak az indításában, részben azért, hogy biztos lehessen benne, hogy a megoldást pontosan fordítsák le egy működő eljárásra, részben pedig azért, hogy a megoldás ekkor kiderülő hibáit megszüntethesse.

1. ábra Az operációkutatási folyamat⁵

Az előzőekben leírt munkafázisok legtöbbje számítástechnikai eszközök alkalmazásával jár együtt, beleértve a döntéstámogató rend-

⁵ Forrás: Dr. Hirkó Bálint: Alkalmazott operációkutatás 20. oldal (Tankönyvkiadó, Budapest 1985).

szereket. Az operációkutatás szorosan kapcsolódik a nagy központi számítógépek, és a személyi számítógépek használatához.

Egy vizsgálat befejezéseként az operációkutatási csoportnak célszerű világosan és annyira pontosan dokumentálni az alkalmazott módszereit, hogy a munkát meg lehessen ismételni. Ebben a munkában már teljesen kihasználhatók a számítástechnikai eszközök előnyös tulajdonságai.

Az operációkutatási vizsgálat főbb fázisainak tárgyalását befejezve hangsúlyozni kell, hogy az itt leírt „szabályok” alól számos kivétel van. Az operációkutatás természeténél fogva nagy leleményességet és újító készséget igényel, ezért lehetetlen leírni egyetlen olyan szabványos eljárást, amelyet az operációkutatási csoportoknak mindig követniük kellene. Az előző leírást célszerű olyan modellnek tekinteni, amely durván mutatja be azt, hogyan végeznek el általában egy sikeres operációkutatási vizsgálatot.

Az operációkutatás gyakorlati megvalósítása nem egyszerű feladat, a benne rejlő lehetőségek viszont nagyon sokrétűek. Ha csak az alkalmazható modellek sokszínűségét vesszük figyelembe, világosan kitűnik, hogy a logisztika bármely területét, szereplőjének tevékenységét hatékonyan tudja támogatni, a szervezeti szinttől és tevékenység mibenlététől függetlenül.

Felhasznált irodalom:

1. **Dr. Tóth Irén:** Operációkutatás I. (Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 1999);
2. **Dr. Csernyák László:** Operációkutatás II. (Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 1999);
3. Operációkutatási módszerek (Novadat Kiadó, 2000);
4. **Puskás Margit:** Alkalmazott operációkutatás (Tankönyvkiadó, Budapest 1992);
5. **Dr. Hirkó Bálint:** Alkalmazott operációkutatás (Tankönyvkiadó, Budapest 1985);
6. **Szily István:** Alkalmazott operációkutatás (Tankönyvkiadó, Budapest 1988);

7. **Dr. Varga József:** Gyakorlati programozás ((Tankönyvkiadó, Budapest 1985);
8. **Dr. Szily István:** Döntéselőkészítés I.-II. (SZIF Távoktatási kézirat, 1995);
9. **Gáspár-Temesi:** Lineáris programozási gyakorlatok (Tankönyvkiadó, Budapest 1987);
10. **Wayne I. Winston:** Operációkutatás – módszerek és alkalmazások (Aula Kiadó Kft., Budapest 2003);
11. **Kristóf Tamás:** Az erőforrás- és költségtervezés jövőbeni gyakorlatának elméleti-módszertani megalapozása I-II. rész; Katonai Logisztika 13. évfolyam 3. (34.-51.o.)-4. szám (3.-26.o.), MH ÖLTP, Budapest, 2005;
12. **Dr. Prezenszki József:** Logisztika I.

OUTSOURCING MINT LEHETŐSÉG A MAGYAR HONVÉDSÉGBEN

Trembeczky László¹

Cikkem megírásának gondolatát a 2005. 11. 16-ai Népszabadság első és negyedik oldalán található gondolatok indították el bennem. A cikk címe és rövid tartalma: „Csodafegyver Kecelen”... kibevezett SS-24-es az egyetlen Európában”. A cikk beszámol róla, hogy Ukrajnából a keceli haditechnikai parkba került egy interkontinentális rakéta, ami után szarkasztikusan jegyzi meg: „Többek szerint nem a keceli az egyetlen „haditechnikai skanzen”, mert bizonyos szempontból a Honvédség aktív arzenálja is annak tekinthető. MÍG-21-es vadászgépek, működésképtelen harci helikopterek, harcjárművek és roncs teherautók sora várja a beolvasztást”.

A fentieket sem cáfolva, sem egyetértve magam elé idéztem logisztikánk jelenlegi helyzetét, rendszerét, annak mozgásirányát. Hiszen ha valaki látja, illetve a bőrén érzi a logisztikai folyamatokat, azok a benne résztvállaló személyek. A Magyar Hírlap 2003. május 3-ai száma interjút közöl *Havril András altábornaggyal*², ahol *Szilágyi Béla* – a cikk szerzője – azt írja „*Szinte mindent privatizálnak a hadseregnél*”. Valójában a cikk arról szól, hogy a Magyar Honvédség szolgáltatásokat kíván megvásárolni a közeljövőben. Ezzel összefüggésben *Szabó Béla* a 2004. 03. 05-ei Magyar Honvédban a honvédségi logisztika feladatáról, hivatkozva *Dr. Gáspár Tibor mk. vezérőrnagy* a MH ÖLTP parancsnokára az alábbiakat írja: „... 2006-ig... a kor követelményeinek megfelelő központban fogják tárolni – a veszélyes anyagok kivételével – a hadsereg teljes anyagát”. Másik nagy feladat annak megvizsgálása, hogy bizonyos szolgáltatások milyen feltételek mellett adhatók át a civil szférának. Mint ismeretes, az önkéntességen alapuló hadseregbe való áttérés, valamint költségvetési megfontolások miatt számos – eddig „*saját hatáskörben*” elvégzett – feladat átadását tervezik a civil vállalkozásoknak.

---

¹ Trembeczky László alezredes, ZMNE Műszaki-ellátási igazgató.

² 1. Havril András vezérezredes a Honvédelmi Minisztérium, Honvéd Vezérkar vezérkari főnök (akkor vezérkari főnök helyettes).

Az eddigiekből kitűnik, hogy a honvédség „*anyagigazgatási*” helyzetét, valamint az abban bekövetkező változásokat a publicisták és rajtuk keresztül az állampolgárok is nagy figyelemmel kísérik. Az is megállapítható, hogy a HM/MH felső szintjéről elindult egy megújulási folyamat. Ehhez kívánok segítséget nyújtani egy rövid logisztikai rendszerismertetéssel, valamint a köznyelv által csak privatizációnak nevezett „*outsourcing*” ismertetésével.

A logisztika feladata

- 1.) Anyagoknak és információknak egy rendszeren belüli (HM/MH) áramlásának tervezése-szervezése (irányítása)-ellenőrzése.
- 2.) A feladat megoldásához, végrehajtásához szükséges feltételek megteremtése.

A logisztika célja: a klasszikus 6M.

1. Megfelelő anyag (információ);
2. Megfelelő költségben;
3. Megfelelő minőségben;
4. Megfelelő mennyiségben;
5. Megfelelő időben;
6. Megfelelő helyen legyen.

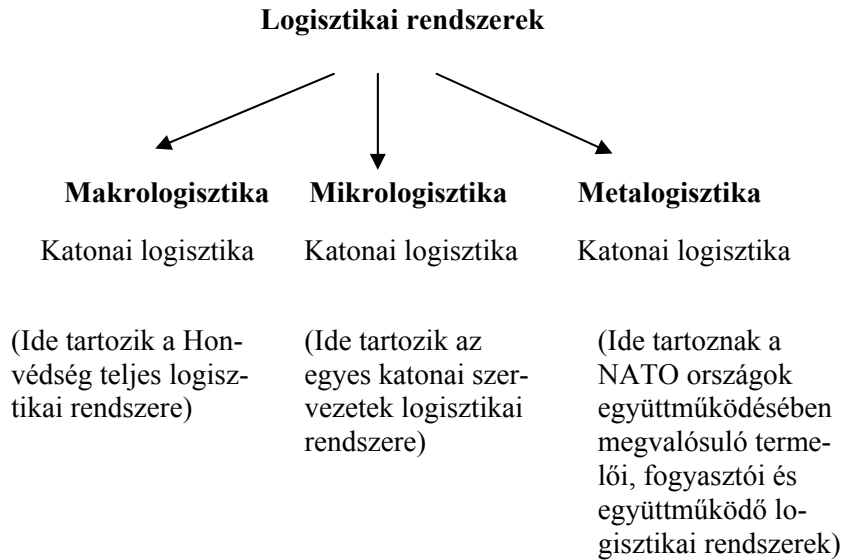
Fő cél: A teljes folyamat optimális (hatékonyabb) működtetése.

Az összköltség csökkentése a többletköltséggel.

Összköltség = logisztikai költség + logisztikai rendszer hiányosságából adódó többletköltség.

Csak előnyökön alapuló optimális megoldás nincs, tehát fő cél még annak a metszéspontnak az elérése, ahol az előnyök kioltják a hibákat, tehát egyensúly alakul ki.

A katonai logisztika rendszerben történő elhelyezése³

1.) Makrologisztikai rendszerek: egy ország, egy értékesítési, illetve fogyasztói, vagy egy gazdasági körzet határain belül helyezkednek el.

2.) Mikrologisztikai rendszerek: körébe sorolhatók az egyes gazdasági rendszerek, gazdálkodási szervezetek logisztikai rendszerei. A makrologisztikai rendszer olyan részeinek tekinthetők, amelyek létrehozása az adott gazdálkodási szervezet feladata.

3.) Metalogisztikai rendszerek: a makro- és mikrologisztikai rendszerek között helyezkedik el. A metalogisztikai rendszerben több egymástól gazdaságilag, jogilag független szervezet működik közre.

---

³ 1-2-3: dr. Prezinszki József: Logisztika (2000) BMEMTI 37-38.o.

A HM/MH-val szembeni elvárások

- 1.) *Társadalmi elvárás:* csökkenteni kell a költségeket.
- 2.) *Szövetségi elvárás:* növelni kell a működés hatékonyságát.

Ez akár megoldhatatlan feladat elé is állíthatná a katonai szakembereket, de ne adjuk fel ilyen könnyen. Nézzük mit tettek a multinacionális cégek az elmúlt időszakban. (Hiszen egyben társak vagyunk: a költséget csökkenteni, a hatékonyságot növelni kell).

Nem mindig az az olcsóbb, amit saját magunk csinálunk, hiszen a melléktevékenységek éppen a főtevékenységtől vonják el a figyelmet és a pénzt. A nagy multinacionális vállalatok sikerének egyik titka, hogy csak arra a területre összpontosítanak, ami összefügg főtevékenységükkel. Az egyéb feladatok elvégzését külső partnerekre bízják, így maximálisan ki tudják használni a főtevékenységből származó előnyöket. Ezt a tevékenységet, nevezetesen egyes szolgáltatások kihelyezését, angol kifejezéssel „*outsourcing*”-nek nevezzük. Egyes részfeladatok kihelyezése régen sem volt ismeretlen pl.: őrzés-védelem, takarítás, stb. Az outsourcing azonban a főtevékenységekhez szorosan kapcsolódó tevékenységek kihelyezését is jelenti, mint pld.: informatika, logisztika, stb.

A KPMG (globális könyvvizsgáló óriás) 2003-ra befejeződött, 52 magyar vállalatot érintő logisztikai outsourcingot vizsgáló felmérésének tapasztalatai alapján a kiszervezést választó cégek 80 %-a elégedett az elért eredményekkel. Ezek alapján a logisztikai outsourcing sikere tartósnak tűnik, hiszen a vizsgált cégek nem akarják visszavenni (in - outsourcing) a kihelyezett rendszerelemeket. A fennmaradó 20 % is úgy nyilatkozott, hogy lényegesen nem változott a helyzetük – mivel nem rosszabbodott így ők sem tervezik a tevékenységek visszavételét.

A logisztikai szolgáltatók fejlettségét már eltérőbben ítélik meg:

1.) Nincs kínálati verseny, színvonal változó	46 %;
2.) Kínálati verseny van, színvonal magas	38 %;
3.) Nincs információja	12 %;
4.) Se kínálat, se verseny nincs	4 %;

Mi lehet a outsourcing célja?

Fő cél:

1.) Csak a főtevékenységre figyelés;

A katonai tevékenységekhez szorosan nem kapcsolódó területek leválasztásával a fő feladatok végrehajtására koncentrálódhat a katonai vezetés figyelme.

2.) Optimális (magasabb) szolgáltatási szint elérése;

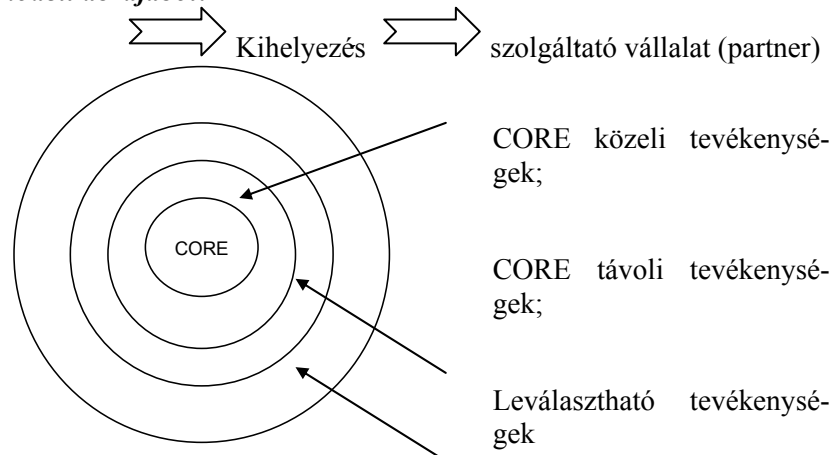
A katonai szakemberek nagyobb figyelmet tudnak fordítani a kihelyezett feladatok ellátásának ellenőrzésére, azok minőségi javítására, figyelembe véve a piacon zajló folyamatos és gyors fejlődést.

3.) Költségcsökkentés.

Előzetes felmérésekkel és költségszámításokkal kell igazolni, mely területek azok, ahol érdemes a kihelyezést végrehajtani.

A célok értelemszerűen egybeesnek a megrendelő elvárásaival. A fenti célokkal úgy gondolom, hogy a katonai szakembereknek is egyet kell érteniük, hiszen megfelelnek mind a szövetségi, mind a társadalmi elvárásoknak. **Akkor, hogyan tovább?**

Javaslom induljunk el Szegedi Zoltán – Prezinszki József (2003.): „Logisztika – menedzsment” című könyvének kihelyezési modell ábrájából:

Az alapvető képességek (CORE – COMPETENCIES) elméletét PRAHALAD-HAMEL 1990-ben fogalmazta meg. Ez képezi a modell alapját. A katonai vezetők egyik fő feladata a környezeti rendszerelemekkel történő feltöltése, majd a rendszerelemek összekötése egy optimálisan működő folyamat lánczá. Természetesen figyelembe véve a „böles” tanácsot, mely szerint „*egy napot gondolkodunk – egy órát dolgozunk*”. Vagyis egy koncepció kidolgozásának nagy részét a tervezésnek kell kitöltenie, hiszen egy „rossz vagy gyors” döntés működési zavarokhoz, illetve szolgáltatási szint csökkenéshez, vagy költségnövekedéshez vezethet.

Ezek után vizsgáljuk meg, mik lehetnek az outsourcing főbb előnyei, illetve hátrányai:

Előnyei:

- 1.) Költségcsökkenés;
- 2.) Hatékonyságnövekedés;
- 3.) Kockázatok csökkenése (nőhet is);
- 4.) Rugalmasság növekedése;
- 5.) Főtevékenység jobb ellátása;
- 6.) Létszámcsökkentés;
- 7.) Állandó költségek változóvá válása;
- 8.) Új rendszerek gyorsabb alkalmazása;
- 9.) Nagyobb mérvű szakszerűség.

Hátrányai:

- 1.) Minősített időszak ellátási kockázata;
- 2.) Bizonyos mértékű kontroll csökkenés;
- 3.) A szervezet eddigi egységeinek felbomlása;
- 4.) Működési biztonság esetleges kockázata;
- 5.) Bizonytalan pénzügyi szerződési folyamatok (közbeszerzés);

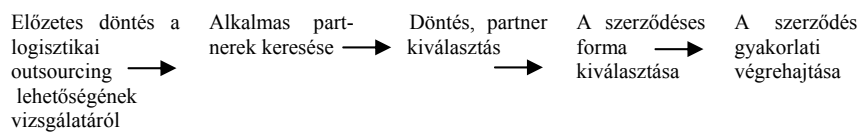
6.) A szervezet a szakemberek egy részét elveszíti;

7.) A szervezet ezek után nehezebben „tanul”.

Mint láthatjuk az előnyök és a hátrányok majdnem „egyenrangú” félként vannak jelen. Ezért nagyon fontos az előzőekben írt optimális metszéspont megtalálása, melynek egyik fő eleme a harmadik (outsourcinget biztosító) fél kiválasztása.

Ennek kiválasztását talán jól szemlélteti „*Simoni B. – Huler E.* (2000): *Logisztik – outsourcing mit System – Dritte richtig ausurahlen.* OMIKK logisztika 2003/3. 11. p.” leírása az outsourcing – projekt fázisairól.

Ezek alapján:

Stratégia vizsgálata	Lehetséges szolgáltató kiválasztása	A partnerek megválasztásához szükséges döntési kritériumok kiválasztása	Szerződés tervezet kiválasztása	Információgyűjtés
Döntés, a logisztika főtevékenységi terület-e?	A szolgáltatók megbízása, bemutatkozása	Döntési kritériumok kidolgozása	Egyeztető megbeszélések és értékelés	A projekt terv összeállítása
A logisztikai elemzés végrehajtása	Lehetséges partnerek számára pályázat kiírása	Kiértékelés és döntés	A szerződés aláírása	Szervezési illesztések
Az outsourcing keretének durva rögzítése és dokumentálása	Ajánlatok értékelése	Kérdőíves vizsgálatnak alávetés	További tevékenységek rögzítése	Kontrolling, Stb.

A KATONAI LOGISZTIKAI BIZTOSÍTÁS GYAKORLATA

A LOGISZTIKAI TÁMOGATÁS EGYES FELADATAINAK KIHELYEZÉSE A NEMZETGAZDASÁGI SZEREPLŐKHÖZ

Lengyel András¹

Bevezető

Mint az olvasó számára bizonyára ismert, a fenti témában már sok tanulmány, egyetemi szakdolgozat vagy más publikált elképzelés látott napvilágot. Ennek ellenére mégis úgy gondolom, hogy a folyamatosan változó világunkban, így a Magyar Honvédségben (MH), annak logisztikai rendszerében (ha úgy tetszik a felhasználói logisztika területén) tapasztalható állandó mozgás megengedi számomra, hogy ismét annak lehetőségét vizsgáljam, miként lehet a katonai logisztika szükségletei kielégítését a haderőn kívüli (civil) gazdasági szereplők további bevonásával biztosítani.

A téma aktualitását több tényező is indokolja. Ezek közé tartozik – csak a legfontosabbakat megemlítve – az **MH 2007. év végi összlét-számára vonatkozó döntés teljesítése, az MH 10 éves fejlesztési tervében rögzített szervezési feladatok, azon belül a központi logisztikai tagozat struktúrájára, valamint a logisztikai ellátó rendszer megreformálására vonatkozó elképzelések megvalósítása.** Ilyen a fejlesztési tervben megfogalmazott szándék, amely a nemzetgazdasági erőforrások jelenleginél szélesebb körű bevonását célozza meg, de ilyen lehet a hadseregen belül végbement változások (mindenek előtt a sorkatonai szolgálat megszüntetése) közvetlen vagy közvetett hatása, illetve a korábbi hasonló lépések kedvező tapasztalatai is (például a laktanyák őrzés-védelmének haderőn kívülre helyezése). *Végezetül, de nem utolsósó okként említhetjük meg a gazdaságtalan logisztikai tevékenységek felszámolását.*²

---

¹ Lengyel András mk. ezredes, MH ÖLTP hadműveleti főnök.

² Gazdaságtalan logisztikai tevékenységnek tartom azt a támogatási formát, amikor egy-egy objektumban kis létszámú és technikai eszközt üzemeltető

Az említett strukturális változásokra vonatkozó elgondolások részleteiben még nem kimunkáltak, de az világosan látszik, hogy a végrehajtó támogató erők – úgy a központi mint a haderónemi és csapattagozatban - mára elvesztették minden humán erőforrás tartalmukat, ezért a korábbi gyakorlatnak megfelelő egyenletes létszámcsökkentéssel (az ismert fűnyíró elv) nem lehet spórolni. ***A csökkentés csak egyes szervezeti elemek teljes megszüntetésével valósítható meg, más alternatíva nem létezik.*** Azt azonban látni kell, ha egy egész szervezetet törölünk az MH egyes meglévő képességei, támogatókapacitásai tűnnek el a logisztikai rendszer valamely szintjéről. Ezt a lépést csak úgy lehet megtenni, ha a törölt szervezethez kapcsolódó jelenlegi feladatrendszert valamely meglévő vagy a jövőben megalakuló civil szolgáltatóra terheljük át.

A feltételek rendelkezésre állnak, hiszen a hiányzó képességek kihelyezése bármely civil szereplőhöz illeszthető a jelenleg érvényes magyar jogszabályokhoz és a Magyar Köztársaság által vállalt nemzetközi előírásokhoz. Minimális alapkövetelményként kell kezelni, hogy bármiféle szolgáltatás kihelyezése a Magyar Honvédség számára **legyen gazdaságos**, a szolgáltató **legyen megbízható** üzleti partner, a **szolgáltatás minősége** feleljen meg a katonai szakmai utasításokban, szabályzatokban megfogalmazott előírásoknak, annak teljesítése – mind mennyiségében és minőségében – **legyen számon kérhető és ellenőrizhető.** A szerződésben ki kell térni azokra a speciális honvédségi igényekre és elvárásokra, amelyek a polgári életben nem jelentkeznek. Ilyen lehet például az ellátás rugalmasságának biztosítási kötelezettsége

---

szervezet az ellátása vagy a haditechnikai eszközei kiszolgálására, esetleg a szállítási feladatok biztosítására a szervezetén belül bármilyen kapacitásokat tart rendszerben. Arra, gondolok, hogy például az étkeztetésnek van egy technológiai követelménye, (beszerzés, tárolás, főzés, tálalás, választék kínálat összeállítás, az ételmezési igények összegyűjtése stb.), technikai eszköz igénye (főző, tálaló, hűtő, kiszolgáló és más konyhatechnikai eszközök) és van egy kapcsolódó emberi erőforrás szükséglete. A technológia és a technikai követelmények és döntően a személyi állomány szükséglet megjelenik egy alacsony ételmezési létszámnál is és az ételmezési létszám emelkedése alig jár együtt az előzőek növekedésével, tehát nincs köztük egyenes arányosság. Meg kell azonban jegyezni, hogy az alacsony létszámú szervezeteknél a logisztikai igények megvalósításánál rendkívül magas a fajlagos ráfordítás. De így említhetnénk a javító kapacitás (nem kiszolgáló) megteremtése egy kevés technikát üzemeltető szervezetnél teljesen indokolatlan, mint ahogy nem szabad teher szállító eszközöket sem fenntartani, ha az érintett szervezet ellátásához vagy feladataihoz nincs rá szükség. Ezen feladatok teljesítésére leggazdaságosabb lehet a polgári szolgáltatások igénybe vétele.

változó intenzitású igénybevétel esetén, amely lehetővé teszi a gyakorlatok, gyakorlások, vagy lövészetek végrehajtása során a szolgáltatás eltérő követelmények, körülmények, vagy más földrajzi környezetben való teljesítését.

Mielőtt a részletekbe bocsátkoznánk, szükséges leszögezni, hogy a civil szolgáltatás a haderő mely részére terjed vagy terjedhet ki. Nos ez elsődlegesen – *hangsúlyozni szeretném* – a nem felajánlott erők ellátását érintheti, hiszen a felajánlott erők logisztikai támogatása nem lehet alku vagy üzleti filozófia tárgya sem hazai területen és még inkább nem a műveleti területen. A felajánlott erőknek mindenkor rendelkezniük kell azokkal a logisztikai képességekkel, amelyek részükre a feladatuk – külhoni missziós küldetésük – teljesítéséhez az alkalmazási területen szükségesek. Ebbe beletartoznak a kötelezően előírt és megalkotott csapatkészletek és technikai eszközök, valamint azok kiszolgálására szükséges kapacitások, az utánuk számvetett és a **Nemzeti Támogató Elemnél** rendelkezésre álló anyagok (vagy anyagi erőforrások), illetve a részükre szolgáltatásként megvásárolt műveleti területi – az adott ország **Befogadó Nemzeti Támogatás** útján nyújtott térítésmentes vagy térítéses – szolgáltatások.

Nagyon fontos követelmény, hogy a felajánlott erők a logisztikai szervezeteikkel együtt készüljenek fel a *missziós feladatukra*, tehát azokra a logisztikai biztosító elemekre, amelyek a bevethető erőket kiszolgálják, erre minden időszakban szükség van és nem lehet (legalábbis rövid távon nem lehet, hiszen nincs meg minden feltétele) *civil oldalról* kiváltani. Azt előzőek miatt tehát el kell fogadni, hogy *a nemzetgazdasági források bevonásának van egy minősített korlátja*, amelyet nem lehet megkerülni és ez a katonai logisztikai támogatás vonatkozásában a felajánlott (elvonuló), illetve stacioner erőkre különül el.

Ha a felajánlott erők a mobil logisztikai támogató képességüket elvesztenék, alkalmatlanná válnának minden missziós feladat ellátására. A helyzet tehát részükre szervezetszerű logisztikai támogatást követel meg. (Mindez napjaink logisztikai rendszerére igaz, de úgy gondolom, hogy nincs messze az idő, amikor létrejön az a hazai – a katonai logisztika speciális igényeit kiszolgálni képes, arra szakosodott – a haderő szervezetén kívüli polgári vállalkozás, amely feladatot vállal és kap a külhoni műveleteket teljesítő erők közvetett vagy közvetlen logisztikai támogatásában).

Az előzőekből egyenesen következik, hogy a *nemzetgazdasági forrásokat* elsősorban az MH vagy tágabb értelemben a HM *tárcához*

tartozó szervezeteknél a stacioner, állandó objektumban, azonos feladatrendszerrel folyamatosan elvégző szervezetek érdekében lehet és célszerű a logisztikai igények kielégítésére, a logisztikai támogatást majd minden területén igénybe venni. De ezen szervezetek ellátása, kiszolgálása céljából nem csak lehet, hanem egyre inkább indokolt is a civil támogató kapacitások fokozottabb bevonása. A legjobb magyarázat erre az, hogy ezek az úgynevezett háttér vagy kiszolgáló szervezetek egy-egy konkrét és jól körülhatárolt feladatrendszerre - jellemzően a lehető legalacsonyabb humán erőforrással - kerültek megszervezésre.

Ebből következik, hogy az alaprendeltetésük teljesítéséhez csak a legelemibb személyi állománnyal rendelkeznek, sok esetben még arra is alulszervezettek. Ha még a saját ellátásukról is gondoskodniuk kell, úgy az alaprendeltetésük teljesítéséhez nem marad elegendő állományuk, hiszen az értékes szakmai státuszok rovására lehet létesíteni kiszolgáló szervezetet. A racionalitás tehát azt követeli, hogy ami nem speciális katonai tudást igénylő beosztás azt végezze a polgári szféra.

Az előzőek alapján elfogadhatjuk, hogy a logisztikai támogatásért felelős katonai oldal érdekelt – hiszen lassan – lassan tudomásul kell vennünk, hogy számunkra nem marad más megoldás – a logisztikai támogatás egy részének nemzetgazdasághoz történő kihelyezésében. De vajon lesz-e elegendő jelentkező annak a teljesítésére? Hiszem, hogy igen, hiszen ez nem egyéb, mint üzlet és tudomásul kell vennünk, hogy a civil oldal képes mindazon feladatok színvonalas teljesítésére, amit a katonai szféra elvár tőle. A nemzetgazdasági szolgáltatások fokozottabb igénybevételének teljesítésére van, és a jövőben mindig lesz elegendő jelentkező. Bármely polgári vállalkozás, amely rendelkezik felesleges kapacitásokkal alkalmas erre. Ha nincs felesleges kapacitás, belép a piac szabályozó szerepe, vagyis a megjelenő új igény kielégítésére a gazdasági szféra megfelelő beruházás után képes kielégíteni a haderő által megfogalmazott szükségleteket.

Igaz, hogy a haderő nem mindig a legmegbízhatóbb gazdasági partner (elsősorban a folyamatos átalakítások miatt), de a szolgáltatások igénybevétele területén a felsorolt szervezetek ellátásánál igenis az lehet és még inkább azzá válhat a jövőben. *A haderő átalakítása alapvetően befejeződött, tehát nem kell attól félni, hogy a kiszolgálására létrehozott civil kapacitások egy átszervezés következtében holt képességet jelentenek majd és a befektetések ne térülhessenek meg. A másik oldalról kétségtelen, hogy a méretüket, létszámukat tekintve kisebb szervezetek az érdekükben létrehozott logisztikai támogatása a lehető leggazdaságosabb, hiszen a meglévő kapacitások kihasz-*

náltság foka nagyon alacsony. Ez a magyarázata például annak, hogy a központi raktáraknál (hogy csak ezt a példát emeljem ki 1999-2000 években) sorra szűntek meg az étkezdék. Az étkezést igénylők létszáma a sorkatonák kiválásával, vagyis az ellátási kötelezettség megszűntével a minimumra csökkent, így az étkezdék további fenntartása megkérdőjeleződött, azokat egyszerűen bezárták.

Az MH egyes szervezetei szűkebb környezetükben, a fővárosban is, de főként a vidéki helyőrségekben részei és részesei a helyi társadalmi és ezen belül a gazdasági életnek. Nem meghatározói annak, de közvetlenül és közvetve komoly résztvevői. Azért merem ezt így megfogalmazni, mert a vidéki helyőrségekből, ha a megyei jogú városokat vagy a 60-70 ezer főt meghaladó lélekszámú településeket nem számítjuk, a helyőrséggel bíró falvak, nagyközségek legnagyobb foglalkoztatója a Magyar Honvédség. Számtalan ilyen sorolhatunk fel Nyírtelektől Hetényegyházáig. Részben érvényes lehet az okfejtés Budapestre is, vagy a Budapesten kívüli városokra, de ott a honvédségi szervezetek lokális gazdaságra gyakorolt hatása számottevően kisebb, bár kerületi, területi szinten nem elhanyagolható.

Adva van tehát egy katonai objektum, benne egy vagy több szervezet, amely működtetéséhez, az ott szolgáló személyi állomány ellátásához, a haditechnikai eszközpark technikai kiszolgálásához és a laktanyai infrastruktúra üzemeltetése fenntartásához támaszkodni kíván a civil szférára. A laktanya fenntartását ismételtelen kiemelem ebből a kosárból, mert az 1997-ben – az akkor megfogalmazott sok ellenérv és fenntartás ellenére – a hadseregen kívüli szolgáltató felelősségi körébe került át. A feladat kiszervezéséhez elkészült egy **Szolgáltatási Szerződés** az érintett felek között, amely pontosan meghatározza a szolgáltató, illetve az igénybevevő jogait és kötelezettségét. A kezdeti ellenérzések, kétkedések dacára, ma is jól, hatékonyan működik, előrevetítve és potenciálisan követendő például szolgálva más szolgáltatási területek civilizálásának.

A civil szervezetek fokozottabb bevonása szakmai körökben vitát esetenként ellenérzést vált ki. Az ellenzők a haderő kiszolgáltatottságát és sebezhetőségét látják abban, ha nem a saját erőikkel eszközeikkel valósítják meg valamely feladat biztosítását. Ennek ellenkezőjére szeretnék egy példát megemlíteni. **Ez a Magyar Honvédség objektumainak őrzés - védelmét érinti.** Ma a *fegyver-lőszer, robbanóanyag* – más megközelítésben a társadalomra nagy veszélyt jelentő anyagok és eszközök – *őrzésén kívül* minden katonai objektumot **polgári őrző-védő szervezetek** biztosítanak. Ez ma tény és reális valóság, aminek

említését talán néhány évvel ezelőtt senki nem vette volna komolyan. A példa csak azért fontos mert ha a következőkben eretnekségnek tűnő gondolatok fogalmazódnak meg emlékezzünk az őrségek esetére. Ami pedig a kiszolgáltatottságot illeti arra garancia a piaci verseny. ***A katonai logisztika bármely igényei területén van elegendő kínálat arra, hogy a haderő ne váljon kiszolgáltatottá,*** a szolgáltató pedig a tisztességes nyereség mértékével legyen képes megelégedni, hiszen ellenkező esetben elveszti az üzletet.

Nos mely területeken képzelhetjük el a nemzetgazdasági szereplők fokozottabb bevonását a Magyar Honvédség működtetéséhez? A kérdés megválaszolásánál nem lehet megkerülni az MH logisztikai támogatásának jelenleg érvényes és valószínűsíthetően hosszú (de középtávon) mindenképp fennmaradó szakági rendszerét. ***A különböző szolgáltatók, vagy bármely logisztikai igények tervezését csakis ebben a rendszerben célszerű kezelni. A szakági rend az alábbi:***

A haditechnikai biztosítás felelősségi körében:

- Fegyverzettechnikai szakterület
- Páncélos és gépjármű-technikai szakterület
- Repülőműszaki szakterület
- Elektronikai szakterület
- Műszaki-technikai szakterület
- Vegyivédelmi-technikai szakterület
- Mérésügy szakterület
- Kiképzés-technikai szakterület

A Hadtáp biztosítás felelősségi körében:

- Élelmezési szakterület
- Üzemanyag szakterület
- Ruházati szakterület
- Humán anyagi szakterület
- Térképészeti anyagi szakterület

Közlekedési biztosítás felelősségi körében:

– Mozcgatás- szállítás szakterület.

De melyek azok a területek a katonai szervezetek logisztikai támogatása vonatkozásában, amelyek megnyílhatnak a civil szolgáltatások előtt? Az a véleményem, hogy szinte minden korlátozás nélkül minden szakterületen, minden szakág vonatkozásában számítani és építeni lehet a meglévő, vagy a honvédség igényeit figyelembe vevő civil szolgáltató bázisra. **Egyszerűen fogalmazva rá kell szabadítani a piacot a honvédségre is.** Természetesen a kényes területeket, mint például a ***Fegyverzettechnikai, az Elektronikai (rejtjelző eszközök) Szolgálat*** felelősségi körébe tatózó néhány eszköz technikai kiszolgálását, mint feladatot, különös körültekintéssel lehet csak a honvédségen kívülről biztosítani, hiszen megkülönböztetett figyelmet érdemel a ***lövészegyek javítása*** vagy egyes ***híradó, illetve elektronikai*** eszközök kiszolgálása.

Ugyanakkor nagy jelentősége van a biztonságnak külső szolgáltató igénybevételenél olyan területeken is, ahol a haderő nem rendelkezik elégséges kapacitásokkal, vagy nem rendelkezik speciális szakértelmet igénylő képességgel. ***Ilyenek lehetnek elsősorban az elektronikai területen a szoftverek kifejlesztése, az informatikai hálózatok kiépítése, vagy az állandó híradás rendszerének bővítése.*** Meg kell azonban jegeyezni, hogy ez a tevékenység már hosszú ideje folyik, hiszen az üzletbe bevont vállalkozás elemi érdeke volt, hogy minden követelménynek megfeleljen.

Az előbb felsoroltaknál az óvatosság bizonyára indokolt, de itt szeretnék ismét egy példát megemlíteni, hogy az idők változása (az élet kényszere) milyen gyakorlati változásokat hozott magával, idézett elő a polgári gazdaság és a haderő viszonyában. ***2000. évben az ellátó központok összevonásával,*** valamint az ***MH Lőszerjavító és Bevizsgáló Üzem*** felszámolásával (az ***MH Harcanyag Ellátó Központba*** történő beépítésével) megszűnt a lőszer-megsemmisítő (szétszerelő-ártalmatlanító) kapacitás a haderőn belül. Tekintettel a több tízezer tonna felesleges, lejárt szavatossági idejű inkurrens lőszerkészletre, amely az MH-nál felhalmozódott, a ***civil szféra a helyzet kezelése érdekében létrehozta az üzleti alapon működő megsemmisítő kapacitását*** és megfelelő ellentételezés fejében felajánlotta a honvédség részére. A vállalkozó ajánlata elfogadást nyert és azóta is teljesíti a honvédség igényét. A civil oldal tehát még olyan területen is bevonható az MH szükségletei kiszolgálására, amely speciális, amelyre egyébként a polgári életben

nincs piaci igény ezért a polgári szférában nem lehet hasznosítani, sem a létrehozott szolgáltatási kapacitást sem a hozzá kapcsolódó kidolgozott működő technológiát.

A civil gazdasági egységek honvédség érdekű működtetése a jövőben két szinten különülhet el. Ebből az egyik szint a központi igények kielégítését végző gazdasági szereplők, amelyek tevékenysége egyes szolgáltatási területen az MH teljes vertikumát ellátják, míg a másik a helyi erőforrásokra, lokális gazdasági szereplőkre támaszkodhat. Jellemző lehet a két rendszer területi vagy szakterületi kombinációja, amely úgy képzelhető el, hogy az országos nagy rendszer helyi vállalkozókkal köt egy adott cél megvalósítása érdekében szerződést, vagyis alvállalkozót von be az MH kiszolgálásába. Az utóbbira élő példa a laktanyák őrzés-védelmének megvalósítása, ahol a HM EI ZRt. alvállalkozókkal biztosítja a szerződéses kötelezettségei teljesítését. A jövőbeni lehetőségek tehát sok oldalról már ma is megalapozottak, vannak bejáratott eljárások, amelyek kibővítésével a rendszer teljesebb körű szolgáltatásként működhet a haderő teljes vertikumában.

A külső vállalkozásokkal biztosított logisztikai igény kielégítés szinte minden szolgálati ág által felügyelt szakterületen megoldást jelent az MH ellátásában. A kiemelt társadalmi veszélyességű anyagok és eszközök technikai kiszolgálásában vagy a speciális képességeket igénylő feladatok elvégzésébe elsősorban a HM EI ZRt. meglévő vagy más HM ZRt-k kaphatnak megbízást. Ebbe a körbe kell besorolnunk a fegyverzet-technikai, a repülőműszaki vagy az elektronikai szakterület nem csapattagozatba tartozó, azt meghaladó javítási vagy korszerűsítési feladatait.

Általános logisztikai igények teljesítése vonatkozásában a piaci kínálat igénybevétele, MH érdekű felhasználása kézenfekvő a raktározás, a szállítás-anyagmozgatás, a logisztikai szakállomány kiképzése területén, valamint komoly szerepet kaphat a honvédségi inkurrencia további kezelésében.

A raktározás- raktári szolgáltatás – azon belül a raktározáshoz kötődő funkciók teljes köre – lehet az egyik olyan tevékenység, amely rövid előkészítés után a polgári szereplőkre terhelhető át. (A raktározás kiszervezése köréből kiemelem a lőszer, robbanó- és harcanyagokat, a rakétalőszerkeket, valamint a fegyverzeti anyagok nyírtelki, tápiószecsői, illetve a több szolgálati ág nómenklaturájába tartozó készleteket tároló kalocsai raktárát.) A központi raktárak tároló kapacitás szükségletei –

a készletképzés felülvizsgálatával, a haderő zsugorodásával összefüggésben – folyamatosan csökkennek.

Néhány ***anyagféleség tekintetében*** eljutunk arra pontra, ami a gazdaságtalan logisztikai tevékenység kategóriájába tartozik, tehát sokkal ***többbe kerül a haderőn belüli tárolása és kezelése, mint a bértárolás*** valamely olyan raktárban, amely alkalmas arra (tárolótér, tárolási körülmények stb.). Ebben az esetben a ***központi logisztikai tagozatban nem jelentkezik a tárolótér fenntartási költsége***, nem kell erre a célra működtetni anyagmozgató gépeket, a gazdaságtalan folyamat felszámolható. A személyi állomány racionális létszámgazdálkodással oda csoportosítható át, ahol sokkal hatékonyabban foglalkoztatható.

A szállítás- anyagmozgatás terén már ma is jelentős a polgári kínálat igénybevétele. Elég, ha csak a meglévő szolgálati járatokat tekintjük, ahol a dolgozók munkába járását a legkülönbözőbb civil szállítmányozók végzik. További térnyerése a piacnak, csapatok nagy tömegű anyagellátásában vagy a személyi állomány egyidejűleg nagy létszámban történő mozgatása esetén (bemutatók, gyakorlatok, gyakorlások, értekezletek, konferenciák helyszínére történő szállítás) képzelhető el. A haderő harctéren kívüli személyszállítási képessége nem ezekre az extrém igényekre van létrehozva, ***ezért a hirtelen és koncentráltan, de csak alkalmanként jelentkező kapacitásokra a polgári szolgáltatásokat*** célszerű igénybe venni.³

A civil élet bevonására a logisztikai szakképzésbe már ma is van élő példa. A szerződéses állományú katonák logisztikai szakképzése, felkészítése a ***különböző HM Zrtk -nél*** valósul meg. Tekintettel arra, hogy a magyar haderő személyi állomány utánpótlása egyre csökkenő igényt mutat, szakmánként célszerű megvizsgálni, (és esetleg állománykategóriánként is) hogy milyen oktató apparátust indokolt fenntartani a katonai rendszerben az utánpótlás biztosítása érdekében.

A polgári oktatási rendszerre természetesen csak ott lehet fokozatosabban – néhány logisztikai szakmában, teljes mértékben – támasz-

---

³ Fontosnak tartom megjegyezni, hogy ebben a variációban nagy jelentősége van az előre tervezésnek. A megfelelő közlekedési szervek, ha idejében értesülnek a szállítási igényről, úgy képesek kiválasztani a legkedvezőbb ajánlatokat a piaci kínálatból, legyen szó akár személyszállításról, akár teherfuvarozásról. Ha azonban a feladatokat valami oknál fogva ad-hoc jelleggel, váratlanul és rövid határidővel kell végrehajtani, úgy a piac erre az esetre túlnyomó többségében felárral reagál.

kodni, **ahol a számukra szükséges és beazonosítható képzés**, rendelkezésre áll. Különösen igaz lehet ez a szerződéses katonákra, hiszen ők a polgári életből jönnek, és oda mennek vissza, ha szerződéses szolgálati viszonyuk megszűnik. A szakkiképzés területén vannak eredmények, amelyek pozitív tapasztalatokat adtak, ezért tovább kell kutatnunk melyek azok a területek, (nem speciális katonai képességeket követelő) szakbeosztások amelyeken a szolgáltatások igénybevétele bővíthető.

A polgári tanintézetek, bázisok igénybevétele mentesíti a haderőt az oktató állomány szervezetben tartásától, a szükséges oktatástechnikai eszközök beszerzésétől és fenntartásától, viszont képes produkálni a kiképzett személyi állományt, ha arra szükség van.

Az inkurrencia kezelésének kérdése egy tartalmában összetett gondot jelent, de megoldását tekintve a haderőn kívüli további felügyelete egyszerű és kézenfekvő kiutat kínál. ***A haderő számára szükségtelen, hadi használhatatlan eszközök és anyagok a központi logisztikai tagozat minden raktárában az ott tárolt készletek legnagyobb százalékát teszik ki.*** Ma már azonban léteznek olyan raktárak is, amelyekben csak és kizárólagosan inkurrens eszközök, és anyagok tárolása valósul meg. Mivel az inkurrencia a hadsereg számára teljesen felesleges, így a kezelése-örzése, felügyelete, nyilvántartása stb. a honvédség számára teljesen haszontalan tevékenység. Haszontalan, de mégis kötelező feladat, amely jelentős energiát, erőt és anyagi erőforrásokat emészt fel.

Véleményem szerint, ha az inkurrencia tároló raktárakat a teljes személyi állományukkal, feladatrendszerükkel civil szolgáltatásba adnánk, úgy a kiszervezés után egyetlen tétel jelentkezne a kiadási oldalon, átlátható számvethető költségként. A központi logisztikai tagozat mentesülne egy sor adminisztrációtól, ami jelentős erőforrásokat köt le. A feladat kihelyezésével csökkenthető a személyi állomány. Természetesen a tárolt anyagi készletek továbbra is az MH tulajdonába maradnak a kincstári vagyoni körből való kivonásukig.

A civil szolgáltató képes lenne ellátni mindazon feladatokat, amelyeket ma a központi logisztikai tagozat e kérdéskörben elvégez. Meg tudná valósítani a raktárak őrzését, a tárolt anyagok nyilvántartását, felmérését, értékesítésére történő előkészítését, bontását vagy éppen megsemmisítésére történő átadását. ***Azt nem állítom, hogy az inkurrencia így gyorsabban elfogy a fizikai valóságában, de azt igen, hogy a haderőt ilyen nyomasztó mértékben nem terhelné a továbbiakban.*** A megvalósítást azzal lehetne kezdeni, hogy a jelenlegi csak inkurrenciát kezelő raktárakat azonnal, míg a legnagyobb befogadó képességű tároló(k)ban csak és kizárólagosan homogén – vagyis felesleges – anyago-

kat szükséges összecsoportosítani, majd a raktári elemet a hadrendből törölve, civil kezelésben működtetni tovább.

A haderő részéről jelentkező szakterületi igények a következő szolgáltatásokat ölelhetik fel (a teljesség igénye nélkül):

Haditechnikai szakterület tekintetében

- A rendszerben lévő eszközök karbantartása, javítása;
- A meglévő eszközök átépítése, modernizálása;
- A berendezéseken szükséges hitelesítések vagy hitelesítést helyettesítő kalibrálások elvégzése;
- A rendszerbe bekerülő eszközök technikai kiszolgálása pontosan úgy, ahogy azt a polgári életben végzik el a márkaszervizek;
- A rendszerben felesleges eszközök kivonás utáni kezelése, megsemmisítés, bontás, értékesítés stb.

Emlékszünk még arra az 1980-as évekre jellemző megoldásra, amely egy-egy technikai eszköz magasabb technikai kiszolgálására – úgynevezett eszközprogramokra – egy-egy katonai szervezetet jelölt ki. Az érintett katonai szervezet szakosodott az adott technikai eszköz javítására, felújítására, beleértve az időszakos ellenőrzéseket is, és egy kitűnő műszaki állapotú eszközt adott vissza a programba küldő katonai szervezetnek. ***Nos ezt a hagyományt, vagy megoldást manapság indokolt lehet a civil szereplőkre kiterjeszteni,*** hiszen ha az MH meglévő eszközei országosan egy-két – a verseny szabályai szerint - kiválasztott javító szervezetnél kerülnek kiszolgálásra, az mind a két fél részére hasznos megoldás és gazdaságos üzlet lehet. Mindez megfelelő piackutatást igényel az MH részéről és megfelelő minőségellenőrzést is az átvétel alkalmával.

A nemzetgazdasági erőforrások bevonása a haditechnikai ágazatoknál tehát a tervszerű technikai kiszolgálások, rendkívüli vagy sérüléssel járó javítások, illetve a mérésügyi biztosítás és kiképzés-technikai szolgáltatás teljes vertikumára terjedhet ki. A haditechnikai anyagellátás vonatkozásában a beszállítások jelenleg is léteznek. A javítási, esetleges modernizációs tervek megvalósítására az ***MH-n belül ma a javító szervezetek felszámolása miatt nincs kapacitás,*** ezeket kizárólag a nemzetgazdaságból lehet biztosítani.

De mi az előny a javítások vagy korszerűsítések civil relációban történő megvalósítása esetén? Az MH mentesül az aprólékos közbeszerzések, beszerzések előkészítésétől és lefolytatásától. Az MH egyetlen feladata, hogy megadja az eszközök javítása vagy technikai kiszolgálása követelményeit és ellenőrizze a teljesítést, ha pedig azt rendben találta, fizesse ki a szolgáltatás árát.

*A civil szereplők bevonásának igazi akadálya, hogy a Védelmi Tervező Rendszer minden erőfeszítés és szándék ellenére **nem működik kiszámíthatóan**.* A hosszú- és középtávú terveink nem időtállóak, az ott megfogalmazott feladatok koncepcióváltás, változás vagy megfelelő erőforrás fedezet hiányában nem realizálhatók. Ahhoz, hogy a szolgáltatásokat valóban meg tudjuk venni a haderőnek a jelenleginél lényegesen megbízhatóbb szereplővé kell válnia a piacon, hiszen csak így lehet rábírnunk az üzleti partnereket a részünkről igényelt szolgáltatásbeli kapacitások létrehozására.

Mindezekre megfelelő példát nyújtanak a számítástechnikai és ügyviteli berendezéseknél meglévő szervizelési keretszerződések, amelyek ha a szervezetek rendelkeznek a keretszerződéshez szükséges fedezettel, gyors és hatékony szolgáltatást biztosít a HM és MH szervezeteknek. A polgári vállalkozói szféra térnyerése a haderő által üzemeltetett eszközök technikai kiszolgálásába, elsősorban az MH eszközparkja cseréje, így egy homogénebb eszközpark létrejötte után képzelhető el (példa erre a SZÜNY anyagok, amelyek megjelenése, az elterjedése olyan gyors volt, hogy javítási kiszolgálási kultúra nem, vagy csak korlátozottan alakulhatott ki az MH -ban és így maradt a civil cégek igénybevétele).

Hadtáp szakterület tekintetében

A haderő működtetésében meghatározó a személyi állomány ellátása, munka- és életfeltételeinek biztosítása. Nézzük meg ebből a szemszögből az ételmezés, ruházat, az üzemanyag, a térképész anyagi, valamint a humán anyagi ellátást. Nem találunk olyan tevékenységet, amelyet – a térképész anyagok speciális forrását figyelembe véve - ne lehetne a nemzetgazdaságra terhelni.

A nem felajánlott erők **ételmezési ellátását** el kell lesnünk a polgári életből. Számtalan közepes vállalat – olyan, amelyek az MH központi raktárai vagy háttérintézményei – megoldja ezt a feladatot minden fajta szervezetszerű konyha és a hozzátartozó szakács, felszolgáló és konyhai kisegítő állomány nélkül. *Az ételmezésnél az a követelmény*

kell, hogy középpontba kerüljön, amely a személyi állomány ebédeltetését tűzi ki célul.

Nos, ha nincs rá szervezetünk, hogy ezt megvalósítsuk hozzájuk be az ebédet laktanyán kívülről. Itt már csak a közbeszerzési eljárások lebonyolítása jelent feladatot. Nem tagadom, jelentős szervező erőt igényel a kapcsolódó bürokrácia, a két különböző választék biztosítása, a megfelelő kalóriaszámítás. ***De azt tudomásul kell vennünk, hogy a szolgáltatást elnyerő civil étterem vezetője sem a csapatorvoshoz, sem az alakulat parancsnokához nem kívánja bemutatni a kialakított étlapot.*** Ő a piacról él és ezért csak a saját nyeresége és a szolgáltatása cél-objektuma elégedettsége közötti szűk mezsgyére figyel.

Ruházati ellátás vonatkozásában a téma feszegetése nem indokolt, hiszen a textiltisztítást, mint hadrenden kívüli tevékenységet végzi a szolgáltató. ***A ruházati ellátás az ellátó központtól történő vételezés után a csapatnál kerül az egyénhez, illetve a meglévő ruházati boltokban lehet a ruházati utánpótlási illetmény keretére vásárolni.*** A méret utáni ruhák készítése épen a közelmúltban került túlnyomórészt a civil szabósághoz. A szakterülethez tartozó bolthálózat választékát számtalan kritika éri, de ezt a működtetési forma nem befolyásolja, csupán a szolgálat költségvetési lehetőségei. Többször szóba került a bolthálózat privatizálása, de boltok minimális forgalma (a civil piachoz viszonyítva) nem jelent vonzó üzletet sem Budapesten, sem vidéken, ráadásul kapcsolódik hozzá egy bonyolult elszámolási kiegyenlítési rendszer, temérdek adminisztráció.

Üzemanyag biztosítás terén alapos és minden részletre kiterjedő számítást kell végezni ***a tankolás és kenő karbantartó anyagellátás területén*** (csak a szárazföldi nem repülőerőkre vonatkozik). Meggyőződésem, hogy egy optimális szervezet nagyságát kell megszabni, ahol még üzemanyag raktárat és hozzá kapcsolódóan üzemanyag ellátó szervezeti elemet szabad működtetni. Ezek lehetnek a harcokosi és könnyű lövész zászlóaljok, a rakéta dandár, valamint a műszaki zászlóalj. Egyszerűsíti a helyzetet, hogy a nagy helyőrségekben az üzemanyag ellátást végző raktárak (kutak vagy töltő gépjárművek) minden, a helyőrségbe települt szervezetet el tudnak látni.

Ahol a felhasználók az optimális forgalmat nem érik el, ott a külső tankolást kell előtérbe helyezni. A külső tankolással kitésszük ugyan magunkat a gyakran változó áraknak, de előnyt érhetünk el az alábbi területeken:

- Párolgási veszteséget nem szenvednek.
- Nem kell környezetvédelmi feladatokkal foglalkozni.

- Kevesebb üzemanyagot szakbesztást igényel.

Térképanyag ellátás tekintetében a térképanyag specialitása miatt csak a jelenlegi rendszer fenntartása lehet célszerű.

Humán anyagellátás terén indokolt lenne áttekinteni a jelen gyakorlatot és szabályzatot. Van az MH- ban érvényes és elfogadott **ellátási normarend**, amely jelenleg a szakanyag nem tekintetében az ellátó központ – felhasználó rendszerben kerül a személyi állományhoz. Ha a szórakoztató elektronikát ebből a körből kezeljük, annál az ellátást célszerű rábírnival valamely nagy – nem a legdrágább – elektronikai cikket forgalmazó cégre. Van ezekből olyan, amely döntően Budapesten és környékén rendelkezik kereskedelmi egységgel, de olyan is, amely országos hálózattal bír (országosnak tekintem, hogy majdnem minden megyei jogú városban van kereskedelmi egysége). A piacon gyorsan értéküket veszítő árukat nem indokolt beszájzolni, hiszen a raktárban is „**öregednek**”, így erkölcsi értékük rohamosan csökken.

Az MH szintű szolgálatfőnökségek feladata a szolgáltatások igénybevételénél:

A központi logisztikai tagozat, azon belül a szolgálat főnökségek – anyagi alosztályok feladata, hogy a Magyar Honvédség szükséges szolgáltatási igényeit tervezze, a szükséges pénzügyi forrásokat a költségvetésébe különítse el és **végezze el** (a HM technológiai hivatal minőségbiztosító szerveivel együttműködésben) a polgári szolgáltatás **ellenőrzését**. A tervezési feladatok alapvetően nem különböznek a mai gyakorlattól, csupán a készlet megalakításának helyszíne, illetve szervezeti keretei változnak meg gyökeresen. A változások utáni, vagy azokkal párhuzamos szakmai ellenőrzések minden esetben képesek biztosítani a honvédségi érdek maradéktalan teljesülését. A feladatok végrehajtásához így nem szükséges katonai erő (állománytáblás szervezet).

A szolgáltatások igénybevételének hatása az érintett személyi állományra:

A szervezeti átalakítások, létszámcsökkentések mindig fájdalmas velejárója a személyi állomány elbocsátása. Bár a haderő humán szervei minden törvényes és lehetséges segítséget megadnak a személyi állomány sorsának körültekintő és megnyugtató rendezéséhez, mégis minden átszervezésnél jelentős létszám veszíti el a munkahelyét. ***A szolgáltatások, haderőn kívüli kihelyezése azzal a speciális jellemzővel párosulhat, hogy a civil szereplő tovább foglalkoztatja a korábban MH állományát képező alkalmazottakat.*** Erre alapvető magyarázat az,

hogy a foglalkoztatott személyi állomány ismeri a szervezet minden feladatrendszerét, kellő gyakorlattal és szakmai tapasztalattal bír, nem utolsó sorban a vállalkozó hasonló kvalitású munkaerőt rövidtávon nem tud munkába állítani.

Az alapvető változás a személyi állomány részére az, hogy a korábbi költségvetési szerv (honvédség) részére kifizeti a felmondás esetén kötelező végkielégítést, és a dolgozó egy új munkaviszonyt, új feltételekkel fog kötni a vállalkozóval. Kölcsönös elfogadás esetén tovább élhet a szakszervezet és a korábbi munkáltató között megkötött Kollektív Szerződés. Ennek példája több esetben előfordult 1997-ben, amikor első ízben teljes szervezeti elemeket (fegyveres biztonsági őrsegeket) vett át a civil szféra a honvédségtől.

A civil szolgáltatások viszonya a Befogadó Nemzeti Támogatáshoz:

A Befogadó Nemzeti Támogatás (BNT) készülő **Képesség Katalógusa** feltöltéséhez kitűnő alapadatokat jelent a Magyar Honvédség *ki-szolgáltatását végző civil szféra*. Minden gazdasági szereplő a profiljába tartozó tevékenységi körével részt vehet a **BNT** tevékenységében. Ez utóbbi megállapítás igaz a hazánk területi integritását megvédelmezni érkező Szövetséges csapatok részére, de igaz lehet, (és kitűnő üzleti lehetőség) ha külföldi csapatok gyakorlatra érkeznek hazánkba és az ő kiszolgáltatásukra magyar szolgáltatást kívánnak igénybe venni.

Összegzés

A Magyar Honvédség logisztikai támogatása átalakulás előtt áll. A változások előbb vagy utóbb magukkal vonják a nemzetgazdasági források jelenleginél szélesebb körű bevonását is. A véleményem az, hogy nem szabad félni a polgári gazdasági erőforrások fokozottabb igénybe vételétől, hiszen hazánkban a piacgazdaság már régen megerősödött és a piaci verseny kellő védelmet nyújt az MH számára, hogy ne váljon a támogató szervezet kiszolgáltatottjává. A várható lépések és döntések előtt azt kell vizsgálni, hogy melyik az a konkrét tevékenység, amelyet a civil szféra olcsóbban végez el - azonos színvonal megtartása mellett -, mint amennyibe a haderőn belül valósítható meg. Jelentős és korábbiakban el nem képzelhető változásoknak voltunk tanúi az elmúlt egy-másfél évtizedben. A változások folytatódni fognak a jövőben is. Ehhez kívántam a magam részéről egyfajta elképzelést adni.

**AZ EGYSÉGES TERVEZÉS MEGVALÓSULÁSA A
BEFOGADÓ NEMZETI TÁMOGATÁS TERVEZÉSI
MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓJÁBAN
II. RÉSZ.**

Zsiborás János – Dobos Rezső¹

A tanulmány első részében a Befogadó Nemzeti Támogatás jelentősége, célja a módszertani útmutató rendeltetése továbbá a tervezését meghatározó alapidokumentumok, a szövetségi alapelvek és a BNT tervezésének rendszere került rögzítésre.

Ebben a II. RÉSZ-ben a tervezés folyamata és a NATO tervezési rendszerhez történő kapcsolódás kerül kifejtésre.

V.

A BNT nemzeti tervezésének folyamata, rendje, kapcsolódási pontjai a NATO tervezési rendszerhez

A BNT (HNS) tervezésének folyamatában a nemzet által ratifikált szövetségi dokumentumokban megfogalmazott elvek, eljárások, a Kormány és ágazati szinten kiadott jogszabályok (rendeletek, utasítások, intézkedések), valamint a jelen módszertani segédletben előírt módszerek és követelmények az irányadóak.

A BNT (HNS) nemzeti tervezésének folyamata szorosan kapcsolódik a szövetségi elvárásokhoz, annak tervezési metodikája figyelembe veszi a nemzeti struktúrák, jog- és hatáskörök, képességek esetleges sajátos vonásait.

A vázolt tervezési rend alkalmazása független a művelet formájától, nagyságától, azonban azok befolyásolhatják a fázisok teljességét, esetleg egyes elemeinek végrehajtását, vagy megkerülését.

A tervezés során az időszükségletek számbavételénél fel kell készülni arra, hogy a NATO eljárási rendben a tervezési fázisokat többlépcsős tárgyalási, egyeztetési folyamatok előzik meg vagy követik.

---

¹ Zsiborás János nyá. ezredes.

Dobos Rezső nyá. mk. alezredes.

1. FÁZIS

A nemzeti tervezési rendszer működtetése megkezdésének legfontosabb és **meghatározó fázisa** a BNT (HNS) nyújtására **Igénykérő Levélben** (HNS REQ) történő felkérés nemzeti elfogadása, az igények elbírálása és az **Egyetértési Megállapodás** (MOU) aláírása. Állandó hatályú BNT (HNS) Egyetértési Megállapodás (MOU) megléte esetén csak az Igénykérő Levél (HNS REQ) kerül megfogalmazásra a NATO **Észak – atlanti Tanács (NAC)** döntésének megfelelően.

A BNT (HNS) nyújtására megfogalmazott Igénykérő Levél (HNS REQ) megküldése a nemzeti BNT (HNS) tervező rendszer aktivizálását, a tervező tevékenység megkezdését jelenti!

A NATO-parancsnokot felhatalmazzák, hogy tervezzék meg a művelet/gyakorlat végrehajtását, annak minden oldalú biztosítását. A művelet során igénybevételre tervezett BNT (HNS) nemzeti kapacitás adatait a tervezés korai, kezdeti időszakában a NATO és PfP nemzetek részéről a Szövetséges Erők Európai Legfelsőbb Parancsnokságra (SHAPE) megküldött és évente pontosított nemzeti **Képesség Tervező Katalógus (CAPCAT) CD ROM** biztosítja. A kialakult helyzetet és a körülményeket értékelve a parancsnok megállapítja, hogy a művelet/gyakorlat eredményes végrehajtása, a résztvevő csapatok létszámának, technikai felszereléseinek, anyagszükségleteinek legkisebb, de szükséges és elégséges mértékű, az alkalmazási területen meglévő nemzeti erőforrások igénybevételével lehetséges. Ezért feltétlenül szükséges a BNT (HNS) megszerzéséhez a BN (HN) hozzájárulásának biztosítása.

Az igények fogadása, a válaszadás előkészítése

Szövetségesi tevékenység

A BNT (HNS) nyújtására történő felkérés a NATO központ vagy a Szövetséges Erők Európai Legfelsőbb Parancsnokságtól (SHAPE), a szövetséges KN-ektől (SNs) – a szövetségi eljárásoknak megfelelően – a BN-hez (HN) a katonai diplomácia útján, a **Nemzeti Képviselő** vezetőjén keresztül érkezik (a képviselő-vezető, valamint a NATO-parancsnok kézjeggyével ellátott) **Igénykérő Levél** (HNS REQ) formájában.

Az Igénykérő Levél (HNS REQ) általában tartalmazza:

- A BNT-re (HNS) vonatkozó hivatkozást;
- A felkérés általános ismertetését;
- A műveletek koncepcióját;
- Az igények főbb köreit;
- Az Egyetértési Megállapodás (MOU) készítésére vonatkozó körülményeket, (ha nincs állandó hatályú BNT (HNS) Egyetértési Megállapodás (MOU));
- Egyéb rendelkezéseket.

Nemzeti tevékenység

Az Igénykérő Levél (HNS REQ) egyik lehetséges fogadója a **HM Védelempolitikai és Nemzetközi Együttműködési Főosztály (a továbbiakban: HM VPNEF)** vezetője. Az Igénykérő Levél (HNS REQ) átvétele után a HM VPNEF vezetője tájékoztatja a **HM védelemgazdasági helyettes államtitkárt (a továbbiakban: HM VGHÁT)** az igények érkezéséről, aki átveszi és összehívja a KTB-t.

A KTB az átvett Igénykérő Levelet (HNS REQ) feldolgozza, amely során:

- Megkezdi a Műveleti Napló (1. MINTAOKMÁNYT) vezetését;
- Értékeli a tervezett művelet körülményeit;
- Rögzíti az eljárási rendet;
- Jogi egyeztetést hajt végre;
- Meghatározza a válaszára tervezett időpontot;
- Javaslatot tesz a BNT (HNS) Válaszlevél tartalmára, az Egyetértési Megállapodás (MOU) kidolgozásában résztvevő szervezetre, személyekre.

A KTB feldolgozza az Igénykérő Levelet (HNS REQ), a TTB részére javaslatot tesz az elutasítására vagy elfogadására, a BNT (HNS) **Válaszlevél** tartalmára.

A BNT TTB **Titkárság** kezdeményezésére sürgősségi eljárási rendben összehívásra kerül a BNT TTB. Az ülésen értékelik és megvitatják a kialakult helyzetet, elfogadják és határozatban rögzítik a feladatokat, határidőket, felhatalmazást adnak a HM VGHÁT-nak a BNT (HNS) tárgyaló csoport kijelölésére.

A TTB javaslata alapján és a Kormány által elfogadott, véglegesített válaszok dokumentációját – **BNT (HNS) Válaszlevél** – a KTB további eljárásra, illetve a válaszok megküldésére átadja a HM VPNEF részére a NATO-parancsnok részére történő továbbítás végett.

A BNT (HNS) Válaszlevél tartalmazza:

- Az Igénykérő Levél (HNS REQ) alapján levont főbb következtetéseket;
- A nemzet szándékát;
- Állásfoglalást a BNT (HNS) lehetőségeire, képességekre;
- Az Egyetértési Megállapodás (MOU) kidolgozására és aláírására vonatkozó szándéknyilatkozatot, ha szükséges.

Amennyiben politikai döntés alapján a BN-re (HN) vonatkozó szerepvállalás elutasításra kerül a tervezési folyamat lezárul.

Egyetértési Megállapodás (MOU) előkészítése és megkötése, ha szükséges

A BNT-ben (HNS) történő részvételi szándékot rögzítő Válaszlevél NATO parancsnokságnak való átadását követően megkezdődik az Egyetértési Megállapodás (MOU) előkészítése. A dokumentum kidolgozása, a NATO parancsnok és a BN (HN) által történő aláírása a BNT (HNS) tervezés első fázisának teljességét jelenti.

Az Egyetértési Megállapodás (MOU) a BNT (HNS) tervezési folyamatának alapidokumentuma. Ez a dokumentum elismeri a Stratégiai Parancsnokok (SCs), a KN-ek (SNs) és a BN (HN) közötti BNT (HNS) biztosítására vonatkozó átfogó alapelvek hivatalos kialakításának szükségességét, továbbá feljogosít a további munkára.

Az Egyetértési Megállapodás (MOU) két alapvető formája kerülhet használatra, egyrészt a NATO Parancsnokság és a BN (HN) által már korábban kidolgozott és ratifikált Állandó Egyetértési Megállapo-

dás (MOU), illetve annak hiánya esetén eseti Egyetértési Megállapodás (MOU).

Nemzeti tevékenység

Az Egyetértési Megállapodás (MOU) NATO parancsnoksággal történő közös kidolgozása, a nemzeti érdekek és értékek érvényre juttatása, a tervezői értekezleteken történő részvétel érdekében, a BNT-ben (HNS) történő részvételi szándékot rögzítő Válaszlevél NATO parancsnokságnak való átadását követően a KTB és a szaktárcák képviselőjéből megalakításra kerül a **BNT (HNS) Nemzeti Tárgyaló Csoport**.

A BNT (HNS) Nemzeti Tárgyaló Csoport tagjait a KTB vezetője kéri fel, aki meghatározza részükre az adott feladatra történő felkészülés szempontjait, tárgyalás során követendő eljárási módokat, egyes kérdésekben felhatalmazást ad a csoportvezető részére.

A BNT (HNS) Nemzeti Tárgyaló Csoport felkészülését a NATO Igénykérő Levélből (HNS REQ) ismerté vált információk alapján KTB vezetője irányítja. A felkészítés során meghatározásra kerül a tárgyalás célja, időpontja, a tárgyaló csoportban résztvevő személyek, azok jog- és hatáskörei, szakfeladatai, a tárgyalás során követendő nemzeti álláspontok a hatályos jogszabályok, illetve a megkötött egyezmények alapján.

A BNT (HNS) Nemzeti Tárgyaló Csoport tevékenységét a kidolgozásra kijelölt NATO parancsnokság által meghatározott helyszínen végzi. Az Egyetértési Megállapodás (MOU) tervezeteiről, hatáskörében meg nem oldható döntésekről, a tárgyalás helyzetéről, a tárgyalások során szerzett új – a BNT (HNS) nemzeti tervezése érdekében felhasználható – információkról a csoport vezetője folyamatosan tájékoztatja a KTB vezetőjét, (ha nincs állandó Egyetértési Megállapodás (MOU)).

Az állandó hatályú BNT (HNS) Egyetértési Megállapodás (MOU) érvényes minden típusú NATO vezette műveletre, gyakorlatra!

Az Egyetértési Megállapodás (MOU) végleges tervezetének aláírásra történő előkészítés érdekében, egyetértési javaslattal a BNT (HNS) Nemzeti Tárgyaló Csoport vezetője azt a TTB elé terjeszti, aki megvitatás után állást foglal annak aláírásra történő előkészítésére. Az Egyetértési Megállapodást (MOU) a nemzet részéről a 176/2003. (X.28.) Kormányrendelet 18§ (2) bekezdésben kapott felhatalmazás alapján a honvédelmi miniszter írja alá.

Amennyiben valamely KN (SN) Szándéknyilatkozatban (SOI) jelzi fenntartásait az Egyetértési Megállapodással (MOU) kapcsolatban, azt a KTB értelmezi, elutasításra vagy egyetértésre javasolja, majd a Szándéknyilatkozat (SOI) a javaslatnak megfelelően aláírásra kerül. Ezt a tervezési folyamatot szemlélteti a **7. számú vázlat**.

Az Egyetértési Megállapodás (MOU) elkészítésével párhuzamosan megkezdődik a BNT (HNS) tervező munka előkészítése a KTB-ben, a tárcák, országos hatáskörű és egyéb a BNT (HNS) nyújtásában érintett szervezetek Operatív Csoportjaiban, valamint a megyei és helyi Védelmi Bizottságoknál.

Az előkészítő munka részeként pontosításra kerülnek a Központi Adatbázisban szereplő és az egyes területek kompetenciájába tartozó adatok, folytatódik a részletes elemzések végzése, a tervezési dokumentumok előkészítése, a BNT (HNS) Nemzeti Tárgyaló Csoport által küldött információk feldolgozása és továbbítása a tervezésben résztvevők részére, megkezdődik a BNT (HNS) Tervezési Intézkedések kiadásának előkészítése.

Érvényben lévő Állandó Egyetértési Megállapodás (MOU) estén az 1. SZAKASZ tervezési folyamata módosul, egyes tevékenységek nem kerülnek végrehajtásra, mivel azok már teljesültek. Az **1. FÁZIS** módosított tervezési folyamatát szemlélteti a **8. számú vázlat**.

2. FÁZIS

A KN-ek (SNs) helyszíni szemléinek (logisztikai felderítés) biztosítása, a NATO Szükségleti Konceptiójának (COR) átvétele, feldolgozása, BNT (HNS) Tervezési Intézkedések kidolgozása és kiadása.

Ennek a fázisnak az a tervezésben betöltött szerepe, hogy a NATO parancsnokság a KN-ek (SNs) bevonása révén, koncepcionálisan megalapozott szükségleti igényt fogalmaz meg, amely alapot biztosít a NATO parancsnokság, illetve a KN-ek (SNs) és a BN (HN) által kidolgozásra és aláírásra kerülő Technikai Megállapodáshoz (TA).

Szövetségi tevékenység

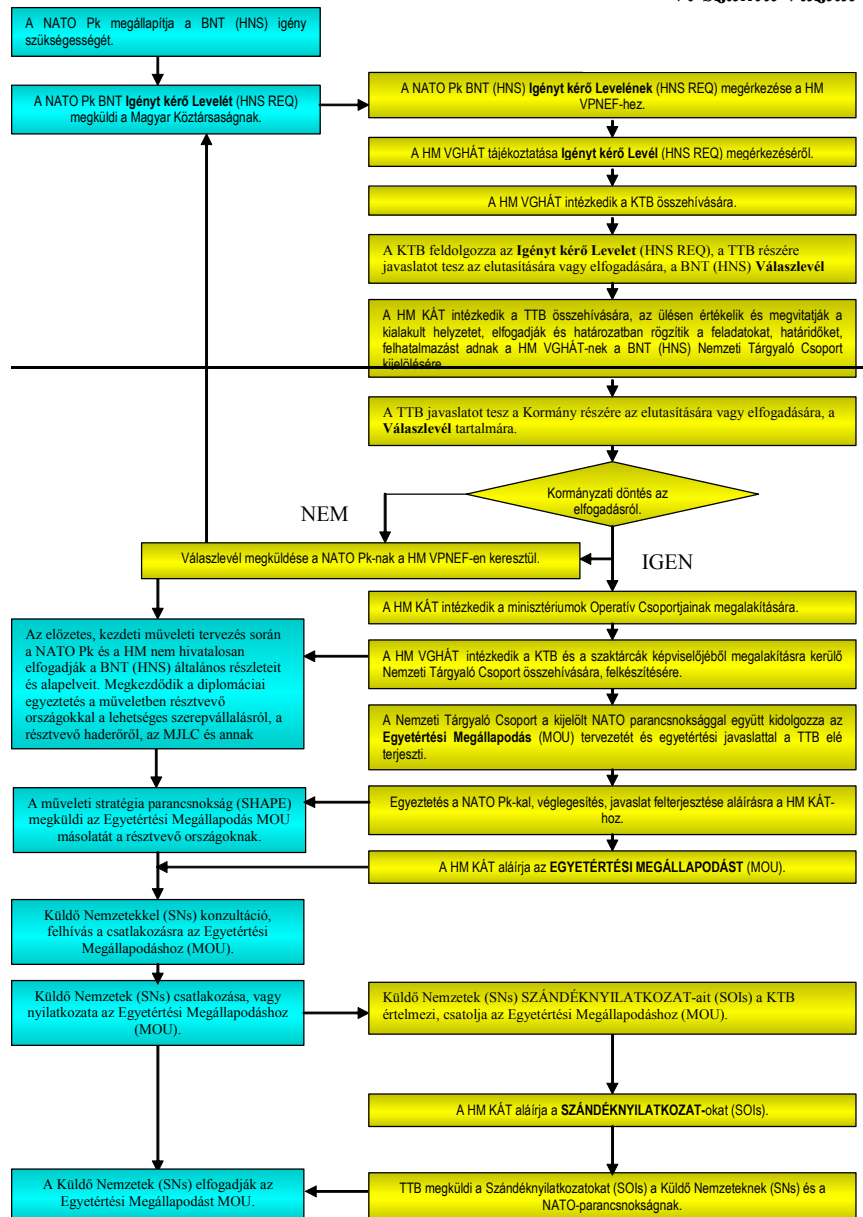
A tervezési folyamat folytatásaként a BNT (HNS) tervezésére kijelölt NATO parancsnokság érintett többnemzetű logisztikai szervezete a Többnemzeti Összhaderőnemi Logisztikai Központ (MJLC) Indító Tervezési Értekezleten felkéri a KN-eket (SNs) a BNT (HNS) Szükségleti Konceptió (COR) elkészítéséhez az igényeik megfogalmazására.

Befogadó Nemzeti Támogatás (HNS) tervezésének folyamata

1. Fázis

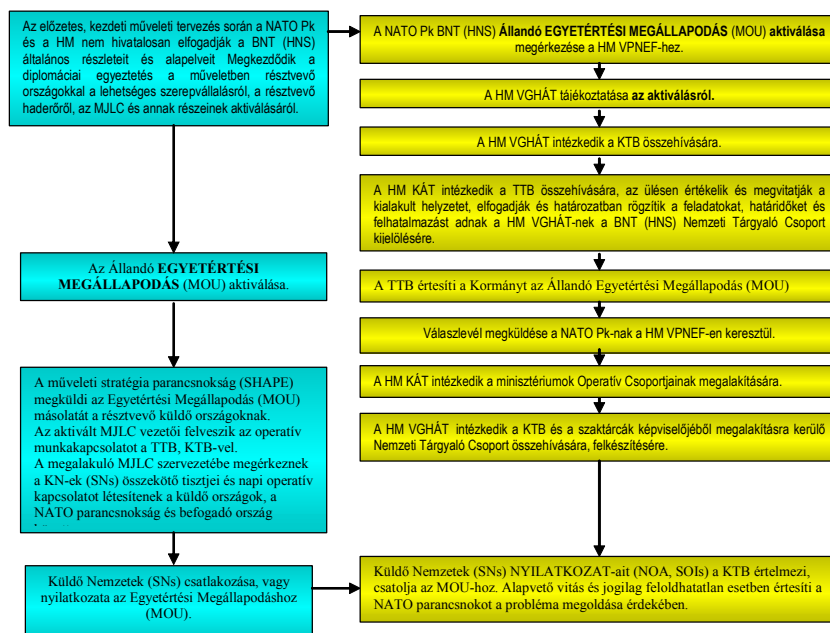
7. számú vázlat

Hatályban lévő Állandó Egyetértési Megállapodás (MOU) esetére

MÓDOSÍTOTT 1. FÁZIS

8. számú vázlat

A BNT (HNS) **Szükségleti Konceptió (COR)** az igények, funkcionális területekhez kapcsolódó jegyzéke, amely a BN (HN) számára tisztább képet ad az alkalmazás területéről, méreteiről, a KN-ek (SNs) igényeiről és kulcsfontosságú dokumentum a BNT (HNS) további tervezési folyamatának nemzeti szintű végzéséhez.

A KN-ek (SNs) részletes igényeik elkészítése érdekében, a BN-nel (HN) történt egyeztetés alapján előzetes helyszíni szemléket hajtanak végre.

A **Többszemélyes Összhaderőnemi Logisztikai Központ (MJLC)** igazgatója a KN-ek (SNs) igényein alapulva kialakítja a BNT (HNS) Szükségleti Konceptiót (COR), amelyet a konferencia során hivatalosan átad a BN (HN) képviselői részére.

Nemzeti tevékenység

*A BNT (HNS) Nemzeti Tárgyaló Csoport – a szükséges létszám-
ban –, valamint a kijelölt magyar nemzeti összekötő tiszt (aki a
Többnemzeti Összhaderőnemi Logisztikai Központ (MJLC) állomá-
nyában megteremti a KTB-vel az operatív munkakapcsolatot) részt
vesz a BNT (HNS) tervezésért felelős NATO parancsnok által, a KN-
ek (SNs) részére tartandó Indító Tervezési Értekezleten.*

A tervező értekezleten feljegyzésre és a KTB részére megküldésre kerülnek mindazon információk, amelyek az alkalmazás kérdéseivel, az alkalmazott csapatok méreteivel (erő, eszköz) a KN-ek (SNs) által igénybevételekre tervezett helyszínekkel, a már megfogalmazható anyagi és szolgáltatási igényekkel kapcsolatosak. Megbeszélés történik a KN-ekkel (SNs) a részükről tervezett helyszíni szemlék végrehajtásának pontos helyeiről, idejéről, a szükséges egyéb feltételekről (szállítás, étkezés, szállítás, stb.). A BNT (HNS) Nemzeti Tárgyaló Csoport feljegyzését megküldi a KTB vezetőjének, a TTB Titkárságának.

A BNT (HNS) Nemzeti Tárgyaló Csoport által készített feljegyzések alapján és a rendelkezésre álló információk alapján a KTB elkészíti a KN-ek (SNs) által tartandó **Helyszíni Szemlék Tervét**.

A terv tartalmazza:

- A helyszíni szemlék célját;
- A végrehajtó KN (SN) szemlélő csoportjának összetételét;
- A vizsgálat szempontjait az ellenőrző lista alapján;
- A magyar és a KN-ek (SNs) részről kijelölt állományt;
- A szemlék pontos helyeit (polgári, katonai objektumok, repülőterek, vasútállomások, határátlépő pontok, összpontosítási körlet kijelölt helyszínei, termelő, szolgáltató vállalatok, megközelítési útvonalak stb.);
- A végrehajtás részletes ütemtervét;
- Az információ továbbítás rendjét;
- Egyéb biztosítási feladatokat.

A helyszíni szemlék végrehajtásába bevonásra kerülnek a KTB munkacsoportjainak és az érintett minisztériumoknak a képviselői, a szemle helyszínéül érintett **Megyei (helyi) Védelmi Bizottságok** kép-

viselői, a körzetben diszlokáló katonai szervezetek és az érintett gazdálkodó szervezetek képviselői.

A helyszíni szemlékről feljegyzés készül, melyet a KN (SN) képviselője, illetve a nemzeti szemrevételező csoport vezetője írnak alá és megküldenek a KTB vezetőjének. A helyszíni szemlékről kétnyelvű (angol-magyar) feljegyzés készül, melyet a felek aláírásukkal hitelesítenek.

A KTB fogadja a NATO által megküldésre kerülő, a KN-ek (SNs) igényeire támaszkodó BNT (HNS) **Szükségleti Konceptióját (COR)**. A kapott információk alapján tájékoztató anyagot állít össze a TTB részére az Indító Tervezői Értekezlet, a helyszíni szemlék és a NATO Szükségleti Konceptiója (COR) alapján, a BNT (HNS) nemzeti feladataira, valamint az igények teljesíthetőségeinek meghatározására.

A tájékoztató összeállításával egy időben a KTB kidolgozó csoportja a minisztériumok, országos hatáskörű szervek, az érintett megyei védelmi bizottságok bevonásával elkészíti a **BNT (HNS) Tervezési Intézkedését** és a kapcsolódó tervokmányokat.

A KTB által készített tájékoztatót és a BNT (HNS) Tervezési Intézkedését a TTB megtárgyalja, jóváhagyja és a **HM közigazgatási államtitkár** aláírásával a minisztériumoknak, országos hatáskörű – a BNT (HNS) nyújtásába bevonásra tervezett – szervek részére a TTB Titkárság közvetlenül megküldi.

A BNT (HNS) Tervezési Intézkedése tartalmazza:

- A BNT (HNS) műveleti körülményeit;
- A műveletben résztvevő NATO parancsnokságokat és nemzeteket;
- Az alkalmazásra kerülő (támogatandó) erőket és eszközöket, erőforrás igényeket; a BNT (HNS) nyújtásának várható helyszíneit (polgári, katonai, infrastruktúra stb.);
- A NATO parancsnokságok, KN-ek (sns) érkezésének várható időpontját;
- A BNT (HNS) nyújtásának nemzeti koncepcióját, szakfeladatait;
- A számba vehető nemzeti erőket és eszközöket, az igényelt támogatás teljesíthetőségének vizsgálatát;

- A BNT (HNS) tervezésének soron következő lépéseit;
- Az együttműködés, az összeköttetés és a vezetés-irányítás rendjét.

A Tervezési Intézkedés szaktárcáknak történő megküldésével egyidőben kiadásra kerül **kivonatok** a Helyszíni Szemlék Tervéből, valamint a Helyszíni szemlék **ellenőrző listái**.

A minisztériumokban, a miniszter utasításának kiadásával, a tárcát érintő igények vizsgálatára megalakulnak a tárcák Operatív Csoportjai, amelyek vizsgálják az igények teljesíthetőségével kapcsolatos körülményeket és kialakítják javaslataikat, melyeket jóváhagyás után megküldenek a TTB (KTB) részére.

A javaslatok kialakítása érdekében az Operatív Csoportok:

- Megvizsgálják az igények kielégíthetőségét;
- Javaslatokat dolgoznak ki az igények tárcán belüli szétosztásra;
- Szabályozzák a szaktárcához tartozó szervek feladatait;
- Összeállítják a részükre előírt tervdokumentációkat;
- Felkészülnek a további feladatok vételére és végzésére.

A KTB – a minisztériumok javaslatainak figyelembevételével – javaslatot dolgoz ki **a Szükségletek Konceptiójának** (COR) megvitatásához, valamint a támogatási igények teljesíthetőségére és felterjeszti a TTB részére.

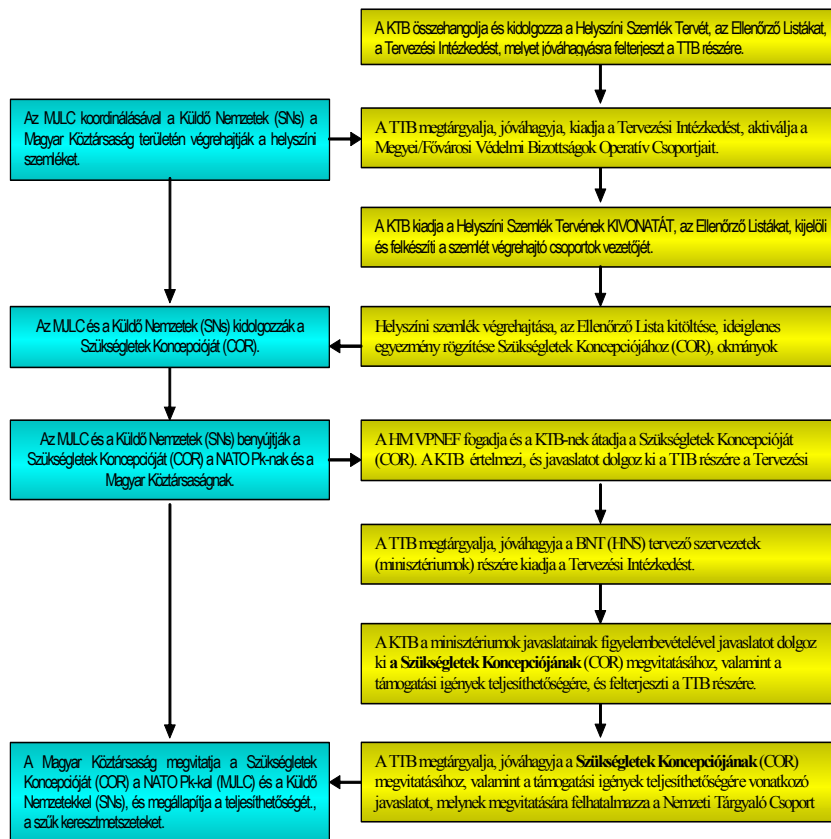
A TTB megtárgyalja, jóváhagyja a **Szükségletek Konceptiójának** (COR) megvitatásához, valamint a támogatási igények teljesíthetőségére vonatkozó javaslatot, melynek a NATO-parancsnokkal és a KN-ekkel (SNs) történő megvitatására felhatalmazza a Nemzeti Tárgyaló Csoport vezetőjét. A **2. FÁZIS** tervezési folyamatát szemlélteti a **9. számú vázlat**.

A Tervezési Intézkedés vagy jogszabályokban meghatározott más dokumentumok alapján a minisztériumok, országos hatáskörű szervek, megyei és fővárosi védelmi bizottságok a BNT (HNS) feladataikat a saját szervezeteik, illetve a kijelölt szolgáltató szervezetek részére a fentiek alapján szabályozzák.

A Befogadó Nemzeti Támogatás (HNS) tervezésének folyamata

2. FÁZIS

9. számú vázlat

3. FÁZIS.

A Befogadó Nemzeti Támogatás Technikai Megállapodásának (TA) kidolgozása

Az Egyetértési Megállapodás (MOU) megkötését (aktiválását) és a Szükségleti Koncepció (COR) elfogadását követően – a BNT (HNS) folyamatban, a sorban következő – Technikai Megállapodás (TA) kerül kidolgozásra, amely részletesen rögzíti a műveletben résztvevő minden nemzet számára közös BNT (HNS) koncepcióját és eljárási módszereit, jogi és pénzügyi vonatkozású alapvető sarokköveit. A Technikai Megállapodás (TA) kidolgozását a BNT (HNS) tervezéséért felelős NATO parancsnokság (MJLC) és a BN (HN) közösen végzik. A Technikai Megállapodás (TA) aláírása a NATO műveleti parancsnok és befogadó ország között valósul meg.

Szövetségi tevékenység

A Technikai Megállapodás (TA) tényleges kidolgozása, a folyamat koordinálása, illetve a további tervező tevékenység összehangolása az MJLC szervezetének bázisán megalakított és a műveleti parancsnok vezetésével működő **Befogadó Nemzeti Támogatást Irányító Közös Bizottság** (JHNSSC) feladata. A bizottság állandó tagjai a Többnemzeti Összhaderőnemi Logisztikai Központ (MJLC) igazgatója és kijelölt állományosa (HNSCC), a BN (HN) Honvédelmi Minisztériumát képviselő felhatalmazott rangidős tisztek, a KN (SN), a BN (HN) területi (vagy azzal azonos szintű) parancsnokságaitól, valamint a BN (HN) más érintett katonai és polgári szervektől kijelölt képviselők.

A közös bizottság további irányítói felelőssége a Technikai Megállapodást (TA) követő és a következő lépcsőben kidolgozásra kerülő **Közös Végrehajtási Megállapodás** (JIA) elkészítésére is vonatkozik.

A Befogadó Nemzeti Támogatást Irányító Közös Bizottság (JHNSSC) főbb feladatai (jog- és hatásköre):

- Annak meghatározása, hogy milyen Befogadó Nemzeti Támogatási Megállapodásokat (HNSAs) kell kidolgozni, illetve a művelet méretét és a tervezésre rendelkezésre álló időt figyelembe véve a következő tervezési ütemek (fázisok) összevonásra kerüljenek-e;

- A Technikai Megállapodás (TA) tervezetének az elkészítése (mellékleteivel együtt);
- A szükséges döntések meghozatala a Technikai Megállapodással (TA) kapcsolatos kérdésekben;
- Az albizottságok által végzett tervezési tevékenységért felelőség vállalása, valamint útmutatást és elvi tanácsadást nyújtása a Közös Végrehajtási Megállapodás (JIA) kidolgozásában résztvevők számára;
- A tervezési munkák menetének folyamatos figyelemmel kísérése, különösen a Szükségleti Jegyzék (SOR) konkrét részletei és a Közös Végrehajtási Megállapodás (JIA) vonatkozásában, valamint szükség szerint a folyamatos irányítás végzése;
- A tervező munka során azon felmerült, fontos kérdések meghatározása, amelyeket a Többnemzeti Összhaderőnemi Logisztikai Központ (MJLC) Befogadó Nemzeti Támogatást Koordináló Iroda (HNSCC), vagy valamely felállított albizottság nem képes megoldani, és amelyek más hatóságok, KN-ek (SNs), NATO parancsnokságok vagy a BN (HN) közreműködését igénylik.

Nemzeti tevékenység

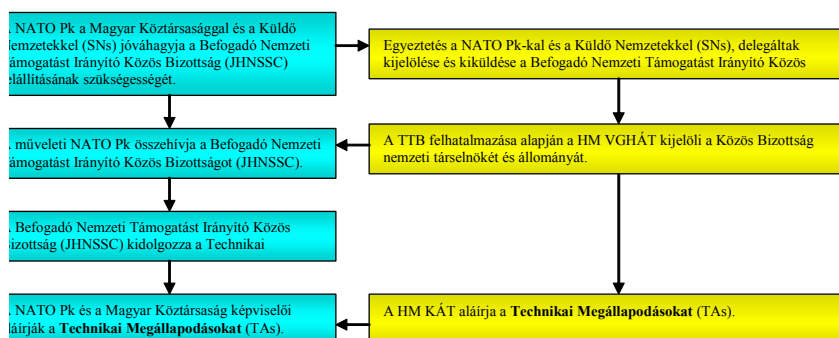
A Befogadó Nemzeti Támogatást Irányító Közös Bizottságba (JHNSCC) – a TTB előzetes felhatalmazása alapján – a KTB vezetője felkéri a közös bizottság nemzeti társelnökét, aki folyamatosan részt vesz a bizottság munkájában és tájékoztatást ad a kidolgozó munka menetéről, segítve a nemzeti tervezés folyamatos megvalósulását.

A Technikai Megállapodás (TA) kidolgozására a BN (HN) részéről – szükség esetén, – további szakállomány kerül kijelölésre alapvetően a Nemzeti Tárgyaló Csoportból, a minisztériumok, illetve a Magyar Honvédség feladatban érintett haderőnemi parancsnokságainak állományából.

A közösen elkészített megállapodást a BN (HN) részéről a TTB vezetője írja alá. A **3. FÁZIS** tervezési folyamatát szemlélteti a **10. számú vázlat**.

3. FÁZIS

Szövetségi tevékenység

A KN-ek (SN) megerősítik csapatfelajánlásaikat és elfogadják az összpontosítási és működési körleteket, a NATO-parancsnok a BN-nel (HN) véglegesíti a Szükségleti Jegyzékek (SORs) pontosításához és a Közös Végrehajtási Megállapodások (JIAs) kialakításához szükséges helyszíni szemlék számát és helyét.

A helyszíni szemléket követően a NATO-parancsnok a KN-ekkel (SN) csapat szintig lemenően, teljes részletességgel kidolgozza a Szükségleti Jegyzékeket (SORs), a KN-nel (SN) egyetértve, jóváhagyja a BN-től (HN) igénybe vehető támogatásokat és hiányosságokat. Az elkészített Szükségleti Jegyzékeket (SORs) a NATO-parancsnok megküldi a BN (HN) részére.

A NATO-parancsnok a KN-ekkel (SNs) nem hivatalosan jóváhagyják a Magyar Köztársasággal az igénybe vehető támogatásokat és a hiányosságokat. Amennyiben elegendő szabad erőforrás nem áll rendelkezésre, vagy rivalizálás alakul ki a KN-ek (SNs) között, akkor a műveleti parancsnok joga és lehetősége priorálni a forrásokat.

4.FÁZIS

A Szükségleti Jegyzékek (SORs) feldolgozása

A tervezés ebben a szakaszában a nemzeti tevékenység alapvető feladatát képezi a Szükségleti Jegyzékek (SORs) elkészítéséhez szükséges Helyszíni Szemlék Tervének és Ellenőrző Listáknak a kitöltése, a másodlagos helyszíni szemlék biztosítása, a Szükségleti Jegyzék (SOR) átvétele, feldolgozása, a részletes előírt tervek kidolgozása.

Nemzeti tevékenység

A NATO-parancsnok és a BN (HN) elkészíti a helyszíni szemlék végrehajtási programjának tervezetét, melyről értesítik a KN-eket (SNs) és a NATO-parancsnokokat. Ez a program annak figyelembevételével készül, hogy biztosítsa a helyszíni szemlék többnemzeti és közös alapokon történő végrehajtását (a helyszíni szemlén az adott helyszínre felvonuló valamennyi KN-nek (SNs) képviseltetnie kell magát).

A helyszíni szemlék végrehajtására a KTB tervet készíti, a 2. FÁZIS-ban előírt tartalommal.

A helyszíni szemlék során, Ellenőrző Listák alapján kerülnek teljes részletességgel pontosításra a KN-ek (SNs) igényei.

Az igények fogadására kialakított kapcsolati rendben átvételre kerül a NATO-parancsnok által megküldött Szükségleti Jegyzék (SOR), amely nemzeti részről alapját képezi a részletes tervező tevékenység véglegesítésének és az előírt tervokmányok teljes mérvű kidolgozásának.

A HN VPNEF fogadja a NATO által megküldésre kerülő Szükségleti Jegyzéket (SOR), melyeket átad a KTB-nek.

A KTB előkészíti a Szükségleti Jegyzék (SOR) ***igénybevehetőségi / költség részletei*** vizsgálatát meghatározó **Tervezési Intézkedést**, kidolgozza az ***„Igénybejelentés a Befogadó Nemzeti Támogatás igényeinek teljesítésére”*** című dokumentumot, javaslatot készít a támogatási igények szaktárcák közötti elosztására és jóváhagyásra felterjeszti a TTB részére.

A TTB megtárgyalja a **Tervezési Intézkedést**, a támogatási igények szaktárcák közötti elosztását, jóváhagyja, megküldi a minisztéri-

umoknak, országos hatáskörű – a BNT (HNS) nyújtásába bevonásra tervezett – szervek részére a TTB Titkárságon keresztül.

A Tervezési Intézkedés szaktárcáknak történő megküldésével egyidőben kiadásra kerül a KTB által elkészített, tárcák szerinti KIVONATOK az **„Igénybejelentés a Befogadó Nemzeti Támogatás igényeinek teljesítésére”** című dokumentumok.

A minisztériumokban, a miniszter utasításának vagy a jogszabályokban meghatározott más dokumentumok kiadásával, a tárcát érintő igények tervezésére megalakult tárcák és védelmi bizottságok Operatív Csoportjai, megvizsgálják az igények teljesíthetőségével kapcsolatos körülményeket. Elkészítik a **„KIVONATOK az Igénybejelentés a Befogadó Nemzeti Támogatás igényeinek teljesítésére”** című dokumentumok további bontását, melyeket a felülről-lefelé elv szerint továbbítják az alacsonyabb szintű tervező, valamint a szolgáltató szervezetek részére.

A javaslatok kialakítása érdekében az Operatív Csoportok:

- Megvizsgálják az igények kielégíthetőségét;
- Javaslatokat dolgoznak ki az igények elosztásra;
- Intézkedésben vagy más módon szabályozzák a szakterületük-höz tartozó szervek feladatait;
- Az intézkedésben vagy más módon meghatározottak szerint összeállítják a részükre előírt tervdokumentációkat;
- Kidolgozzák és megküldik a felelős tervező vagy szolgáltató szervezeteknek **„KIVONAT az igénybejelentés a Befogadó Nemzeti Támogatás igényeinek teljesítésére”** című dokumentumokat;
- Összesítik a visszaérkezett az **„IGÉNYEK KIELÉGÍTÉSE a befogadó nemzeti támogatás igényeinek teljesítésére”** című okmányt, megállapítják az igények teljesíthetőségét;
- Megküldik javaslataikat, tervokmányaikat a KTB-nek;
- Felkészülnek a további feladatok vételére és végzésére.

Az alsóbb tervezési szinteken az előzőekben leírtakat kell végrehajtani.

A szolgáltatók kitöltik az „**Igények kielégítése**” tervokmányt, felterjesztik „**alulról-felfelé**” elv szerint a felelős tervező szervnek, amelyek összesítik, megállapítják az igények teljesíthetőségét és felfelé továbbítják azokat a felsőbb felelős tervező szerveknek, illetve a követelménytámasztónak.

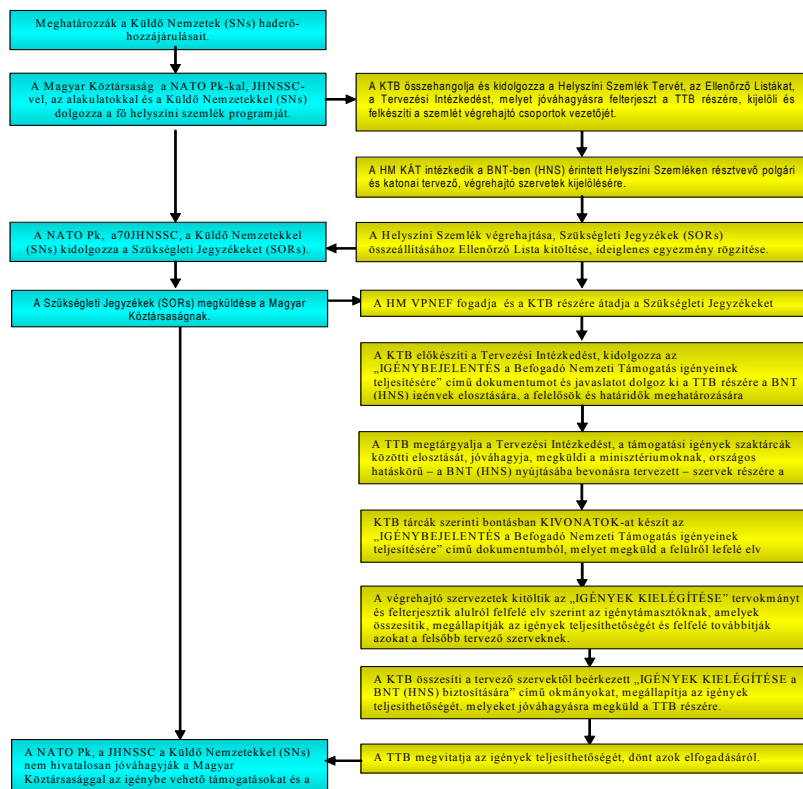
A KTB összesíti a tervező szervektől beérkezett „**Igények kielégítése a Nemzeti Támogatás igényeinek teljesítésére**” című okmányokat, megállapítja az igények teljesíthetőségét, és jóváhagyásra megküldi a TTB részére.

A TTB megvitatja az igények teljesíthetőségét, dönt azok elfogadásáról. A **4. FÁZIS** tervezési folyamatát szemlélteti a **11. számú vázlat**.

A Befogadó Nemzeti Támogatás (HNS) tervezésének folyamata

4. FÁZIS

11. számú vázlat

5. FÁZIS

A Közös Végrehajtási Megállapodások (JIAs) kidolgozása, aláírása, a nemzeti BNT (HNS) tervek véglegesítése, jóváhagyása, szerződések megkötése

A BNT (HNS) tervezésének utolsó és legfontosabb fázisa a **Közös Végrehajtási Megállapodások (JIAs)** kidolgozása és aláírása.

A Közös Végrehajtási Megállapodások (JIAs) egy végrehajtható dokumentum, amelyben teljes részletességgel meghatározásra kerülnek a szövetséges erők érdekében a valóságban végrehajtandó támogatási feladatok. A Közös Végrehajtási Megállapodások (JIAs) teremtik meg az aláíró felek jogi és pénzügyi kötelezettség vállalását, így a BN (HN), a KN-ek (SNs) és a NATO-parancsnok között alapvető „**szerződés-ként**” szolgál a meghatározott BNT (HNS) biztosítására.

Szövetségesi tevékenység

A Közös Végrehajtási Megállapodások (JIAs) kidolgozása általában váratlan esemény bekövetkezése esetén a **Befogadó Nemzeti Támogatást Irányító Közös Bizottság (JHNSSC)** (a művelet méretét figyelembe véve funkcionális albizottságok) irányításával, gyakorlatok tervezése során BN (HN) közvetlen irányítása alatt a NATO-parancsnokkal és az irányító bizottsággal egyetértésben történik.

A művelet méretét figyelembe véve, az egyes összpontosítási, működési körzetekre vonatkozó BNT-re (HNS) egy vagy több Közös Végrehajtási Megállapodás (JIA) készülhet.

Nemzeti tevékenység

A KTB – az igények teljesíthetőségét figyelembe véve – a részleteket bedolgozza a Közös Végrehajtási Megállapodások (JIAs) tervezetébe és megküldi a Befogadó Nemzeti Támogatást Irányító Közös Bizottságnak (JHNSSC).

A Befogadó Nemzeti Támogatást Irányító Közös Bizottságba (JHNSSC), funkcionális albizottságokba kijelölt szakállománya részt vesz a Közös Végrehajtási Megállapodások (JIAs) kidolgozásában. A megállapodás elkészítése után a Nemzeti Tárgyaló Csoport egyeztet a NATO-parancsnokkal és KN-ekkel (SNs), véglegesítik azt. A TTB által felhatalmazott személy megkötöi a Közös Végrehajtási Megállapodásokat (JIAs).

A szövetséges erők az általuk igénybevételre tervezett erőforrások, ingó- és ingatlan vagyontárgyak használatára, valamint a részükre biz-

tosított szolgáltatások nyújtására a katonai vagy polgári támogatást nyújtó költségvetési, illetve gazdálkodó szervezettel megkötik a hivatalos szerződéseiket.

A szerződések alapját a tervezés folyamatában készített, hivatalosan elfogadott Egyetértési Megállapodás (MOU), Technikai Megállapodások (TAs), a Közös Igazgatóság látja el.

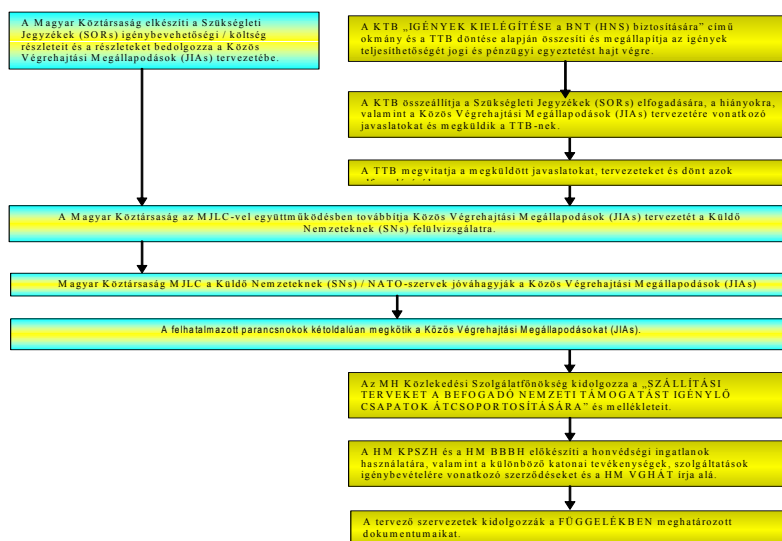
A szövetségesek katonai erőforrásokkal történő támogatásának alapját képező Végrehajtási Megállapodások (JIAs), valamint a térítésekre vonatkozó NATO STANAG-k képezik.

A polgári erőforrások igénybevételére vonatkozó szerződéseket az érintett gazdálkodó szervezetek készítik elő és írják alá.

A külföldi fél által igényelt katonai szolgáltatások és azok elszámolása tekintetében a külföldi fél felé a HM képviselét a HM Központi Pénzügyi és Számviteli Hivatal és a vele kötött megbízási szerződés alapján együttműködőként a HM Elektronikai Logisztikai és Vagyonkezelő Rt. Logisztikai Igazgatóság látja el.

A logisztikai szerződéseket a tárca részéről a HM VGHÁT írja alá. Az 5. FÁZIS tervezési folyamatát szemlélteti a 12. számú vázlat.

A Befogadó Nemzeti Támogatás (HNS) tervezésének folyamata
5. FÁZIS **12. számú vázlat**

A tervezési fázisok informatikai támogatása

A BNT (HNS) tervezése során az információk feldolgozása és továbbítása alapvetően a meglévő, üzemelő rendszereken keresztül történik.

A minisztériumok, fővárosi- megyei védelmi bizottságok kapcsolata a védelmi igazgatás rendszerében kiépített távközlési hálózatokon valósul meg.

A BNT (HNS) katonai feladatai tervezése során a Magyar Honvédség vezetékes híradó és kiépített informatikai rendszere (számítógépes hálózat) kerül felhasználásra.

Zártcsatornás adatátviteli rendszer hiánya esetén a minősített információk továbbítására jogszabályokban előírt módozatok kerülnek alkalmazásra.

A BNT (HNS) Központi Adatbázishoz történő hozzáférést a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság biztosítja.

A Tervezési Módszertani Útmutatóban megtalálható az előzőeken kívül a hivatkozások, a meghatározások, a rövidítések jegyzéke, a függelék a mintaokmányokkal és kitöltési útmutatóikkal.

Összegzés

A Befogadó Nemzeti Támogatás előkészítésének egyik legfőbb állomása, a tervezés megalapozása jelen időszakra teljesedett ki általa, hogy megszületett egy általános érvényű – a feladatok katonai és polgári tervezéséhez egyaránt felhasználható – Tervezési Módszertani Útmutató.

A Tervezési Módszertani Útmutató a vonatkozó NATO dokumentumok felhasználásával átfogja a Befogadó Nemzeti Támogatás teljes tervezési rendszerét és lehetővé teszi a tervező szervek egymásra épülő, összehangolt tevékenységét. A dokumentum feladatokhoz és gyakorlati felkészítésekhez kötött alkalmazásával az egységes keretek közötti, szabályozott tervezés feltételei érvényesülhetnek. Másrészt lehetővé teszi a Küldő Nemzetek hadműveleti felvonultatásához szükséges szervezetszerű támogatás csökkentését, másrészt a tervezéssel biztosítja az igények kielégítését és a Befogadó Nemzet erőforrásainak hatékony felhasználását. A Tervezési Módszertani Útmutató biztosítja a nemzeti

tervező rendszerek szövetségi elvekhez, módszerekhez és eljárásokhoz történő igazítását.

A Tervezési Módszertani Útmutató gyakorlati alkalmazásának tapasztalatait a különböző típusú Befogadó Nemzeti Támogatási feladatok tervezésénél, a tervező szervek együttműködésénél folyamatosan gyűjteni és összegezni szükséges. A tapasztalatok alapján elvégzett elemzésekre és lezárt következtetésekre építve a Tervezési Módszertani Útmutató időszakos pontosítását a Honvédelmi Minisztérium koordinálásával kell végrehajtani.

Felhasznált irodalom:

1. MC 319/2 NATO Logisztikai Alap és Irányelvei.
2. (NATO PRINCIPLES AND POLICIES FOR LOGISTICS).
3. MC 334/2 Befogadó Nemzeti Támogatás NATO Alap és Irányelvei.
4. (NATO PRINCIPLES AND POLICIES FOR HOST NATION SUPPORT).
5. AJP-4(A) Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína.
6. (ALLIED JOINT LOGISTIC DOCTRINE).
7. AJP-4.5(A) Szövetséges Összhaderőnemi Befogadó Nemzeti Támogatási Doktrína és Eljárási Módszerek.
8. (ALLIED JOINT HOST NATION SUPPORT DOCTRINE AND PROCEDURES).
9. AJP-4.6(A) Többnemzeti Összhaderőnemi Logisztikai Központ Doktrína.
10. (MULTINATIONAL JOINT LOGISTICS CENTRE DOCTRINE)
11. 176/2003. (X.28.) Kormány rendelet a befogadó nemzeti támogatás egyes kérdéseiről.
12. 131/2003. (VIII.22.) Kormány rendelet a nemzetgazdaság védelmi felkészítése és mozgósítása feladatai végrehajtásának szabályozásáról.

13. 9/2005. (HK 4.) HM utasítás a befogadó nemzeti támogatás ágazati feladatainak előkészítéséről és végrehajtásáról.
14. 59/2005. (HK 12.) HM utasítás a Befogadó Nemzeti Támogatás ágazati feladatainak előkészítéséről és végrehajtásáról szóló 9/2005. (HK 4.) HM utasítás módosításáról.
15. A Befogadó Nemzeti Támogatás Tervezési Módszertani Útmutató tervezete.

BELSŐ KÁRTYÁS ÜZEMANYAG TANKOLÓ ÉS GÉPJÁRMŰ MENETLEVÉL KEZELŐ RENDSZER

Kertai László – Szatmári Gábor¹

Bevezető

A Magyar Honvédség (továbbiakban MH) üzemanyag kiszolgálási rendszere mind az ellátás, mind az alkalmazott technikai eszközök vonatkozásában, jelentős mértékben megváltozott az elmúlt évek során.

Szükségessé vált, hogy az **Üzemanyag Szolgálat** létesítményei egy hosszú távú, több évet átfogó „**program**” keretében jelentős korszerűsítésen essenek át. Ez a korszerűsítés első lépésben a kiszolgáló és tároló létesítményeket (üzemanyag töltőállomásokat, raktárakat) és az üzemanyag-szállító járműveket érintette. Ez a változás korunk egyre bővülő környezetvédelmi és technikai előírásainak következménye.

Az MH Üzemanyag Szolgálatának az a célja, hogy a katonai szervezetek üzemanyag ellátásához szükséges személyi és anyagi-technikai háttér a lehetőségekhez és igényekhez mérten az előírásoknak minden szempontból megfelelően rendelkezésre álljon.

Az üzemanyag-töltő állomások tekintetében első lépésként fel kellett mérni az igényeket, hiszen az elmúlt évek során az MH hajtóanyag forgalma jelentős mértékben lecsökkent, ezért sok szervezet üzemanyag-töltő állomásának működtetése gazdaságtalan, felújításuk fölösleges pénzkiadás lett volna. Szükségessé vált, hogy a MH azon objektumaiban, ahol az általános fogyasztás egy bizonyos napi kiszolgálási mennyiséget nem ért el, ott egy korszerű és gazdaságos megoldást ve-

---

¹ Kertai László mk. alezredes, MH ÖLTP Üzemanyag Szolgálatfőnökség főmérnök.

Szatmári Gábor hadnagy, MH Veszélyes Anyagellátó Központ, üzemeltető mérnök.

zessenek be, az üzemanyag-töltő konténereket (Tankbox-10 és RHD-10 illetve -30).

Az üzemanyag-töltő állomások korszerűsítése, felújítása még a mai napig is tart. A 2002. óta eltelt 4 év alatt felújításra került az **MH Veszélyesanyag Ellátó Központ Üzemanyagraktár Hetényegyházán, telepítve lett 21 katonai szervezethez az új típusú üzemanyag konténer, mely kiváltotta a régi üzemanyag-töltő állomásokat, és felújításra került és kerülnek a kecskeméti és szolnoki repülőtéri üzemanyag kiszolgáló rendszerek** (így képessé válnak a Gripen típusú vadászgép kiszolgálására is) és az MH töltőállomásainak nagy része.

Az üzemanyag-töltő és szállító járművek közül felújításra került 55 darab URAL-4320 típusú 5,5 m³-es tehergépkocsi (gázolaj szállítására és kiszolgálására) és a Gépjármű Beszerzési Program keretében 2005. és 2013. között RÁBA H-25 alvázra épített 10 és 18 m³-es tehergépkocsi kerül beszerzésére gázolaj és JET-A1 szállítására és kiszolgálására.

Üzemanyag tankolás és gépjármű menetlevél kezelés jelenlegi rendje az MH katonai szervezeteinél

Az MH katonai szervezeteinél az üzemanyag tankolás csak érvényes gépjármű menetlevéllel történhet, melynek üzemanyag elszámolási részét a gépjárművezető és a töltőállomás kezelő tölti ki. A gépjármű üzemanyaggal történő feltöltése csak a fent említett két személy jelenlétében történhet.

Az üzemanyag feltöltést követően összevetésre kerül a ténylegesen és a normákban meghatározott felhasználás. Amennyiben a gépjármű három egymást követő esetben túlfogyaszt, akkor a további igénybevételre alkalmatlanná válik, és gondoskodni kell a fogyasztás ellenőrzéséről, beszabályozásáról és a gépjármű esetleges javításáról. A túlfogyasztási adatokat nehézkes pontosan és naprakészen nyilvántartani.

A Gépjármű Szolgálati Utasítás (GJMŰ/127) kimondja, hogy a telephelyre csak teljesen feltöltött, karbantartott és üzemképes eszköz állhat be. **A Csapathadtáp Szakutasítás (Htp/17) V. rész 43. pontja** meghatározta a katonai szervezetek részére a 24 órás töltőállomás ügyeleti szolgálat működését, de az **új Szolgálati szabályzat Ált/22-es** nem sorolja fel a 24 órás szolgálatok között. A **Szolgálati szabályzat Ált/22**

268.1 pontjában szereplő ügyleti szolgálatok között ugyan nem említi az Üzemanyagtöltő állomás ügyletet, de lehetőséget ad a 268.3 pontban más ügyleti szolgálatok működésének elrendelésére a parancsnok hatáskörében (pl.: üzemanyagtöltő állomás ügyleti szolgálat). Ez a megoldás működőképes, de nem lehet végleges.

Minden munkanapon, a gépjármű menetleveleken szereplő feltöltések összesítésre kerülnek az **Üzemanyag Feltöltési és Kiadási Kimutatáson**.

A töltőállomáson szolgálatot teljesítők között megtörténik a hajtóanyag átadása és átvétele, a tartályokban tárolt anyag mennyisége és a fent említett, az aktuális napon kiadott (Üzemanyag Feltöltési Kiadási Kimutatáson szereplő) hajtóanyag alapján. Ez a 24 órás szolgálat az önkéntes haderőre való áttérés előtt (a sorkatonaság idején) egyszerű volt, hiszen elegendő emberi erőforrás állt rendelkezésünkre, de most az egyre csökkenő létszám miatt nehézkessé vált.

Az üzemanyag kiszolgálás rendszere és eszközei jelentős korszerűsítésen estek át az elmúlt években. Ez a változás a kor egyre bővülő technikai, környezetvédelmi és gazdasági követelményeinek a következménye. Az Üzemanyag Szolgálat célja, hogy a rendelkezésre álló erőforrásokhoz mértén biztonságos és megbízható technikákat állítson továbbra is rendszerbe. Egyik ezek közül a Belső kártyás üzemanyag tankoló és gépjármű menetlevél kezelő rendszer.

Belső kártyás üzemanyag tankoló és gépjármű menetlevél kezelő rendszer

A belső kártyás üzemanyag tankoló és gépjármű menetlevél kezelő információs rendszer a Magyar Honvédség üzemanyagtöltő állomásait, egységes rendszerbe összefogó, üzemanyag tankoló adatgyűjtő, felügyelő, diszpécseri rendszer.

Az üzemanyag szolgálat célja a korszerűsítés során bevezetendő információs rendszer működtetésével:

- A gázolaj és benzin forgalmazás adatainak korrekt, egységes és jó feldolgozást biztosító rendszerének kialakítása.

- A hajtóanyag forgalmazás diszpécseri feladatainak támogatása.
- Szoros, tételes elszámolás biztosítása számítógépes támogatás segítségével, azaz a mostani manuális tevékenység és az elszámolás gyorsítása (napi elszámolás).
- Az üzemanyag-töltő állomásokon az esetleges visszaélések meggátolása, a hajtóanyag fogyasztás elemzésével a dolgozók elszámoltatásának biztosítása.
- A VÁM és Pénzügyőrség felé a törvényben előírt adatszolgáltatási kötelezettség könnyítése.
- A központi anyaggazdálkodáshoz, diszpécseri tevékenységhez nagyobb áttekintés, számítástechnikai háttér biztosítása.
- A társ szakszolgálatok felé, a rájuk tartozó információk segítségével adatszolgáltatások, kimutatások elkészítése, egyéb különböző feldolgozások elvégzése.

1. A készlet, illetve a felhasználási adatok azonnali folyamatos rendelkezésre állása

A folyamatosan rendelkezésre álló üzemanyag készlet adatok lehetővé teszik a fenntartási készletekkel történő gazdálkodást, valamint az előírt készletek (M és jelző készlet- egy havi felhasználás) biztonságos fenntartását.

A fenntartási készletekkel történő gazdálkodás azt jelenti, hogy a hajtóanyag ellátás központilag történő rendeléssel valósul meg, a felhasználó igényeinek, esetleges eltérő igényeinek megfelelően (hadgyakorlatok, kiképzések stb.), de az éppen aktuális beszerzési ár figyelembevételével.

Tehát, ha a hajtóanyag árak az aktuális hónapban emelkedő tendenciát mutatnak (az MH az előző hónap speciális átlagára alapján kapja a hajtóanyagot az aktuális hónapban), akkor célszerű minél több hajtóanyagot rendelni. Ellenkező esetben pont fordítva célszerű dönteni, minél kevesebb hajtóanyagot rendelve.

Az MH 2004-2006 időszakra tervezett hajtóanyag (ESZ-95, Téli gázolaj) beszerzésének függvényében évi 4 %-al számolt megtakarítá-

sát az **1. számú melléklet** tartalmazza. Meg kell jegyezni, hogy például a 2005-ös évben előfordult gázolaj és JET-A-1 esetén is több mint 15 Ft / l árváltozás is két egymást követő hónapban, míg a legmagasabb és a legalacsonyabb ár között ~30 % (lásd autóbenzin) vagy JET-A-1 esetén megközelítőleg 60 %. **Lásd az 1. számú táblázatot.**

Hajtóanyag árváltozások 2005. évben															
Dátum	Autóbenzin/ESZ-95 (0,755)			Gázolaj (0,835)			JET-A-1 (0,798)			RB-100LL (0,706)					
										tankautóban			hordóban		
	liter	kg	%*	liter	kg	%	liter	kg	%	liter	kg	%	liter	kg	%
2005. Január	205.44	272.10		215.71	258.34		99.56	124.77		332.63	471.14		518.78	734.81	
2005. Február	215.84	285.88	5.06	211.21	252.95	-2.09	103.43	129.61	3.88	344.71	488.26	3.63	535.33	758.25	3.19
2005. Március	219.11	290.22	1.52	215.01	257.50	1.80	107.54	134.76	3.98	347.06	491.59	0.68	537.08	760.73	0.33
2005. Április	227.09	300.78	3.64	230.41	275.94	7.16	122.59	153.62	14.00	354.06	501.50	2.02	542.73	768.73	1.05
2005. Május	239.10	316.69	5.29	235.91	282.53	2.39	130.74	163.83	6.65	368.39	521.80	4.05	562.93	797.34	3.72
2005. Június	234.79	310.98	-1.80	231.23	276.92	-1.99	124.66	156.22	-4.65	368.74	522.29	0.10	570.03	807.40	1.26
2005. Július	247.91	328.36	5.59	248.95	298.14	7.67	140.61	176.21	12.79	385.10	545.47	4.44	592.79	839.64	3.99
2005. Augusztus	258.09	341.84	4.10	251.45	301.14	1.00	143.33	179.61	1.93	394.46	558.73	2.43	602.09	852.82	1.57
2005. Szeptember	265.44	351.57	2.85	256.08	306.68	1.84	148.35	185.90	3.51	398.20	564.02	0.95	599.99	849.84	-0.35
2005. Október	267.07	353.74	0.62	251.86	301.62	-1.65	156.00	195.49	5.16	411.28	582.54	3.28	614.84	870.87	2.48
2005. November	252.23	334.08	-5.56	255.67	306.19	1.52	158.69	198.86	1.72	402.18	569.65	-2.21	614.65	870.61	-0.03
2005. December	239.65	317.42	-4.99	242.50	290.41	-5.15	141.64	177.49	-10.74	391.09	553.95	-2.76	607.29	860.18	-1.20

* Az egymást követő hónapok %-os árváltozása.

2. Az üzemanyag tankolás folyamatának gyorsítása

Az eddigi adminisztráció (Üzemanyag Feltöltési Kiadási Kimutató) miatti vontatott kiszolgálás megszűnik. Napi 24 órás, folyamatos kiszolgálás biztosított az MH bármely töltőállomással (konténerizáltakon is) rendelkező, a rendszerhez tartozó töltőállomásán. Egyszerre több kútoszlopon, töltő pisztolyon történhet tankolás.

3. Szoros, tételes elszámolás biztosítása számítógépes támogatás segítségével, azaz a mostani manuális tevékenység és az elszámolás gyorsítása (napi elszámolás)

A rendszer biztosítja az adatok naprakészességét, a tankolás (történeten az bármelyik töltőállomáson) után azonnal rendelkezésre állnak a szükséges adatok. A meglévő adatbázisból bármely időszakra, több tetszőleges szempont kiválasztása alapján készíthetők kimutatások. Egyszerűbb a hajtóanyag forgalom (bevétel, kiadás, adott időpontban lévő készlet) nyomon követése, valamint a leltározások, beosztások átadás-átvételének végrehajtása.

4. Az üzemanyag-töltő állomás kezelőszemélyzet számának csökkentése által létszám és munkabér megtakarítás

A kidolgozott szakmai dokumentációban foglaltak biztosítják a Magyar Honvédség katonai szervezeteinél a belső kártyás üzemanyag tankoló rendszer kiépítését, amely kiváltja a hivatásos haderőre történő áttérés előtt az addig sorkatonák által adott töltőállomás ügyeletet, ugyanakkor biztosítja a folyamatos feltöltés lehetőségét.

A rendszer bevezetése nélkül a jelenlegi előírásokat (pihenőnapok), egyéb körülményeket (betegség, szabadság stb.) figyelembe véve töltőállomásonként 3 fő szerződéses (örvezető) kezelővel számoltunk. Az MH tervezett átalakítását figyelembe véve 31 töltőállomással és 2-2 központi, illetve régióközponti telephellyel jelentkező költséget vettünk figyelembe. *(4. számú melléklet).*

Az illetmények, járulékok, egyéb költségek az érvényben lévő előírások alapján kerültek megállapításra (néhány egyszerűsítéssel).

A fentiek alapján elkészült számvetést a **2. számú melléklet** tartalmazza 2005-ös bázis költségeken (illetményemelés és a normák módosítása nélkül).

5. A VÁM és Pénzügyőrség felé a törvényben előírt adatszolgáltatási kötelezettség könnyítése

A rendszer biztosítja annak lehetőségét, hogy amennyiben bevezetésre kerül az egységes hajtóanyag² (F-34), úgy a **VPOP** által a **Jövedéki Törvényben** előírt tételes kimutatások és készletek rendelkezésre álljanak, ellenőrizhetők legyenek. A jelenleg használt hajtóanyagok felhasználásának ellenőrzésekor szintén rendelkezésre állnak a szükséges adatok az **EKO (Egyszerűsített Kísérő Okmány)** ellenőrzésére.

A rendszer működése

A töltőállomások mindegyikén egy-egy felügyelő/vezérlő rendszer fog üzemelni, mely folyamatosan figyelemmel kíséri az üzemanyag lefejtését, kiszolgálását és végzi a gépjárművek fedélzeti üzemanyag ellenőrzési számítógépében keletkező adatok kiolvasását. A vezérlő rendszer a töltőkúthoz tartozó kiszolgáló helyiségben lesz elhelyezve.

A PC-s munkaállomás hálózati, közvetlen kapcsolaton keresztül tranzakciónként kapja meg a töltőállomás adatait a felügyelő/vezérlő rendszertől.

A kútoszlopokhoz telepített felügyelő/feldolgozó számítógép a töltőállomáson kerül elhelyezésre és állandó összeköttetésben lesz a fő-diszpécseri szerverrel. Műszakzáráskor, de legalább egyszer naponta az adatok időzítetten eljutnak majd a kútoszlopoktól a fő-diszpécseri szerverig.

---

² A NATO célkitűzése, hogy az F-34 (JET-A-1) a megfelelő adalékolási eljárás után mind a repülő, mind a szárazföldi eszközök egységes hajtóanyaga legyen.

Felhasználók

- ***Kútoszlopoknál***
  - Kútkezelő
  - Raktárvezető
- ***Al-diszpécserközpontnál***
  - Területi diszpécser
- ***Fő-diszpécserközpontnál***
  - Fődiszpécser

Minden telepen a hajtóanyag ellátó rendszer működési adatait össze kell gyűjteni, és el kell juttatni az informatika rendszer alsó szintjét képviselő raktári számítógépbe. A kútról kézi adatokat is fogadni lehet, ehhez a kútnál lévő eszköz támogatja a szükséges adatok kézi adatbevitelét³.

A kútkezelő számára biztosított a kézi adatbevitel, bizonylatnyomtatás és megjelenítés lehetősége is.

A rendszer méri:

- Üzemanyagszintet
- Átlaghőmérsékletet
- Víz-hajtóanyag fázishatárt
- Vízsint határértékeket
- Szivárgásjelzést.

---

³ Lehetőség van a rendszer és a kezelő által mért hőmérséklet összehasonlítására, így ellenőrizve annak pontosságát.

A rendszer feladata, hogy a tárolt hajtóanyag mennyiséget folyamatosan, a tényleges és 15°C-ra korrigált értékben, nyilvántartsa, és a mért értékeket továbbítsa.

A hajtóanyag kiadását e felügyelő/vezérlő rendszer vezérli olyan módon, hogy csak a meghatározott feltételek fennállása esetén ad lehetőséget a feltöltés megkezdésére. A rendszerbe be kell vinni a mágnesvagy chipkártyával rendelkező kezelő és gépjárművezető adatait.

Töltés után a helyszínen **2 példányos bizonylat készül**, mely tartalmazza a kiadott üzemanyag fajtáját, mennyiségét, **tényleges és 15°C-ra átszámított** normál literben, a gépjármű és a gépjárművezető **azonosítóit**, közúti szállítás esetén a fuvarokmány - szállítási jegy mérlegelés adatait, a kezelő **azonosítóit**.

Belső kártyás tankoló és menetlevél kezelő információs rendszer elvégzi és bizonylatolja a tankolási folyamatokat és (a bevitt adatok alapján) a sűrűség számítását. Összehasonlítja a bevitt és számított adatokat, majd az esetleges különbséget jelzi.

Az üzemanyag tankolási folyamata

Az üzemanyagtöltő állomásokon a tankolási folyamat minden esetben csak megfelelő azonosítási és ellenőrzési folyamatok után kezdődik, így minden műszak esetén műszaknyitást kell végrehajtani, illetve műszak végén az adott műszakra vonatkozó tranzakciókat műszakzárással kell lezárni. Tankolási igény esetén a kezelőszemélyzet (kútevezelő) és a gépjárművezető, illetve egyéb vételezés esetén a megfelelő azonosítások után lesz engedélyezve a tankolás.

A gépjárművezető adatait tartalmazó kártya (jogosítvány típusa, lejáratának ideje)

A gépjárművezető induláskor a saját kártyájával azonosítja magát, majd a gépjármű átadásakor a kártyát kiveszi, így a gépjármű menetadatai minden esetben gépjárművezetőhöz köthetők.

A tankolás alatt történik majd a menetadatok áttöltése az információs rendszerbe.

A tankolás befejeztével nyomtatásra kerül egy kétpéldányos tankolási bizonylat, mely a következőket tartalmazza:

- Tankolási azonosító (tranzakció azonosító)
- Menetigazolvány szám/egyéb azonosító szám
- Gépjárművezető egyedi azonosítója/neve
- Műszakazonosító sorszám
- Töltőpisztoly azonosító
- Dátum, idő
- Üzemanyag típusa
- A kiadott üzemanyag tényleges mennyisége
- A kiadott üzemanyag 15°C korrigált mennyisége
- Járműazonosító
- A tankolást végző személy törzsszáma.

Minden műszak végén műszakzárást hajt végre a rendszer és ki-nyomatja a kútkönyvet, mely tartalmazza a helyszínt, a dátumot, az üzemanyag típusát és mennyiségét, az üzemanyagtöltő állomás tartályának és töltőpisztolyának adatait, a jármű azonosítóját és egyéb tranzakciós adatokat.

A rendszer tárolja a kútkönyveket, így azok visszamenőleg bármikor rendelkezésre állnak, majd továbbítja azt a diszpécseri rendszer magasabb szintjére.

A már bevezetett helyeken⁴ 3-5%-os üzemanyag megtakarítást értek el.

A jelenleg működő üzemanyag kiszolgáló rendszer nem teszi lehetővé az ellenőrizetlen körülmények közötti hajtóanyag tartályon kívüli

---

⁴ MÁV Rt.

tankolását (ettől eltérő csak az engedélyezett, raktáros általi hajtóanyag kiadás: pld. fűnyírókhhoz, beépített aggregátorokhoz). A kalkulált 5 %-os megtakarítást a mellékletek **3. számú melléklet** mutatja az MH 2004-2006 időszakra tervezett hajtóanyag (ESZ-95, Téli gázolaj) beszerzésének függvényében.

Menetlevél nyilvántartó rendszer

A menetlevelek feldolgozása igénybevétel befejezését követően telephelyenként egy helyen kerül végrehajtásra (a Telephely Ügyeletési Szolgálatnál), így az üzemelésekkel kapcsolatos kimutatások mindig naprakészen állnak rendelkezésre.

Menetlevél nyilvántartás előnyei:

- A gépi kitöltés megnehezíti a szabálytalan módosításokat. (például nem lehet újabb úticélt hozzáfűzni).
- Áttekinthetőbb a részigénybevételek nyilvántartása.
- Lehetőséget biztosít a személyi gépjármű használat nyilvántartására.
- Lehetővé teszi két gépjárművezető alkalmazását a nagytávolságú igénybevételeken.
- Csökken a feleslegesen kiállított (fel nem használt) menetlevelek száma.

A menetlevél nyilvántartó rendszer a folyamatos nyilvántartás mellett korlátozza is azok kiállítását. Nem engedi a menetlevél kiállítást:

- ha nem számoltak el az előző menetlevéllel, üzemi lappal,
- nem megfelelő vezetői engedély (kategória) esetében,
- lejárt érvényességű vezetői engedély esetében,
- csak technikai kiszolgálási, javítási céllal engedi a menetlevél kiállítását technikai kiszolgálásra kötelezett eszköz esetében,

- csak technikai kiszolgálási, javítási céllal engedi a menetlevél kiállítását érvénytelen hatósági vizsga esetében,
- 15%-t meghaladó túlfogyasztás esetében,
- az éves keret elhasználása után,
- az évben maximális teljesíthető felhasználás után.

Okmányok:

1. Okmányok gépkocsik esetében:

A kirendelő lap kitöltése:

SZ	TM	KT	TT	25. Klapka György könyvtár levélszabvány (bejegyző helye)	Sorszám 1/10000
X				GÉPJÁRMŰ KIRENDELŐ LAP	
Kirendelem		1. (név,rf.): <u>Kovács Gusztáv szlov</u>		azonosító 0 0 3 1	vezetőt
		2. (név,rf.): <u>X</u>		azonosító	váltó vezetőt
Egyedi azonosító: (rendsám, alvázsám)		Besorolás: (rövidítve)	Vontatmány: (rendsám, alvázsám)	Feladat kód: (kód tábla alapján)	
H 7 2 0 - 9 9		Kik	- - - - -	eszközzel 3 6 oállal	
Célállomások:		Érvényességi idő:			
1 Szolnok betér.	5 X	Év	Hó	Nap	Óra
2 Budapest	7 X	2 0 0 3	1 0	2 1	0 7
3 X	8 X				
4 X	9 X	2 0 0 3	1 0	2 2	1 8
Szolnok		2003 év október hó 18 -tól -ig			
Csatolt menetlevél száma:					
1 / 0 0 0 0 0 1		Kirendelő parancsnok: <u>Füster János aznados</u> Kiadó aláírása: <u>Obiszerú János at</u>			

A gépjármű kirendelő lap az üzemeltető aleggységénél kerül kitöltésre a kiképzési terv vagy a gépjármű igénylő lap alapján. A lapon rögzítésre kerülnek a vezető, a technikai eszköz és a tervezett igénybevétel alapadatai. A jóváhagyott gépjármű kirendelő lap feljogosítja a vezetőt

a technikai eszköz tárolóhelyre és a műszaki ellenőrzés helye közötti járművel történő mozgásra.

A menetlevél

Az alakulat adatai:

Alakulat megnevezése	Azonosító	Telephely	Kirendelés típusa	Sorszám
25. könnyű lövész dandár	021196	Szolnok	Szolgálati	1/000001

MENETLEVÉL

Gépjármű és vontatmányának adatai			Gépjárművezetők adatai		
Egyedi azonosító	Típus	Besorolás	Név	Rendfokozat	Vezetői eng. száma

A gépjármű és vontatmányának adatai:

Gépjármű és vontatmányának adatai			
	Egyedi azonosító	Típus	Besorolás
Jármű	HT 20-99	UNIMOG-4000	Kik
Vontatmány	X	X	X

Engedélyezett úticélok	

A vezető(k) adatai:

Gépjármű vezetői adatai				
Besorolás		Név	Rendfokozat	Vezetői eng. száma
Kik	1. vezető	Kovács Gusztáv	szkv	J 459632
X	2. vezető	X	X	X

Érvényességi idő					
	Ev	Hó	Nap	Ora	Perc

Az engedélyezett úticélok:

Vontatmány	X	X	X	2. vezető
Engedélyezett úticélok				
Szolnok belterület	Budapest		X	
X	X	X	X	Mikor
X	X	X	X	Meddig
Igénybevétel előtti ellenőrzés			Technikai ügyelet iga:	

Az érvényességi idők:

X	2. vezető	X	X	X		
Érvényességi idő						
	Év		Hó	Nap	Óra	Perc
Mikortól	2	0 0 3	1 0	2 1	0 7	0 0
Meddig	2	0 0 3	1 0	2 2	1 8	3 0
Technikai ügyelet igazolása			Igénybevétel utáni igazolások			

A hajtóanyaggal kapcsolatos adatok:

Sorszám:	1/000001	Alakulat megnevezés	25. könnyű lövész
Típus:	Szolgálati		
Üzemanyag elszámolás			
Egyedi azonosító:	HT 20-99		
Típus:	UNIMOG-4000		
Hajtóanyag:	DZK-30		
Fogyasztási norma:	25 l/100km		
Üza. kártya szám:	ŰZA-0000125		
Hajtóanyag feltöltések			
Biz. szám	Feltöltés (liter)	Igazoló aláírása	
Km.óra állás			
Szolnok belterület			
X			
		Gépj:	
		Egyedi azo	
Jármű	HT 20-		
Vontatmány	X		

Az igénybevétellel kapcsolatos egyéb adatok (várható út és időjárási viszonyok):

(1. vezető)	(2. vezető)	Dátum:	PH	(aláírás)
Csatolt lapok jegyzéke		Az igénybevétellel kapcsolatos figyelmeztetések:		
Megnevezés	Sorszám	3/1 TK 496 Km múlva Ködös látási viszonyok!		
Kirendelő lap	1/100000			
Részigénybevételi pótlap				
Technikai lap				
Igénybevételi cél:				
Vételezés központi raktárból				

A menetlével kinyomtatása után a vezető és az ellenőrző igazolja az igénybevételi alkalmasságot:

Igénybevétel előtti ellenőrzés		Technikai ügyelet igazolása	
Az igénybevétel feltételei biztosítottak!		Az eszköz igénybevételre alkalmas, a menetlével adatai a kirendelő lapnak megfelelően lettek kitöltve!	
<i>Kovács Gusztáv szék</i> (1. vezető) (2. vezető)		Dátum: 2005 10 21	<i>Benigóré József at</i>
Csatolt lapok jegyzéke		PH	(aláírás)
Megnevezés	Sorszám	Az igénybevétellel kapcsolatos figyelmeztetések:	
Kirendelő lap	1/100000	3/1 TK 496 Km múlva Ködös látási viszonyok!	
Részigénybevételi pótlap			
Technikai lap			

Az igénybevételek adatainak rögzítése a menetlevél hátlapján történik. Úticélként csak azok a helységek szerepelhetnek, amelyek az engedélyezett úticélok részben rögzítve lettek:

Részigénybevételek nyilvántartása																		
Sorszám	Vezető (1/2)			Indult		Úticél		Erkezett			Teljesítés							
	Nap	Óra	Perc	Helység (település neve)	Szervezet (pontos cím)	Nap	Óra	Perc	Km teljesítés	Üzemidő perc	Többletfogyasztást eredményező igénybevételi viszonyok							
											Lakott terület	Talajút	Terep	Nehéz terep	Vontat- mány	N.gép szállítás		
1.	1	21	07	13	Szolnok	34. KÖM Z	21	07	43	11		11						
2.	1	21	08	13	Budapest	Műhely	21	10	03	15		21						
3.	1	21	14	33	Szolnok	25. K. Gl. d. d.	21	17	10	13		19						
4.	1	22	07	33	Szolnok	34. KÖM Z	22	08	20	11		11						
5.	1	22	11	02	Szolnok	25. K. Gl. d. d.	22	11	28	11		11						

Állóhelyi munkavégzés esetében az üzemidőt kell megadni. Az igénybevételi viszonyok szerinti teljesítést csak a többletfogyasztást eredményező igénybevételi viszonyok esetében kell megadni. Az igénybevevő parancsnok adatainak rögzítésére nagyobb hely áll rendelkezésre, így a visszaellenőrzések során nagyobb lehetőség van a jogtalanságok kiszűrésére.

Abban az esetben, ha a részigénybevételek száma meghaladja a 20-at, részigény-bevételi pótlap csatolására van lehetőség. **A sorszámozott nyomtatvánnyal a vezetőket kell ellátni.**

Menetlevél sorszáma	Egyedi azonosító	Csatolás időpontja			Sorsz.						
55/123456	HA 62-00	Nap:	1	1	Óra:	1	4	Perc:	1	5	5/987

RÉSZIGÉNYBEVÉTELI PÓTLAP

Részigénybevételek nyilvántartása																		
Sorszám	Vezető (1/2)			Indult		Úticél		Erkezett			Teljesítés					Igénybevevő para		
	Nap	Óra	Perc	Helység (település neve)	Szervezet (pontos cím)	Nap	Óra	Perc	Km teljesítés	Üzemidő perc	Többletfogyasztást eredményező igénybevételi viszonyok					Neve, rendfokozata	Személyi használati kód	
											Lakott terület	Földút	Terep	Nehéz terep	Vontat- mány			N.gép szállítás
1.	1	11	14	18	Balatonszentes	Fa út 23	11	15	10	18		4					Bognár vörösi	01
2.	1	11	17	58	Veszprém	LÉP	11	18	20	18		4					Bognár vörösi	01
3.	1	11	19	20	Veszprém	Kossuth u. 26	11	19	30	5		5					Bognár vörösi	01

Ezzel a megoldással a menetlevél érvényességi ideje alatt minden mozzanat külön rögzíthető. A menetlevélen személyi használatra rögzített felhasználást az igénybevevőnek az utolsó felhasználás után igazolni kell.

Az igénybevétel befejeztével az üzemanyag elszámolási részen is rögzítésre kerülnek a teljesítések:

	Számológ értékei												Vezetők teljesítései																		
	Kezdő				Záró				Teljesítés				1. vezető		2. vezető																
Kilométer számláló	0	0	7	7	1	5	0	0	7	9	1	6	0	0	0	2	0	1	0	0	2	0	1								
Uzemóra számláló																							óra								
Személyi használat a részigénybevételek alapján:		Kódszám:		0				0				1				0				0				7				8			
																Felhasználó igazolása:				Balogh Márk											

Hajtóanyag felhasználás szempontjából figyelembe vehető korrekciók				Biz. szám	Feltöltés (liter)	Igazoló aláírása
Teljesítés a számlálók alapján				1/452090	52	Patrol tiz.
Kilométer teljesítés				7910		
Uzemóra teljesítés						
Teljesítés az igénybevételi viszonyok alapján						
Lakott terület						
Földút						
Terep						
Nehéz terep						
Vontatmány						
Nehézgép szállítás						
Korrekciós tényezők (X)						
Oszlop menet						
Kiképzés						
Téli üzem						
Kerőanyag felhasználások						
Megnevezés	Mennyiség	sz	Igazoló aláírása			
Biz.szám						
ETMK	3	1	Patrol tiz.			
1/452090						
				Pótlap száma	Feltöltés a pótlapon	
				Felhasználás összesen	52	
A bejegyzett adatokat igazolom!						
<i>Kovács György</i>						

Miután az igénybevétel és az azt követő technikai kiszolgálás megtörtént, a vezető jelentkezik az azt követő ellenőrzésre.

Az ellenőrzést a technikai ellenőr igazolja a menetlevélen, majd elveszi és rögzíti annak adatait.

Igénybevétel utáni igazolások	
A technikai eszköz a telephelyére vonuljon be 2003... ..10... ..22... nap ..13 óra 00. percig! <i>13 óra 00 percig</i> (igénybevevő parancsnok)	
A 2. számú technikai kiszolgálást végrehajtottam! 20... ..03... ..10... ..22... nap <i>Kovács György</i> (1. vezető) (2. vezető)	
Technikai ügyelet igazolása	
* 2.TK megfelelő, következő igénybevételre alkalmas! Következő igénybevételre TK, javítás után alkalmas!	
Dátum: 2003 10 22 PH	<i>Orbán József</i> (aláírás)
Feldolgozó záradéka	
A menetlevél adatait ellenőriztem, a feldolgozást végrehajtottam! Megjegyzések:..... <i>295. hsz. TK. tartózkod. maradt</i>	
....	
.....	
2003 10 22 20... .. hó ..... nap <i>Orbán József</i> (feldolgozó)	

A napi feldolgozást követően az üzemanyag szelvények az üzemanyag szolgálat felé, az igénybevételi szelvények a páncélos és gépjármű technikai szakfeladatok végrehajtásáért felelős szolgálati személy részére kerülnek leadásra, a program által szolgáltatott lista alapján.

2. Okmányok harcjármű, műszaki gép és áramforrás esetében:

A havi üzemi lap kiállítási engedély kitöltését az üzemeltető alegység, a kiképzési terv alapján állítja ki. Az engedély tartalmazza a technikai eszköz, a kezelők, vezetők alapadatait, a hónapban felhasználható kilométer vagy üzemóra keretet. A tárgyhóban végrehajtható igénybevételi célok naponta, feladatkód bontásban kerülnek rögzítésre az engedélyen.

Amennyiben az eszköztérítéses igénybevételre kerül kirendelésre, le kell zárni az üzemi lapot, és újat kell az igénybevételre kiállítani.

SZ	TM	KT	TT
X			

S. BOCSKAI ISTVÁN
könnyűlövészdandár

Sorszám
15/456399

ÜZEMI LAP KIÁLLÍTÁSI ENGEDÉLY

Havi üzemi lap kiadását engedélyezem az alábbi igénybevételi célokra

Év	Hónapra	Felhasználható
2003	november	200 km X üző

Technikai eszköz				Harcjármű vezetők (gépkézeltők) adatai				
Egyedi azonosító	H	9	0	8	4	Név	Rendfokozat	Azonosító
Típus	BTR-80/A szd.pkv			1. vezető (gép pk.)	Fegyveres József			0 1 2 3
Besorolás	Kik			2. vezető (gép kez.)	X			X

Igénybevételi célok							
1.		2.		3.		4.	II Harcúszat 2/2 th
5.	II Harcúszat 2/2 th	6.	II Harcúszat 2/2 th	7.		8.	
9.		10.		11.		12.	
13.		14.		15.		16.	
17.		18.		19.		20.	
21.		22.		23.		24.	II Harcúszat 2/3 th
25.	II Harcúszat 2/3 th	26.	II Harcúszat 2/3 th	27.	II Harcúszat 2/3 th	28.	II Harcúszat 2/3 th
29.		30.		31.		Rsp	Kód
Debrecen		2003 év		október hó		18	

Harcos Gébor ezredes
Kiállítás engedélyező parancsnok

Az üzemi lap nyomtatványra rögzítésre kerül az alakulat adata, a technikai eszköz és a tárgyában felhasználható kilométer, üzemóra. Az üzemi lapon megjelenik a következő technikai kiszolgálás és az addig teljesíthető kilométer, üzemóra.

Alakulat megnevezése	Azonosító	Telephely	Kirendelés típusa	S
5. könnyű lövészdandár	015558	Hajdúhadház	Szolgálati	25

HARCJÁRMŰ, MŰSZAKI GÉP, ÁRAMFORRÁS ÜZEMI L

Technikai eszköz adatai				Harcjármű vezetők (gépkézeltők) adatai			
Egyedi azonosító	Típus	Besorolás	Kik	Név	Rendfokozat	\	
H 90-S4	BTR-80/A	Kik	1. vezető (1. kezelő)	Fegyveres József	szkv		
Következő TK foka	4	Tartalék	1250	Járműparancsnok (2. kezelő)	X	X	
Érvényes				Technikai ügyelet igazolása			
Év	Hónap	Felhasználható km.	Felhasználható üző.	Az eszköz igénybevételre alkalmas, az üzemi lap adatai a kirendelő lapnak megfelelően lettek kitöltve (Harcos Gébor ezredes aláírása)			
2003	november	200	X	2003.11.18. hó ..... nap			

Rögzítésre kerülnek a vezetők, kezelők adatai. A járműparancsnok adatai csak abban az esetben kerülnek az üzemi lapra rögzítésre, ha váltó vezetőként, gépkézeltőként jogosult a technikai eszköz működtetésére.

megnevezése	Azonosító	Telephely	Kirendelés típusa	Sorszám
lövészdandár	015558	Hajdúhadház	Szolgálati	25/22445

CJÁRMŰ, MŰSZAKI GÉP, ÁRAMFORRÁS ÜZEMI LAP

Technikai eszköz adatai			Harcjármű vezetők (gépkezelők) adatai			
Típus	Besorolás		Név	Rendfokozat	Vezetői eng. száma	
BTR-80/A	Kik		Fegyveres József	szkv	E 121223	
4	Tartalék:	1250	Járműparancsnok (2. kezelő)	X	X	X
Érvényes			Technikai ügyelet igazolása			
Hónap	Felhasználható km.	Felhasználható üz.	Az eszköz igénybevétele alkalmas, az üzemi lap adatai a kirendelő lapnak megfelelően lettek kitéve			
november	200	X	2003. 11. 03. hó ..... nap			

Az adatbázisban tárolt adatok alapján az üzemanyag elszámolás alapadatai is nyomtatásra kerülnek.

Sorszám:	25/22445	Alakulat megnevezése	Azonosító	Telephely
Típus:	Szolgálati	5. könnyű lövészdandár	015558	Hajdúhadház
HARCJÁRMŰ, MŰSZAKI GÉP, ÁRAMFORRÁS ÜZEMI LAP				
Üzemanyag elszámolás		Technikai eszköz adatai		
Egyedi azonosító:	H 90-S4	Egyedi azonosító	Típus	Besorolás
Típus:	BTR-80/A szd.p.k-i	H 90-S4	BTR-80/A	Kik
Hajtóanyag:	DZK-30	Következő TK foka	4	Tartalék:
Átlag fogyasztás:	45 l/100km	1250	Járműparancsnok (2. kezelő)	X
Úza. kártya szám:	ÚZA 015587			
Kerőanyag felhasználások				
Megnevezés	Mennyiség	igazolás		
Biz. szám				
Érvényes				
Ev	Hónap	Felhasználható km.	Felhasználható üz.	Az eszköz igénybevétele alkalmas, az üzemi lap adatai a kirendelő lapnak megfelelően lettek kitéve
2003	november	200	X	2003. 11. 03. hó ..... nap

A napi igénybevételek előtti és utáni a technikai kiszolgálások (1, 2TK) végrehajtását a vezető és az ellenőrző (technikai ellenőr vagy alagság technikus) az üzemi lapon naponta igazolja.

Következő TK foka	4	Tartalék:	1250	Járműparancsnok (2. kezelő)	X	X
Érvényes				Technikai ügyelet igazolás		
Ev	Hónap	Felhasználható km.	Felhasználható üz.	Az eszköz igénybevétele alkalmas, az üzemi lap adatai a kirendelő lapnak megfelelően lettek kitéve		
2003	november	200	X	2003. 11. 03. hó ..... nap		
Az igénybevételei alkalmasság ellenőrzésének igazolása						
nap	óra	perc	1.	2.	3.	4.
Vezető/kezelő						
Techn.ellenőr/2TK igazolása						
11.			12.		13.	
22.			24. 09 05	25. 07 30	26. 07 00	27. 06 30
			Fegyveres sz.	Fegyveres sz.	Fegyveres sz.	Fegyveres sz.
			Nagy őrm.	Nagy őrm.	Nagy őrm.	Nagy őrm.
			Fegyveres sz.	Fegyveres sz.	Fegyveres sz.	Fegyveres sz.
			28. 06 35	29.	30.	
			Fegyveres sz.	Fegyveres sz.	Fegyveres sz.	Fegyveres sz.
			Nagy őrm.	Nagy őrm.	Nagy őrm.	Nagy őrm.
			Fegyveres sz.	Fegyveres sz.	Fegyveres sz.	Fegyveres sz.

A napi igénybevételekre a kirendelést az alegység parancsnoka (zászlóalj, önálló század) hajtja végre.

Napi igénybevételek nyilvántartása																	
Nap	A kirendelés						indult					érkezett					Km felfelhasználás
	Helye	Célja	Feladat kód	Felhasználható		Kirendelő aláírása	Ora	Perc	Ora	Perc	Ora	Perc	Ora	Perc	Ora	Perc	
				Uzó.	Km.												
1.																	
2.																	
3.																	
4.	2.sz. gyak.tér.	Harc 2/2 tk	11		20	Kopom szds	07	15	15	30	12						
5.	2.sz. gyak.tér.	Harc 2/2 tk	11		20	Kopom szds	06	00	12	00	6						
6.	2.sz. gyak.tér.	Harc 2/2 tk	11		20	Kopom szds	08	00	18	00	11						

A telephely elhagyásakor rögzíteni kell az adatbázisban, hogy hol és meddig lesz távol az eszköz.

A napi igénybevételek végrehajtását az alegységparancsnok (század, szakasz) a nap végén igazolja.

Napi igénybevételek nyilvántartása																			
kirendelés						A végrehajtás													
Feladat kód	Felhasználható		Kirendelő aláírása	indult		érkezett		Km felhasználás	ebből				Kiegészítő berendezések				Alegység pk. igazolása		
	Uzó.	Km.		Ora	Perc	Ora	Perc		Osszesen	Terep	Nehéz terep	Üzemóra felhasználás	stabilizátor	generátor	daru	gézturbinák		vízüzem	pk.
11		20	Kopom szds	07	15	15	30	12	10	2									Perc hely
11		20	Kopom szds	06	00	12	00	6	6										Perc hely
11		20	Kopom szds	08	00	18	00	11	11										Perc hely

A tárgyában végrehajtott üzemanyag feltöltések és kenőanyag felvételek adatainak rögzítésére az üzemanyag elszámolási rész szolgál.

Sorszám:	25/22445
Típus:	Szolgálati

Üzemanyag elszámolás	
Egyedi azonosító:	H 90-84
Típus:	BTR-80/A szd.p.k-i
Hajtóanyag:	DZK-30
Átlag fogyasztás:	45 l/100km
Uza. kártya szám:	ÜZA 015587

Kenőanyag felhasználások			
Megnevezés	Mennyiség	Mag	Igazolás
Biz. szám			
ETMK			
3/789632	5	L	Nagy érv.
Friko-30			
9/789636	4	L	Nagy érv.

Hajtóanyag felhasználás			
Szám	Bizonylat száma	Feltöltés (liter)	Igazoló aláírása
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.	3/789632	28	Nagy érv.
7.			
8.			
9.			
10.			
11.			
12.			
13.			
14.			
15.			
16.			
17.			
18.			
19.			
20.			
21.			
22.			
23.			
24.			

A teljesítések, a korrekciós tényezők, illetve a segédberendezések üzemelése az üzemanyag szelvényen rögzítésre kerül.

Teljesítés igénybevételi viszony alapján			
Terep km		65	km
Nehéz terep km		30	km
Korrekciós tényezők (X)			
Kiképzés			
Téli üzem		X	
Segédberendezések üzemeltetése			
Előmelegítő		2	óra
Kódosító			óra
Fűtő berendezés			óra
Feldolgozó: <i>Márton János</i>			

A kiegészítő berendezések üzemelésének nyilvántartása a napi igénybevételek mellett is lehetségessé válik.

Bevételek nyilvántartása													
A végrehajtás													
indult		érkezett		Km felhasználás			Uzemóra felhasználás	Kiegészítő berendezések					Alegység pk. igazolása
Óra	Perc	Óra	Perc	Osszesen	Terep	Nehéz terep		stabilizátor	generátor	daru	gázturbina	vízi üzem	
07	15	15	30	12	10	2							
06	00	12	00	6	6								
08	00	18	00	11	11								

A hónap végén az üzemi lap lezárása után leadásra kerül a technikai ügyelet részére, az adatai rögzítésre kerülnek az adatbázisban.

Osszesen a hónapban:												95	65	30								
Számítók értékei		Teljesítés		Kezelők teljesítései		Lövészet	Lövészet	Lövészet	Lövészet	Lövészet	Lövészet	Lövészet										
Kezdő	Záró	1. vezető (kez)	2. vezető (kez)																			
mláló	0 0 8 2 1 1 0 0 8 3 0 6 0 0 0 0 9 5	0 0 0 0 0 0 9 5	0 0 0 0 0 9 5																			
mláló																						

A bejegyzett adatok valóságát igazolom!
 Fegyvervez. József János (vezető, kezelő)
 Kocsis Gábor önm. (járműparancsnok)

A feldolgozáskor az igénybevételeket feladatkódonként szét kell bontani, hogy a szervezet felhasználása feladatonként kimutatható legyen.

Csatolt lapok jegyzéke		Havi felhasználás feladatkód alapján			Feldolgozó záradéka	
Megnevezés	Sorszám	Kód	Uzó	Ik		
Kirendelő lap	15/466399	11		95		
Részigénybevételi pótlap						
Technikai lap						

Az üzemi lap adatait ellenőriztem, a feldolgozást végrehajtottam!
 Megjegyzések: .....
2005 12 01
 20..... hó ..... nap
Márton József János
 (feldolgozó)

Technikai lap:

Technikai lap kerül csatolásra minden javítási, technikai kiszolgálási menetlevélhez, illetve azon eszközök üzemi lapjához, amelyiken technikai kiszolgálás, javítás lett végrehajtva. **Technikai lappal a szervezet javítóalegysége rendelkezik.**

Menetlevél, üzemi lap száma <i>2/000001</i>		TECHNIKAI LAP		Sorszám <i>25/222555</i>		
Egyedi azonosító: <i>RT 20-99</i>	Munkaszám: <i>366/2003</i>	Km (üző) számláló: <i>790</i>				
Az elvégzett technikai kiszolgálás, javítás adatai						
Munkanem	Munkaóra	Anyagköltség	Dátum	Végrehajtás igazolása		
3. számú technikai kiszolgálás	<i>6</i>	<i>2255 Ft</i>	<i>2003.10.28</i>	<i>Vasútsz. Jászsele' als</i>		
4. számú technikai kiszolgálás						
5. számú technikai kiszolgálás						
6. számú technikai kiszolgálás						
Műszaki felülvizsgálat						
Környezetvédelmi felülvizsgálat						
Olajcsere						
Kisjavítás						
Hatósági vizsgák						
Megnevezés	Száma	Új érvényességi idő			Munkanapló száma	Vizsgabiztos igazolása
Forgalmi engedély		Ev	Hó	Nap		
Igazolás a		Ev	Hó	Nap		

A technikai lapot rögzíti az adatbázis, így lehetőséget biztosítanak az adott technikai eszköz technikai előéletének megtekintésére.

Összegzés

A bevezetésre tervezett „Belső kártyás üzemanyag tankoló és gépjármű menetlevél kezelő rendszer” segítségével egyszerűbb, gyorsabb és átláthatóbb lenne a kiszolgálás a Magyar Honvédség töltdállomásain.

Jelenleg a sok adminisztráció miatt nem állnak rendelkezésünkre naprakész adatok és éppen ezért nincs lehetőség a fenntartási készletekkel történő ésszerű gazdálkodásra és az előírt készletek biztonságos és ellenőrzött fenntartására. A javasolt információs rendszer segítségével

(az üzemanyag árak havi árváltozását figyelembe véve) jelentős megtakarítást érhetnénk el.

A tételes elszámoltatás csak a folyamatban lévő okmányok rögzítése, illetve beszámolója után lehetséges, így előfordulhatnak (a gyors összesítés miatt) pontatlan elszámolások és az esetleges határidők túllépései.

A Belső kártyás üzemanyag tankoló és gépjármű menetlevél kezelő rendszer segítségével biztosítani tudnánk a hatóságok részére a tételes, ellenőrizhető elszámolást, így a tervezett esetleges adó- és vámterhek visszaigénylése (láncalpas harcjárművek, áramforrás aggregátok után) időben végrehajthatóvá válna.

A rendszer bevezetése után lehetőség nyílna a kezelőszemélyzet számának csökkentésére és az ezzel együtt járó munkabér megtakarításra. Továbbá lehetőség nyílna a ***tankolások során jogtalanul feltöltött (átadott) üzemanyagok csökkentésére*** is.

A bevezetéséből adódó kiadások (informatikai háttér) rövid időn belül megtérülnének, figyelembe véve a hajtóanyag rendelésekből, munkabér megtakarításokból adódó megtakarításokat.

Összességében megállapítható, hogy ez az információs rendszer nagymértékben hozzájárulna a Magyar Honvédség korszerű üzemanyag ellátásához.

Melléletek

1. számú melléklet

Havi árváltozások figyelembevételével történő megrendelésekből eredő, kalkulált megtakarítás

Tervezett, kalkulált hajtóanyag beszerzés és megtakarítás (bruttó Ft-ban)							
2004	Megtakarítás (4%)	2005	Megtakarítás (4%)	2006	Megtakarítás (4%)	Összesen	Megtakarítás (4%)
2,154,240,000	86,169,600	2,118,182,400	84,727,296	2,355,443,712	94,217,748	6,627,866,112	265,114,644

2. számú melléklet

Munkaerő megtakarítás éves költségei őrzető besorolási osztályban (bruttó Ft)

Költség fajta	Béreköltségek	Járulékok ⁵	Étkezési hozzájárulás	Ruházati illetmény	Egyéb	Összesen
Egy főre	1 399 070	492 088	54 000	56 000		2 001 158
Három főre	4 197 210	1 476 265	162 000	168 000		6 003 475
MH összesen ⁶	130 113 510	45 764 224	5 022 000	5 208 000		186 107 734

⁵ A járulékok tartalmazzák a 29%-os nyugdíj és egészség biztosítás, 3%-os munkaadói járulék, a 1,5%-os szakképzési hozzájárulás és az 1950 Ft EHO-t.

⁶ 31 db katonai szervezetre kivetítve.

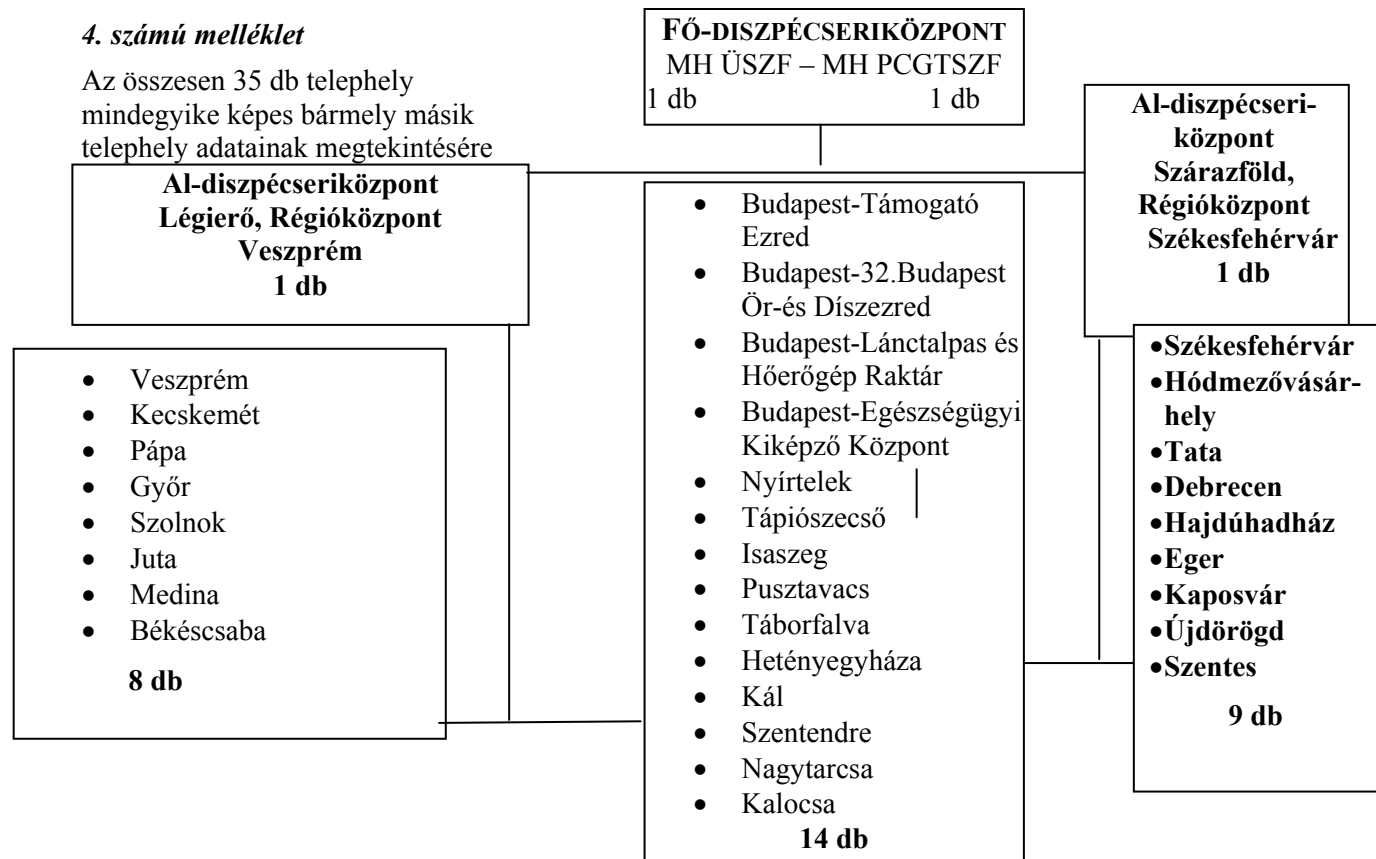
5%-os kalkulált megtakarítás

Tervezett, kalkulált hajtóanyag beszerzés és megtakarítás (bruttó Ft-ban)							
2004	Megtakarítás (5%)	2005	Megtakarítás (5%)	2006	Megtakarítás (5%)	Összesen	Megtakarítás (5%)
2,154,240,000	107,712,000	2,118,182,400	105,909,120	2,355,443,712	117,772,186	6,627,866,112	331,393,306

---

4. számú melléklet

Az összesen 35 db telephely mindegyike képes bármely másik telephely adatainak megtekintésére

**A NEMZETKÖZI („LENGYEL”) KÖZÉP-DÉL HADOSZTÁLY
LOGISZTIKAI TÁMOGATÁSA A MAGYAR SZÁLLÍTÓ
ZÁSZLÓALJ RÉSZVÉTELÉVEL A KOALÍCIÓS ERŐK
”IRAKI SZABADSÁG” MŰVELETÉBEN
(2003. szeptember 03 - 2004. december között)**

I. RÉSZ.

Hautzinger Gyula – Bakó Antal¹

1. A Nemzetközi („Lengyel”) Közép-dél Hadosztály létrehozása, feladatai, tevékenységének megkezdése a hadműveleti területen

Magyarország II. világháború utáni legnagyobb szabású katonai részvételére történő közvetlen felkészülés 2003. május végén – június elején kezdődött. Tárgyalódelegációink Varsóban megismerkedtek az „Iraki Szabadság” hadműveletben már részt vevő vezető koalíciós hatalmak felkérésére Lengyelország által létrehozásra kerülő hadosztály keretében történő magyar részvétel elképzeléseivel.

Az első tárgyalások eredményeként ismertté vált, hogy a *lengyelek egy, a hadosztály ellátását biztosító szállítózászlóaljat kérnek Magyarországtól*, ugyanakkor lehetőséget biztosítanak a hadosztály törzsében több törzstiszti beosztás betöltésére is, amelyek közül számunkra minden bizonnyal a logisztikai főnöki (G4) beosztás bizonyult a legfontosabbnak, mivel a várható parlamenti döntés alapján felállításra kerülő szállító alegység a lengyel logisztikai zászlóaljjal együtt képeznék a jövőben a hadosztályparancsnoknak közvetlenül alárendelt ellátó alakulatokat.

Közben magas rangú amerikai kormányküldöttség járt Budapesten, amelynek vezetője ígéretet tett arra, hogy az Egyesült Államok a magyar részvétel eredményes elősegítése érdekében szállító technika biztosításával járul hozzá a misszió sikeréhez.

---

¹ Dr.Hautzinger Gyula nyá.ezredes PhD, ZMNE Társadalomtudományi Intézet tudományos főmunkatárs.

Bakó Antal mk.ezredes, MH ÖLTP logisztikai főnök.

Ezen információk birtokában került sor a varsói tárgyalások következő fordulójára, amelyet a már akkor a Honvéd Vezérkar főnöke által kijelölt, a hadosztály G4 vezetői beosztásra tervezett főtiszt vezetett.

A tárgyalások második fordulója során a misszióban történő részvételre felkért és meghívott országok delegációi megismerkedhettek az „**Iraki Szabadság**” hadművelet május végére – június elejére bekövetkezett helyzetével, különös tekintettel a felállításra tervezett **Nemzetközi Közép-dél hadosztály** részére kijelölésre kerülő felelősségi körzet viszonyaival. *A hadszíntérről Varsóba érkezett amerikai tisztektől a résztvevők a következő főbb információkat kapták:*

1. A tervezett körzet **Irak középső-déli részén** mintegy 80 ezer négyzetkilométeren terül el, öt tartományt és mintegy 5.1 millió lakost foglal magába (*1.sz.ábra*).
2. Földrajzilag a Tigris és az Eufrátesz folyók között elterülő Mezopotámia öntözéses művelésű termékeny síkságán található; lakossága döntő része a **Szaddam rezsím** által kíméletlenül elnyomott síita.
3. A terület nyugati határa több, mint 100 kilométer hosszú, egyben a korábban hosszú évekig háborús iraki-iráni határ, délen egy valamivel hosszabb szakaszon nagy kiterjedésű lakatlan sivatagi szakaszon Szaúd-Arábiával határos. Északon amerikai csapatok, délen a Nemzetközi dél-kelet, ismertebb nevén a brit hadosztály határolja. Az országhatárok a harccselekmények következtében gyakorlatilag őrizetlenné váltak, a belső területeken a szövetségesek által kijelölt **Paul Bremer (US)** nagykövet által vezetett **Ideiglenes Szövetséges Hatóság** helyi szervei gyakorolják a hatalmat.
4. A tájékoztatót tartó, főleg a kijelölt területen működő **1. Tengerészgyalogos Expedíciós Erők** tisztjei szinte egybehangzóan a körzetben uralkodó május elején bejelentett közvetlen hadműveletek befejezése után normalizálódó állapotról tájékoztattak. Az értékelésnek megfelelően ez a közeljövőben záloga lehet egy, a balkáni háborúskodásokat követő stabilizálódási folyamathoz hasonló helyzet kialakulásának, amelyben eredményes békefenntartó tevékenységet folytathat egy, a résztvevők számát illetően mintegy húsz nemzetből felálló lengyel vezetőségű, alapvetően gépesített lövész típusú, de nehézfegyverzettel, harci repülőekkel nem rendelkező harcászati magasabbegység.

A 2003. június 2-án kezdődő un. „*erő felajánlása*” konferencia 2. napján érkezett meg a hír Varsóba, hogy a magyar parlament nagy többséggel elfogadta egy 300 fős szállító kontingens felállítását és a lengyel vezetésű hadosztályba történő kiküldését.

Ennek az örömmel és meglepéssel fogadott bejelentésnek magyar részről az volt az előzménye, hogy bár már április 25-én a kormányhoz megérkezett az Egyesült Államok felkérése, a nemzetközi porondon kialakult, egészen a fegyveres beavatkozás jogosságát megkérdőjelező vitát magyar szempontból az **ENSZ BT 2003. május 22-én meghozott 1483. számú határozata** oldotta meg, amely elfogadta az Irakban kialakult „*status quo*”-t, ezzel más országok számára is biztosította a lehetőséget a stabilizálódási folyamatba való bekapcsolódásba.

Ettől kezdve részvételünk a tárgyaló pozícióból mandátummal rendelkezővé vált. Megnyílt a lehetőség a kérdések közvetlen megválaszolására.

Ezek során tisztázódott, hogy a lengyel hadosztály egy három dandárból² és közvetlen önálló alegységekből álló, közel 8500 fős szervezettel (*2.sz. ábra*) fogja a feladatát ellátni, amely feladat szintén rögzítésre került.

Így a magyar fél részéről több ízben is észrevételekkel és megjegyzésekkel ellátott, a hadosztály tevékenységét részleteiben behatároló hazánk részéről 2003. július 20-n aláírt **Egyetértési Nyilatkozat** alapján a magasabbegység küldetése: *”...olyan stabilizációs és a biztonságot elősegítő műveletek folytatása a kijelölt körzetben, amely elősegíti a biztonságos és stabil környezetet a később megalakuló új iraki polgári és katonai szervezetek számára, amely végső soron lehetőséget teremt a nemzetközi erők teljes kivonására.”*

A megfogalmazotton túl az alábbi fő feladatok kerültek rögzítésre:

- A térség, valamint a kijelölt határszakaszok biztonságát elősegítő műveletek végzése;
- A hadosztály és alárendeltjei fokozott biztonságát szolgáló tevékenység;

---

² A harmadik dandár felállítása Spanyolország részvételi szándékának bejelentésével, később vált világossá.

- Segítség a kormányzati szervek részére a normális napi élet és az infrastruktúra helyreállításában, közreműködés az alapvető szolgáltatások (víz, áram, üzemanyag ellátás, stb.) újraindításában és a működésük fenntartása;
- A törvényesség biztosítása, a megdöntött rezsim tisztviselőinek elfogásában való közreműködés;
- Az iraki új biztonsági erők és a fegyveres erők építésében való tényleges, aktív részvétel.

A hadosztály megalakulása és benne a magyar részvétel eldőlt. A tárgyalások következő időszakában a részletek kidolgozása került sorra.

A lengyel katonai vezetés a hadosztály felállításáért és a műveletek jövőbeni vezetéséért érzett felelőség mellett, lehetőséget biztosított a hadosztályparancsnokságon több vezető beosztás, a részt vevő országok tábornokai és törzstisztjei által történő betöltésére. Így kialakult, hogy a lengyel két csillagos tábornok hadosztályparancsnok munkáját a létszámában, erejében meghatározó három dandárt küldő nemzet (lengyel, spanyol, ukrán) egy-egy tábornoka parancsnokhelyettesként segíti. A törzsfőnöki posztot – értelemszerűen – lengyel ezredes foglalta el. ***Magyarország a már említett részvételünk szempontjából fontos logisztikai főnöki beosztás mellett további hat³ pozícióba jelölt szakterületüket jól ismerő, korábban már nemzetközi missziókban bizonyított, jól felkészült tiszteket.***

A tárgyalásokra jellemző volt a nagyfokú nyíltság és a javaslatok széleskörű, alapos megvitatása. Ennek egyik bizonyítéka, hogy bár a szerveződő misszió nem NATO zászló alatt került felállításra, de a lengyel szervezők fontosnak tartották, hogy a konferencia egyik délutánján tájékoztatót tartsanak a NATO országok részére is, ahol a kijelölt hadosztályparancsnok ismertette a hadosztály főbb mutatóit és bemutatta a fontosabb pozíciókat igénylő nemzetek által jelölt beosztásokat hangsúlyozva, hogy a lengyel vezetés nyitott további posztok megnyitására, vagy a már megtörtént jelölések megvitatására.

---

³ A magyar vezérkar a széles nemzetközi részvétel miatt várható érdeklődés miatt különösen fontos protokoll főnök, híradófőnök helyettes, CIMIC főtiszt, felderítő (G2) főtiszt, harcászati műveleti központ parancsnok helyettes, tájékoztatói (PIO) főtiszt beosztás betöltésére tett javaslatot.

Ennek a nyitott magatartásnak is köszönhetően több NATO ország kifejezte hajlandóságát felkészült, NATO tapasztalatokkal rendelkező törzstisztek küldésére. **Így kerülhetett sor arra, hogy Lengyelország, mint NATO országon kívül amerikai, dán, holland, norvég tisztek is kerültek felelős beosztásba a már említett magyar és spanyol részvétel mellett⁴.**

A végig pozitív hangnemben folyó, egy stabilizálódó képet előrevetítő általános tájékoztatók és az erők létrehozását célzó megbeszélések mellett, a várható tevékenységeknek megfelelő szekció megbeszélésekre is sor került. Így a logisztikai szekcióban (amelyre a magyar részről addigra kijelölt és a hazai közvélemény részére bemutatott zászlóaljparancsnok is beérkezett) amerikai és lengyel részről értékes tájékoztatók hangzottak el a hadosztály tervezett logisztikai támogatásáról.

Alapelveként rögzítésre került, hogy a logisztikai támogatás a NATO-ban alkalmazott eljárások szerint fog történni. Ez a későbbiekben sokszor kulcskérdésként felvetődött elv lefektetése és lehetőség szerinti követése azért volt fontos, mivel a csapatokat küldő nemzetek nyilvánvaló eltérő eljárások alapján működtetik egységeiket, illetve a nemzetközi törzs egyszerűen képtelen lett volna „**egy ország**” működési elvei alapján biztosítani a megalakulása után, mint egy húszt nemzetet magába foglaló magasabbegységet.

A tárgyalások során felmerült a felállításra kerülő magyar szállítózáslóalj szállító technikával történő biztosításának a kérdése is. Itt az elvek rögzítésén túl sok mindenre nem került sor. Először is, a hadműveletek korábbi időszakában a műveletek nagy távolságokra kiterjedő és nagy anyagi fogyasztással járó jellege miatt nem lehetett ezt a tevékenységet a jövőre nézve mintául venni. Másodszor, egyik fél sem rendelkezett adattal arra vonatkozóan, mikor, milyen és mennyi szállító technika fog beérkezni a többnemzeti hadosztály számára⁵.

---

⁴ A NATO tagországok részvétele a hadosztályba erőket delegáló és 2004. tavaszán felvételre került Bulgária, Románia, Lettország, Litvániával még tovább bővült és a NATO kommunikációt a hadosztály parancsnokságon biztosító olasz és brit katonákkal, jóval meghaladta a tagországok 50%-os arányát.

⁵ Az amerikai fél nem csak a magyarok számára ajánlott fel a tevékenységének végzéséhez alapvetően szükséges szállító technikát, hanem a kétoldalú tanácskozások alapján más nemzeteknek is tett ígéretet személy és anyag szállításra alkalmas technika biztosítására.

Ezek a bizonytalanságok – amelyek később a hadműveleti területre történő kiérkezésig, sőt a továbbiakban sem tisztázódtak rövid idő alatt – nem segítették, nem segíthették elő a pontos tervezést. Éppen ezért a továbbiakban a magyar zászlóalj tapasztalati számok, illetve a szállítmányok kíséréséhez a maximális elérhető biztonság érdekében hozzárendelhető kíséret létszámának kialakítása, a zászlóalj működtetéséhez szükséges egyéb elemek létszámszükségletének meghatározásával került felállításra⁶.

Az alapvető elveket rögzítő varsói tanácskozást követően az események felgyorsultak:

- A hadosztály parancsnokságba kijelölt személyek egy része (lengyel előkészítő csoport) a helyszínen június 10-től, a felállításra kerülő parancsnokság helyén a történelmi **Babilonban** a magyar előzetes szemrevételező csoporttal egy időben közös feladatot hajtott végre. Ennek eredményeként a lengyel előkészítő csoport a körzetben feladatot végző **1. Tengerészgyalogos Expedíciós Erők** bázisán elkezdte a munkát. Egy elhagyott iraki katonai bázis területén a lengyel logisztikai zászlóalj települési körletével közösen kijelölésre került a magyar zászlóalj jövőbeni települési helye is. A helyszín jó megközelítési útvonalakkal, a jövődöbéli hadosztály parancsnokságtól csak néhány kilométerre Babilon tartomány székhelyének **Al-Hillah** városának külterületén lett meghatározva;
- A lengyel fél által megadott időpontban június 21-től sor került a parancsnokság által meghirdetett újabb, ezúttal a szállítózászlóalj települési körletének kijelölésén jóval túlmutató részletes szemrevételezésre;
- Július első napjaiban a kijelölt hadosztályparancsnok a csapatok fogadásának előkészítése érdekében egy nagyobb vezetési csoport élén kitelepült **Babilonba**;
- Július 20-tól a lengyel vezetés a hadosztályparancsnok lengyel helyettesének vezetésével **Szczecinben** tíznapos felkészítő-törzsvezetési gyakorlatot vezetett le a hadosztálytörzsbe beosz-

---

⁶ A későbbiek során néhány további változtatás ellenére bebizonyosodott, hogy a tervezők a hiányos, nem kielégítő információk ellenére nem végeztek rossz munkát. A zászlóalj szervezete alkalmassá vált a szakmai feladatok végzésére.

tott törzstisztek részére, amelyen magyar részről a teljes kijelölt törzstiszti állomány részt vett.

Ezzel megkezdődött a lengyel hadosztály és a 2004. december 31-i magyar kontingens kivonásával befejeződött közös történet. A hadosztálytörzs augusztus közepére Babilonban gyakorlatilag a teljes kijelölt állományával megkezdte a munkáját.

Augusztusban folyamatosan beérkeztek a kijelölt csapatok. Legtöbbjük, így a mi zászlóaljunk is a küldő ország területéről légi szállítással érkezett Kuvaitba, ahonnan amerikai segítséggel meghatározóan közúton tették meg az utat teljes felszerelésükkel a már korábban részükre kijelölt települési helyekre. Így az **1. „lengyel”** dandár **Karbalában**, a **2. „ukrán”** dandár **Al Kut-ban** és a **3. „spanyol”** dandár **Ad Diwanyah-ban** települt. A *magyar zászlóalj* főerői a többiekhez viszonyítva viszonylag későn, augusztus utolsó napjaiban érkeztek be **Al Hillah-ba**. Mivel a májusban beígért szállító technikának se híre, se hamva nem volt, a zászlóaljparancsnokkal az a megállapodás született, hogy a magyar alakulat a *rendelkezésére álló korlátozott számú és szállítási kapacitású, gyakorlatilag a zászlóalj hadműveleti területre történt kitelepítésére használt, illetve saját működtetésére tervezett szállító eszközökkel a hadosztály készenlétének az elérésétől részt vesz* a szállítási feladatok végrehajtásában. Így senki sem mondhatta, hogy a zászlóalj nem végzi a munkáját. A hadosztály szállítási feladatainak meghatározó részét – a kényelmetlen helyzetet feloldva – az USA **189. ellátózászlóalja** végzi mindaddig, ameddig a magyar szállítóegység nem válik képessé a szállítási feladatok teljes átvételére. Jelentős volt a lengyel logisztikai zászlóalj szállító kapacitása is, amely szintén bevonásra került. Így nem merült fel gond a hadosztály ellátásával.

2004. szeptember 3-án a lengyel kormány képviselőinek, valamint az iraki koalíciós erők főparancsnoka, **Sanchez (US) altábornagy** jelenlétében megtörtént a Magyarország területét megközelítő felelősségi körzetnek a megerősítőket is beleszámítva alig 9000 fős hadosztálllyal az amerikai tengerészgyalogos erőktől történő átvétele.

A feladat elkezdődött.

2. A hadosztály logisztikai támogatásának megszervezése a műveletek kezdeti időszakában (2003. augusztus-szeptember)

2.1. Alapelvek (MOU, NATO, CJTF)

A logisztikai támogatás alapjait a már idézett és a résztvevő nemzetek részéről 2003. július hónap folyamán aláírt a hadosztály további tevékenységét a mellékletekkel meghatározó Egyetértési Nyilatkozat (MOU) XI. fejezete tartalmazta.

A leglényegesebb megállapítás, hogy a logisztikai támogatás nemzeti felelősség. A fenti alapelv alapján a beérkező csapatoknak **a következő anyagosztályokba tartozó készletekkel kellett rendelkezni:**

- I. osztály (élelmiszer és víz) – legalább **5 napi** klt;
- III. osztály (folyékony hajtóanyag) – **15 napi** fogyasztásnak megfelelő mennyiség;
- III. osztály (olaj és kenőanyag), VIII. osztály (egészségügyi anyag), valamint IX. osztály (tartalék alkatrészek) – **30 napi** készletnek megfelelő mennyiség;
- II. osztály (ruházat és személyi felszerelés), V. osztály (lőszer) és VI. osztály (személyi járandóság típusú anyagokból a **nemzeti előírásoknak megfelelő** mennyiséggel.

A technikai eszközök **üzembentartása**, beleértve a sérült (meghibásodott) eszközök helyreállítását is: **nemzeti felelősség.**

Az alapelvekben a nemzeti felelőségbe tartozó biztosítási feladatokon túl a dokumentum rögzítette azt is, hogy az **Amerikai Egyesült Államok** mely anyagokból vállalja magára az ellátás felelőségét. **Ennek megfelelően⁷:**

- I. osztály (meleg étel és víz) – napi ellátás;

---

⁷ Az anyagok felosztása az USA anyagi klasszifikációja szerint történt, amely viszont hasonló a NATO-ban használthoz.

- III. osztály (folyékony üzemanyag) – napi ellátás;
- IV. osztály (építési és erődítési anyagok) – a települési körletek rendeltetésszerű üzemeltetéséhez és védelméhez szükséges anyagok;
- V. osztály (robbanó anyagok) – a működéshez, különös tekintettel a műszaki alegységek munkájához nélkülözhetetlen anyagok;
- VIII. osztály (egészségügyi anyagok).

Az egyezmény a továbbiakban rendelkezett az anyagigénylés és ellátás szabályairól. Az Egyesült Államok által biztosított és az előbbieken felsorolt anyagok térítés nélkül kerülnek átadásra, szállításukról a hadosztály gondoskodik egészen a zászlóalj harccsoportig a hadosztály szállító eszközeivel, vagy polgári szállító vállalat útján. Megfigyelhető, hogy a szállítás ilyen irányú megszervezése a későbbi munka során több nehézséget okozott. Mivel a **hadosztály hosszú időn keresztül több mint tíz (!) bázissal rendelkezett, komoly gondot jelentett a zászlóaljig történő kiszállítás,** amely ráadásul ellentétes a szakaszos (hadászati raktár – hadosztály – dandár – zászlóalj harccsoport) szállítási elvvel, amelynél mindegyik tagozatnak megvan a saját felelőssége.

Természetesen az alapelvek rögzítésén túl a megvalósítás nem volt egyszerű. A húsz nemzet szinte mindegyike külön és egymástól is eltérő kétoldalú szerződésekkel rendelkezett az Egyesült Államokkal, de sokszor egymás között is léteztek a logisztikai ellátást befolyásoló egyedi szabályozók. A legegyszerűbb a spanyol dandárral volt a helyzet. Valamilyen – nyilván előttünk ismeretlen okból – a spanyolok teljesen maguk rendezték a biztosításukat. A közös nevező csak a dandár állományában lévő latin-amerikaiak ellátását, a közlekedési utak közös használatát és az általános szabályzók betartását érintette.

A logisztikai alapelvek nem zárták ki a már említett két és többoldalú szerződésekből eredő, a fentiekől eltérő ellátás megvalósítását. Ez azért is lényeges, mivel – a logisztikai szervezetek vezetésénél majd bővebben fogjuk elemezni – különösen az előljáró **bagdadi parancsnokság (CJTF7)** részéről folyamatos volt a ráhatás, hogy a hadosztály parancsnokság vállalja magára a legtöbbször speciális kétoldalú (legtöbbször USA + másik nemzet) megállapodásából adódó, nemegyszer bonyolult folyamatok kezelését. Ez a törekvés értelemszerűen az alapelvek legmeghatározóbbja – a nemzeti ellátás felelőségének a nemzetközi elé helyezése következtében nem lehetett sikeres.

Itt szükséges kihangsúlyozni, hogy a hadosztály működtetésének teljes (különösen a kezdeti időszak) egészét áthatotta az a már korábban említett törekvés, hogy bár a feladat végzése nem a NATO zászlaja alatt történik, de teljesen értelemszerűen igyekeztünk minden területen (ahol csak lehetett) a NATO előírásokat és eljárásokat alkalmazni. Ez azért is lényeges, mivel maga a koalíció két meghatározó résztvevője az **Egyesült Államok** és **Nagy Britannia** egyben a NATO vezető országai, hadosztályunkban Lengyelország és több más érintett ország ugyancsak NATO tagállam, így érthető volt a legjárhatóbb út, ha a NATO elveket alkalmazzuk.

El kell ismerni, hogy ez a törekvés többször nehezen volt érvényesíthető. Itt elsősorban a nemzeti hovatartozás kérdése merülhet fel az okok között elsőként. A koalíciós erők, CJTF7 bagdadi főparancsnokságán meghatározóan amerikai tisztek teljesítettek szolgálatot. Jó részük soha nem szolgált NATO alárendeltségben. Egész pályafutásuk alatt az USA fegyveres erői előírásai szerint tevékenykedtek. Még szerencse, hogy azok alapvetően nem különböznek a NATO-tól.

A logisztikán belül is volt ilyen, a munkát befolyásoló tényező, mégpedig a hadosztály logisztikai vezetésén belül kialakított „*párhuzamosított*” logisztikai vezetés. A tevékenység teljes első esztendeje alatt – NATO szakembereknek nehezen megmagyarázhatóan – a G4-es logisztikai blokk mellett lengyel vezetésű **Többnemzeti Logisztikai Központ (MNLC)** működött, amelynek külön funkcionáltatására, különösen ilyen hosszú időn keresztül, nehéz valós indokot találni. Ennek a helyzetnek az elemzésére a vezetési rész taglalásánál még részletesebben visszatérünk.

A hadosztály logisztikai feladatainak végzését az **iraki koalíciós erők főparancsnoksága (CJTF7) C4 blokkja Scott West (US) dandártábornok** irányította és ellenőrizte. A feladatok szabályozását, az együttműködés elveit egy a felelősségi körzet átvétele után megküldött „*Feljegyzésben*” rögzítették⁸. A feljegyzés egyben rögzítette a kapcsolattartás teljes folyamatát, a jelentések rendjét.

A logisztikai támogatás fenti rendszere teljes körű elvi rendszert biztosított a feladatok ellátásához. Mindezek mellett és ellenére – és ez az élet természetes velejárója, különösen, ha nem a gyakorlótéren, ha-

---

⁸ Feljegyzés az MND CS G4 részére: CJTF7 és az MND CS logisztikai elvei (Bagdad, 2003. szeptember, Camp Victory).

nem hadműveleti területen folyik a tevékenység – a napi munka a feladatok gyakorlati megvalósítása nem mindig valósult meg zökkenőmentesen.

2.2. A biztosítás forrásai (US, KBR, NSE)

Az elvek ismertetéséből látható, hogy az ellátás biztosítása bonyolult volt. Mindehhez hozzájárult, hogy a résztvevők nagy részének (így jelen tanulmány szerzői számára is!) teljesen új körülmények között kellett a munkát végezni. Ebben segített, hogy viszonylag le szabályozott keretek között kezdődhetett meg a nem mindennapi feladat ellátás. Megbízható forrásként az alapdokumentumokban rögzített ellátási formák (3.sz. ábra) jelentkeztek, amelyek garanciái voltak, hogy a nehéz és különleges időjárási körülmények között a hadosztály valamennyi katonáját érintő feladat ellátás alapvetően zökkenőmentesen működött. *Vizsgáljuk meg ezeket sorjában:*

- **Az Egyesült Államok fegyveres erőinek ellátási forrásai:** a korábban felsorolt anyagokat kezdetben „*push*” módszerrel, azaz az anyagok tömeges ellátása útján biztosították. Ez a módszer könnyebbséget jelentett a hadosztály logisztikai szervezetei részére, ugyanakkor nem feltétlenül költségkímélő az azt biztosító (és a költségeket fizető) számára. Érthető okokból a kezdeti időszak után az **Egyesült Államok fegyveres erőinek iraki logisztikai ellátó szerveinek (COSCOM, ASG)** képviselőinek helyszíni együttműködésével fokozatosan a tervezési folyamatot is sikerült megszilárdítani.
- **Polgári (szerződéses) ellátó szervezet:** ez az a szervezet, amelyről külön tanulmányt lehetne írni és vélhetően a jövőben az iraki szerepvállalás kapcsán könyvtárnyi irodalom fogja a rövidítéssel csak **KBR**⁹-nak „*becézett*” texasi (Houston) székhelyű az iraki művelet „*civil*” logisztikai ellátását szinte kizárólagosan végző szervezet működését elemezni. A **Taszárról** is jól ismert **Brown és Rooth**, katonai szervezetek ellátására is szakosodott amerikai vállalat mára a müzli gyártásáról elhíresült **Kellogg** céggel egy céget alkotva az alapvetően az olajiparban nevet szerző ugyancsak texasi **Halliburton** cég leányvállalata. Nyilván, mivel a Balkánon kellő gyakorlati tapaszt-

---

⁹ Kellogg, Brown and Roth.

talatra tett szert, esett a választás a **KBR**-ra, mint az iraki térség *polgári logisztikai* ellátójára. Ugyanakkor a kezdeti időszakban érezhető volt, hogy az ellátás túl nagy feladat a cég számára. A polgári munkaszervezés eltérő volta, a hatalmas méretűvé hirtelen felduzzasztott alkalmazotti létszám, nem minden esetben járt együtt a logisztikai feladatok szakszerű végzésével. Ez a helyzet az idő múlásával pozitív irányban változott. A **KBR biztosította a táborok valós napi ellátását, de a szállítások végrehajtásában is komoly szerepet játszott.**

- **A biztosítás harmadik pillérét a nemzeti források jelentették.** Korábban ismertettük melyek voltak azok az anyagfajták, amelyeket az Egyetértési Nyilatkozat alapján a nemzeteknek kellett biztosítani. Ez a megoldás egyben garancia is volt, hogy egyetlen kontingens sem kerülhet olyan helyzetbe, hogy akár a legkritikusabb esetben is ne legyen olyan tartaléka, amellyel ne tudjon akár napokig is önálló lenni. Külön ki kell térnünk a technikai eszközökre, fegyverzetre, valamint az ezekkel kapcsolatos tartalék és javító anyagokra, illetve a lőszerellátás kérdéseire. Az ellátásnak e kiemelkedően fontos területe a nemzeti felelősség körébe tartozott. A hadosztály feladata tulajdonképpen a megvalósítás megfigyelésére, sürgős esetekben a segítség egy másik nemzet által történő megszervezésére korlátozódott.

2.3. A hadosztály logisztikai szervezetei

A hadosztály logisztikai szervezetei a lengyel logisztikai zászlóalj és a magyar szállítózászlóalj voltak. Mindkét önálló egység a hadosztályparancsnok közvetlen alárendeltségében működött, ugyanakkor a szakmai irányítás a G4 útján valósult meg.

2.3.1. Logisztikai zászlóalj (4. sz. ábra)

A lengyel logisztikai zászlóalj kezdetben 366, majd a következő váltásokban folyamatosan csökkenő létszámmal a következő feladatokra lett létrehozva:

- A hadosztály csapatai részére beérkező (I., III., IV., V., VIII. osztály) anyagok fogadása, tárolása és nyilvántartása, ivóvízből és üzemanyagból a csapatok részére elrendelt készletek megalakítása és tárolása;

- Az új iraki biztonsági erők (különös tekintettel a nemzeti gárdára és a rendőrségre) részére biztosított II. osztály (ruházat és felszerelés), V. osztály (lőszer) és VII. osztály (fegyverzet, gépjárművek) fogadása, nyilvántartása és kiadása¹⁰;
- A zászlóalj jelentős folyékony hajtóanyag szállító kapacitás kihasználása érdekében ***Babilonban a hadosztály parancsnokság és vele együtt települt utaltjainak üzemanyag ellátása.*** (Ennek a szállítási feladatnak az átvállalása nagy segítséget jelentett a különben is folyamatos folyékony szállítótér hiányban lévő szállítózászlóalj feladatainak megoldásában);
- Nemzeti feladatként jelentkezett, így részben **Nemzeti Támogató Elemként (NSE)** fogható fel a lengyel dandár különféle nemzeti anyagokkal történő ellátása, illetve a technikai biztosításban betöltött szerepe.

A hadosztályparancsnok ***hadműveleti parancsa (OPORD) alapján a zászlóalj alaprendeltetési feladatként végezte:***

- A „***Camp Charlie***” **al-hillah-i** tábor táborparancsnoksággal kapcsolatos feladatok ellátását¹¹;
- A biztonsági előírásoknak megfelelően a polgári gépjárművek kísérése a tábor területén;
- Korlátozott számban a hadosztály területére az **elosztó bázisra (SCANIA)** beérkező polgári (**KBR**) szállítmányok fegyveres kísérése;
- Humanitárius feladatokban való részvétel.

---

¹⁰ Az új iraki biztonsági erők felfegyverzésénél újszerű feladatként jelentkezett, hogy az ellenségtől elkobzott fegyvereket a zászlóaljnak be kellett vizsgálni és azokat az egy idő után jelentkező fegyver hiány miatt ki kellett adni, különösen a Nemzeti Gárda csapatainak.

¹¹ A magyar, szlovák, román, mongol, fülöp-szigeti (2004. aug-ig!), USA (kb. 1200 fő) táborban települt állománya a logisztikai zpk., mint táborparancsnok alárendeltségében végezte a táborrend szerinti napi tevékenységét.

A váltásokként egymást követő kitűnő felkészültségű lengyel zászlóaljparancsnokok elismerésre méltó munkát végeztek a táborrend szakszerű kialakításában és a több tízezer tonnára becsülhető különféle logisztikai anyagok tárolásában a tárolási feltételek „*harci*” körülményeket megközelítő megteremtésében. A bázis a hadszíntér egyik legrendezettebb táborává vált.

2.3.2. Szállítózászlóalj (5.sz.ábra)

A magyar szállítózászlóalj az Országgyűlés által engedélyezett 300 fős kontingensen belül a közel másfél éves iraki misszió során átlagosan 290 fővel látta el a hadosztály érdekében feladatát¹², amelyek a következők voltak:

- A hadosztály csapatai részére elvégzendő napi anyagi szállítások végrehajtása;
- Igény szerinti humanitárius anyagi szállítások végzése;
- A hadosztály erőinek váltása alkalmával a kontingensek anyagi eszközeinek (elsősorban váltásra kerülő állomány és az érkezők személyes anyagainak, felszerelésének nagy távolságra történő szállítása a hadosztály felelősségi körzete és **Kuvait** között (6., 7. sz. ábra);
- A zászlóalj folyamatos működtetése érdekében végzett és egyéb nemzeti feladatok végzése.

3. Változások a spanyol kivonulás bejelentése és az Al Sadr-lázadás (2004 március-április) kezdetével.

3.1. Az események hatása a hadosztály tevékenységére és annak logisztikai támogatására

A hadosztály a 2003. szeptember 03-i feladat átvétele után az előzetes várakozások és előrejelzések ellenére fokozatosan romló bizton-

---

¹² A korábbiakban leírtaknak megfelelően a hadosztálytörzsnél az első váltás időszakában a NIK két fős csoportjával együtt kilenc törzstiszt, Bagdadban a koalíciós erők parancsnokságán (CJTF7) egy fő tábornok teljesített szolgálatot. A továbbiakban a fenti arányok némileg módosultak.

sági körülmények között látta el a részére meghatározott feladatokat. A biztonság romlását jelentő mérföldkövek voltak az első harccselekmények között november elején *elesett bajtársunk a lengyel Kupczyk őrnagy* halála, majd a 2003. karácsonyát követő **Karbalában** egyszerre három helyen (városháza, bolgár tábor, lengyel tábor) autóbombákkal elkövetett *öngyilkos merényletek*, amelyek következtében a legnagyobb veszteséget közülünk bolgár barátaink szenvedték. A 2003. nyarától fokozódó támadások magyar szempontból február 18-án reggel 7 óra után érték el a tetőpontjukat, amikor az **al-hillah-i** táborunk ellen elkövetett autóbombás merénylet következtében két honfitársunk súlyosabban, többen könnyen sérültek.

A biztonság romlása befolyásolta, de nem hiúsította meg a hadosztály békefenntartásra irányuló tevékenységét. A fokozódó biztonsági előírások betartása, a táborok műszaki védelmének erősítése mellett, ha nehezebben is, de felelőségi körzetünkben teljesíteni tudtuk alapfeladatainkat. Ebben a helyzetben döntő változást a **Madridban** több helyszínen 2004. március 11-én elkövetett terroristatámadás és az azt követő, a spanyol dandár kivonását érintő bejelentés, valamint az április 4-én **Najafban Al Sadr síta vallási vezető** által elkezdett lázadás jelentett.

Az ezt követő hetekben az események hatása kettős volt:

- A csapatok biztonsága érdekében fokozottabban jelentkezett a konvojok kísérésének biztosítása. Mind a katonai konvojok, mind a civil (**KBR**) konvojok csak megerősített kísérettel mozoghattak. Ezek megszervezése, a nemzeti előírások szerinti biztosítása egyaránt fokozottabb felelőséget jelentett mind a hadosztály vezetése, mind a nemzeti kontingensek parancsnokai számára;
- Márciustól az eddigieknél is fokozottabbá vált az igény az erőtítési anyagok biztosítására, a táborok további megerősítésére.

Mindezek mellett különösen a **Sadr-lázadás** országossá váló kiterjedése következtében akadályok merültek fel az előjárói tagozat részéről. Heteken, hónapokon keresztül naponta kellett harcot megvívni, hogy ne csökkenjenek le a korábbi, elfogadható szinten tartott ellátási tartalékok. *Különösen kritikus volt a polgári ellátó szervezet (KBR) által teljes egészében végzett friss élelemmel, palackos ivóvízzel való folyamatos ellátás, valamint a hadosztály napi működéséhez elengedhetetlenül szükséges üzemanyag biztosítása.*

A spanyol dandár 2004. májusában való kivonása gyökeresen megváltoztatta a hadosztály további feladat ellátását. A spanyol dandár és velük a latin-amerikaiak kilenc hónapos felelősségteljes szolgálat ellátásuk során *két kulcsfontosságú tartományt (Quadisiyah és Najaf)* tartottak ellenőrzésük alatt. A távozás után a körzetben csak **Salvador** 350 fős kontingense maradt, amely értelemszerűen egyedül saját biztonsága fenntartására sem volt elegendő.

Szükségessé vált az előjáró parancsnoksággal együttesen hathatós intézkedések azonnali foganatosítása. Ez a feladat azért is jelentkezett sürgősen, mivel *a hadosztály eredeti feladata békefenntartás és nem a XXI. század háborújában történő aktív, offenzív részvétel* volt. Pedig a helyzet szinte valamennyi tartományban ezt követelte. Erre pedig a kontingenseket küldő mintegy húsz nemzet ilyen irányú felhatalmazást nem adott.

A spanyolok kiválása nem csak a felelősségi körzetek további felügyeletében okozott problémát, hanem a hadosztálytörzsben (a logisztikánál is) nagy számban szolgáló spanyol tisztek gyors pótlását is meg kellett oldani.

3.2. Nemzeti korlátozások és megoldások

Nézzük meg, melyek voltak azok az általános nemzeti korlátozások, amelyek befolyásolták a résztvevő nemzeti kontingensek feladat ellátását:

- A legelső és leglényegesebb – a hadosztály számára tilos volt támadó műveletek végrehajtása;
- A kontingensek legtöbbje számára nem volt engedélyezve, hogy a részükre kijelölt körzet határait tevékenységük során átlépjék (pl. ukránok, bolgárok). Így kerülhetett olyan különös esetre sor, hogy egy fontos konvoj kísérését ukrán társaink csak a körzetük határáig vállalták, vagy onnan teljesítették;
- A hadosztály parancsnoka nem rendelkezett joggal, hogy nehéztüzérségi tüzet alkalmazzon, jóllehet ilyen eszközei sem voltak. Ugyancsak nem rendelkezünk légi harci eszközökkel;
- Csak önvédelemre használhattuk fegyvereinket, azokat is csak szigorú tüzmeznyitási szabályok szerint;

- Az eljárások alkalmazásánál (mint már említettük) eltérést jelentett, hogy a hadosztály a NATO és nem egy nemzet (pl. USA, Lengyel) eljárásait követte;
- A hadosztályparancsnoknak nem állt módjában szabályzókat megváltoztatni, mivel azok a működést döntően befolyásoló alap szabályzóknak kerültek rögzítésre.

Ezek a tények mind a misszió előkészítésének felelősségét hangsúlyozzák. Bebizonyosodott, hogy a hadosztály felállítása után szinte semmilyen lehetőség nincs a feladatok alapvető megváltoztatására. A nemzetek törvényhozási fórumai nehezen változtatják meg döntéseiket. Különösen, ha hús vagy több résztvevő szuverén nemzetről van szó.

Az ilyen irányú próbálkozás szinte eleve kudarcra van ítélve. Gondoljunk csak a saját kontingensünk körül szinte az első hónapok után a parlamentben kialakult feszültségekre. Képzeljük el, ha ebben a helyzetben valaki a kontingens feladatainak ellátásában további, különösen a biztonságot negatívan befolyásoló módosításokkal állt volna elő.

A helyzetet pedig valamilyen módon kezelni kellett. *Erre hozta az előljáró bagdadi parancsnokság azt a döntést, hogy a mi felelősségi körzetünkben offenzív műveletekre amerikai csapatokat alkalmaznak.* Ez természetesen nem azt jelentette, hogy a hadosztály csapatai tétlenségre voltak ítélve, de nyilvánvalóan olyan jellegű támadó akciókban nem vehettek részt, amelyek az ellenséges erők akár erőszakkal történő felkutatásához és közömbösítéséhez vezettek. Idővel a bekövetkezett események a két „*legforróbb*” vált város és így egész tartományok (**Karbala, Najaf**) átadásához, illetve cseréhez vezettek.

3.3 A hadosztály felelősségi körzetének átalakulása és logisztikai összefüggései

3.3.1 Tartománycserék

2004. nyarára a hadosztály felelősségi körzete alaposan megváltozott. A már említett biztonsági környezet változásán kívül, mely azt jelentette, hogy amerikai csapatok is megjelentek a felelősségi körzetünkben, az események alakulását más tényezők is befolyásolták. **Spányolország, Nicaragua, Honduras és a Dominikai Köztársaság** kormánya döntöttek *csapataiknak az iraki hadszíntérről való kivonásáról.* Ez új helyzetet teremtett mind a hadosztály vezetése, mind a koalíciós erők főparancsnoksága számára. Egyértelművé vált, hogy a hadosztály

az erre az időre egyre feszültebbé váló helyzetben megmaradó erőivel képtelen az eredeti terület teljes lefoglalására.

A megváltozott körülmények ellenére a lengyel vezetésű magasabbegység küldetése a bevezetőben már említett **Egyetértési Nyilatkozatban** megfogalmazottakhoz képest nem változott, azaz „...*olyan műveletek folytatása a kijelölt körzetben, amely elősegíti a biztonságos és stabil környezetet a később megalakuló új iraki polgári és katonai szervezetek számára, amely lehetőséget teremt a nemzetközi erők teljes kivonására*”. Ugyanakkor a felelősségi körzeteket újra kellett gondolni. A koalíciós erők **bagdadi és babiloni** vezetésének elképzelése az volt, hogy a spanyolok és a latin-amerikaiak által felügyelt területeket (**Quadisiyah és Najaf tartományok**) az érintett csapatok kivonását követően a hadosztálytól az **1. amerikai páncélos hadosztály** csapatai veszik át, ezzel együtt a hadosztály alárendelt, **Najafban diszlokáló salvadori zászlóalj harccsoport** a megfelelő parancsnoki irányítás biztosítása érdekében ugyancsak a páncélos hadosztály alárendeltségébe kerül.

A május végére - júniusra kialakult helyzet azonban egy időre késleltette és meg is változtatta az eredeti elképzelés végrehajtását. Az amerikaiak több „*fronton*” el voltak foglalva, maguk is csapatátcsoportosításokat hajtottak végre, így időlegesen nehézséget jelentett számukra a „*felügyelet nélkül maradt*” tartományok átvétele. Átmeneti megoldás született. A meghozott döntés eredményeként a két tartomány továbbra is a hadosztály felelősségi körzete maradt, de az eltávozott spanyol és latin-amerikai csapatok helyét és feladatát előbb az **amerikai 1. lövész hadosztály harccsoportja**, majd augusztus 1. után a **I. Tengerészgyalogos Expedíciós Erők 11. Tengerészgyalogos Expedíciós Egysége** vette át. A salvadori zászlóalj előbb az egyik, majd a másik amerikai egység harcászati irányítása alá került volna.

Logisztikai szempontból ez a változás a következőket jelentette számunkra:

- A **Najaf és Quadisiyah** tartományban lévő összes csapat logisztikai támogatásának koordinálása továbbra is a hadosztály feladata. A **LOGCAP/KBR** együttműködve a hadosztály **Több-nemzeti Logisztikai Központtal** a hadosztály képességeihez mérten biztosítja az érintett csapatok napi ellátását és a szükséges szolgáltatásokat.
- A hadosztály lehetőségeit meghaladó igények biztosítása a hadosztályhoz delegált de a **bagdadi parancsnoksághoz** tartozó

Többnemzeti Összhaderőnemi Logisztikai Központ (MJLC) útján történik.

- Az ellátás végrehajtása a csapatoktól a hadosztályhoz beérkezett jelentések alapján mindegyik anyagosztályra vonatkozóan az **Egyesült Államok** fegyveres erőinek **iraki logisztikai ellátó szerveire (COSCOM, ASG)** a napi ellátás pedig a **KBR-ra** hárult.
- A szállítási feladatok lépcsőzetesen valósultak meg. A tartományok **központi ellátó bázisáról a csapatok saját szállító eszközeikkel** vették magukra az ellátmányt. A szállítmányok kísérését saját erőik biztosították.

2004. július végére ismét módosult a korábbi döntés. Igaz, hogy a két tartomány ugyan átkerült az **amerikai Tengerészgyalogos Expedíciós Erők** felügyelete alá, azonban a már nem a hadosztály felelősségi körzetéhez tartozó **Najafban** állomásozó **salvadori zászlóalj** az érvényes **MOU** alapján továbbra is a **lengyel vezetésű hadosztály** alárendeltje maradt. Ez a katonai vezetés problémáján kívül – vagyis hogy ki szab számára, és hogyan feladatot - logisztikai kérdést is felvetett.

A **salvadori zászlóalj** település szempontjából kiesett a hadosztály ellátási köréből, pontosabban az ellátás körülményessé vált. Ez a tényező a logisztikai támogatásra is hatással volt. Amint az korábban említésre került, az ellátás több szálon futott. Így az amerikaiakkal és a **KBR-ral** is komoly egyeztetésekre került sor, melyik tábor ellátása a hadosztály felelőssége, melyikben lehet az ellátást utaltsággal megoldani. Azonban tekintve, hogy **Najafban** több tábor is volt, ahova a területet átvevő amerikaiak települtek és látták el, kézenfekvő volt az a felvetés, hogy esetleg a néhány hetes korábbi megoldást követve – amikor is az amerikaiak szállították a palackozott ivóvizet és üzemanyagot a salvadoriaknak – utaltként továbbra is ők lássák el a kontingenst. Az amerikaiak elfogadták ezt a javaslatot. Az állomány napi ellátásával, a szolgáltatásokkal nem volt gond, mivel a táborban azt folyamatosan a **KBR** végezte.

Ezzel azonban a **salvadori történet** még nem ért véget. Ha a zászlóalj a lengyel vezetésű hadosztály alárendeltje maradt, akkor legyen annak a felelősségi körzetében, és az érdekében itt hajtsa végre a feladatait. Első változat szerint, amikor a spanyol és latin-amerikai országok csapatainak kivonása elkezdődött, a zászlóalj lehetséges új állomáshelyeként **Babilon** is felvetődött, hogy a hadosztály parancsnokság védelmét erősítsék. Végül több lehetséges megoldás közül a **magyar**

szállítózászlóalj által is „lakott” al-hillah-i táborra esett a választás. Az időpont augusztus vége, amikor a zászlóalj a váltást végrehajtja. Szinte alig volt néhány nap a döntéstől a végrehajtásig. Az időpontra az is hatással volt, hogy az átdiszlokálásnak melyik változatát hagyja jóvá a hadosztályparancsnok. Az egyik változat szerint a hazamenő állomány Najafból lemegy Kuvaitba, az érkező állomány pedig egyből bevonul a Charlie táborba. Ezt a változatot többen támadták (elsődlegesen maguk a salvadoriak) és a legerősebb érv az volt, hogyan adják, illetve veszik át egymástól a feladatokat, valamint az anyagi-technikai eszközöket, hogyan valósul meg az anyagi felelősség érvényesítése. *A másik a magyar zászlóaljat is érintő tényező, hogy ebben az időben történt a szállítózászlóalj váltása is, amikor plusz 200 fő lakott a Charlie táborban.* Végül az új salvadori állomány a régi táborba érkezett, ahonnan az átadás-átvételi ünnepséget követően a régi állomány elindult haza, az újak pedig néhány nap múlva áttelepültek az al-hillah-i táborba.

3.3.2 Diszlokációs változások

Alapvetően a 2004. év első felében kialakult helyzet indokolta a diszlokációs változásokat. Ugyanakkor már az év első hónapjaitól volt egy másik, egyre kényszerítőbb körülmény is. Ez pedig a hadosztályparancsnokság elhelyezését biztosító babiloni tábor területének visszaadásáról hozott felső szintű politikai döntés volt. Ez számunkra azt jelentette, hogy 2004. végére *a babiloni romokat is magába foglaló történelmi emlékhelyet és környékét vissza kell adni az iraki kormányzati szerveken keresztül az iraki népnek.* A végrehajtás módozataira már az év első felében tervek készültek. A tervek különféle változatában más és más helyőrségek jöttek számításba. Az ebből adódó feladat végrehajtását a hadosztály vezetése azonban hónapról hónapra halogatta. A határidő pedig egyre közeledett.

Augusztus végére nyilvánvalóvá vált egy újabb kényszerítő helyzet is. A felelősségi körzetek 2004 nyarán történt változásával olyan, a műveletek végrehajtását befolyásoló (akadályozó) körülmény állt elő, melyet orvosolni kellett. *A hadosztálynak három tartomány maradt a felelősségi körzetében: Karbala, Babil és Wasit.* Azonban Karbala tartomány – mint egy benyúló félsziget – kettészelte az amerikaiaknak átadott, Najafból és Quadisiyah-ból álló felelősségi körzetet, így a műveleteik végrehajtása során állandóan a hadosztály felelősségi körzetén kellett keresztüljárni, ami folyamatos egyeztetést igényelt. A megoldást a két tartomány cseréje jelentette. *Karbala tartományt a hadosz-*

tály átadja az amerikai Tengerészgyalogos Expedíciós Erőknek, tőlük pedig a hadosztály sokadszorra visszacapja Quadisiyah tartományt. Babilonból úgyis el kellett mozdulni, ugyanakkor a karbalai tartomány átadása szintén együtt járt a **Karbala** városban három táborban települt egységek (egy lengyel és egy bolgár zászlóalj harccsoport, valamint a lengyel dandár törzs) átköltöztetésével is.

A tervezés nem volt egyszerű. Ennek oka, hogy a körülmények szinte folyamatosan változtak. Naponta új, módosító elemek jelentek meg a tervezésben. Ami esetleg az egyik nap még logikus lépésnek tűnt, a másik nap már nem állta meg a helyét. Vagy ami ma még ésszerűtlen megoldásnak volt tekinthető, holnapra talán a legkézenfekvőbb lehetőség lett.

Kiderült, ha az előző, második váltás a nyár elején megtervezi és el is kezdi az áttelepülést, valószínű, hogy abból további áttelepülés következett volna. Ebben az esetben (mint utólag nyilvánvalóvá vált) a kivárás volt az egyetlen jó megoldás.

Végül is egyeztetve a **Koalíciós Erők** és a **hadtest vezetésével**, a tartományok cseréjére és az új táborra vonatkozóan megszületett a döntés. A hadosztályparancsnokság **Quadisiyah** tartomány székhelyére, **Ad Diwaniyah-ba**, a volt spanyol táborba fog települni. De nem csak a hadosztály parancsnoksága, hanem a karbalai csapatok is. A határidő pedig továbbra is az év vége volt.

A döntés megszületésével elkezdődött a részletes tervek kidolgozása. Szakmai érvek, ellenérvek szóltak amellet, hogyan lehet, illetve hogyan és miért nem lehet az eredeti határidőre végrehajtani a feladatot. *Áttelepíteni közel 4000 embert teljes technikájával, anyagaival, megteremtve az élet és munkafeltételeket egy akkora táborban, ahol előtte alig 1200 fő állomásozott.* És ez csak a feladat egyik része volt. Hiszen az említett politikai döntés azt is tartalmazta, hogy a *kiürített táborokat eredeti állapotukban* kell visszaadni az iraki szerveknek.

Mindenki tisztában volt azzal, hogy ez az adott helyzetben – egy nagy feladat. Amikor napokig nem lehetett szállítani egyik, vagy másik irányba a biztonsági helyzet miatt, akkor felvállalni egy olyan áttelepülés végrehajtását, táborok felszámolását, amely napi szállításokat és több konvoj indítását igényli, igen felelősségteljes döntés. Közben közeledett az ősz, amikor az előző év tapasztalatai alapján az utak járhatósága, a táborok megközelíthetősége jelentősen romlik. *A végrehajtás elég kockázatos vállalkozásnak tűnt.* A feltételek megléte sem látszott biztosítottnak. Többben szeretnék volna elhalasztani a feladatot és a kö-

vetkező váltásra hagyni. Mindenesetre a döntés az áttelepülés végrehajtására megszületett. Ráadásul most a korábbi halogatás után nagyon gyorsan kellett cselekedni. Minden jel azt mutatta, hogy az október végétől december végéig terjedő időszak – a **Ramadán** után, illetve a **len-gyel váltás, valamint az iraki választások előtt** (január) – a koalíciós erők elleni támadások fokozódása ellenére a legmegfelelőbb. Ez kielégíti a babiloni terület átadásáról hozott politikai döntést is.

Az áttelepülés és az új táborban a működési feltételek kialakításának tervezésére munkacsoportok alakultak, többek között logisztikai munkacsoport is, amelynek **feladata a következő volt:**

- Megtervezni közel 4000 főnek az elhelyezését egy korábban 1200 fő befogadó képességű táborban, ahol az elhelyezés kombinált. Az állomány jelentős része lakókonténerekben kerül elszállásolásra, a többiek barakkokban kialakított körletekben;
- Megoldani a tábor saját vízellátását egy sivatagos területen, korlátozott városi vízellátással (Babilonban a folyóparton ez nem volt kérdés, csak a víztisztítást kellett elvégezni);
- Megteremteni a tábor állományának napi étkeztetési feltételeit ott, ahol a meglévő étkezde kapacitása maximum 2000 fő (bővítés vagy új étkezde építése);
- Munkahelyeket kialakítani a meglévő, erre alkalmas épületekből és faházak építésével, sátrak telepítésével;
- Bővíteni a lényegesen kisebb kapacitással üzemelő üzemanyag tárolót a tervezett igényekhez igazítva;
- A tábor addig meglévő infrastruktúráját felhasználva kialakítani a több csapat kiszolgálására alkalmas technikai kiszolgáló állomást;
- A lőszer és robbanóanyag tárolási feltételeit megteremteni;
- Megtervezni az összes eszköz és anyag átszállítását, ehhez a szükséges konténerek megigénylése az előjáró tagozattól, az új helyen a tárolási feltételeket megteremteni.

Természetesen a tervezési szakasz a **logisztika részéről igen szoros együttműködést igényelt** mind a műszaki szolgálat állományával, mind a **KBR** szakembereivel. Ugyanis a feladatok valós végrehajtása – a terület előkészítése, az építés, renoválás, a tábor ellátása, stb. - az ő fele-

lősségi körükhöz tartozott. Ettől a két szervezettől kaptuk azokat az adatokat, melyek meghatározták a táborok áttelepülésének ütemét. Az magától értetődő, hogy a részükről adott első határidők messze nem egyeztek az előjárói elvárásokkal. Több hónapos eltérések voltak. Rengeteg egyeztetés, újratervezés, hadtest szintű segítség kérése előzte meg a végleges terv jóváhagyását.

A tábor kialakítása egy hatalmas beruházként valósult meg. Csak a terület előkészítése több tízezer köbméter zúzott kő helyszínre történő szállítását, szétterítését jelentette. Ugyanis az előző évben, az őszi időszakban a tábor területén a talaj szerkezete miatt hetekig állt a több centiméter magas víz. A terület előkészítésével párhuzamosan érkeztek a lakó konténerek százai, erődítési anyagok, és minden egyéb, ami a tábor építéséhez szükséges volt. Az irányadó az új táborban adott pillanatban elhelyezhető személyek létszáma volt. A táborok áttelepülési sorrendjét a hadosztály parancsnoka határozta meg. ***A napokra lebontott terv közel 300 konvoj¹³ mozgását jelentette, mely magába foglalta a naponta minimum 2 konvojt indító KBR szállításokat, valamint a csapatok erőivel, köztük a magyar szállítózászlóalj által végrehajtott szállításokat is.*** A terv az érintett résztvevők bevonásával (szállítók, szállítmánykísérők, útbiztosítók, felderítők, repülők) naponta pontosításra került mindig öt napos előretartással. Volt olyan nap, amikor négy-öt konvoj is mozgott. Üres járat, tartalék nap szinte alig egy-kettő maradt, az is inkább a karbantartások végrehajtására.

Ahogy a tábor épült, úgy érkeztek az új lakók és megindult az élet. Ez persze nem járt gondok nélkül. Példa volt erre a kezdeti vízhiány. Egyes alegységek képviselői a napi egyeztető értekezleteken folyamatosan jelentették, hogy este és reggel nincs víz a fürdő konténerben, és a vízöblítéses WC-kben. ***Feladat:*** a logisztika vizsgálja ki mi az ok. Sokan arra gondoltak, hogy a félelem beigazolódni látszik: nincs elég víz a táborban. Egyeztetés a **KBR**-ral, valamint a kutakat kezelő állománnyal a víznyerés adatairól. Kiderült víz van elegendő. Csak a mosdó és WC konténerek víztartályainak utántöltését kell gyakrabban végrehajtani. Erre azonban pillanatnyilag nem volt lehetőség. A **KBR** vállalkozókat szerződtet a feladatra, akik pedig helyi, ***iraki sofőröket*** alkalmaznak. A víz utántöltés optimális ideje a kora reggeli és esti órák lettek volna. ***De az irakiaknak az esti órákra már otthon kell lenniük, reggel pedig még nem érkeznek meg a kellő időpontra.*** A megoldást a

---

¹³ A konvojok méretét (szállító kocsik száma, kötelező biztosítók, híradó, mentő) alapvetően a biztonsági előírások határozták meg.

KBR szerint csak az jelenti, ha ők megkapják a saját, már megigényelt vízszállító autóikat, mert akkor akár éjjel-nappal szállíthatnak. Egyébként pedig a probléma valós oka a **KBR** szerint, hogy túl nagy a pazarlás. Többszöröse fogy a víznek, mint ami természetes lenne. A döntés, a parancsnokok hívják fel az állomány figyelmét a vízzel való takarékoságra. Lehetne mondani, hogy ez nem hadosztály logisztikai szintű probléma, de ahol egyszerre több csapat települt, több ezer ember élet és munkafeltételeiről volt szó, ott a legmagasabb szinten folyt az ügyek koordinálása.

Ugyanígy gondot jelentett a technikai eszközök elhelyezése. Voltak ugyan kijelölt parkolók, telephelyek, de egy épülő táborban nagyon nehéz volt a rendet fenntartani. A telephely még nem készült el teljesen, több anyaggal megrakott konténer állt ott, ahol éppen a földmunkák folytak volna. Vagy az eredetileg parkolónak kijelölt területet mások építési területnek tervezték, ahol munkahelyek, műhelyek részére épülnek majd könnyűszerkezetes épületek. Az ott parkoló járműveknek új helyet kellett találni. De sokan kényelemből a lakó övezetben, szinte a konténerek bejárata előtt parkoltak, esetenként a többi ott lakó testi épességét is veszélyeztetve. *Megint csak a logisztika dolga volt az ügy rendbetétele.*

Mindenesetre a feszített tempójú ütemterv szinte minimális változtatással került végrehajtásra. A nagy biztonsági kockázat miatt alig néhány szállítást kellett törölni, illetve a konvojokban menő szállító eszközök számát kellett csökkenteni. Szerencsére még az időjárás is kegyes volt. Természetesen az áttelepülés idejére az élet nem állt meg. A táborok napi ellátását biztosító szállítások a rendes ütemterv szerint folytak.

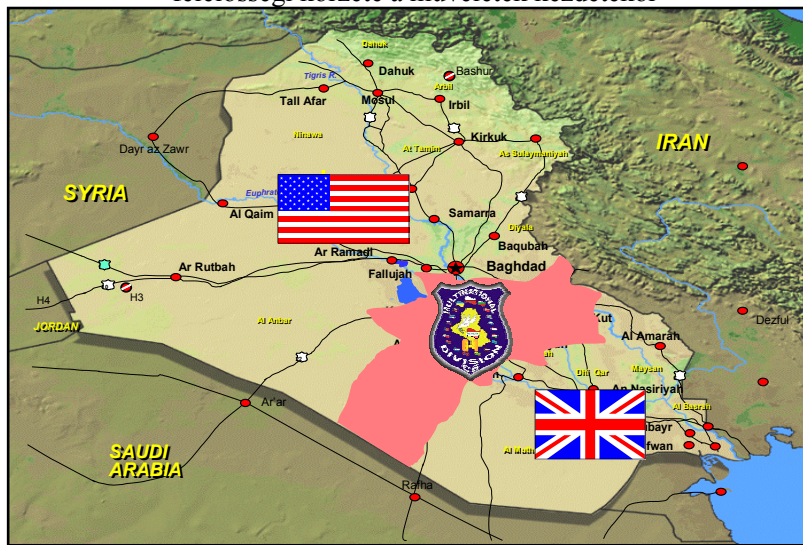
A diszlokációs változások azt eredményezték, hogy az ellátás rendjét újra kellett tervezni. Bizonyos mértékben a feladat egyszerűbbé vált, mert a Karbalába menő szállítások megszűntek, és a hadosztályparancsnokság babiloni ALFA tábor helyett belépett a Diwaniyah-i ECHO tábor. A magyar kivonást megelőző hetekben folytak az egyeztetések az amerikai ellátó szervezettel arról, hogy bizonyos gazdasági, ugyanakkor biztonsági megfontolásokból is célszerűbb lenne, ha az ECHO táborot ők látnák el. Az ellátási rend szerint a hadtestet ellátó bázisról a palackozott ivóvizet és üzemanyagot a hadosztály logisztikai bázisra szállították Al-Hillah-ba, ahonnan azt a hadosztály erői szállították tovább a táborokba. Célszerűbbnek látszott az a változat, ha az amerikaiak az új táborot közvetlenül bevonják az ellá-

tási körbe. Így rövidebb a szállítási út és nem szükséges feleslegesen konvojokat indítani.

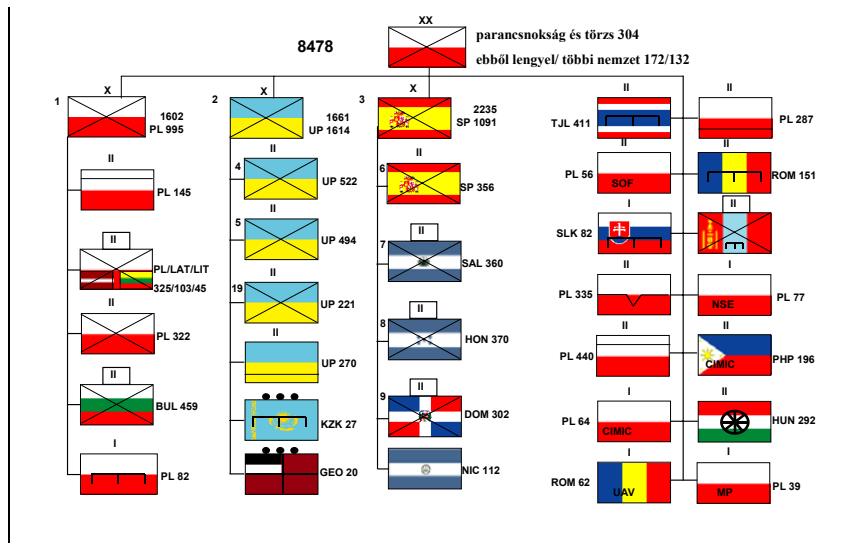
Felhasznált irodalom:

1. Egyetértési Nyilatkozat (Memorandum of Understanding) angol nyelven, 2003-07-24 „végleges változat”.
2. Technikai megállapodás az Egyesült Államok és Lengyelország között a hadosztály logisztikai támogatására vonatkozóan (Technical Arrangement) angol nyelven, 2003-07-21.
3. Irak CIMIC kézikönyve (MH Civil-Katonai Együttműködési Központ, Bp. 2004. február)
4. Feljegyzés az MND CS G4 részére: CJTF7 és az MND CS logisztikai elvei (Bagdad, 2003. szeptember, Camp Victory, angol nyelven).
5. MC 319/1 „A NATO Logisztikai Alap- és Irányelvei” (14/363 Nyt.számú HVK LFCSF-ség kiadvány, Kiadva a 178/1998 (HK.23) HVK LFCSF intézkedéssel).
6. „Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína AJP-4 (A)” (MH ÖLTP kiadványa, 2004, Nyt.szám: 5/1118, Kiadva a 135/2004 (HK.13) MHÖLTP parancsnoki intézkedéssel).

A Többnemzeti Közép-dél Hadosztály felelősségi körzete a műveletek kezdetekor.
1. sz. ábra

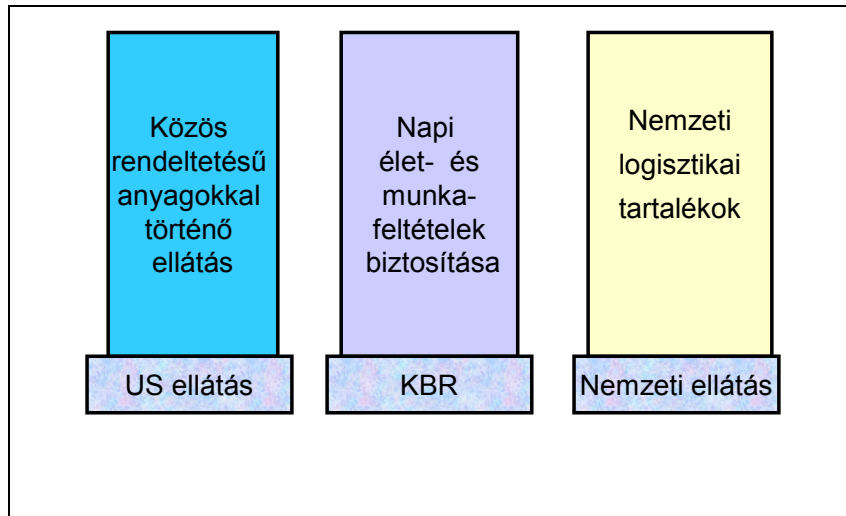
A Többnemzeti Közép-dél Hadosztály szervezeti vázlat a műveletek kezdetekor.
2. sz. ábra

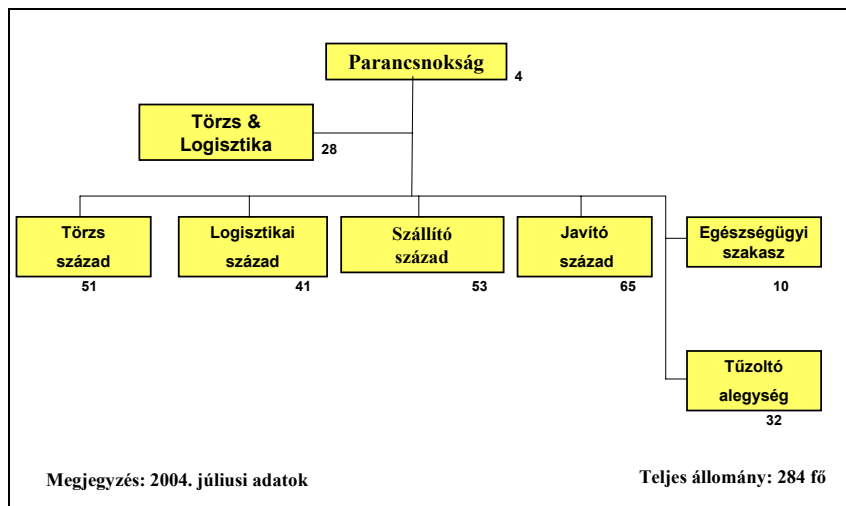
A logisztikai támogatás pillérei

3. sz. ábra

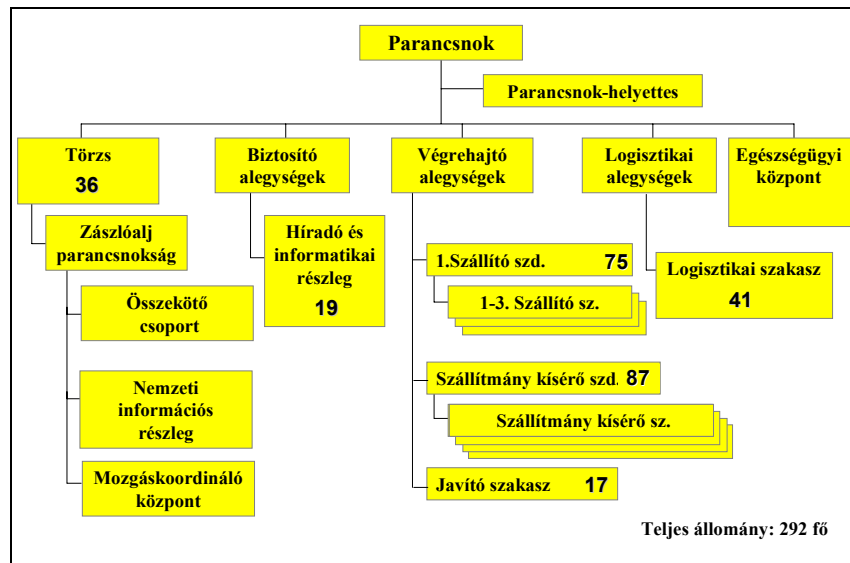
A logisztikai zászlóalj szervezete

4. sz. ábra

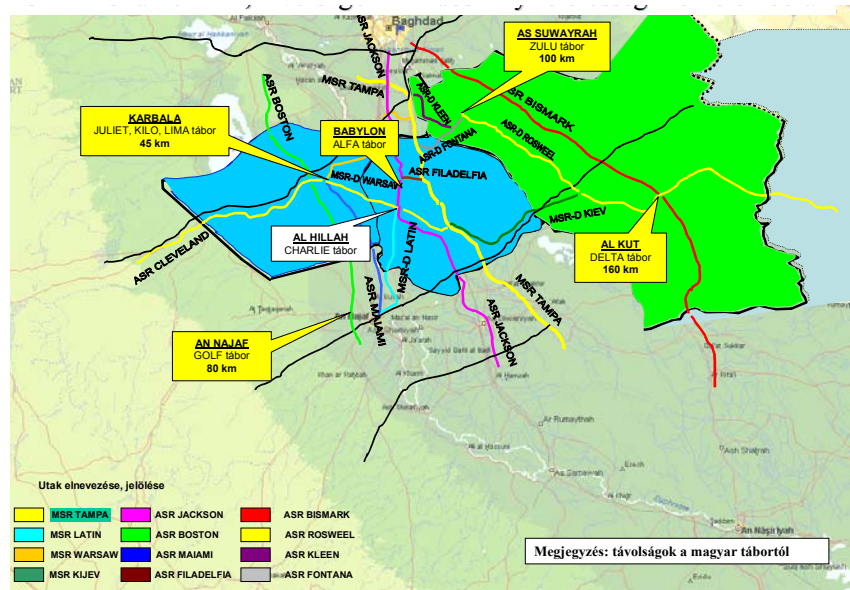

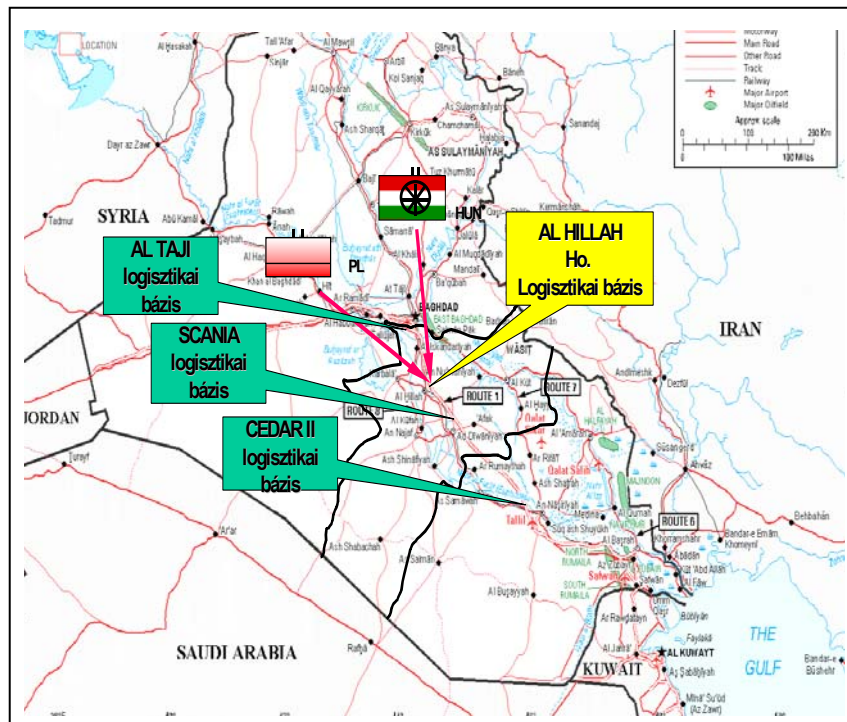
A szállítószázlój szervezete

5.sz. ábra

Szállítási útvonalak, távolságok a hadosztály felelőségi körzetén belül.
6. sz. ábra

A cikk II. RÉSZ-ének folytatása a folyóirat következő számában jelenik meg.

A HUMÁN ANYAGNEM NORMARENDSZERÉNEK SAJÁTOSSÁGAI, FELÉPÍTÉSE, FEJLESZTÉSI IRÁNYAI

Réti Tamás¹

Mi is az a „humán” anyagnem és annak normarendszere?

Vannak dolgok, területek, amelyekkel nap, mint nap együtt élünk, létüket természetesnek vesszük. Akár azt is gondolhatnánk, hogy ezekre nincs is szükség, mert annyira beépültek mindennapjainkba, hogy fel sem tételezzük, hogy hiányozhatnak. Ha viszont nincsenek akkor a tényleges hiányuk akár valós fontosságuknál többszörösen jelentkezhethet és ennek érzete hangulati, pszichikai tényezőként hat a felhasználóra.

Rádiót sokan hallgatunk csak azért, hogy tájékozottak legyünk a világ dolgairól, hogy könnyebben teljen az idő. Televíziót is nézünk hasonló okokból. Újságokra is szükség van, hogy a napi élet eseményeiről részletesen tájékozódjunk. Az sem baj, ha a munkahelyen nem csak az üres falak néznek vissza a szorgos dolgozóra. Ha kiképzés, vagy előadás során hangosításra van szükség, vagy az előadáshoz filmbejátszás szükséges, illetve –ez ma már szinte nélkülözhetetlen – „**Powerpoint**”-os prezentációval történik, az már mindenkinek természetes. A könyvtárak használata, a katonazenekarok, a lelkeszi szolgálatok működése is magától értetődő. Sportrendezvényeken a helyezett díjazása, kupák, érmek, oklevelek átadása a rendezvény szerves részét képezi. Az említett területek jelentősége fokozott igénybevétel (gyakorlat), vagy a családtól, a hazától távol hatványozottan érvényesül. És ez csak néhány példa a mindennapokból.

Hogy ezek hogyan valósulnak meg a HM tárcán belül és milyen lehetőségek vannak e „**szolgáltatások**” igénybevételére írásomból kiderül.

---

¹ Réti Tamás mk. ezredes, 2005. április 01-ig az MH Humán Anyagi Alosztály alosztályvezetője, a humán (kulturális 32-es) anyagnem anyagnemfelelőse, jelenleg a HM Védelemgazdasági Főosztály Vagyonfelügyelei Osztály osztályvezetője.

Az előzőek alapján egy olyan terület sajátosságaira és normarendszerének felépítésére szeretném ráirányítani a figyelmet, mellyel nap, mint nap találkozunk a kedves olvasó, de ezt nem feltétlenül tudja a logisztikai területeken belül elhelyezni és „**súlyát**”, fontosságát sem feltétlenül érzékeli. Ez a terület a „**humán**” anyag. (Az anyag tartalmának átfogó leírása megjelent a **Katonai Logisztika 2005/3.**², illetve a **Humán Szemle 2005/3**³ számában, melyben kedves olvasó megismerkedhet az anyag tartalmával, a kezelt anyagok sajátos jellegével és az ebből fakadó szintén sajátos szervezetekkel, a feladatot végző szervezeti elemekkel és azok feladatrendszerével, valamint az anyag működésével).

Az anyag tartalmának átfogó ismerete nélkül a felmerülő ilyen irányú szükségletek pontos megfogalmazása sem magától értetődő. Ha a megfogalmazás megvan, akkor pedig következik a kérdés, hogy azt kinek is küldje meg, hogy igénye teljesüljön. A megvalósulásnak azonban van még egy fontos feltétele. Jár-e az igénylőnek az az anyag, vagy eszköz, vagy csak az igénylő szeretné azt. Ez kiderülhet az anyag normarendszeréből.

A normákat persze nem szükséges mindenkinek részletesen ismernie, hiszen azért vannak az anyagnemi szakemberek, ők használják munkájuk során. Azonban az igény felmerülésekor a normák átfogó ismeretével időt, fáradságot takaríthat meg az igénylő.

Ebben az írásban megpróbálok olyan átfogó ismeretet adni a kedves olvasónak, mely alapján megismerheti a humán anyag normarendszerének felépítését, működését és a mindennapokban kiszámíthatóvá teszi a „**járandóságot**”. Azért csak „**járandóság**” és nem járandó, mert mint minden területnek, ennek is vannak költségvetési korlátai és ezek a megvalósíthatóságot is befolyásolják.

Norma és normatíva

Ha eredményesen szeretnénk munkánkat végezni célokra kell meghatározni. A célok pontos meghatározása teszi lehetővé a hozzá ve-

---

² Katonai Logisztika 2005/3 115. oldal – Réti Tamás: Egy régi új anyag a „humán anyag” bemutatása.

³ Humán Szemle 2005/3 23. oldal – Réti Tamás: Egy logisztikai feladatrendszer a humán és személyügyi munka támogatásáért.

zető út részletes felvázolását. Ez a folyamat a tervezés. A terv követhetőségét, pontosságát több tényező befolyásolhatja. Hatással lehet rá a cél eléréséig rendelkezésre álló idő, a környezeti hatások, vezetői elvárások, a rendelkezésre álló, kiinduló adatok megléte, pontossága, stb.

A logisztikai folyamatok során a tervezés alapját jellemzően a normák, normatívák, illetve ezek rendszere képezi.

A norma fogalmi meghatározása: *„Egy hatóság – a gyakorlatban kialakult leghelyesebb szokás alapján, vagy közös megegyezés – által létrehozott és megállapított pontos érték. A norma lehet fizikai jellemző, fogalom vagy egy elvont koncepció, amely kiindulási alapként, modellként vagy szabályként szolgál a mennyiségek vagy minőségek méréséhez a gyakorlati, illetve az eljárási módszerek kialakításához, továbbá az eredmények kiértékeléséhez. A norma egy meghatározott mennyiség, előírás, mérce, mérőszám, mérték, definíció, követelmény, paraméter, vagy minőség, előírás stb. lehet.”⁴*

Normatíva: *A normához hasonlóan egy érték, amely pénzben kifejezve jellemzi az egy adott elemi feladat végrehajtásának szükségleteit, melyek normákban nem jeleníthetők meg (fenntartási, javítási költségek, sajátos szolgáltatások díjai, stb.).*

Az egyszerűség kedvéért jelen írásban a norma alatt a számszerűsített anyag, eszköz mennyiséget, míg a normatíva alatt a pénzben kifejezett mennyiségeket értsük.

Történeti áttekintés

Az anyagnemhez tartozó anyagok normájában az elmúlt évtizedekben két alkalommal következett be jelentős változás.

Az első ilyen fordulat volt, amikor **1991-ben** – ekkor az anyagnemfelelősi feladatokat az **MH Szárazföldi és Kiképzési Főszemlélő** látta el - megjelent az **MH kulturális alapellátásának anyagi, technikai biztosítására, gazdálkodási rendjére vonatkozó intézkedés**⁵. Ezzel a

---

⁴ Katonai Kislexikon 2. kiadás (ZMNE).

⁵ Az MH Kiképzési és Szárazföldi Főcsoportfőnökének 38/1991. intézkedése a Magyar Honvédség kulturális alapellátásának anyagi, technikai biztosítására, gazdálkodási rendjére.

lépéssel megvalósult a korábban csak általános érvényű⁶ és leíró módon megfogalmazott szükségletek számszerűsítése mennyiségileg és értékben is. Ezek a szükségletek szervezeti szintenként voltak besorolva, jellemzően a végrehajtó szinteknek megfelelően.

Az ebben megfogalmazott normák tág teret engedtek a tervezés és ellátás során, mivel „*tól-ig*” határokat állapítottak meg (pl.:7-15 db., stb.). Bár normaként kerültek meghatározásra, de ellátási kötelezettség nem társult hozzá. A normatívák ugyan konkrét összegekként voltak megállapítva, szintén egyes szervezetekhez szorosan kötve, de az ebben az időszakban jellemző két számjegyű infláció hatására a gyakorlatban szinte alkalmazhatatlanok voltak, ráadásul a költségvetési forráshiány kifejezést is minden gazdálkodó ismerte.

A szervezeti változások hatására **1995-ben** az anyagnemfelelősi funkció átkerült a **HVK Humán Főcsoportfőnökséghez**. A normarendszerben változás nem következett be. Az ellátás a felmerülő igények kielégítését célozta meg, függetlenül a normáktól, melyek láthatóan nem voltak életszerűek.

Az **MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság (MH ÖLTP)** megalakulása – **2000-ben** – új szervezeti struktúrát hozott magával. A korábbi – akkori logisztikán kívüli – területek jelentős részét integrálva (humán anyagi, kiképzés-technikai, térképészeti anyagi) új szervezetben, új elvek szerint folytatódott – más megközelítésben megkezdődött – az anyagnem élete. Mindezt indukálta az **1998-ban kiadott HM gazdálkodási utasítás**, a NATO csatlakozásra való felkészülés, majd a csatlakozás és sok más egyéb tényező.

Az MH ÖLTP keretein belül az anyagnem megőrizve korábbi sajátosságait alkalmazkodott az új szervezeti elvárásokhoz és integrálta a hagyományos logisztikai eljárásokat. Felhasználva mindezen tapasztalatokat megkezdődött az új norma(rendszer) kialakítása.

Így a következő fordulatot jelentette, hogy a normázható általános területekre **2002-ben** kiadásra került az *anyagnem ideiglenes normarendszerére vonatkozó intézkedés*⁷. Ideiglenes, mert korábban nem rendelkeztünk egzakt normákkal – bár több szintű véleményezési fo-

---

⁶ 02/1987, 03/1989, 02/1990 számú kulturális anyagellátással foglalkozó intézkedések.

⁷ MH ÖLTP Ellátási Főnök 177/2002 (HK 19.) intézkedése.

lyamaton ment keresztül kiadás előtt – a norma szint első meghatározása óvatosságra intett. Bár az ideiglenes jellege a normának a mai napig megmaradt, de alkalmazásával számos tapasztalatra tett szert a szakág, mely az átdolgozás során hosszabb távra meghatározó lehet. (Az anyagnemfelelős – **MH Humán Anyagi Alosztály (MH HUAA)** – jelenleg készíti elő az új normát).

A normarendszer átdolgozását ma már több tényező inspirálja. Megismerkedhettünk – ha csak áttételesen is – a NATO-ban alkalmazott elvekkel, megszűnt a sorozott állomány, biztosítani kell a szerződéses állomány megfelelő ellátását, kiemelt figyelmet kell fordítani a hadműveleti területen szolgálatot teljesítők szükségleteire, megváltoztak társadalmi elvárások és igények, folyamatosan fejlődött a technika és a technológia. És ez csak néhány tényező, amelyet a jövőre nézve figyelembe kell venni. Hogy mindezt miképpen lehet megoldani bemutatom a jelenlegi rendszer felépítést, mely talán jó alapja lehet a következő normának.

A normarendszer felépítése

Az anyagnemen belül vannak területek, amelyek bizonyos szempontok alapján jól körülírhatók, a felhasználók, az elhelyezésük, vagy a feladat alapján mennyiségük meghatározható, így normázható. Az anyagnem jellegéből fakadóan azonban vannak nem normázható területek is, melyek erőforrás szükséglete tapasztalati úton, az anyagnemmel együttműködő külső szervezetek (**HM Humánpolitikai Főosztály, HM Személyzeti Főosztály, HM Kommunikációs Főosztály, MH Főkarmester, stb.**) szakmai hozzáértésével, javaslataival határozható meg.

Az általános területek normázottságán túl szükségessé vált az anyagnem ellátási körébe tartozó, sajátos tulajdonságokkal, alkalmazási lehetőségekkel és körülményekkel bíró szervezetek normáinak kialakítása is.

Az anyagnem normarendszerének felépítése:

- Általános területek normái⁸
- Hadinorma⁹

---

⁸ Lásd.⁷

- Katonazenekarok normái¹⁰
- Tábori Lelkészi Szolgálat normái¹¹
- Gyakorlatok normái¹²

Az anyagnem (általános) normarendszerének sajátosságai, fejlesztési, átalakítási irányai

Általános területek normája

Az általános területek teljes normája több részterületből épül fel. A felépítés jellegzetessége, hogy a normázott eszközök minden részterület esetében megegyeznek (azonosak a sorok), így a különböző részterületek soronként összesített normája, normatívája egyszerűen összegeezhető. A táblázatok oszlopai a normázott terület jellegének megfelelő megnevezéseket tartalmaznak. Ezek jelenleg meghatározottak, de az átdolgozás során mind a megnevezés, mind az oszlopok száma változhat. A norma szerinti szükséglet a sorok és oszlopok metszéspontjában lévő érték, és a normázott terület számvetési alapjának szorzata alapján határozható meg. A felépítés formáját az **1. táblázat** mutatja be.

A normarendszer alkalmazását **MS Excel program** teszi kezelhetővé és veszi át a felhasználótól a számítási feladatokat.

A felhasználó feladata, hogy a számvetési alapokat a táblázat megfelelő celláiba beírja, mely alapján a teljes norma és normatíva automatikusan kiszámolásra kerül.

A normatíva alapegysége 1000 forint, mely évre, főre, illetve mindkettőre vetítve, valamint a technikai eszközök esetén egy technikai

---

⁹ A Magyar Honvédség Ellátási főnök 40/2003. (HK 4.) MH EF intézkedése az ideiglenes humán anyagi hadinormákról.

¹⁰ Még nem jelent meg.

¹¹ Még nem jelent meg.

¹² Megjelent az MH HTPF-i 550/2004. sz. intézkedésével.

számmal megszorozva összegezzhető és ez alapján számítható a teljes normatíva. Ez lehetővé teszi, hogy az alapegység egyszerű módosításával a teljes normatíva egyszerűen változtatható. Természetesen az alapegység módosítását csak az anyagnemfelelős intézkedése alapján lehet végrehajtani.

Részterületek:

- **Katonai szervezet és szervezeti elem alapján járó norma** (századtól dandárig, HM és HVK szervezeti elemei, stb.) **(2. sz. táblázat).**

Biztosítja az adott szervezet minimális humán szakanyag készletét, mely a szervezet feladatainak ellátásához feltétlen szükséges. Ezen kívül minimális tartalékot biztosít, ha a szervezet tevékenységét ideiglenesen nem állandó települési helyén (elhelyezési körletében) végzi, valamint abban az esetben, ha a helyiségekbe normázott humán szakanyag meghibásodik vagy egyéb más ok miatt nem áll rendelkezésre.

- **Elhelyezési körlet, objektum és helyiség norma** (tanteremtől nőtlen szálló szobáig, tanácsteremtől könyvtárákig, stb.) **(3. sz. táblázat).**

Az adott helyiség rendeltetésének megfelelően biztosítja azokat a humán szakanyagokat, melyek a szabadidő eltöltéséhez, rendezvények, kiképzések, előadások és egyéb tevékenységek megtartásához szükségesek.

Két felszámítási alap szerint történik. Az egyik – a meghatározóbb – az adott típusú helyiség mennyisége (darabszáma, pl. 1 tanácsterem, 6 tanterem, stb.), míg a másik az adott helyiség alapterülete (pl. folyosó esetén). Az alapterület meghatározása két módszerrel történhet. Az egyik a norma kiadója által meghatározott becsült átlagos érték, a másik a táblázat kitöltője által az objektum tervrajza alapján az adott helyiségekre számolt konkrét érték. Az utóbbi pontosabb lehet, de előállítás bonyolultabb, az első változat szerintivel számolni egyszerűbb, de kevésbé pontos.

- **Nomenklatúra szerint (beosztáshoz kötődő) felszámítható norma** (rendfokozat szerint járó), **(4. sz. táblázat).**

A személyi állomány munkafeltételeinek javítása, biztosítása, irodáinak dekorálása, valamint a napi élethez szükséges információk biztosítása érdekében került kialakításra.

Nomenklatúra szerint felszámítható norma esetén az adott rendfokozattal bíró személyek létszáma a felszámítási alap. Az átdolgozást követően szükséges lehet a rendfokozaton kívül a vezetői pótlékra való jogosultság meghatározása is.

- **A naturális normában meghatározott eszközökhöz kapcsolódó javítási és fenntartási normatíva.**

Az adott szervezetnél található humán szakanyagok fenntartására és javítására megfelelő források megteremtése érdekében jött létre;

A naturális normában meghatározott eszközökhöz kapcsolódó javítási és fenntartási normatíva esetén honvédelmi szervezet vagyonaiban nyilvántartott eszközök tényleges mennyisége, antenna rendszerek esetén a vételi csatlakozási pontok száma, és az intézkedés kiadója által meghatározott alapszorzó szám (1000 Ft.) alapján számítható.

- **Költségvetési normatíva** (szervezeti elemekhez kötött), **(5. sz. táblázat).**

Célja, hogy az adott szervezet részére a mellékletben szereplő tevékenységi körökben megfelelő pénzügyi fedezetet biztosítson.

Költségvetési normatíva esetén a felszámításra jogosult honvédelmi szervezet teljes létszáma és az intézkedés kiadója által meghatározott alapszorzó szám (1000 Ft.).

Honvédelmi szervezet általános normázott ellátási szükségletét az előzőekben felsorolt részterületek összessége biztosítja.

A hadinorma felszámítása az általános norma szervezeti elemekre vonatkozó normája alapján képződik. A hadinorma külön számvetésére nincs szükség, az kiemelhető az előzőekben leírt általános norma megfelelő táblázatából. Ma már átgondolandó ennek jelentősége, illetve alkalmazásának formája, szükségessége.

Katonazenekarok normáinak részterületei (6. sz. táblázat).

- ***Hangszerszükséglet a zenekar típusonként:***

Jelenleg alapvetően háromtípusú zenekarról beszélhetünk. Ezek: a központi zenekar, budapesti helyőrségi zenekar, és a helyőrségi zenekarok. A felsorolt zenekarok között a norma szempontjából a létszámban és az összetételben van eltérés, mely meghatározza az alapfeladatokhoz szükséges hangszerszükségletet is. A zenekarok egy része plusz feladatokat is ellát (pl.: Légierő zenekar), de ez már a normán túlmutat, az így felmerülő feladatokhoz pluszforrások szükségesek.

A táblázatok oszlopai a normázott terület jellegének megfelelő megnevezéseket tartalmaznak. Ezek jelenleg meghatározottak, hosszú távon mind a megnevezés, mind az oszlopok száma változhat.

A táblázatok sorai az adott terület vonatkozásában, minden táblázaton belül azonos megnevezést tartalmaznak. Hosszú távon, mind a megnevezés, mind a sorok száma változhat.

A norma szerinti szükséglet a sorok és oszlopok metszéspontjában lévő érték, és a normázott terület számvetési alapjának szorzata alapján határozható meg. ***A számvetési alapok a következők:***

- o A szervezet állományában lévő zenekarok száma
- o A zenekarban lévő hangszerek mennyisége hangszer-fajtánként (a sorok megnevezései szerint), az érvényes nyilvántartási adatok szerint.

- ***Hangszerek javítására-fenntartására vonatkozó norma:***

Az előzőekben részletezett hangszerek javításának, fenntartásának érdekében felszámolt költségvetési forrásigény meghatározása.

A naturális normában meghatározott eszközökhöz kapcsolódó javítási és fenntartási normatíva esetén honvédelmi szervezet vagyonában nyilvántartott eszközök tényleges mennyisége és az intézkedés kiadója által meghatározott alapszorító szám (1000 Ft.).

**Tábori Lelkészi Szolgálat normáinak jellemzői, részterületei,
(7. sz. táblázat).**

• ***Jellemzői:***

- Felekezetenkénti kialakítás.
- Az anyagszükséglet az egyes lelkeszi pozícióknak megfelelően.
- A liturgikus kellékek javítására-fenntartására vonatkozó norma.
- A táblázatok oszlopai a normázott terület jellegének megfelelő megnevezéseket tartalmaznak. Ezek jelenleg meghatározottak, hosszú távon mind a megnevezés, mind az oszlopok száma változhat.
- A táblázatok sorai az adott terület vonatkozásában, minden táblázaton belül azonos megnevezést tartalmaznak. Hosszú távon, mind a megnevezés, mind a sorok száma változhat.
- A norma szerinti szükséglet a sorok és oszlopok metszéspontjában lévő érték, és a normázott terület számvetési alapjának szorzata alapján határozható meg.

• ***A norma felszámítása az alábbi információk alapján valósítható meg:***

- A szervezet állományában lévő lelkeszek száma felekezetenként és lelkeszi beosztásuk szerint.
- A liturgikus eszközök mennyisége fajtánként (a sorok megnevezései szerint), az érvényes nyilvántartási adatok szerint.
- A természetes normában meghatározott eszközökhöz kapcsolódó javítási és fenntartási normatíva esetén honvédelmi szervezet vagyonában nyilvántartott eszközök tényleges mennyisége és az intézkedés kiadója által meghatározott alapszorító szám (1000 Ft.).

Gyakorlatok normáinak részterületei (8. sz. táblázat).

- **Jellemzői:**

- Gyakorlat jellege, résztvevők létszáma és időtartama szerint számolható fel;
- Naturáliában és költségvetési normatívában meghatározott ellátás;
- A táblázatok oszlopai a normázott terület jellegének megfelelő megnevezéseket tartalmaznak. Ezek jelenleg meghatározottak;
- A táblázatok sorai az adott terület vonatkozásában, minden táblázaton belül azonos megnevezést tartalmaznak;
- A norma szerinti szükséglet a sorok és oszlopok metszéspontjában lévő érték, és a normázott terület számvetési alapjának szorzata alapján határozható meg.

- ***A norma felszámítása az alábbi információk alapján valósítható meg:***

- Gyakorlat típusa és mennyisége, hazai és külföldi, valamint nemzeti és nemzetközi viszonylatban;
- A gyakorlaton résztvevő személyek létszáma;
- Költségvetési normatíva esetén a gyakorlaton résztvevők létszáma és az intézkedés kiadója által meghatározott alap szorzó szám (1000 Ft.) és a gyakorlat időterjedelme napokban meghatározva;
- Gyakorlatok esetén költségvetés szükséglete csak a költségvetési normának lesz. Az eszközszükségletet a szervezet meglévő készletéből kell biztosítani a normában meghatározott mennyiségben a gyakorlat idejére és helyszínére.

A honvédelmi szervezet teljes normázott ellátási szükségletét az előzőekben részletezett területek összessége adja.

A norma felszámítási alapadataival és feldolgozásával szemben támasztott követelmények

- **Bemeneti adatok:**
  - Az előzőekben felsorolt adatok legyenek elérhetők aktuális és jövőbeni tervezett formában (pl.: létszám aktuális, illetve a haderőreform következő 10 évében a szükséges bontásban.);
  - Érvényes normák adatai;
  - Szervezeti és szervezeti elem adatok az állománytáblák alapján strukturális felépítésben;
  - Létszám adatok rendfokozati megoszlásban, vezetői pótlékra való jogosultság szerinti további bontásban, szervezetenként, szervezeti elemenként az állománytábla alapján meglévő és rendszeresített viszonylatban is;
  - Készlet nyilvántartási adatok a nyilvántartási rendszer (ESZKÖZ) alapján, tárgyi eszközök vonatkozásában az értékcsökkenésre, életútra vonatkozó adatok is;
  - HETK számok legyenek hozzárendelhetők a norma soraihoz a meghatározott strukturált felépítésben a HETK tisztítást követően;
  - Az anyagnem felelős által meghatározott számvetési adatok a meglévő eszközkészlet értékeléséhez, utánpótlás, norma szintre feltöltés meghatározásához átlag árban kifejezve;
  - A normában szereplő eszközök besorolása az alábbi kategóriákba és a kategóriákhoz tartozó amortizációs kulcs megadása, illetve az eszköz tervezett hasznos élettartamának meghatározása;
  - A normában szereplő eszközök számvetési számlákhoz rendelése;
  - ÁFA kulcsok az egyes sorokhoz rendelése ;
  - A számvetési számlák megosztása, megosztási aránya központi és csapat költségvetés tervezési viszonylatban;

- Gyakorlatok tervében szereplő jóváhagyott gyakorlatok típusa, résztvevők létszáma, gyakorlat időterjedelme;
- Katonazenekarok jellege, létszáma;
- Tábori lelkészek besorolása a lelkészi hierarchiában;
- A központi raktár raktárkészlete a normázott eszközökre vonatkozóan.

• ***Kimenő információk a norma feldolgozásának és a tervezhetőség érdekében:***

- Az információk hierarchikus struktúrában épüljenek fel a jelentésre kötelezett szervezet szintjétől az MH összesen meghatározásáig, szintenkénti kimutatási lehetőséggel a normával lefedett valamennyi területre vonatkozóan;
- A költségvetési igényt nem képező norma szükséglet is legyen kimutatható (hadinorma, gyakorlatok normájának részterülete);
- Legyen biztosított a táblázatok rész és végösszesítése;
- Norma szerinti járandóság, valamint az ettől való eltérés mértéke pozitív és negatív irányban soronként mennyiségben és százalékosan;
- Az előző pont alapján meghatározott eltérés, ha szükségletet mutat, legyen kifejezve értékben soronként és összességében;
- A meglévő készlet értéke soronként és összességében;
- A szükségletek értékben meghatározott mértéke soronként, főkönyvi számlánként, központi és csapat előirányzat bontásban, valamint főkönyvi számlánként összesítve központi és csapat előirányzat bontásban és mindösszegességében;
- A meglévő készlet értékben meghatározott mértéke alapján az utánpótlásra tervezett összeg soronként, főkönyvi számlánként, központi és csapat előirányzat bontásban, valamint főkönyvi számlánként összesítve központi és csapat előirányzat bontásban és mindösszegességében.

- ***A felhasználók köre az anyagnemen belül:***
  - Anyagnem felelős;
  - Ellátó központ;
  - Központi raktár;
  - Haderőnemi parancsnokság anyagnemi szakembere;
  - Magasabbegység anyagnemi szakembere;
  - Jelentő szervezet anyagnemi szakembere.

- ***A norma és felszámítása, mint információs rendszer célja anyagnemi megközelítésben:***
  - Információ szolgáltatása a költségvetési és erőforrás tervezési folyamatban, a meghatározott előre tekintéssel, az érvényes normák és az inputként szolgáló korábban részletezett más konkrét adatok alapján;
  - Döntés előkészítés a döntésre jogosult részére az erőforrás szűkösség esetén;
  - Átlátható kép kialakítása a honvédelmi szervezetek ellátottságáról, az anyagnem normázott anyagi készleteiről, azok elhelyezkedéséről és pótlásáról;
  - Különböző vezetési szinteken a szintre jellemző adatok és kigyűjtési lehetőségek biztosítása.

- ***Nem normázott és nem normázható területek megjelenítése a tervezésben:***
  - Az anyagnem jellegéből fakadóan vannak olyan területek, feladatok, amelyek érdekében norma nem hozható létre. Ilyenek lehetnek a hadműveleti területen tevékenykedő kontingensek ellátásának körülményei, a kulturális és sport rendezvények nemzetközi, MH és alakulat szinten, pszichológiai tevékenység, kommunikáció, arculati tevékenység támogatása, belépő díjak, stb;

- A tervezésbe tapasztalati úton, illetve konkrét felmerülő igények alapján vehetők fel.

- ***Követelmények, amelyeket teljesíteni kell, de csak költségvetési keretszámként jelennek meg:***

- Nyelvképzés;
- Gépjárművezető képzés;
- Jogdíjak;
- Előfizetési és átalánydíjak;
- Egyéb kötelezettségek;
- Emléktárgy adományozások (HM, HVKF úr);
- Sportversenyek, vetélkedők díjazása érmekkel, kupákkal;
- Nevezési díjak.

Hogyan tovább?

Mint láthattuk egy sajátos terület sokrétű normarendszerével állunk szemben. Ez a sokrétűség természetesen az anyagnem „*színességéből*” fakad. Ez a sokszínűség és az abból fakadó folyamatos fejlődés és változás a kiváltója a norma fejlesztésének, korszerűsítésének is. A továbblépés során több tényező vizsgálható és a szempontok is változatosak lehetnek.

A változás, fejlesztés indokai:

- A NATO és EU csatlakozás során szerzett tapasztalatok;
- A haderő struktúrája és a szervezetek (alakulatok, HM háttér intézmények) belső felépítése is átalakult;
- Megszűnt a sorkatonai szolgálat, az önkéntes katonák ellátása más normákat igényel¹³;

---

¹³ Lengyel András: Az önkéntes haderő létrehozásának logisztikai vetületei – Katonai Logisztika folyóirat 2005/4 192. oldal.

- NATO-nak felajánlott erők, külföldi missziók, külszolgálaton lévők fokozott ellátása;
  - Laktanya rekonstrukciós program és „hangulatjavító” intézkedés csomag követelményei;
  - A normázott eszközök egy része jelentős fejlődésen ment keresztül, más részük elavult, ma már egyre ritkábban alkalmazzuk, így a normázott eszközök jegyzéke változtatást igényel;
  - A haderő tervezés és fejlesztés során alkalmazott tíz éves tervrendszerben rendelkezésre álló források biztosíthatósága.
- ***Jogszabályok által meghatározott kötelezettségek a teljeség igénye nélkül):***
- Alkotmány¹⁴ - nemzeti jelképek alkalmazásáról;
  - A személyi állomány pihentetésével és a szociális gondoskodással kapcsolatos feladatokra vonatkozó rendelet¹⁵;
  - HM irányelvek¹⁶;
  - Szolgálati Szabályzat (zászló fel- és levonás);
    - Egyes anyagok anyagnemi hovatartozását meghatározó intézkedés¹⁷, stb.
    - Megváltozott társadalmi elvárások, megnövekedett igények, a fogyasztói társadalom jellemzőinek megjelenése a haderő tagjain keresztül a laktanya kapukon belül is.

Mint a felsorolásból is látható – amely még folytatható lenne – számos tényező indokolja a norma átdolgozását, fejlesztését. Ez csak

---

¹⁴ 1949. évi XX. Tv.

¹⁵ 31/2002. (V. 3.) HM rendelet.

¹⁶ HM 1963/352/2005. (HK 4/2006) HM humánpolitikai irányelvei kiegészítés 2006-ra.

¹⁷ 639/2004 (HK2/2005) MH ÖLTP pk. intézkedés.

egy széleskörű együttműködés és alapos szakmai mérlegelést követően történhet meg. A jelenlegi normarendszer pillanatnyilag még képes biztosítani az ellátáshoz szükséges feltételeket, de az új rendszer kialakítása már sokáig nem odázható. A szakmai értékek és érdekek védelme, az ellátás folyamatos fenntarthatósága és biztonsága érdekében az új, végleges normarendszer kialakítása rövid távú feladat kell hogy legyen. Az összetettség okán elkerülhetetlen a számítástechnikai háttér alkalmazása, ahol lehet automatizmusok beépítése, a gyors információ átadás érdekében lehetőleg on-line elérhetőség kialakítása.

A szakmai hozzáértés, a jövő kihívásaival való szembenézés, az ellátás minőségi biztosítása, a felhasználóval szembeni alázat, de határozott, nyílt párbeszéd, az igények kielégítésére való törekvés és korszerű technikai háttér ötvözése során egy, a kor színvonalának megfelelő és finanszírozható normarendszer kialakítása biztosított.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R
	Fsz.	Szakanyag megnevezése	Me.e.	HM államtitkársg, Helyettes államtitkársg, Vezérkari iroda			HM főosztály, Csoportfőnökség			HM osztály			HM háttérintézmény, HM Hivatal			Parancsnokságok (SZFP, LEP, ÖLTP, BHP, HKP)		
				norma	felszámítási alap (mennyiség)	jogosultság	norma	felszámítási alap (mennyiség)	jogosultság	norma	felszámítási alap (mennyiség)	jogosultság	norma	felszámítási alap (mennyiség)	jogosultság	norma	felszámítási alap (mennyiség)	jogosultság
7	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
8																		
9																		
10	1	Laktany központi antennarendszer	kit															
11	2	Egyedi műholdvevő	kit															
12	3	Egyedi földi TV antenna	kit															
13																		
14	4	Laktanya/relakulotéri kiépített hangosítási rendszer	kit															
15	5	Multimédiás nyelvi laboratórium	db										1			1		
16	6	Videokamera	db	1						1			1			2		
17	7	Fényképezőgép digitális	db	1						1			1			1		
18	8	Fényképezőgép tükörreflexes	db	1						1			1			1		
19	9	Fényképezőgép automata	db	1						1			1			1		
20	10	Fényképezőgép automata	db/100 fő										1			1		
21	11	DVD lejátszó	db															
22	12	Videomagnó 4 fejes vagy 6 fejes HI-FI	db															
23	13	Videó lejátszó/Videomagnó 2 fejes	db							1			1			3		
24	14	Videoprojektor	db	1						1			1			1		
25	15	Színes TV 63cm vagy nagyobb képátlóval	db															
26	16	Színes TV 51-55 cm képátlóval	db							1			1			2		
27	17	Színes TV 37 cm képátlóig	db													1		
28	18	Folyadékkristályos képernyős hordozható TV	db															
29	19	Stúdió gépkocsi	kit															
30	20	Terepjáró gépkocsi, kisbuszba helyezhető mobil hangosítási rendszer	kit													1		
31	21	Személygépkocsi, helyezhető mobil hangosítási rendszer	kit				1									1		
32	22	Rendszeren kívüli erősítő mikrofon bemenettel	db															
		Rendszeren kívüli erősítő																

1. sz. táblázat. A norma táblázat felépítése.

Katonai szervezetek után felszámítható normák																			
7	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	
8	Szakanyag megnevezése	Me.e.	HM államtitkárság, Helyettes államtitkárság, Vezérkar iroda	HM főosztály, Csoportfőnökség	HM osztály	HM háttérintézmény, HM Hivatal	Parancsnokságok (SZFP, LEP, ÖLTP, BHP, HKP)	Dandár, ezred, kiképző központ, tisztihelyettesképző iskola, ellátó központ	Önálló zászlóalj, osztály	Ellátó központi raktára, önálló század	Hadkiegészítő parancsnokság	Toborzó iroda	Kórházak, beteg otthonok, rehabilitációs intézet	Zenekar	Tábori lelkészszolgálat püspökei és rabbinátusa	Fellebviteli ügyészség, Főügyészség ügyészség	NATO képviselő	Kütföldi kortinens	
9	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
11	Laktanyai központi antennarendszer	kft																	
12	Egyedi műholdvevő	kft													1				2
13	Egyedi földi TV antenna	kft																	1
14	Laktanyai/alakulótéri kiépített hangosítási rendszer	kft																	
15	Multimédiás nyelvi laboratórium	db					1	1	1	1									
16	Videokamera	db	1		1	1	2	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2
17	Fényképezőgép digitális	db	1		1	1	1	1				1	1		1	1	1	1	1
18	Fényképezőgép tükörreflexes	db	1		1	1	1	1	1	1				1		1	1	1	1
19	Fényképezőgép automata	db	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
20	Fényképezőgép automata	db/100 fó				1	1	1	1					1	1				1
21	DVD lejátszó	db																	
22	Videómagnó 4 fejes vagy 6 fejes HI-FI	db												1					
23	Videó lejátszó/Videomagnó 2 fejes	db			1	1	3	3	2	2	2	2	3		1	1	1	1	4
24	Videoprojektor	db	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1	1
25	Színes TV 63cm vagy nagyobb képátlóval	db												1					1
26	Színes TV 51-55 cm képátlóval	db			1	1	2	2	1	1	1	1	2		1	1	1	1	2
27	Színes TV 37 cm képátlóig	db					1	1	1	1	1	1	1						1
28	Folyadékkristályos kisképernyős hordozható TV	db																	
29	Stúdió gépkocsi	kft						1	1										1
30	Terepjáró gépkocsiba, kisbuszba helyezhető mobil hangosítási rendszer	kft					1	1											

2. sz. táblázat. Szervezetek normái.

	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	
7	Katonai szervezetek után felszámítható normák																		
8	Szakanyag megnevezése	Me.e.	HM államtük. árság, Helyettes államtük. árság, Vezérkari iroda	HM főosztály, Csoportfőnökség	HM osztály	HM háttérintézmény, HM Hivatal	Parancsnokságok (SZFP, LEP, ÖLTP, BHP, HKP)	Dandár, ezred, kiképző központ, tiszthelyettesképző iskola, ellátó központ	Önálló zászlóalj, osztály	Ellátó központi raktára, önálló század	Hadkiegészítő parancsnokság	Toborzó iroda	Kórházak, beteg otthonok, rehabilitációs intézet	Zenekar	Tábori lelkesítő szolgálat, püspöki és rabbinátusa	Fellebviteli ügyészség, Főügyészség, ügyészség	NATO képviselő	Külföldi kontingens	
9	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
10	Laktanyai központi antennarendszer	kft																	
11	Egyedi műholdvevő	kft													1			2	
12	Egyedi földi TV antenna	kft																1	
13	Laktanyai/alakulótéri kiépített hangosítási rendszer	kft																	
14	Multimédiás nyelvi laboratórium	db					1	1	1	1									
15	Videokamera	db	1		1	1	2	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	
16	Fényképezőgép digitális	db	1		1	1	1	1				1	1		1	1	1	1	
17	Fényképezőgép tükörreflexes	db	1		1	1	1	1	1	1				1		1	1	1	
18	Fényképezőgép automata	db	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
19	DVD lejátszó	db/100 fő					1	1	1					1	1			1	
20	Videomagnó 4 fejes vagy 6 fejes HI-FI	db												1					
21	Videó lejátszó/Videomagnó 2 fejes	db			1	1	3	3	2	2	2	2	3		1	1	1	4	
22	Videoprojektor	db	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1	
23	Szines TV 63cm vagy nagyobb képátlóval	db												1				1	
24	Szines TV 51-55 cm képátlóval	db			1	1	2	2	1	1	1	1	2		1	1	1	2	
25	Szines TV 37 cm képátlóig	db					1	1	1	1	1	1	1					1	
26	Folyadékkristályos kisképernyős hordozható TV	db																	
27	Stúdió gépkocsi	kft						1	1									1	
28	Terepjáró gépkocsi, kibuszba helyezhető mobil hangosítási rendszer	kft					1	1											
29																			
30																			

3. sz. táblázat. Helyiségek normái.

Nomenklatura szerint felszámítható norma																			
Fsz.	Szakanyag megnevezése	Me. e.	állami vezető, vezérezredek	altábornagy	vezérőrnagy	dandártábornok	ezredes	alezredes	őrnagy	százados	főhadnagy	hadnagy	főtörzsászlós	törzsászlós	zászlós	főtörzsőrmeister	törzsőrmeister	őrmeister	tisztes, rendfokozat nélküli, egy iródban felszámításra nem jogosult tagja
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
22	Rendszeren kívüli erősítő mikrofon bemenettel	db																	
23	Rendszeren kívüli erősítő mikrofon bemenet nélkül	db	1	1	1	1													
24	Keverő	db																	
25	Kazettás magnó deck	db	1	1	1	1													
26	CD-játszó	db	1	1	1	1													
27	vezetékes mikrofon	db																	
28	URH mikrofon	db																	
29	mikrofonállvány	db																	
30	Rendszeren és készleten kívüli hangfal vagy hangszlop (pár)	pár	1	1	1	1													
31	Kompakt Music center vagy Mini, Mikro HiFi torony	db						1	1										
32	CD-s Rádiós magnetofon	db								1	1								
33	Rádiós magnetofon/asztali rádió	db										1	1	1	1	1	1	1	
34	Diktáfon	db	1	1	1	1													
35	Zongora, pianó	db																	
36	Orgona, v. elektromos orgona, v. szintetizátor	db																	
37	Play Station, Nintendo	kit																	
38	Rex asztal	kit																	
39	Billárd asztal POOL	kit																	
40	Billárd asztal KARAMBOL	kit																	
41	Asztali focl	kit																	
42	Asztali tenisz felszerelés	kit																	
43	Tenisztűtő	pár	2	2	2	2													
44	Tollasütő	pár																	
45	Football	db																	
46	Kosárlabda	db																	
47	Röplabda	db																	
48	Kézilabda	db																	
49	Darts	kit																	
50	Társasjáték kif.	db																	
51		db/hét	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

4. sz. táblázat. Beosztásokhoz kötődő norma.

Költségvetési normatívák															
Fsz.	Megnevezés	Me. e.	HM államtitkárság, Helyettes államtitkárság, Vezérkari iroda	HM főosztály, Csoportfőnökség	HM osztály	HM háttérintézmény, HM Hivatal	Parancsnokságok (SZFP, LEP, ÖLTP, BHP, HKP)	Dandár, ezred, kiképző központ, tiszthelyet teszképző iskola, ellátó központ	Önálló zászlóalj, osztály	Ellátó központi raktára, önálló század	Hadkiegészítő parancsnokság	Toborzó iroda	Kórházak, beteg otthonok, rehabilitációs intézet	Zenekar	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
1	PR kiadás (MHT , hazánkat népszerűsítő, bemutató anyagok)	1000 Ft/év/fő	5	5	3	1,5	1	0,2	0,2	0,3	0,5	15	0,2	0,5	
2	Egyéb szolgáltatás (a javítási normán felül, az anyagnem működéséhez szükséges szolgáltatási kiadásokra pld.: belépő jegyek, tervezés, kivitelezés, stb.)	1000 Ft/év/fő	2	2	1	0,7	0,7	0,4	0,5	0,5	1	5	1	1	
3	Anyagbeszerzés (a humán tevékenységgel összefüggő anyagbeszerzések, pld.: rendezvények anyagai, dekoráció, emlékszobák kellékei, stb)	1000 Ft/év/fő	2	2	1	0,8	0,8	0,4	0,5	0,5	1	5	1	3	
4	Készletbeszerzés (a humán tevékenységgel összefüggő készletbeszerzések, pld.: játékok, sportszerek, zászlók, stb)	1000 Ft/év/fő	2	2	1	0,8	0,8	0,5	0,6	0,6	1	3	2	2	
5	Készletbeszerzés (a könyvtári tevékenységgel összefüggő készletbeszerzések, pld.: kazetták, videofilmek, cd-k, mc-k, stb)	1000/év													
6	Kisértékű tárgyi eszközök beszerzése (a humán tevékenységgel összefüggő, a naturális normában nem szereplő lte. beszerzések)	1000 Ft/év/fő	3	3	1	0,5	0,5	0,3	0,3	0,3	0,5	2	1	1	
7	Újságelfizetés	1000/év													
8	Könyvtári állományt növelő könyv- és elektronikus információ hordozó beszerzés	1000/év													
9															
10															
11															
12															
13															
14															
15															
16															
17															
18															
19															
20															
21															
22															
23															

5. sz. táblázat. Költségvetési normatívák.

A Magyar Honvédség fúvós-zenekarainak hangszernormája														
Fsz.	Hangszer megnevezése	Me.e	MH Központi Zenekar	MH Budapesti Helyőrségi zenekar	MH Székesfehérvári Helyőrségi Zenekar	MH Kaposvári Helyőrségi Zenekar	MH Egri Helyőrségi Zenekar	MH Debreceni Helyőrségi Zenekar	MH Hódmezővásárhelyi Helyőrségi Zenekar	MH Alföldi Központi Helyőrségi Zenekar	MH Szolnoki Helyőrségi Zenekar	MH Veszprémi Helyőrségi Zenekar	MH Kirizs Pál Tiszhelyett képző Iskolai Zenekar	
10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
11	1	Piccoló	db	6	5	3	4	2	2	1	2	2	2	1
12	2	Fuvola	db	6	5	4	5	5	5	1	5	2	2	1
13	3	Oboa	db	2	2	1	1	1	1	1	4	1		1
14	4	Klarinét. Esz	db	2	3	2	2	2	2	1	2	1	1	
15	5	Klarinét. B	db	20	12	19	17	10	10	1	2	21	5	1
16	6	Klarinét. A és B	pár	1					2					
17	7	Klarinét. basszus	db	1				1	1			1		
18	8	Klarinét. alt	db	1										
19	9	Fagott	db	4	2	1			1		1			1
20	10	Kontrafagott	db	1					1					
21	11	Szaxofon. Esz. altó	db	4	3		2	3	2	1	6	2	4	1
22	12	Szaxofon. B tenor	db	4	3	2	3	3	3	1	5	2	3	1
23	14	Szaxofon Bariton	db	2		2	1	1	1	1	1	1	1	1
24	15	Angolkürt	db	1					1					
25	16	Vadászkürt	db	8	5	3	9	7	4	4	9	2	2	3
26	17	Számkürt	db	7	5	1			3	3	7	3		
27	18	Mélyszárný- vagy tenorkürt	db	8	10	5	12		6	3	9	3	2	1
28	19	Baritonkürt	db	4	5			6	3	1				
29	20	Eufónium	db						1					1
30	21	Trombita- B	db	20	13	9	25	15	12	6	6	6		1
31	22	Trombita- C és/vagy D	db	3			4	3	3		4			
32	23	Trombita- D és/vagy Esz piccoló	db					1	1	1				
33	24	Trombita- Piccoló	db	2						2				
34	25	Hasona tenor	db	8	3	7		7	7	4	7	2	4	
35	26	Hasona basszus	db	4	3				1	4			1	1
36	27	Tuba- F	db	1	1	6	4	2	2	1	4	1	1	1
37	28	Tuba- B	db	6	2	5	5	1	1	2	5	1	2	1
38	29	Sousaphon	db	2		1	1	2	2	2	1	1		
39	30	Tárogató	db	1										
40	31	Timpáni	db	5	3	2	2	4	2					
41	32	Kivonuló kisdob	db	6	2	3	3	2	2	2	2	3	3	1
42	33	Kivonuló nagydob	db	3	1	3	3	2	2	2	2	2	3	1
43	34	Koncert nagydob	db	1	2	3	3	1	1	1	5	1	1	
44	35	Koncert kisdob	db	2	2	4	6	1	1	1	1	1	2	
45	36	Réztányér	pár	4	3	6	4	1	2	1	4	3	6	1
46	37	Komplett dobfelszerelés	db	2	1	2	2	1	1	1	2	1	2	
47	38	Tam-tam dob	db			2			1					
48	39	Tam-tam konga	db					1	1			1	1	
49	40	Csöharang	db	1			1	1	1					
50	41	Vibrafon	db	1	1		1	1	1					
51	42	Xilofon-marimba	db	1			1			1	1			1
52	43	Göng	db	1										
53	44	Harangjáték	db	1	1	1		1	1	1	1			
54	45	Bongó	db		1				1					
55	46	Békasor	db			1			1			1		

6. sz. táblázat. Zenekarok normája.

A HM Katolikus Tábori Püspökség liturgikus anyagainak normája									
Fsz.	Megnevezés	Me. e.	Tábori püspök			Tábori lelkész			Összesen
			norma	felszámítási alap (létszám)	jogosultság	norma	felszámítási alap (létszám)	jogosultság	
1			4	5	6	7	8	9	10
11	1	Mitra	db	1					
12	2	Pásztorbot	db	1					
13	3	Mellkereszt	db	1					
14	4	Pileolus	db	1					
15	5	Gyűrű	db	1					
16	6	Cingulum	db	1					
17	7	Mucétum	db	1					
18	8	Krizmatartó	db	1					
19	9	Lila birétum	db	1					
20	10	Alba	db	2		2			
21	11	Piros-zöld stóla	db	1		1			
22	12	Lila-fekete stóla	db	1		1			
23	13	Fehér-arany stóla	db	1		1			
24	14	Kazula(vajszínű)	db	2		2			
25	15	Liturgikus táska	db	1		1			
26	16	Karing	db	2		2			
27	17	Fekete palást	db	1		1			
28	18	Fehér palást	db	1		1			
29	19	Kis misekönyv klt(A,B,C év)	klt	1		1			
30	20	Zsolozsmás könyv(I-IV.kötet)	klt	1		1			
31	21	A szentmise olvasmányai(Köznapi I-II.kötet)	klt	1		1			
32	22	Keresztelési szertartáskönyv	db	1		1			
33	23	Esketési szertartáskönyv	db	1		1			
34	24	Temetési szertartáskönyv	db	1		1			
35	25	Szentírás	db	1		1			
36	26	Áldások könyve	db	1		1			
37	27	Preorátor(I-II.kötet)	klt	1		1			
38	28	Hozsanna	db	1		1			
39	29	Hitünk és életünk(hittankönyv)	db	1		1			
40	30	Szentek olvasmányai	db	1		1			

7. sz. táblázat. Lelkészi szolgálatok normái.

Gyakorlatok után felszámítható normák számoló táblája																	
Fsz.	Szakanyag megnevezése	Me.e.	IIATO és más nemzetközi gyakorlatok külföldön								Nemzetközi gyakorlatok Magyarországon						
			Parancsnoki és törzsvezetési gyakorlat				Harcászati, szakharcászati és rendszergyakorlatok				Parancsnoki és törzsvezetési gyakorlat				Harcászati, szakharcászati és rendszergyakorlatok		
			gyakorlat jellege		létszám után		gyakorlat jellege		létszám után		gyakorlat jellege		létszám után		gyakorlat jellege		létszám után
			felszámítási alap:	jogosultság	felszámítási alap (rő):	jogosultság	felszámítási alap:	jogosultság	felszámítási alap (rő):	jogosultság	felszámítási alap:	jogosultság	felszámítási alap (rő):	jogosultság	felszámítási alap:	jogosultság	felszámítási alap (rő):
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1	Laktanyai központi antennarendszer	kit															
2	Egyedi műholdvevő	kit							0,01						1		0,01
3	Egyedi földi TV antenna	kit							0,01						1		0,01
4	Laktanyai / alakulótéri kiépített hangosítási rendszer	kit													1		
5	Multimédiás nyelvi laboratórium	db															
6	Videokamera	db	1				1				1				1		
7	Fényképezőgép digitális	db	1				1				1				1		
8	Fényképezőgép tükörreflexes	db	1				1				1				1		
9	Fényképezőgép automata	db															
10	DVD lejátszó	db							0,01		1				1		0,01
11	Videómegnéző	db								0,01	1				1		0,01
12	Videoprojektor	db					1				1				1		
13	Színes TV 63 cm vagy nagyobb képátlóval	db					1		0,01		1				1		0,01
14	Színes TV 51-55 cm képátlóval	db															
15	Színes TV 37 cm képátlóig	db															
16	Folyadékkristályos kisképernyős hordozható TV	db															
17	Stúdió gépkocsi	kit													1		
18	Mobil hangosítási rendszer Rendszeren kívüli erősítő	kit													1		

8. sz. táblázat. Gyakorlatok normái.

KIKÉPZÉS – FELKÉSZÍTÉS

A MAGYAR HONVÉDSÉG LOGISZTIKAI GAZDÁLKODÁSI SZAKTERÜLETÉN ÉRINTETT ÁLLOMÁNY KÉPZÉSI-KIKÉPZÉSI RENDSZERÉNEK BEMUTATÁSA

I. RÉSZ.

Gerebenics József¹

1. A gazdálkodási tisztek képzésének rendszere

1.1. A képzések jelentősége

A haderő készenlétét, hadrafoghatóságát, harcképességét, tevékenységének hatékonyságát a honvédelmi szervezetek szakállományának felkészültsége, kiképzettségének színvonala döntő mértékben befolyásolja.

A magas színvonalú szakmai munka kulcsa a magas szinten képzett szakember. Ahogyan a hétköznapokban is mindinkább meghatározó a tudás és az információ, ahogy a verseny és a változás állandóan gyorsul, a szakértelem és annak folyamatos fejlesztése – **divatos kifejezéssel:** az élethosszig való tanulás – egyre magasabb értéket képvisel. E társadalmi-technikai innovációnak szerves része a tömeghadseregek eltűnése, átalakulása professzionális haderővé, ahol az ember, és annak szaktudása a legkiemelkedőbb alapérték.

Nincs ez másképp természetesen a katonai gazdálkodás területén sem. A logisztikai (gazdálkodási) szakmai képzés és felkészítés tervszerű, irányított és parancs folyamat a katonai műveletek végrehajtásához mesterségbeli tudás megszerzése és a gyakorlati készség, jártasság elsajátítása érdekében. Alapvető cél az olyan elméleti ismeretek megszerzése, gyakorlati jártasságok és vezetés-irányítási készségek fejlesztése, melyek a különböző gazdálkodási szakbeosztások feladatainak ellátásához szükségesek. A modern hadseregektől a társadalom nemcsak katonai ütőképességet vár, de azt is, hogy a rendelkezésére bocsátott – legtöbb esetben szűkös – erőforrásokat hatékonyan és átlátható módon használja fel. A kihívásoknak történő megfelelés érdekében gazdálko-

---

¹ Gerebenics József mk. alezredes, MH ÖLTP Gazdasági Főnökség kiemelt gazdálkodási főtitest (főnök helyettes).

dási rendszerek folyamatos működtetése és fejlesztése szükséges, új eljárások és új technológiák implementálása a szervezeti kultúrákba.

A gazdálkodási szakbeosztást betöltő állomány szakmai kiképzéséért alaprendeltetésű szakfeladatokra való felkészítéséért és az előmeneteli rendbe illeszkedő szakmai továbbképzések végrehajtásáért az MH gazdasági főnök felelős.

Az MH gazdasági főnöknek a szakterület irányításában megkerülhetetlen feladata, hogy gondot fordítson a Magyar Honvédség gazdálkodásával foglalkozó szakembereinek folyamatos ismeretfejlesztésére. Ez biztosíthatja az alapokat a feladatok ellátásához a **gazdálkodás minden szintjén**: a körültekintő tervezést, a hatékony erőforrás-felhasználást, a rugalmas együttműködést és a jogszabályok maradéktalan betartását.

A Magyar Honvédség gazdasági rendszerének működtetésében fejlesztésében résztvevő személyi állomány szaktudásának biztosítása folyamatos feladat. E szakterület sikeres működéséhez – tekintettel arra, hogy a szakemberállományon kívül csak minimális technikai környezet szükséges – egyértelműen a jól képzett gazdálkodási-költségvetési tisztek, főtiszték a jelentik a kulcsot.

1.2. A gazdálkodási szakterület alapképzésének története

A gazdálkodási terület főiskolai alapképzésnek története a II. Világháború befejezése utáni időszakig nyúlik vissza. A fegyvernemi tisztképzések tömeges méretekben már ekkor megkezdődtek, és végül az addig felhalmozódott tapasztalatok az 1957-ben megalakított **Egyesített Tiszti Iskolán** folyó munkát alapozták meg. A katonai felsőoktatás mérföldkövének mégis az 1967. esztendő tekinthetjük, hiszen ekkor alakult meg a tisztképzés erkölcsi elismerését is jelentő **három katonai főiskola**, így vele együtt a főiskolai szintű tisztképzés.

1.2.1. 1967-1973: a főiskolai tisztképzés bevezetése

A három katonai főiskola közül a **Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola (ZMNE)** kapta feladatául², hogy a hadseregben megjelenő előzőekhez képest korszerű technika kezeléséhez, üzemeltetéséhez szükséges műszaki ismeretekkel, a haderő részére biztosított költségve-

---

² MNK ET 1967. évi 13.sz. törvényerejű rendelete.

tésből az anyagi és pénzeszközökkel bánni tudó üzemgazdasági ismeretekkel rendelkező alegységparancsnokokat és szakembereket képezzen.

A képzés által elérendő cél volt, hogy a végzettek az általános katonai, hadtáp, számviteli és katonai gazdálkodási ismeretekkel rendelkezzenek, legyenek képesek az alegységek esetében önállóan, egységek esetén irányítás mellett a harctevékenységgel kapcsolatos hadtápbiztosítási feladatok, a szolgálati ág (élelmezés, ruházat, üzemanyag, elhelyezés) vezetői feladatok ellátására. Mindemellett elvárásként fogalmazódott meg, hogy legyenek képesek a gazdálkodás részfolyamatainak elemzésére, értékelésére, az ügyvitel és nyilvántartás irányítására, a gazdálkodás során felmerülő elemző, értékelő, gazdaságossági számítási eljárások és módszerek tudatos alkalmazására. A más szakokon megcélzottnál szemben a zászlóalj szintnél egyel magasabb szintre, egység szintű feladatok végrehajtására vonatkozott a felkészítés.

Látható, hogy a mai értelemben vett gazdálkodási képzés teljes egészében összefonódott a hadtáp feladatok körével, illetve, hogy a hadtáp-képzés is viszonylag integráltan valósult meg, azaz a szolgálati ágak nem különültek el határozottan (általános hadtáptiszti képzés folyt).

A képzés során hangsúlyt kapott az ismeretek gyakorlatban történő elsajátítása is. A féléves csapatkiképzésen túl (2. félév) a hallgatók (akkori szóhasználat: növendékek) a 4. és 6. félévben további 1-1 hónap csapatgyakorlaton vettek részt, melyből a második már szakmai tartalommal is rendelkezett.

A katonai gazdálkodói képzés szempontjából döntő jelentőségű volt a szintén ekkor alakuló **Pénzügyi és Számviteli Főiskolával** létrejött kapcsolat, amely elsősorban a tananyagok cseréjével, egyeztetésével járult hozzá a szakmai színvonal emelkedéséhez. Azonban ekkor még ez is kevésnek bizonyult ahhoz, hogy a képzés igazán magában hordozza a kiállított oklevél polgári megfeleltethetőségét.

A hallgatóknak a negyedik év végén tudományos szocializmusból, összefegyvernemi és szakharcászatból és katonai gazdálkodásból kellett államvizsgát tenniük.

A szakmák szerint szerveződött tanszékeknek nem volt könnyű megfelelniük az oktatással szemben támasztott **követelményeknek**: a katonai tantárgyakat akadémiai végzettségű, a polgári képesítés alapjául szolgáló tantárgyakat egyetemi végzettségű tanárok oktathatták, melynek biztosítása nem sikerült mindig teljes körűen.

Össességében ebben az időszakban a korábbinál magasabb szinten, a hadsereg hadtápbiztosítási feladatait figyelembe véve, a polgári felsőoktatáshoz közeledve igyekezett a képző intézmény a hallgatókat első beosztásukra felkészíteni. A képzés széleskörű ismereteket nyújtott a kor színvonala szerinti harctevékenység, illetve annak hadtápbiztosításával kapcsolatban.

1.2.2. 1973-1981: a főiskolai képzés továbbfejlesztése

A főiskolai alapképzésben újabb döntő változásokat hozott az 1973. esztendő. A 70-es évek hadsereg-fejlesztési koncepciója a hatékonyság növekedését és minőségi fejlődést tűzte zászlajára, mivel az MSZMP Politikai Bizottsága megállapította, hogy a tisztii állomány kvalifikáltsági szintje nem felel meg az elvárásoknak. ***Emellett az oktatáspolitikai fejlődése is meghaladta a katonai képző intézményeket, hiszen az egymás után alakuló polgári főiskolák üzemmérnöki, illetve üzemgazdász képesítéseket nyújtottak, melyre a katonai főiskolák nem voltak képesek.***

Ezért a képzési célok módosításra kerültek: a katonai főiskolákon szerzett oklevél a katonai szakképesítésen túl meghatározott szakokon üzemgazdászti képesítést is jelentett. Ehhez természetesen képzésben meghatározott feltételek teljesítése volt szükséges. ***Az egyes szakokon meghatározták:***

- A katonai képzés irányát (hadtáp, amelynek keretében a megszerzhető szakképesítés – általános hadtáp);
- A polgári képzés irányát (pénzügyi, katonai költségvetési, gazdálkodási).

Ez már valóban katonai és polgári értelemben is kettős diploma volt, bár a szaktanterv kidolgozói a költségvetési gazdálkodás szakirányon belül feltehetően óvatosságból alkalmazták a katonai jelzöt, amely megnevezés nem segítette elő a polgári végzettség teljes értékűségét.

A képzés céljai a korábbinál világosabban kerültek megfogalmazásra: az általános felkészítés mellett megjelent a szakági (szolgálatvezetői) képzés szükségessége, illetve az alegység (zászlóalj, osztály) szintű hadtápvezetői beosztásokba történő felkészítés. A megelőző tantervekhez képest részletesebben került előírásra az, hogy katonai szempontból mire kell felkészíteni a hallgatókat. ***A tanterv továbbá részéltitűzéseket is meghatározott:*** az első év után hadtáptiszt, a második évben hadtápalegység tiszthelyettesi, a harmadik évben hadtáp

szakiszthelyettes-szaktiszti, a negyedik évben a várható szakbeosztásnak megfelelő felkészítés került előírásra. Ugyanakkor a polgári értelmezésű követelmények nem kerültek meghatározásra.

A gyakorlati képzés súlya ugyanakkor csökkent, az első fél év helyett először 2, majd 1 hónapra. Ugyanakkor a szakági képzésre fordítható óraszám jelentősen növekedett, és a nem egyértelműen közgazdász képzést biztosító tárgyak kikerültek az óratervből.

Összességében elmondható, hogy a kettős katonai és polgári diploma bevezetésével a képzésben minőségi fejlődést történt, akkor is, ha a polgári főiskolákkal egyenértékű felkészítést a külső felsőoktatásban jártas szakemberek alkalmazása ellenére sem sikerült biztosítani. Ebben a korszakban az előjáró szervek részéről megfogalmazódott igény szerint a hangsúly az általános szakfelkészítés irányából fokozatosan a konkrét ágazati beosztásokra történő felkészítés felé tolódott el.

1.2.3. 1981-1987: az integrált rendszerű szakmai képzés

Az úgynevezett emelt szintű képzés bevezetése után jelentősebb változást a harcjeljárások és a haditechnika fejlődése, valamint a bevonuló fiatalok előképzettségének magasabb szintje, továbbá a csapatok növekvő igénye következtében a rendszer felülvizsgálata jelentett, melynek célja, hogy a folyamatos korrekciók helyett megalapozza a tisztképzés rendszerének korszerű követelményekhez történő megfeleltetését.

A vizsgálat megállapította, hogy a nem helyes a „***kulcsbeosztásokra***” történő felkészítés mértékét csökkenteni kell, illetve, hogy a képzés tartalma is meghaladja az optimálisan elsajátítható mértéket. Ellentétet is feltárt a kitűzött célok, és a tantárgyak tartalma között, valamint a csapatgyakorlatokra fordított időt is növelni javasolta.

A továbbfejlesztés legfontosabb irányává vált a korábban tantárgyszemléletű oktatás felváltása egy a célok elérése érdekében a tantárgyakat integráltan kezelő rendszer bevezetése. A jövő tisztjével szemben támasztott követelményeket az előzőekhez viszonyítva fejlettebb, áttekinthetőbb csoportosításba foglalták, ***mely általános csoportokat a hadtápképzés területére is értelmezhető fogalmakká kellett konvertálni:***

- Politikai vezetői-nevelői;
- Harcvezetői (gazdálkodás területén: harcbiztosítói);

- Kiképzői (gazdálkodás területén: gazdálkodás szervezői);
- Napi élet irányítói (gazdálkodás területén: ellátás-szállítás szervezői).

Bár a miniszteri elvárások megfogalmazták a „**kulcsbeosztásokra**” történő felkészítés volumenének csökkentését, a szolgálati ágaknak megfelelő képzés gyakorlatilag megnégyszerezte a figyelembe veendő kulcsbeosztások számát (ellátó-szállító, üzemanyag-, ételme-zés-, ruházat-ellátó).

A polgári felkészítés oldalát tekintve az integrált oktatás nem nevezhető előrelépésnek. Olyan tantárgyak, mint a pénzügytan, költségvetési gazdálkodás, statisztika, számítástechnikai és adatfeldolgozás, szervezés és információelmélet megjelentek a katonai oktatásban is – egyeztetve a **Pénzügyi és Számviteli Főiskolával** – ám azok óraszámában meg sem közelítették a polgári felsőoktatás minimumát. További, kezdetektől meglévő probléma volt, hogy a polgári tananyag gyakorlatilag adaptálhatatlan volt a katonai gazdálkodási rendszerre, egyrészt azért, mert a katonai gazdálkodási rendszer teljesen eltért a polgári pénzügyi-számviteli rendszertől, másrészt a polgári tanárok nem ismerték a katonai rendszert, így az oktatottak katonai példával történő alátámasztására sem voltak igazán képesek. **Ilyenformán az üzemgazdász végzettség nem felelt meg a polgári főiskolák által nyújtott képzésnek, a közgazdasági egyetem sem számította be egy-két vizsgamentes-ségen kívül az itt megszerzett végzettséget.** Ugyanakkor egyértelmű az is, hogy az oktatásszervezőknek is be kellett látniuk, hogy a polgári- és a katonai-szakmai képzés követelményeinek egyidejű teljesítése nem igazán oldható meg.

Ugyanakkor nem vitatható, hogy a végzetekben a képzést követően kialakulhatott egyfajta közgazdasági szemlélet, és a gyakorlat is bizonyította, hogy mind a pályán maradó, mind az azt elhagyók között sokan váltak elismert szakemberré.

1.2.4. 1987-1991: a hároméves főiskolai képzés

Az 1980-as években a mind jobban érezhető társadalmi-gazdasági feszültségek – melyek végül a rendszerváltáshoz is vezettek – a hadsereg életére is hatással voltak. **Az évtized végére a nagymértékű lemorzsolódás, az utánpótlás kiesése és az egzisztenciális okokból fakadó pályaelhagyások főképp az alacsonyabb tiszti beosztásokban mintegy 60%-os tiszthiányt eredményeztek.**

A katonai felsővezetés a probléma megoldását a tisztképzés lerövidítésében látta, amely lehetővé tette volna a hiányok gyors pótlását, így csökkentve a csapatoknál szolgálók terheit.

A főiskolai képzés „*továbbfejlesztéséről*” szóló rendelkezés³ – a kiképzési idő 25%-os csökkentése mellett a polgári főiskolák számára előírt követelményeknek való megfelelést írta elő, melyet természetesen a művelődési miniszter nem is fogadott el, hivatkozva arra, hogy **6 féléves** oktatásban nem szerezhető megfelelően konvertálható szakismeret.

A korábbi évtizedek eredményeinek – például a kettős diplomának – felszámolása egyértelműen visszalépésként értékelhető.⁴ Nyilvánvaló volt, hogy a képzési idő csökkentése csak a szakmai érdekek rovására, a korábbi képzési célok átértelmezésével lehetséges.

Ebben az időszakban a hadtáp ellátó szak tantervében az **általános szakképzés maradványait felszámolják, és kinyilvánításra kerül a szakági főnöki** (ellátó-szállító alegység parancsnoki) képzési rendszer.

Ilyen körülmények között a jelentős óraszámú oktatott katonai ismeretek mellett esély sem volt a polgári gazdasági főiskolákkal egyenértékű végzettség megszerzésére, sőt az integrált rendszerű oktatástervezés sem volt tartható. A csapatgyakoroltatás ideje szintén tovább csökkent.

A felsővezetés azon szándéka, hogy a tiszttutánpótlást ezúton biztosítsa, elhibázott, a problémák tüneteit kezelő koncepció volt, amely rontotta a szakmai színvonalat, a polgári végzettség megszüntetésével pedig tovább csökkentette a szakma presztízsét (holott a tisztihányak is részben ez volt az oka). Ez a helyzet végül kikényszerítette, hogy az ebben az időszakban végzettek később kiegészítő képzés útján kapják meg a polgári végzettséget.

1.2.5. 1991- 2005: integráció a polgári felsőoktatásba

A rendszerváltás időszakára bebizonyosodott a **3 éves képzés eredménytelensége**, és az első szabad kormány feladata lett a **4 éves képzési rendszer** visszaállítása.

---

³ 021/1987 HM utasítás.

⁴ A megszerzhető végzettség megnevezése: katonai üzemgazdász.

1990-ben a szakmai alapképzés jelentős eseménye volt a gazdálkodói képzésnek a közgazdasági felsőoktatás alapjaira történő helyezése. Ennek bizonyítéka, hogy a **Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem** 1995-ben először a katonai főiskolán végzett hallgatóknak engedélyezte az **egyetem 4. évfolyamára** történő jelentkezést – természetesen a főiskolai képzés szerkezetének alapos átvilágítása után. A képzés alapja ekkor az a célkitűzés lett, hogy a gazdálkodói szaktiszti beosztásra való felkészítés szintje meg kell feleljen a „**költségvetési okleveles üzemgazdász**” polgári képesítés követelményeinek.

Az alapvető szakmai követelmények közt továbbá megfogalmazásra került:

- A korábbi 3 éves képzéshez képest a szakmai képzés erősebb elméleti alapokra épüljön;
- Szolgáljon alapjául a magasabb beosztások ellátásához, az akadémiai és egyetemi oktatásban történő részvételhez;
- Erősödjék a gyakorlati képzés.

A polgári képzettség biztosítása nem tekinthető öncélúnak. Egyrészt természetesen növeli a képzés vonzerejét, presztízsét, amely a szakma tekintélyének helyreállítása szempontjából is fontos. **Ugyanakkor az általános közgazdasági alapok elsajátítása más indokokból is szükségessé vált:**

- A nemzetgazdaság átalakulása piacgazdasággá, a gazdaság szabályzórendszerének átalakulása;
- A Magyar Honvédség elszigetelt gazdálkodásának megszűnése, a gazdálkodási-számviteli rendjének a polgári költségvetési szervekhez való közeledése.

Ez okokból volt szükséges a polgári tananyagnak a katonáival összeegyeztetett módon való tantervekbe állítása, ahol az általános közgazdasági ismeretek alapul szolgálnak a speciális szakmai képzés számára. **Más közgazdasági főiskolákhoz hasonlóan így szakalapozó tantárgyakká váltak:** a pénzügytan, költségvetési pénzügyek, számvitel, statisztika, számítástechnika és a gazdasági jog.

Továbbra is fontos része a katonai képzésnek a gyakorlati képzés. Ennek fő részei:

- 1. évben alapkiképzés,
- 2. évben rajparancsnoki csapatgyakorlat,
- 3. évben szakmai csapatgyakorlat (általában a 6. félévben),
- 4. évben csapatgyakorlat a tervezett első tiszti beosztásban (általában a 8. félévben).

1993-ra a tiszti alapképzésnek újabb kihívásokkal kellett szembenéznie, melyet elsősorban az új felsőoktatási törvény⁵ és az ***anyagitechnikai biztosítási rendszer és szervezeteinek átalakulása*** támasztott, amelyek elsősorban a következő évek tervező munkáit határozták meg. Ezek azonban már nem változtattak alapvetően a képzési struktúrán.

1999-ben a gazdálkodási szak kiváló minősítéssel akkreditálásra került a hazai felsőoktatásba.

A jelen és a közeljövő fontos feladata, hogy a hazai felsőoktatás, illetve a katonai gazdálkodási oktatás legyen képes megfelelni a bolognai folyamatban jelentkező kihívásoknak, az európai felsőoktatás integrálódása által támasztott követelményeknek, illetve a Magyar Honvédség mennyiségi és minőségi igényei változásának is.

2. A gazdálkodási szakemberállomány képzési feltételei

2.1. A szakemberállomány biztosításának rendszere

Annak érdekében, hogy a megfelelő létszámú és minőségű szakember a tárca rendelkezésére álljon, a szakmai vezetőknek a következőket kell szem előtt tartaniuk:

- A szervezetek (típuszervezetek) megtervezése során meg kell határozni az illetékes szakterület szakembereinek majdani helyét, hatáskörét, fő feladatait, azt, hogy az adott beosztás felada-

---

⁵ 1993 évi LXXX. Tv a felsőoktatásról.

ai hogyan kapcsolódnak és viszonyulnak az egész szakterület működési rendjéhez.

- Meg kell határozni a honvédelmi szervezetekben rendszeresített egyes szakbeosztások követelményeit.
- A beosztások számának figyelembevételével, az előmeneteli rendszer működése és a rendszerből történő kiválás modellezésével prognosztizálni kell évekre a szakemberszükséglet volumenét.
- A beosztások követelményinek ismeretében meg kell határozni azt a rendszert, amely a megfelelő tudással rendelkező szakemberek biztosítására, utánpótlására képes. Ezen belül ismerni kell, hogy a szakember pályafutása során milyen utat járhat be, és ahhoz hol és milyen módon kapcsolódik a képzési infrastruktúra, melyek azok a pontok, ahol akár szakmai ismeretek egy adott szinten történő szélesítése, vagy az előrelépést szolgáló tudás megszerzése szükségessé válik.
- A képzési rendszer kialakítását követően részletesen meg kell határozni a képzést végrehajtó szervezetek részére a képzésektől elvárt „*output*”-ot, azaz a konkrét képzési egységek szakmai követelményeit.
- Felügyelni kell a képzést végrehajtó szervezetek tevékenységét, vizsgálni kell a kidolgozott képzési programok megfelelőségét, naprakészségét. Függően annak szintjétől, a szükséges mértékben részt kell venni a képzések lebonyolításában is.
- A személyügyi szerveknek a szakmai felelősökkel együttműködésben kell gondoskodniuk a különböző képzési formákra történő beiskolázásokról, illetve – különösen az alapképzést követően – a végzettek beosztásba helyezéséről.

A felsorolt, egymásra épülő tevékenységek egy rendszert alkotva biztosíthatják az egyes szakterületek számára szükséges szakemberállományt. A feladatokon végigtekintve láthatjuk, hogy azok stratégiai irányból a napi, operatív feladatok felé közelednek, és ezek időben különböző gyakorisággal jelentkező visszacsatolást igényelek. Csak az egyes tevékenységek folyamatos felülvizsgálatával, korrigálásával lehetséges dinamikusan alkalmazkodó, a szakemberállomány biztosítását szolgáló rendszert alkotni.

E téma tárgyalásának aktualitását adja az is, hogy a jelenben a szervezeti, hatásköri változások következtében a gazdálkodási szakterület képzési rendszerének kidolgozása minden szempont végiggondolását igényli. *A következőkben e felsorolást követve szeretném bemutatni a képzési rendszert, és az azt meghatározó környezetet, a szakmai vezetés legfontosabb feladatait.*

2.2. A gazdálkodás helye szerepe a kialakítandó szervezetekben

Annak ellenére, hogy e kérdés tárgyalására ebben a dolgozatban nem vállalkozok, mégis fontosnak tartom röviden megvilágítani a szervezetek kialakítása és a gazdálkodási rendszer megteremtése közti kapcsolatot.

Teljesen természetes, hogy a gazdasági hatékonyság biztosítása, a jogszabályok által meghatározott tervezési, nyilvántartási, gazdálkodási és elszámolási rend eleve jól meghatározott követelményeket támaszt a területen dolgozók személyek és szervezetek számára. *Akkor, amikor a 90-es évek elején az államháztartásban általános gazdálkodási rend egyre nagyobb mértékben kiterjedt a honvédelmi szervezetek tevékenységére is,* a haderőtervezéssel foglalkozó szakembereknek e követelményekre folyamatosan figyelemmel kellett (volna) lennie a szervezetek működési zavarainak elkerülése érdekében. Ezen jogszabályok és a józan ész által is megkövetelt követelmények létezése megkerülhetlenné teszi a szakma vezetőinek bevonását a szervezetek tervezésébe is, hiszen a gazdálkodási rendszer megszervezésének kiemelten fontos része a gazdálkodási szervezetek kialakítása, a szakmai beosztások megfelelő helye az állománytáblákban.

2.3. A munkaköri jegyzéklapok szerepe a követelménytámasztásban

Annak érdekében, hogy minőségi tudás rendelkezésre álljon, az **MH gazdasági főnök** legfontosabb feladata az egyes gazdálkodási szintekhez, az állománytáblákban szereplő munkakörökhöz tartozó követelmények meghatározása. *Ezen részletesen kidolgozott követelmények határozzák meg, mi az az elvárt szintű tudás és képesség, amely a feladatok elvégzéséhez elengedhetetlenül szükséges.* A követelmények küldetése, hogy az elvárásoknak megfelelően képes szakembergárda alakulhasson ki, és így ezek képezzék alapját a képzési rendszernek és infrastruktúrának.

A követelményrendszer területei a következők:

- Meg kell határozni a gazdálkodási rendszerbe belépőkkel szemben támasztott elvárásokat. Ez leginkább a pályakezdők szükséges ismereteinek, képességeinek **összefoglalását** jelenti, ám érinti azokat is, akik más szakterületekről – valamilyen átképzést követően – vállalnak gazdálkodási területen beosztást.
- Meg kell határozni a Magyar Honvédség előmeneteli rendszerének megfelelően a különböző rendfokozatokhoz, gazdálkodási szintekhez tartozó elvárt **tudásszintet**. Ennek kidolgozása – tekintettel arra, hogy gazdálkodási beosztásokhoz tartozó szakismeretek nehezen szegmentálhatóak – különösen nehéz.
- Követelményeket kell támasztani az ismeretek **felfrissítése, aktualizálása** kapcsán is. Ennek kidolgozása valóban folyamatos munkát igényel, hiszen itt az általánosságok helyett konkrét, a jelenben meglévő problémákkal kapcsolatos információk átadása szükséges a képzésben résztvevők számára. Az adott évben felmerülő feladatokra történő felkészítés, a az elmúlt időszakok munkájának értékelése, a tanulságok levonása történhet meg ekkor.

A követelményrendszer fontos alapelve, hogy teljesíthető elvárásokat fogalmazzon meg, és igyekezzék megvilágítani a szakmai fejlődés és előrelépés útját. **Mindemellett aktuálisnak is kell lennie:** a változó szervezeti, jogi szabályozási-technikai környezet újabb kihívásokat jelentenek, melyeket a szakterületeken dolgozók tudásának is követni szükséges. A kihívások munkakörökhöz tartozó követelmények változását jelentik, melyek aztán képzési követelményeket határoznak meg a különböző képzési formák számára: ezek alkotnak együtt zárt és folyamatosan változó rendszert.

A gazdálkodási szakterületen dolgozó tisztekkel, főtisztekkel szemben általánosan, de mégis rendfokozatonként egymásra épülő módon és az egyes lehetséges beosztásokat figyelembe véve a **Munkaköri jegyzéklapok** határozzák meg a követelményeket. A **HM Humánpolitikai Főosztály** által koordinált, a Magyar Honvédség lehetséges szakmáit összefoglaló munkakörtérkép alapján kidolgozott jegyzéklapok gyűjteménye határozza meg az állománytáblában rendszeresíthető beosztásokat, azokat **Munkakör Azonosító Kód** segítségével azonosítva.

E jegyzéklapok többek közt tartalmazzák:

- A beosztás megnevezését, rendszeresített rendfokozatát;
- A beosztást betöltővel szemben meghatározott pszichikai, fizikai követelményeket;
- Az elvárt iskolai végzettséget;
- Az előírt szaktanfolyamokat;
- A szükséges nyelvismeret szintjét;
- Azt, hogy az adott beosztás milyen szakmai múlttal rendelkező személy által tölthető be;
- A beosztást betöltő legfontosabb feladatait.

Látható, hogy a Munkaköri jegyzéklap meghatározza mindazokat az elvárásokat, melyeknek a beosztás betöltőjének meg kell felelnie. Ilyen tekintetben tehát e jegyzéklapok tartalmának kidolgozásán, aktualizálásán keresztül meghatározhatja az **MH gazdasági főnök** az alapvető szakmai követelményeket. A kereteket kínáló jegyzéklap alapján készülhet el aztán a **Munkaköri leírás** is.

Természetesen e rendszer kifogástalan működésének több kritériuma is van. Az illetékes szervezeteknek lehetővé kell tenniük a kidolgozott jegyzéklapok megfelelő azonosítását és folyamatos aktualizálásának lehetőségét. **Zavaró**, hogy adminisztratív hiba folytán a Magyar Honvédség munkaköreit átfogó munkakörtérképbe nem került bele a gazdálkodási terület, mint önálló szakma, így átmenetileg az általános logisztika szakmák körében került beazonosításra. Ez nem teszi lehetővé a sok ezer jegyzéklap közül az **MH gazdasági főnök** szakmai irányítása alatt állók jegyzéklapjainak leválogatását, illetve az állománytáblák szerkesztésekor nehézséget okoz megfelelő beosztások azonosítása.

Fontos lenne továbbá, hogy az állománytáblák tervezése során a jegyzéklapokban foglaltaknak megfelelő helyre, **megfelelő rendfokozattal** kerüljenek rendszeresítésre a beosztások. ***A jegyzéklapok jól körülírt, egymásra épülő szakmai követelményeket tartalmaznak, melyeket a szervezetek kialakításánál sem lehet figyelmen kívül hagyni:*** ha a főhadnagy rendfokozattal rendszeresített beosztás szakmai követelményrendszere a hadnagy beosztás ellátása során megszerzett tapasztal-

latokra épül, nem helyes egyetlen hadnagyi beosztást sem rendszeresíteni a katonai szervezeteknél.

2.4. A szakember-utánpótlás megtervezése

A beosztások számának figyelembevételével, az előmeneteli rendszer működése és a rendszerből történő kiválás modellezésével prognosztizálni kell évekre a szakemberszükséglet volumenét.

E feladat legfontosabb része az alapképzésre (a katonai főiskolára) beiskolázandó létszám megtervezése, mely jelenleg az MH szintű szakmai vezetők feladata.

Tekintettel arra, hogy az ehhez szükséges információk gyűjtése, rendszerezése véleményem szerint nem gazdálkodásszakmai feladat, javasolható a jelenlegi hibás gyakorlat helyett ennek megoldását a **személyügyi szervekre** bízni, mint ahogy az honvédelmi szférán kívül jellemző. A személyügyi szervek feladata az beosztásokkal kapcsolatos adatok ismerete, a **humán erőforrás-helyzet** figyelemmel kísérése, az előmeneteli rendszer működtetése és az azzal kapcsolatos statisztikák, nyilvántartások vezetése. A számítástechnikai felhasználásával, jól átgondolt keretek között ezen információk előállítását nem ütközhet nehézségbe, és a beiskolázásokkal kapcsolatos következtetések levonása is megoldható lenne. Más kérdés, hogy az utóbbi évek kiszámíthatatlan szervezeti változásai mellett különösen nehéz korrekt beiskolázási tervek elkészítése úgy, hogy a képzési ciklus végén biztosan beosztásra találhassanak a pályakezdő tisztek.

Esettanulmány a beosztásba helyezésről (2003)

Az elmúlt évek tapasztalatai is ezt támasztják alá. A 2003. évben az MH gazdasági főnökök (akkor még MH költségvetési főnök) 26 végzős gazdálkodási szakos hallgató beosztásáról kellett gondoskodnia. E létszám megtervezésekor (1998) **még nem voltak ismeretesek az átszervezések és leépítések következményei**, mely sok potenciális üres beosztás felszámolását jelentette, illetve az egyébként üres beosztások is feltöltésre kerültek a megszűnt szervezetek állományával. Emellett a 2001-ben elfogadott **hivatásos és szerződéses katonák jogállásáról szóló törvény letette az alapjait az új típusú előmeneteli rendszernek is**, mely a pályakezdő tiszteknek **kizárólag hadnagyi** rendfokozattal rendszeresített beosztások betöltését engedélyezte – ilyen beosztások pedig a gazdálkodási szakterületen nem voltak (és máig sincsenek!).

A beosztásba helyezést tovább nehezítette, hogy a személyügyi szervek nem tudtak megbízható információt szolgáltatni a betölthető üres beosztásokról⁶, melyekkel kapcsolatban a főnökség személyi állományának kellett kutatómunkát folytatnia. Mivel hadnagyi szakmai beosztások nem álltak rendelkezésre, az MH költségvetési főnök levélben kérte a Vezérkari Főnök urat, hogy engedélyezze a megcélzott üres beosztások speciális előmenetelűvé minősítését, vagy ideiglenes eltérítését. Az utóbbi engedélyezésével, hónapokig tartó munka mellett oldódott meg a fiatal kollégák sorsa, sok esetben azzal a kompromisszummal, hogy nem szakmai beosztások kerültek a személyi beszélgetéseken felajánlásra.

(Folytatás a folyóirat 2006/3. számában).

---

⁶ az adatokat az MH KIAK szolgáltatta.

SZAKTÖRTÉNET

A BRIT ÉS AZ AMERIKAI LÉGIDESZANT FEGYVERNEM ALKALMAZÁSÁNAK, SZERVEZETÉNEK ÉS HADITECHNIKAI ESZKÖZEINEK FEJLŐDÉSE (1939-1945)

Turcsányi Károly – Hegedűs Ernő¹

II. RÉSZ.

A tanulmány I. RÉSZ-ében a szerzők a harceljárás elméleti alapjainak, a légideszant fegyvernem jelentősebb hadműveleteinek bemutatásával foglalkoznak. Ismertetik azoknak a katonai teoretikusoknak a munkásságát akiknek legnagyobb szerepe volt a légideszant fegyvernem létrehozásában.

1. A brit és az amerikai légideszant csapatok haditechnikai eszközei

1. 1. Légi szállító és deszant eszközök

Brit és amerikai viszonylatban egyaránt korán kifejlődött és magas színvonalat ért el az **ejtőernyők fejlesztése és gyártása**. Leslie Irwin² amerikai konstruktőr-mérnök, 1911-től foglalkozott ejtőernyők fejlesztésével. Irvin gyakorló, mentő és tartalék ejtőernyőit 1919-től rendszeresítették az Egyesült Államok haderejében. Az Irvin ejtőernyők gyártását 1925-től Angliában folytatták. Az ejtőernyőzés technikai hátterének fejlődéséhez nagy mértékben hozzájárult a Brit Ejtőernyős Társaság tevékenysége is.³ A húszas évekre az Irwin cég ejtőernyői magas műszaki színvonalat értek el: állítható kétrétegű hevederzet, kadmiumozott krómnikkel ötvözetű karabinerek, 24 szeletes, 8,5 méter

---

¹ Prof. Dr. Turcsányi Károly ny. mk. ezredes, ZMNE VSZTK Haditechnikai és minőségügyi tanszék, tanszékvezető egyetemi tanára.

Hegedűs Ernő százados, MH HTEK.

² Dombi Lőrinc: Selyempupolák: fejezetek az ejtőernyő történetéből. Zrínyi, Budapest, 1993. 36. o.

³ Uo. 36, 46, 51. o.

átmérőjű kupola és selyem zsinórzat jellemezte a 400 km/h maximális sebességig használható ejtőernyőket, amelyek 3,4 m/s süllyedési sebességet garantáltak. Az amerikai légideszant csapatok számára a T-4 majd az ebből kifejlesztett T-7 típusú ejtőernyőket ugyanebben a méretben gyártották és azok hozzávetőleg hasonló jellemzőkkel bírtak. Az ernyőknek három, majd négyponthoz rögzítési rendszere volt. A háború folyamán az amerikai légideszant csapatok a **T-7 típusú körkupolás deszanternyőt** használták, amelynek kupoláját már műszálas anyagból készítették. A brit ejtőernyősök az **X típusú körkupolás deszanternyőt** alkalmazták. Ennek 8,5 m átmérőjű kupoláját közepén 55 cm-es nyílással látták el. A korai típusoknál selyem kupolát használtak, később áttértek a pamut alapú Ramtex vászon alkalmazására. A háború végén már műszálas anyagokat használtak. Az ejtőernyőket széles körben alkalmazták különféle terhek, ágyú részegységek, motorkerékpárok deszantolására is. **3-5 ejtőernyő együttesen, 1,5 tonnáig volt képes különféle terheket - pl Willis Jeep könnyű terepjárót - deszantolni.** Egyes teherernyők színükben eltértek a deszantosok zöld kupolás ernyőitől, mivel a löszert vörös, az orvosi felszerelést és egészségügyi anyagot kék ernyővel dobták.⁴

A szabványos **ejtőernyős teherkonténer** 1800 mm hosszú, 380 mm átmérőjű, fából és fémből készült, ajtóval ellátott eszköz volt, amelyet legtöbbször géppuskák, aknavetők és rádiók deszantolására alkalmaztak. A konténerek alsó részén ütközéscsökkentő betéteket helyeztek el. A 3, illetve 4,8 méter átmérőjű teherernyőt a konténer felső részén rögzítették. A szabvány konténer alkalmas volt bombázó repülőgépek bombakamráiból történő ledobásra. Ebből a célból nagyobb, 3300 mm hosszúságú, növelt átmérőjű ernyővel szerelt teherkonténereket is rendszeresítettek a háború folyamán.

A légideszant alakulatok szállítására a rendkívül korszerű kialakítású, két motoros, behúzzható futóművel szerelt **Douglas DC-3 közepes szállító repülőgép (katonai jelzése C-47) szolgált**, amely 330 km/h végsebességével, 28-32 fős utaslétszámával, 2750 kg terhelhetőségével és igen tekintélyes 2400 km hatótávolságával korának legjobb közepes szállítógépe volt. Fedélzetén két Jeepet, vagy egy 76 mm-es páncéltörő ágyút szállíthatott. A teherter-ajtót a törzs hátsó részén, oldalt alakították ki. A haditechnikai eszközök be- és kirakódását rámpák segítségével

---

⁴ Robert M. Bowen: *Vijjogó sasok között: a 101. légideszant- hadosztállal Normandiától Bastogne-ig.* Hajja és Fiai könyvkiadó, Debrecen, 2003. 89. o.

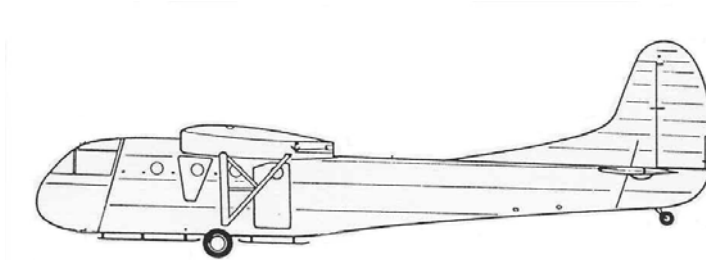
vel végezték. A behúzzható futómű kialakítás és a magas színvonalú aerodinamikai jellemzők nagy hatótávolságú gazdaságos üzemeltetést tettek lehetővé. Ugyanakkor futómű-kialakítása nem biztosította a landolást előkészítetlen terepszakaszra. A típus kitűnő műszaki tulajdonságai mellett igen magas, 11000-es gyártási darabszámának köszönhetően játszott jelentős szerepet a légi hadviselés történetében.

A kétmotoros szállító repülőgépek fejlesztésének következő állomása a **Curtiss C-46 Commando szállító repülőgép** volt, amely a közepes és a nehéz szállítórepülőgép kategória között helyezkedett el. A repülőgép tervezésekor a DC-3 aerodinamikai kialakításánál alkalmazott korszerű elveket tökéletesítették. A pilótafülke üvegezése – szakítva a konvencionális megoldással – nem törte meg az orrész vonalát, hanem belesimult abba. A DC-3-assal ellentétben a főfutót teljesen behúzták a futógondolába, és ajtóval zárták le. A DC-3-nál alkalmazott merev farokfutó helyett itt behúzzható alkalmaztak. A különbségek markánsan megmutatkoztak mind a gazdaságosság, mind a hatótávolság és a maximális sebesség vonatkozásában: a C-46 Commando már 430 km/h sebességre volt képes 3000 km hatótávolság mellett. Hasznos terhelhetősége közel 5 tonna volt. A szállítmányt a két személy-ajtóval és nagyméretű tehertér ajtóval szerelt, nagyatmérőlű törzsbe könnyen be és kipakolhatták. Egyszerre 50 felfegyverzett ejtőernyős szállítására volt képes. Az ejtőernyősök igen gyorsan tudták elhagyni a gépet, mivel a törzs mindkét oldalán volt egy-egy ajtó. Ennek köszönhetően elkerülhetővé vált a szétszóródás, és lecsökkent a gép vésselhagyásának időtartama is.

A háború folyamán, 1942-ben kifejlesztették a négy hajtóműves **Douglas DC-4 nehéz szállító repülőgép katonai változatát, C-54 jelzéssel**. A szintén behúzzható futóművel szerelt szállító repülőgép végsebessége 430 km/h volt. Ez jóval magasabb volt a szállítógépek esetében megszokott sebességnél, és így a gép különösen alkalmassá vált katonai feladatok végrehajtására. Emellett 86 fős utaslétszám és 3100 km hatótávolság jellemezte a C-54-est. Jelentős, 10 tonnás terhelhetősége megteremtette a lehetőséget nehéz haditechnikai eszközök szállítására is. A túlméretes terheket esetenként a repülőgép futóművei közötti részen, külső függesztményként rögzítették. A futómű kialakítása nem tette lehetővé, hogy a repülőgép előkészítetlen terepszakaszon landolhasson. A legyártott darabszám közelítőleg egytizede volt a C-47-esnek.

A szövetséges légideszant csapatok erőssége a közepes tömegű haditechnikai eszközök – terepjáró gépjárművek és tüzérségi eszközök - szállítására is képes tehervitorlázó repülőgépek nagyszámú alkalma-

zása volt. A szövetséges légideszant csapatok legnagyobb darabszámában a szinte bármely terepre leszállni képes amerikai **Waco CG-4A közepes szállító vitorlázógépekkel** bővítették szállító kapacitásukat. A CG-4A által szállítható hasznos tömeg 1,7 tonna volt. A gép 13-16 felfegyverzett katona, egy Jeep, vagy egy 75 mm-es ágyú szállítására volt képes. A felsőszárnyas, fém rácsszerkezetű gépet felnyitható orrészsel látták el a rakodás megkönnyítésére. Kombinált kerekes-csúszótalpas futóművel szerelték. Felszállásnál a kerekek működtek, landolásnál a törzs alatti csúszótalpak is bekapcsolódtak. Egy C-47-es repülőgép két vitorlázót tudott vontatni, habár általában egyesével vontatták a vitorlázógépeket. Az amerikaiak mellett a brit légideszant csapatoknál is rendszeresítették, Hadrian néven. Az egyszerű szerkezetű vitorlázógép nem rendelkezett speciális „**rohamdeszant**” feladatok végrehajtásához szükséges rendszerekkel – féklapokkal, fékernyővel, fékező rakétával és fedélzeti fegyverzettel – viszont jól megfelelt a tömeggyártás követelményeinek. Ebből a vitorlázógépből 14000 darabot gyártottak, így ez képezte a szövetséges légideszant alakulatok vitorlázó-flottájának zömét.

1. ábra. Waco CG-4A közepes szállító vitorlázógép.

A **Waco CG-13A közepes szállító vitorlázógép**, a CG-4 hez hasonló szerkezeti kialakítású de hozzávetőleg kétszer nagyobb szállító kapacitással rendelkező gép volt, amelynek gyártását 1943-tól kezdték meg. A kisebb CG-4-től eltérő szerkezeti megoldást a futóműnél alkalmaztak, mivel ez kizárólag kerekes kialakítású volt. A CG-13A vitorlázó 32 fő ejtőernyős, vagy 4,5 tonna hasznos teher szállítására volt képes. Így megoldhatóvá vált két gépjármű és nyolc fő, illetve egy gépjármű, és egy 75 mm-es löveg, a hozzá tartozó lőszer és nyolc fő egyidejű szállítása. A billenő-felnyíló orrész megkönnyítette a járművek deszantolását. A gép szállító kapacitása kisebb teherautók, illetve könnyű páncélozott fegyverhordozók szállítását is lehetővé tette, ami kiemelt fontossággal bírt. A mindössze 140 darabos legyártott mennyiség azonban nem tette lehetővé képességei széleskörű hasznosítását. Az

amerikai haderő végül nem a CG-13 A darabszámának növelése mellett döntött, hanem megkezdte a könnyű harckocsi szállítására is képes Hamilcar brit nehézvitorlázó vizsgálatát és az alkalmazására vonatkozó kísérleteket.⁵

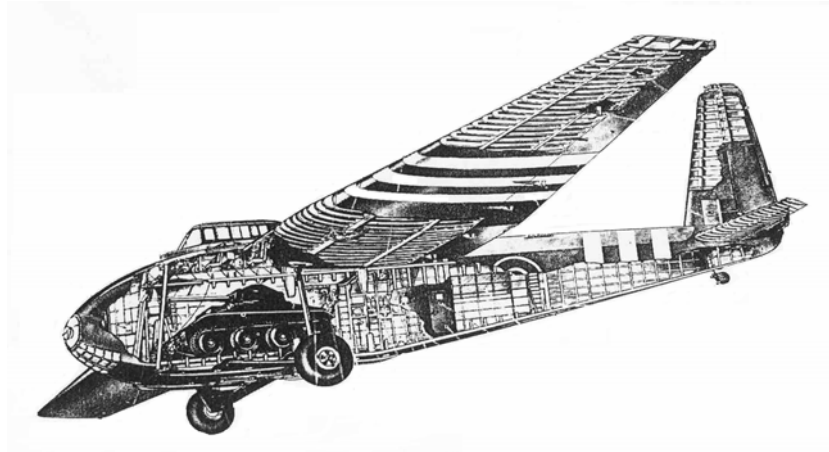
A brit légideszant csapatok szállítására fejlesztették ki a **Horsa típusú közepes vitorlázógépet**. Ez a tehervitorlázó faépítésű konstrukció volt, ami sokkal rugalmasabban vette fel a durva landoláskor fellépő terheléseket, mint a fémszerkezetű típusok. A tehervitorlázó 4000 kg teher szállítására volt képes, rakterében két terepjáró gépjármű, vagy egy jármű és az általa vontatott löveg, illetve 28 fő felfegyverzett katonára volt elhelyezhető. A nagyobb eszközök berakodását oldalajtón rámpával végezték. A törzsön nyílásokat képeztek ki a katonák kézi fegyverei számára. Landoláskor a kirakodást, illetve a gép gyors elhagyását a piropatronokkal lerobbantható törzshátsórész, illetve egyes változatoknál a felhajtható orrész garantálta. Orrkerekes futóműve volt, amelynek működését landolásnál a törzs alsó részén csúszótalpak segítették. A felsőszárnyas vitorlázó repülőgép nagy fesztávolságú, szárnyvég felé karcsúsodó szárnyát rendkívül vastag szárnyprofillal alakították ki, ami kis sebességen kedvező repülési tulajdonságokat biztosított. A gépet a leszálló sebesség további csökkentése érdekében nagy felületű féklapokkal és fékernyővel, illetve pneumatikus működésű kerékfékekkel látták el. Az így elért kis leszállási úthossz lehetővé tette rohamdeszantfeladatok sikeres végrehajtását, ami jelentős technikai teljesítmény volt egy ilyen nagyméretű géptől. Ejtőernyős ugrások végrehajtására is alkalmas volt. Összesen 3800 darabot gyártottak ebből a sokoldalú típusból, amelyet a brit légideszant csapatok mellett kis számban az amerikaiak is használtak.

A brit Tetrarch harckocsi szállítására fejlesztették ki a **Hamilcar típusú nehézvitorlázógépet**. Ez a 8,5 tonna hasznos terhelésű faépítésű vitorlázó messze nem bírt akkora kapacitással, mint a fém rácsszerkezetű német Me-321, azonban kitűnően megfelelt mind a brit, mind az amerikai légideszant harckocsi szállítására, és nem volt olyan lomha és nehezen kezelhető, mint a német vitorlázógép.

---

⁵ Mrazek, James E.: *Fighting Gliders of World War II*. St. Martin's Press, New York, 1982. 60-63. o.

2. ábra: Hamilcar nehéz tehervitorlázó repülőgép fedélzetén Tetrarch harckocsival.

A nagyméretű repülőgép sárkányszerkezeti anyagának megválasztásakor merész mérnöki döntés volt a fa szerkezeti anyagok kiválasztása, a brit háttérpar azonban rendkívül magas fokú technológiai színvonalon állt a faépítésű járműszerkezetek előállításának területén.⁶ A tehervitorlázó vontatását négymotoros bombázógépekkel oldották meg. A géplandolásnál hagyományos farokkerékes futóműre érkezett a repülőgép. A két nagyméretű, trapézkarokra erősített, hidraulikus futószárral megtámasztott ballonos főfutó-kerék működését szükség esetén a törzs alsó részén kialakított csúszótalpak segítették. A földet érést követően egy automatikus ajtónyitó-szerkezet tette szabaddá az utat a vitorlázógépből kigördülő harcjármű előtt, melynek kipufogó-gázait egy csőrendszer segítségével vezették el, hogy az már a levegőben indítható legyen. A Hamilcart végül is sikeresen használták harckocsik szállítására és deszantolására Normandiában és az 1945-ös Rajna-átkeléskor. A légideszant harckocsik mellett azonban mást is szállíthattak a Hamilcarral: teherautót és nehézlöveget, géppuskával vagy lángszóró-

---

⁶ Kiváló példa a speciális fa szerkezetekre a de Havilland Mosquito repülőgép sárkányszerkezete és a Morgan gépjárművek karosszériája, ahol méhsejt szerkezet, és gyantával átítatott, hőkezelt szerkezeti elemek kerültek beépítésre. Mindez bizonyos átmenetet képezett napjaink kompozit-technológiája felé. Az amerikai repülőiparban ez a technológia kevésbé volt elterjedt.

val felszerelt Bren-Carrier páncélozott szállító járműből akár kettőt is, vagy Daimler II illetve AEC II. felderítő páncélgépkocsit. Összesen 412 darabot gyártottak belőle, ami tekintélyes légi szállító kapacitást biztosított.

1. 2. Járműtechnikai eszközök

A angolszász légideszantok mozgékonyságának fokozására *számos Willis Jeep könnyű terepjárót* deszantoltak, amely 4 fő és 280 kg hasznos teher szállítására volt alkalmas. Tömege 1247 kg, motorja 60 LE teljesítményű volt, ami 90 km/h sebességre gyorsíthatta a járművet. A Jeep hatótávolsága 360 km volt. Aknavetőt és könnyű ágyút szállíthattak, illetve vontathattak vele, emellett különféle – akár 2 személy vagy 230 kg rakomány szállítására is alkalmas – M 110 utánfutót vontathattak, géppuskákat vagy 20 mm-es gépágyút telepíthettek rá. Ismert rakéta-sorozatvetővel szerelt változata. Emellett alkalmas volt különféle hátrasiklás nélküli lövegek hordozására is. A légideszant csapatok által használt járművek egy részét ellátták a jármű elejére szerelhető sík páncéllemezzel, ami szemből védelmet nyújtott az ellenséges kézifegyverek lövedékei ellen. 1944-től puskalőszernek ellenálló szélvédővel gyártották.⁷ Légi szállítására többféle lehetőség adódott. A könnyű terepjárót bombázó repülőgépek bombakamrájába függesztették, és ejtőernyővel dobták le a célterületen. A jármű kerekei és tengelyei alá ekkor védőlemezeket és amortizátor betéteket helyeztek. Szállíthatták vitorlázógépen vagy szállító repülőgép fedélzetén is. A különleges hadviselés erők műveleteiben a nehézgéppuskával és két golyószóróval szerelt Jeep központi szerepet játszott.

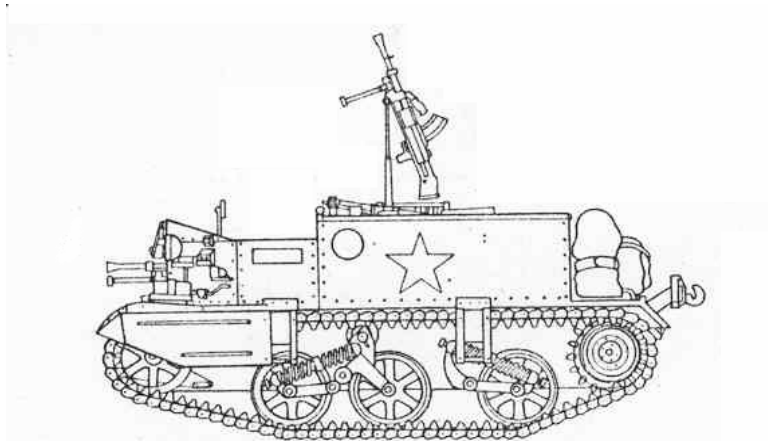
A légideszant csapatok mozgékonyságát *motorkerékpárokkal* is fokozták. Ilyen eszköz volt a **Wellbike motorkerékpár**, amely kis méretű kerekeinek, kis méreteinek és könnyű kétütemű motorjának köszönhetően mindössze 32 kg-ot nyomott, viszont közúton 48 km/h sebességre volt képes.⁸ Emellett könnyű kétütemű motorral szerelt szóló, illetve nehezebb oldalkocsis motorkerékpárokat is használtak. Nagy mennyiségben deszantoltak kerékpárokat is. Nem volt ritka az amerikai légideszant csapatoknál az **összecsukható kerékpárok** alkalmazása sem.

---

⁷ A SAS Enciklopédia. Zagora Kft. Budapest, 2000.

⁸ Will Fowler: D- Nap : Az első 24 óra. Hajja és Fiai könyvkiadó, Debrecen, 2004. 157. o.

A vitorlázógépekkel a szövetségesek nemcsak Jeepeket, hanem **Bren-Carrier páncélozott szállító járműveket** is deszantoltak. A brit haderő 1938-ban állította rendszerbe a könnyű harckocsi alvázára épített járművet. Ez a láncalpas páncélozott jármű mindössze 157 cm magas volt, nyitott kialakítású rakterében 9 fő szállítása volt lehetséges. A jármű 4 tonnás tömege és kis mérete elősegítette a légi szállítást, ugyanakkor 100 LE teljesítményű motorja nagyfokú mozgékonyt és 50 km/h sebességet biztosított. A 11 mm-es páncélzat csak a kézi-fegyverek tüze és a repeszek ellen nyújtott védelmet. Különböző változatai ismertek: lángszórós, nehéz géppuskás, gépágyús, illetve páncéltörő puskával szerelt variáns. Alkalmas volt páncéltörő, könnyű tábori és légvédelmi lövegek vontatására, illetve nehéz aknavető szállítására is. Utánfutót is vontathatott.

3. ábra: Bren-Carrier páncélozott szállító jármű géppuskás változata.

A britek többször modernizálták a harcjárművet, emellett 1943-tól ausztrál, kanadai és amerikai üzemek is gyártották korszerűsített változatát T-16 jelzéssel. Az eszköz nagymértékben fokozta a légideszant csapatok mozgékonyt, elősegítette nehézfegyverzetük szállítását. A Hamilcar vitorlázógép fedélzetén két Bren Carriert szállíthattak. A rendkívül sokoldalú harcjármű minden hadműveleti szintű szövetséges légideszant műveletben részt vett.

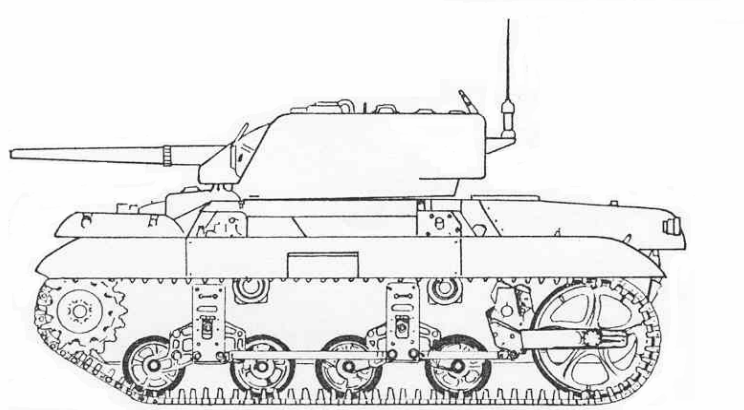
A **Daimler I. páncélozott felderítő harcjármű** könnyű kivitelű, 3 tonna tömegű eszköz volt, amelyet egy 12,7 mm-es géppuskával szerel-

tek fel, így képes volt a gyalogság elleni hatékony küzdelemre. A harcjármű 1940-től állt rendszerben. Kezelőszemélyzete kettő fő, páncélzata 10-30 mm volt. A négykerék hajtású jármű motorja 55 LE teljesítményű volt, ami műúton 84 km/h sebesség elérését tette lehetővé. A **Daimler II felderítő páncélgépkocsit** 40 mm-es páncéltörő löveggel és két géppuskával szereltek fel, védelméről pedig 18-40 mm vastagságú, döntött páncélzat gondoskodott. A 95 LE teljesítményű motor közúton 72 km/h sebességre gyorsította a 7,7 tonna tömegű, összkerék-hajtású eszközt. A harcjármű összkerék-kormányzása és a mindkét oldalon kialakított vezetőállások lehetővé tették a megfordulás nélküli gyors menetirányváltást. A Hamilcar típusú nehéz vitorlázógép segítségével volt deszantolható.

Az amerikai légideszant csapatok számára 1942-ben elkészítették az **M22 Locust könnyű légideszant harckocsit**. A kimondottan a légideszant csapatok támogatására kifejlesztett könnyű harckocsit első sorban nem harckocsik elleni harcra készítették, inkább a gyalogság harcának támogatásában, páncélozatlan és könnyű páncélozott járművek megsemmisítésében játszott jelentős szerepet. A légi szállíthatóság érdekében kis térfogatú, kompakt építést alkalmaztak⁹. A harckocsi személyzete 3 fő, tömege 7,2 tonna volt. A kis tömeghez igen nagy motorteljesítmény, 162 LE tartozott, így a harckocsi mozgékonyága magas fokú volt. A harckocsiban könnyű szerkezetű, ugyanakkor magas fajlagos teljesítményű léghűtéses repülőgépmotort, egy hathengeres Lycoming boxert alkalmaztak. Végsebessége 64 km/h volt, ami közelítőleg kétszerese volt egy nehéz harckocsiénak. A homlokrészen 25 mm, az oldalán 12 mm ferde öntvénypáncéllal rendelkezett. Védettségét a páncélzat mellett a mindössze 1,9 m magasságból adódó alacsony sziluett, és a magas fokú mozgékonyág együtt biztosította. Fő fegyverzete egy 37 mm-es, 500 méteren 60 mm páncél átütésére képes harckocsiágyú volt, amelyhez 50 db lőszerrel vihetett magával. Ezt egészítette ki a 7,62 mm-es géppuska, amely 2500 lőszerrel hatékonyan támogathatta a légideszant csapatok gyalogság elleni harcát. Alacsony, 0,56 kg/cm² fajlagos talajnyomása biztosította kiemelkedő terepjáró képességét. Hatótávolsága 180 km volt. Ezt a harckocsit számos ország korszerű kialakítása miatt - felderítő harcjármű szerepkörben - jóval a háború befejezését követően is rendszerben tartotta. A Locust légideszant harckocsiból a háború folyamán tekintélyes mennyiséget, összesen 850 darabot gyártottak.

---

⁹ Poór István (szerk.): Harckocsik és páncélozott járművek típuskönyve. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1980. 88. o.

4. ábra: M22 Locust könnyű légideszant harckocsi.

Az *M22 Locust légideszant harckocsi deszantolására alkalmazott légi szállítóeszköz a C-54-es repülőgép volt.* Mivel azonban a harckocsi nem fért el a törzsben, külső függesztményként, a törzs alatt rögzítve oldották meg szállítását. Leszerelt tornyát pedig a törzs teherterében málházták, és a leszállás után egy daruval emelték a harckocsitestre. Ez a szállítási módszer egyfelől nehézkesnek volt mondható, másfelől kiépített vagy előkészített tábori repülőteret feltételezett a leszálláshoz, amihez persze bizonyos időre volt szükség. Az amerikai légideszant csapatok – a körülményes szállítás miatt – az európai hadszíntéren nem alkalmazták. 1944-ben 260 darabot átadtak brit szövetségeseiknek, akik légideszant csapataik számára tovább fejlesztették. A harckocsi 37 mm-es lövegét átalakították, és a csövén egy szűkítővel¹⁰ látták el, amely 30 mm kilépő átmérővel rendelkezett. Az átalakított harckocsi-ágyú – a hozzá rendszeresített speciális wolframmagvas lőszerrel – 80 mm páncél átütésére volt képes. A brit légideszant csapatok sikerrel alkalmazták a Locust harckocsikat az 1945 tavaszán végrehajtott Rajna-átkelést támogató légideszant műveletnél.

A brit haderő számára 1938-ban fejlesztették ki a **MARK VII. Tetrarch könnyű felderítő harckocsit**, amelyet 1940-tól gyártottak. A 8,5 tonna tömegű harcjárműnek 3 fő kezelőszemélyzete volt. A harckocsi 165 LE teljesítményű motorja úton 64 km/h sebesség elérését tette lehetővé. A korai fejlesztés és a kis sorozatú gyártás rányomta bélyegét

---

¹⁰ [www.M22 airborne light tank locust.htm](http://www.M22airborne-light-tank-locust.htm)

a harckocsi műszaki megoldásaira. Az öntvény páncélzat helyett elavult technológiájú szegecselt, sík páncéllemezeket alkalmaztak, amelyek azonban a tömeg alacsony szinten tartása végett csak 10 mm vastagságúak voltak, és függőleges felületet mutattak. Fegyverzete egy 40 mm-es harckocsi-löveg volt. Mivel a katonai vezetők a légideszant csapatok teljes körű gépesítésében gondolkodtak, **Mark VII Tetrarch 1CS** (Close Support – közvetlen támogató) néven kifejlesztették a harckocsi közvetlen támogatásra szánt önjáró löveg változatát is, amelyet egy 76,2 mm-es tarackkal szereltek fel. A fő fedélzeti fegyvert mindkét változatnál egy 7,62 mm-es géppuska egészítette ki. Mintegy 137 darabot gyártottak a Tetrarch két változatából. Gyártását 1941 végén leállították, és az amerikai Locust légideszant harckocsit rendszeresítették, amelynek műszaki színvonala egyértelműen magasabb volt a kis szériában gyártott brit harckocsiénál.

2. 3. Tüzérségi eszközök

Széles körben alkalmaztak a szövetségesek különféle hegyi és könnyű ágyúkat a légideszant alakulatoknál, amelyek közül a legelterjedtebb a brit és az amerikai csapatok által egyaránt használt **M-1A1 75 mm-es hegyi tarack** volt. A tarack 576 kg tömegével, 8400 méter lőtávolságával, és hét, később kilenc darabra szétszerelhető kialakításával kimondottan alkalmas volt a légideszant csapatok számára. Ejtőernyővel is dobható volt. A hasonló kategóriájú lövegek tömegének az M-1A1 mindössze a fele volt. Ezt a légi szállítás szempontjából előnyös, rendkívül kis tömeget speciális szerkezeti anyagok és konstrukciós megoldások alkalmazásával érték el. A lövegtalp könnyűfém ötvözetből készült, amit a további szerkezeti könnyítés érdekében nagyméretű furatokkal láttak el. Összeszerelt állapotában korlátozott mértékben emberi erővel is mozgatható volt, illetve Willis Jeppel vontathatták¹¹. 1946-tól M-116 néven gyártották.

A brit és az amerikai légideszant csapatok egyaránt alkalmazták a **105 mm-es M-3A1 típusú tarackot**. Tömege a 75 mm-es M-1A1 lövegnek közel a kétszerese, 1134 kg volt, ami azonban még mindig egy tonnával volt kevesebb a hasonló teljesítményparaméterekkel rendelkező 105 mm-es amerikai hadosztályágyúénál, amelyből kialakították. Az M-3A1 viszonylag alacsony tömegét a cső rövidítésével, könnyebb lö-

---

¹¹ Szántai József: Tábori tüzérség az első és a második világháborúban Zrínyi, Budapest. 1984. 127. és 133. o.

vegtalppal és alumínium-magnézium ötvözetek széles körű alkalmazásával¹² érték el, lehetővé téve a vitorlázógépes légi szállítást. Lőtávolsága 6400 méter volt. Ez a löveg nem volt szétszerelhető, szállítását vitorlázógéppel oldották meg. A 105 mm-es lövegek tüztámogatása jelentős mértékben hozzájárult a légideszant csapatok sikereihez.

A brit légideszant csapatoknál rendszeresített **51,2 mm-es M VII. könnyű aknavető** mindössze 320 méter távolságra tüzelhetett, ugyanakkor tömege csupán 15 kg volt. Az eszközt emberi erővel, szétszerelés nélkül is könnyen szállíthatták.

Az amerikai lövészgyalogság század és zászlóalj szintű tüztámogatásában jelentős szerepet játszottak az aknavetők. A **60 mm-es M2 aknavetővel** 1800 méter távolságra tüzelhettek. Az eszköz össztömege mindössze 19 kg volt és három, 6 illetve 7 kg-os részre szétszerelve, három katona lőszerkészletével együtt háton szállíthatta. A brit haderőben nem rendszeresítették ezt az eszközt.

A brit **76,2 mm-es M II. aknavető** legnagyobb hatásos alkalmazási távolsága 1400 méter volt. Az 55 kg tömegű eszköz három részre szerelve emberi erővel is szállítható volt. Az amerikai haderőben nem rendszeresítették.

A zászlóalj szintű tüztámogatás hatékony eszköze volt az amerikai **81 mm-es M1 aknavető**, amely 2500 méter távolságra tüzelhetett. Az aknavető össztömege 62 kg volt. A fő részek tömege hozzávetőleg 20 kg-ra adódott, ami – a lőszerkészletet is beleszámítva – még lehetővé tette mozgatását emberi erővel. Az eszköz MK-2 jelzéssel a brit légideszant csapatoknál is rendelkezésre állt.

Az amerikai és a brit haderőben egy **107 mm-es aknavetőt** is rendszeresítettek, ezt azonban 150 kg-os tömege miatt alapvetően lövészszállító járművek fedélzeti fegyvereként alkalmazták. Az aknavető 4000 m-es hatótávolsága hatékony tüztámogatást tett lehetővé. A brit légideszant csapatok Bren Carrier páncélozott szállító járművet alkalmazták a nehéz aknavető hordozására.

*A légideszant csapatok páncélozott célok elleni tűzképességének biztosítására, könnyebb páncéltörő ágyúkat is deszantoltak szállító vitorlázó gépekkel. Az amerikai **37 mm-es M3 páncéltörő ágyú** 64 mm páncélvastagság átütésére volt képes 500 m távolságról. Tömege 414*

---

¹² Uo. 98-99. o.

kg volt. Az M3 teljesítménye közepes és nehéz harckocsikkal szemben már nem volt kielégítő, így gyártását 1941-ben befejezték.¹³ Előnyös tulajdonsága volt, hogy könnyű terepjárával is vontathatták.

A brit légideszant csapatoknál 1942-től rendszeresítették az **MK3 típusú 57 mm-es páncéltörő ágyút**, amely a szárazföldi csapatoknál alkalmazott alaplöveg könnyített változata volt. Tömege 1100 kg, páncélatütő képessége 88 mm volt 1000 méterig. Az alaplöveg tervrajzait az amerikai gyártók is megvásárolták, így ott 1942-től állt rendszerbe **57 mm-es M1 páncéltörő löveggént**. A páncéltörő löveg 76 mm páncélvastagság átütésére volt képes 1000 méteren. Tömege 1270 kg volt.

A nagyobb repeszhatás és a fokozottabb teljesítmény egyidejű elérése reményében az Egyesült Államok haderejénél rendszerbe állították az L/40 ürméretű, többfunkciós, **76 mm-es M5 páncéltörő löveget**, amely 1000 méteren 102 mm páncél átütésére volt képes. Tömege ugyanakkor nem haladta meg jelentősen az 57 mm-es páncéltörő ágyút. A kombinált feladatkörű ágyú repeszhatású löszert tüzelve 14600 méteres maximális lőtávolságon az ellenséges élőerőt is pusztította.¹⁴ A brit csapatoknál 1943-tól állt rendszerbe a **76,2 mm-es MARK-I páncéltörő ágyú**, amely 1000 méteren 130 mm páncél átütésére volt képes. A nagy felületű lövegpajzzsal szerelt L/58 ürméretű ágyú tömege 3040 kg volt. Ezeknek a hatékony, de nagy tömegű páncéltörő ágyúknak a légi szállítása és deszantolása a rendelkezésre álló repülőgépekkel és szállító-vitorlázógépekkel megoldható volt ugyan, vontatásukra azonban már nehezebb járműveket kellett alkalmazni, mint a nagy tömegben rendelkezésre álló Willis Jeep terepjáró.

A légideszant csapatok páncéltörő képességét nagy mértékben fokozták a jelentős mennyiségben alkalmazott *kumulatív hatású, kézi indítású rakétafegyverek*. A tömegesen gyártott páncéltörő eszközök jelentősen megnövelték védelemben a gyalogság harcászati esélyeit a támadó harckocsikkal szemben. A brit légideszant csapatok páncélozott célok ellen az ágyúk mellett a **Vlasto típusú reaktív páncéltörő eszközt** (PIAT)¹⁵ használták, melynek tömege 15 kg volt. Az 1,4 kg tömegű gránát 100 m-es távolságon 110 mm páncélt ütött át. A kumulatív elven működő eszközt hatékonyan alkalmazták

---

¹³ Uo. 151. o.

¹⁴ Hans Halberstadt: Tüzérségi eszközök a középkortól napjainkig. Hajja és Fiai könyvkiadó, Debrecen, 2003. 88. o.

¹⁵ Projector Infantry Anti Tank – gyalogsági páncélelhárító rakétavető

betonfedezékek ellen is. Az amerikai **M1A1 Bazooka 60 mm-es rakétavető** vállról indítható páncéltörő eszköz volt, amelyet 140 méter távolságról alkalmazhattak páncélozott célok ellen. A fegyver kumulatív elven működő harci fejrésze 100 mm páncél átütésére volt képes. Az 1,5 kg tömegű rakétát a 1,5 méter hosszú, 6 kg tömegű vetőcsőből az elsütő billentyű meghúzásával keltett elektromos impulzus indította. A légideszant csapatok számára fejlesztették ki az **összecsukható M9A1 Bazooka rakétavetőt**, amely 750 mm-es hosszával kevésbé zavarta az ejtőernyős ugrás végrehajtását. Szakaszonként három darabot rendszeresítettek.¹⁶

A kis tömegű **hátrasiklás nélküli lövegek** a angolszász országokban is tipikus fegyverei voltak a légideszant csapatoknak. A HSN löveg elve egy olyan könnyű szerkezetű tüzérségi eszköz kialakítását tette lehetővé, amely az azonos űrmérettel rendelkező hagyományos löveg tömegének hozzávetőleg mindössze az egytizedét nyomta. Az elsőként rendszeresített ilyen eszköz az amerikai légideszant csapatoknál az **57 mm-es M-18 hátrasiklás nélküli löveg** volt. A 1,5 méter hosszú, könnyű, 23 kg tömegű löveg hatásos lőtávolsága 4300 méter volt. Hamarosan rendszerbe állították az amerikai **75 mm-es M 20 hátrasiklás nélküli löveget** is. A 2,1 méter hosszú fegyvert egy háromlábú állványon helyezték el. Az 52 kg tömegű eszköz 6400 méter hatásos lőtávolsággal rendelkezett, 10 kg-os lőszerre 80-100 mm páncélvastagság átütésére volt képes. Az M 20 gyártását 1944-ben kezdték meg, és a háború után számos ország haderejében, hosszú ideig rendszerben tartották. A hátrasiklás nélküli löveg igen alacsony tömege nemcsak a légi szállítás szempontjából volt rendkívül kedvező, hanem a lövészalakulatok közvetlen tűztámogatásának lehetősége miatt is, mivel a részekre szerelt fegyvert a gyalogság magával vihetette. A háború utolsó hónapjaiban kis mennyiségben rendszerbe állították az amerikai **105 mm-es hátrasiklás nélküli löveget** is. Ez a nagy teljesítményű eszköz azonban csak a háború után terjedt el széles körben. A hátrasiklás nélküli lövegeket az amerikai légideszant csapatok alkalmazták, a brit fegyveripar csak a háború után kezdte gyártásukat.

A brit és az amerikai légideszant csapatoknál is rendszeresítették a **40 mm-es Bofors légvédelmi géppágyút**, amely légi és páncélozott földi célok leküzdésére egyaránt alkalmas volt. Légi célok ellen 3000 méterig volt hatásos. A fegyver nyomjelzős repesz és páncéltörő-gyújtó

---

¹⁶ Robert M. Bowen: *Víjjogó sasok között: a 101. légideszant-hadosztállal Normandiától Bastogne-ig*. Hajja és Fiai könyvkiadó, Debrecen, 2003. 116. o.

gránátokat egyaránt tüzelhetett, négyes sorozatokban. A 850 m/s kezdősebességű lövedék 70 mm páncél átütésére volt képes 500 méter távolságon. A 2100 kg tömegű gépágyút négy gumitömlős kerékkel szerelt, jó rugózású alvázon, nagy sebességgel vontathatták.

1. 4. Gyalogsági fegyverzet

A brit és az amerikai légideszant csapatokat nagy mennyiségben ellátták automata kézfegyverekkel. Ilyen fegyver volt a 7,62 mm-es **amerikai M1 Thompson géppisztoly**, amelyet 20 lőszer befogadására képes egyenes, illetve 50 lőszer befogadására alkalmas dobtárral egyaránt szereltek. A fegyvert a brit haderőnél is használták. Az amerikai haderőnél rendszeresítették a kisméretű, **behajtható válltámaszú M3 géppisztolyt**, amely különösen alkalmas volt légideszantok számára. A brit haderő 1941-től alkalmazta a rendkívül egyszerű kialakítású **Sten géppisztolyt**. Ennek szintén létezett behajtható válltámaszú, a légideszant csapatok szempontjából kedvezően rövid kialakítású változata. A géppisztolyok mellett a brit és az amerikai légideszant csapatok számára **a karabélylőszeret tüzelő fegyverek** is rendelkezésre álltak. **Kimondottan a légideszant csapatok számára** alakították ki a 7,62 mm-es **M1A1 öntöltő karabély behajtható válltámaszos változatát**. A fegyver a behajtható válltámasz következtében jelentősen rövidebb lett a szárazföldi csapatoknál rendszeresített eredeti merev tusás változatnál, így kevésbé akadályozta az ugrás végrehajtását.¹⁷ A brit légideszant csapatoknál a **Lee Enfield puskát**, az amerikaiaknál az **M1903A4 Springfield puskát** is használták, sok esetben távcsöves mesterlövészfegyverként. A légideszant csapatoknál is alkalmazott könnyű támogató fegyver volt az amerikai **7,62 mm-es Browning automata puska**, (Browning Automatic Rifle – BAR) amelynek tömege mindössze 8,4 kg volt. A golyószórót 20 lőszer befogadására képes tárral szerelték fel. Kimondottan könnyű fegyver volt a brit **7,62 mm-es Bren MK 1 könnyű géppuska**, (golyószóró) amelyet 30 lőszer befogadására alkalmas ívelt tárral szereltek fel. A brit csapatok 7,62 mm-es Vickers géppuskát is használtak, emellett mindkét ország csapatai alkalmazták a **12,7 mm-es Browning nehézgéppuskát**.

---

¹⁷ Anthony North- Ian V. Hogg: Lőfegyverek könyve. Alexandra kiadó, Budapest. 1992

2. A brit és az amerikai légideszant csapatok szervezeti fejlődése

2.1. Az amerikai légideszant csapatok szervezete

Az amerikai légideszant csapatok létrehozására más katonai halmakhoz képest nagy késéssel került sor. Ekkor azonban jelentős anyagi erőforrások megmozgatásával, viszonylag rövid idő alatt állították fel azokat.

1939-ben még csupán egy *ejtőernyősszázad* vizsgálta kísérleti úton a légideszant harcászati lehetőségeit. Az új típusú csapatok megjelenése kapcsán megkezdődött egy hosszadalmas vita a szervezeti hovatartozást és az alárendeltséget illetően. A légierőnél úgy gondolták, hogy az új alakulatot az ő szervezetükön belül¹⁸ kell működtetni, mint „*légi szállítású tengerészgyalogosokat*”. A szárazföldi haderőnem azonban erősebbnek bizonyult, így ezeket az alakulatokat az ő alárendeltségükben szervezték meg.

1940-ben Fort Benningben kiépült az ejtőernyős csapatok kiképzőbázisa, ahol számos speciális kiképzés-technikai eszköz – hinta és ugrótorony - felhasználásával a légierő ejtőernyős szakembereinek segítségével megkezdtek a rendszeres kiképzést. Az év folyamán felállították az *első ejtőernyős lövészászlóalj*. A katonai vezetés utasítást adott további zászlóalj felállítására.

1941-ben egy új ejtőernyős zászlóalj megkezdte gyakorlásait egy szintén ebben az évben felállított *légi szállítású lövészászlóaljjal*. Az alkalmazásukra vonatkozó elképzelés az volt, hogy az ejtőernyős zászlóalj ledobását követően elfoglal és biztosít egy megfelelő repülőteret a repülőgépen érkező légi szállítású alakulat számára. A cél az volt, hogy viszonylag kis ejtőernyős erők deszantolását követően szállító repülőgépek nagy mennyiségű - akár hadosztály szintű - lövészgyalogságot és technikát deszantolhassanak az elfoglalt repülőtéren leszálló módszerrel. Az év közepétől megkezdődő légideszant gyakorlatok ilyen módon a háború folyamán addig végrehajtott német légideszant akciók gyakorlati kipróbálását célozták meg. A gyakorlatokkal kapcsolatos tapasztalatok kedvezőek voltak, és ennek hatására felállították a második légi szállítású lövészászlóaljat is. Decembertől a japán támadás felgyorsí-

---

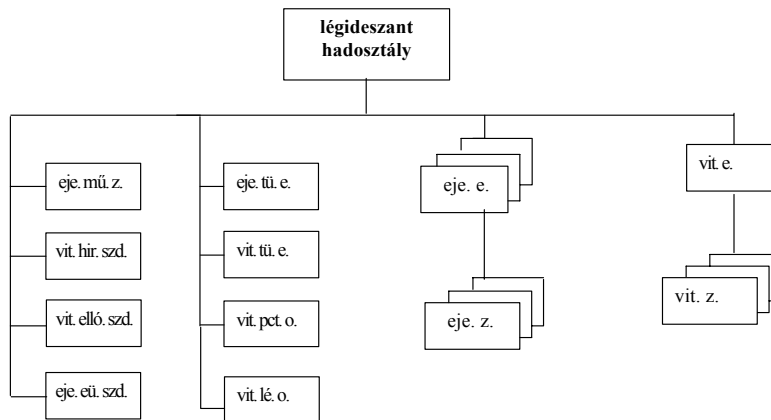
¹⁸ A Légierő Főparancsnokság (General Headquarters Air Force) alárendeltségében. Lásd: Szabó József (főszerk.): Repülési lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1991. 434. o.

totta az amerikai légideszant csapatok fejlesztését. Világossá vált, hogy az amerikai haderő a következő években a csendes-óceáni hadszíntér terepviszonyai között fog hadműveleteket végrehajtani, így kiegészítésre szorult a kiépített repülőterek elfoglalására építő harcéljárás. Sürgősen meg kellett teremteni az ejtőernyős képességekkel rendelkező műszaki csapatokat, amelyek bárhol képesek tábori repülőter kiépítésére. Az ejtőernyős műszakiak feladata a katonai vezetés szándéka szerint tábori repülőterek létrehozása volt távoli korallszigeteken, a dzsungelben és a sivatagban. Feladatukat könnyű munkagépekkel és egy speciális perforált fémlemez burkolat lefektetésével oldották meg. Egyúttal megkezdték a deszant-vitorlázógépekkel folytatott első kísérleteket is.

Az első *ejtőernyős műszaki zászlóalj* 1942-ben állították fel. Egy ilyen alakulat a hagyományos 730 fős zászlóalj-struktúrához képest mindössze 530 főt számlált, és könnyű gépparkja sem versenyezhetett a szárazföldi vagy a légi szállítású alakulatok munkagépeivel. A zászlóalj két lépcsőben vetették be. Az elsőként célterületre beérkező műszaki századok ejtőernyősök voltak, és könnyű kézi szerszámokkal dobták le őket a célterületen. Néhány óra múlva az általuk kialakított kényszer-repülőterre érkezett be a zászlóalj második, könnyű bulldózerrel felszerelt hulláma, amelyet vitorlázógépeken deszantoltak. Ismét néhány óra múlva készen állt perforált lemezből összeállított leszállópálya, és beérkezettek a légi szállítású lövész alakulatok. A háború folyamán három ejtőernyős műszaki zászlóalj felállítására került sor. Mivel a kialakított harcéljárás szerint a ledobott ejtőernyős műszaki zászlóalj mindössze egy ejtőernyős lövészzászlóaljjal és egy – először szintén ebben az évben felállított – ejtőernyős tüzérsztyállal kívánták megerősíteni, a légideszant művelet további része pedig a légi szállítású lövész alakulatok deszantolására épült, leszögezték, hogy nem tervezik a háború folyamán a légideszant alakulatok zászlóalj szint fölfe fejlesztését. A csendes-óceáni szigeteken végrehajtott partraszállások támogatása sem kívánt műveletenként egy-két ejtőernyős lövészzászlóaljnál nagyobb erőt. Végül felállítottak ugyan néhány ejtőernyős-ezredet, ezeket azonban a csendes-óceáni hadszíntéren szinte soha nem vetették be teljes egészében, így – a csendes-óceáni hadszíntéren – a zászlóaljszintre vonatkozó elképzelés reálisnak bizonyult. Márciusban a vezérkari főnökök egyesített bizottsága döntést hozott, amely szerint az Egyesült Államok hadereje hadműveleti szinten vállal szerepet az észak-afrikai, majd az európai területeken vívott harcokban. A nyár folyamán megkezdődött az amerikai erők behajózása Nagy-Britanniába. Az új hadszíntér az amerikai a légideszant csapatokkal szemben is gyökeresen más követelményeket támasztott, így – a brit szövetséges segítségét kérve – az amerikai katonai vezetők megkezdték a tájékozódást a

kontinentális területeken vívott hadműveletekhez inkább megfelelő légideszant szervezeti formák kialakításával kapcsolatban. Egy törzs utazott Angliába, hogy megvizsgálja egy légideszant hadosztály felállításának lehetőségét.

1943-ban létrejött az amerikai légideszant hadosztály. Az amerikai légideszant hadosztály szervezeti felépítését tekintve az addig már megalakított ejtőernyős szervezeti formák mellett jelentős szerephez jutottak a vitorlázógépes alakulatok. Kisebb mértékben a lövészcsoportok, illetve főként a nehéz hadosztály-tüzérség és a páncéltörő, továbbá a légvédelmi tüzérség deszantolására használtak vitorlázó gépeket. Létezett egyfajta törekvés a vitorlázógépes lövész és tüzér ezredek hadosztályon belüli számarányának növelésére, ez azonban már nem valósult meg a háború folyamán. Hasonlóképpen kezdetleges formában valósult csak meg az amerikai nehézvitorlázó-program, így a légideszant hadosztályoknak le kellett mondaniuk a harcjárművek nyújtotta közvetlen támogatás lehetőségéről. Végül két légideszant hadosztály felállítását határozták el ebben az évben. **Az amerikai légideszant hadosztály** főbb elemeit tekintve három ejtőernyőeszezből, egy vitorlázórepülő gyalogezredből, egy 75 mm-es tarackokkal felszerelt ejtőernyős tábori tüzérezredből, egy 105 mm-es tarackokkal felszerelt vitorlázógépes tábori tüzérezredből, egy 57 mm-es ágyúkkal felszerelt vitorlázógépes páncéltörő tüzérszázadból, egy 40 mm-es gépágyúkkal felszerelt vitorlázógépes légvédelmi tüzérszázadból, egy ejtőernyős műszaki zászlóaljából, egy vitorlázógépes híradószázadból, egy vitorlázógépes ellátószázadból és egy ejtőernyős egészségügyi századból állt.

5. ábra: Az amerikai légideszant hadosztály szervezeti felépítése, 1940.

Rövidítések: eje. mű. z.: ejtőernyős műszaki zászlóalj; vit. hir. szd.: vitorlázógépes híradó század, vit. ellő. szd.: vitorlázógépes ellátószázad; eje. eü. szd.: ejtőernyős egészségügyi század, eje. tü. e.: ejtőernyős tüzérezred; vit. tü. e.: vitorlázórepülő tüzérezred; vit. pct. o.: vitorlázórepülő páncceltörő osztály; vit. lé. o.: vitorlázógépes légvédelmi osztály; eje. e.: ejtőernyősezred; eje. z.: ejtőernyős zászlóalj, vit. e.: vitorlázó ezred; vit. z.: vitorlázó zászlóalj

1944-ben további légideszant hadosztályok felállítására került sor. A meglévő kettő mellé még egy légideszant hadosztályt állítottak fel Európában, és egyet a csendes-óceáni hadszíntéren. Az amerikai légideszant hadosztályok többsége így az európai hadszíntéren működött, a csendes-óceáni térségbe vezényelt hadosztályt csak részekre bontva alkalmazták. Néhány önálló légideszant ezred felállítására is sor került ebben az évben. A légideszant-műszaki alakulatokat nehezebb felszereléssel látták el, és kis mértékben növelték létszámukat is. A szervezeti fejlődés legmagasabb szintjét ez év augusztusában érték el, amikor az európai hadszíntér hadosztályait hadtestbe szervezték. A Hollandiában végrehajtott légideszant műveletnél még ennél is magasabb szinten szerveződtek a szövetséges légideszant csapatok, amikor két amerikai és egy brit légideszant hadosztályból, illetve egy lengyel légideszant dandárból létrehoztak egy szövetséges légideszant hadsereget. **1945-ben** már nem történt jelentős szervezeti változás, bár kisebb fejlesztéseket még végrehajtottak az év elején. A légideszant csapatok közvetlen légi támogatásának hatékonyabbá tétele érdekében a hadosztálynál légi irányító csoportokat állítottak fel, amelyek nagymértékben javították az együttműködést a légierővel.

2. 2. A brit légideszant csapatok szervezete

1940-ben Churchill utasítására megkezdték a kiképzést a Manchester melletti Ejtőernyős Kiképző Iskolában. A kiképzés lebonyolítását a légierő ejtőernyős szakemberei segítették. A cél egy ejtőernyős zászlóalj felállítása és az ejtőernyőzéssel kapcsolatos technikai problémák megoldása volt. Még ugyanebben az évben a gyakorló-oktató vitorlázó gépek mellett legyártottak 400 db közepes vitorlázógépet, így megkezdődhetett a vitorlázógépes alakulatok felállítása és kiképzése is.

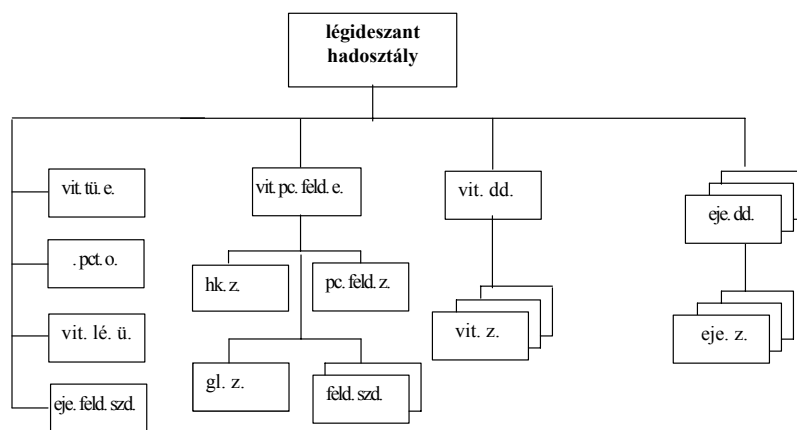
1941-ben létrejött az *első ejtőernyős lövészászlóalj*. Churchill utasítására két légideszant dandár létrehozását kezdték meg. Az egyik dandárt ejtőernyős zászlóaljak alkották, míg a másik dandár vitorlázógépes alakulatként állt fel az év folyamán, század szintű felderítő és páncceltörő tüzérséggel megerősítve. A vitorlázó repülőgépek a brit had-

erőben régóta honos *könnyű gyalogság* zászlóaljait szállították. A légi-erőnél egy szállítórepülő-ezred alakult a légideszantok műveleteinek támogatására, illetve vontatási és szállítási feladatok végrehajtására.

1942-ben megkezdték az első *légideszant hadosztály* felállítását. A hadosztály három ejtőernyős dandárból, egy vitorlázórepülő dandárból, egy vitorlázórepülő páncélozott felderítő ezredből, egy 75 mm-es tarackokkal felszerelt vitorlázórepülő tábori tüzérezredből, egy 57 és 76 mm-es ágyúkkal felszerelt vitorlázógépes páncéltörő osztályból, emellett 40 mm-es gépágyúkkal felszerelt vitorlázógépes légvédelmi tüzerütegből, egy ejtőernyős mélységi felderítő századból, emellett híradó; műszaki; tüzérségi megfigyelő és egészségügyi alegységekből állt. A hadosztály legnagyobb szállítás-igényű, ugyanakkor legmozgékonyabb szervezeti eleme *vitorlázógépes páncélozott felderítőezred* volt, amely egy 22 könnyű harckocsit tartalmazó harckocsi zászlóaljából, egy 25 páncélautót tartalmazó páncélos felderítő zászlóaljából, egy 25 darab Bren Carrier páncélozott lövésszállítót számláló gépesített lövésszállóaljából, emellett motorkerékpáros és könnyű terepjárós felderítőszázadból állt. A 22 harckocsi egy részét a 76 mm-es tarackokkal felszerelt közvetlen támogató harckocsik tették ki. A Bren Carrierek közül ötöt 107 mm-es nehéz aknavető hordozására alkalmaztak. *Ez a felderítőezred a könnyű légideszant alakulat viszonyai között inkább volt mondható egyfajta önálló páncélos alakulatnak, mintsem valóban felderítésre szakosodott egységnek.* A rendszerint utoljára deszantolt felderítőezredet esetenként gépesített tartalékként alkalmazták. A felsorolt harcjárművek mellett a hadosztály rendkívül magas fokú mozgékonyágát 1907 hagyományos kialakítású és 1362 összecsukható kerékpár, 529 szőlő és 704 oldalkocsis motorkerékpár, 904 könnyű terepjáró, 935 utánfutó, 15 könnyű teherautó, és 115 egyéb jármű biztosította. A rendelkezésre álló járműtechnikai eszközök jelentős szállító kapacitása¹⁹ így lehetővé tette a hadosztály zömének szállítását.

---

¹⁹ Elvileg 8500 – 9000 fő közötti szállító kapacitás adódik, ami természetesen kisebb a különféle szállítandó anyagfélések miatt.

6. ábra: A brit légideszant hadosztály szervezeti felépítése, 1943.

Rövidítések: vit. tü. e.: vitorlázógépes tüzérezred; vit. pct. o.: vitorlázógépes páncéltörő osztály; vit. lé. ü.: vitorlázógépes légvédelmi-tüzér üteg; eje. feld. szd.: ejtőernyős felderítőszázad; vit. pc. feld. e.: vitorlázógépes páncélozott felderítőezred, hk. z.: harcokosi zászlóalj, pc. feld. z.: páncélos felderítőzászlóalj, gl. z.: gépesített lövészszázlój, feld. szd.: felderítőszázad vit. dd. vitorlázó dandár; vit. z.: vitorlázó zászlóalj, eje. dd: ejtőernyős dandár; eje. z.: ejtőernyős zászlóalj.

1943-tól a brit légideszant hadosztályoknál nem történt szervezeti változtatás. Ebben az évben felállításra került még egy légideszant hadosztály az európai hadszíntéren, illetve egy ejtőernyős hadosztály Indiában. **1944**-ben a szövetségesek létrehozták az 1. szövetséges légideszant hadsereget, amelyet azután a hollandiai Market Garden légideszant műveletnél és az **1945** tavaszán végrehajtott Rajna-átkelés támogatására vetettek be.

2. 3. A különleges hadviselést folytató légideszant szervezetek

A légideszant eljárást alkalmazó különleges hadviselés erőket szövetséges vonatkozásban a második világháború folyamán csak a brit haderőn belül szervezték meg. Érdeemes megjegyezni, hogy bár az amerikai haderőben éppen a brit vezérkarba akkreditált tisztak tanácsai alapján állították fel a légideszant hadosztályokat és a brit kommandó-

kat másoló „*ranger*” alakulatokat is²⁰, a légideszant eljárást alkalmazó különleges hadviselés erők iránt már nem mutattak érdeklődést. A brit hadseregben 1940-ben Winston Churchill utasítására kezdték meg a különféle kommandó alakulatok szervezését. 1941-ben elfogadták David Stirling százados koncepcióját egy ejtőernyős különleges hadviselés erő felállításáról, így létrejött az *első SAS század*. 1942-ben az egységet *ezreddé fejlesztették* és – némiképp elfordulva az eredeti ejtőernyős koncepciótól – Willis Jeep terepjárókkal látták el, száraz-földi műveletekre alkalmazva a csoportokat. 1943-ban megkezdte működését egy *második SAS ezred* is. A két SAS ezred fő alkalmazási profilját ismételtelen az ejtőernyős műveletek jelentették. 1944 januárjában további két SAS ezred felállítására került sor, amelyeket a korábban létrehozott ezredekkel és egy híradószázaddal együtt egy *különleges műveleti dandárban* egyesítettek. 1945-ben már nem történt szervezeti fejlesztés a brit különleges műveleti erőknél.

3. A brit és az amerikai légideszant fegyvernem második világháborús vizsgálatának összegzése

3. 1. Az amerikai légideszant csapatok

A második világháborúban az **amerikai légideszant harcéljárás** alapvetően ejtőernyős és légi szállítású csapatok kombinált alkalmazására épült. A légideszant csapatokat nagy mennyiségben deszantolt tüzérségi eszközrel erősítették meg, ami jelentősen segítette a deszantlövészgyalogság harcának hatékony megvívását. Számos esetben került sor *repülőterek elfoglalására*, illetve – ha ez nem volt lehetséges – *tábori repülőterek építésére*, szárazföldi lövészalakulatok légi szállításának megvalósítása céljából. Ezért az amerikai légideszant harcéljárás szempontjából – különösen a csendes-óceáni hadszíntéren – kiemelkedő szerephez jutottak a *légideszant-műszaki alakulatok, amelyek bárhol képesek voltak tábori repülőtér létrehozására. A deszant-eljárást a szállító repülőgépek egyértelmű túlsúlya* jellemezte, befolyásolva a *légideszant harcéljárását, amely főként az ejtőernyős lövész és ejtőernyős tüzér egységek bevetéséből állt*. A kis mennyiségű ejtőernyős és nagy mennyiségű légi szállítású gyalogság kombinálásán alapuló harcéljárás a csendes-óceáni hadszíntéren számos esetben beváltotta a

---

²⁰ Kurt Rieder: Különleges egységek a III. Birodalomban. Vagadund kiadó, Budapest, 2004. 12-16. o.

hozzá fűzött reményeket. Európában azonban a hadműveletek gyorsabb tempója nem tette lehetővé jelentős légi szállítású erő deszantolására alkalmas tábori repülőterek építését és működtetését, így erre ott nem került sor. Mindez kihatott **a harcjárművek deszantolásának kérdésére** is. Rendszeresítettek ugyan légideszant harckocsit, és – légi szállítással kombinált harc eljárásukhoz illeszkedve – kidolgozták annak nehéz szállító repülőgéppel tábori repülőterre végezhető deszantolását, alkalmazására azonban gyakorlatilag nem került sor. Az amerikai harc eljárás szerint a légideszant csapatok mobilitását nem a deszantolt gépjárműtechnika volt hivatott biztosítani, hanem maga a légi szállítás. A légideszant csapatok harcászatiának homlokterében főként a célobjektum közvetlen közelében ledobott, erős tűzérséggel támogatott ejtőernyős gyalogság állt. A rohamfeladatokat is ejtőernyős erők bevetésével oldották meg.

A **légideszant csapatok haditechnikai eszközeinek** fejlesztési folyamatában jelentős szerepet játszottak a gazdasági megfontolások. A **légideszant csapatok légi szállító eszközparkjának** gerincét a polgári és katonai célokra egyaránt felhasználható utas és teherszállító repülőgépek adták. Az Egyesült Államok hadereje jelentős erőforrásokat áldozott egy nagyszámú, korszerű szállító repülőgépet felvonultató légiflotta felállítására. **A háború győztes befejezését követően a nagy méretű légi szállító flotta gépeit értékesítették a polgári légitársaságok részére, így a légideszant csapatok légi szállító kapacitásának megteremtésére elköltött összeg nem veszett kárba**²¹. A vitorlázógépek fejlesztése területén az amerikai légideszant csapatoknál bizonyos fokú lemaradás volt tapasztalható. **Nem fejlesztettek ki könnyű harckocsik szállítására és terepre deszantolására képes nehéz vitorlázó repülőgépet**, így a deszant műveletek közvetlen támogatására nem alkalmaztak páncélozott harcjárműveket. Az amerikai vitorlázó-fejlesztési program 1944-től – brit tapasztalatok alapján- a nehéz technika deszantolására alkalmas vitorlázótípus létrehozása felé fordult, a gyártás megindítására azonban már nem került sor. Az amerikai légideszant csapatok egyik említésre méltó **haditechnikai jellemzője a nagy mennyiségű, magas színvonalú tűzérségi eszköz rendszeresítése** volt. Az amerikai tűzérség kiemelkedően fontos elemét képezték a könnyű **hátrasiklás nélküli lövegek**, amelyek a páncélosok elleni harc sikeres eszközei voltak.

---

²¹ Természetesen ennek a megoldásnak is voltak hátrányai. A polgári célokra is alkalmas repülőgépeknek kiemelkedően jó aerodinamikai és gazdaságossági tulajdonságaik voltak, nem rendelkeztek azonban fedélzeti fegyverzettel és terepre leszálláshoz alkalmas kialakítású speciális futóművel.

Az amerikai légideszant csapatok szervezetének alapját egy – főként ejtőernyős – tüzérséggel jól megerősített *ejtőernyős-könnyűgyalogos struktúra* képezte. Az *ejtőernyős műszaki zászlóalj* felállítása lehetőséget teremtett a deszant megerősítésére légi szállítású erőkkel. A *vitórlázó repülőgépes lövészalakulatok* aránya az amerikai légideszant hadosztályok szervezetén belül elhanyagolhatónak volt mondható. A vitórlázó repülőgépekben inkább a tüzérségi eszközök és a vontatásokra alkalmazott Jeepek földre juttatásának eszközét látták, így a német légideszant csapatokra jellemző, kisméretű „*rohamdeszant*” *vitórlázó-gépes egységeket nem állítottak fel*. Ellentétben a brit légideszant csapatokkal, nem állítottak fel jelentős mennyiségű harc- és gépjárművel felszerelt *vitórlázó-gépes gépesített légideszant egységeket*.

Elvégeztük a háború különféle időszakában a harcéljárás, a haditechnika és a szervezeti fejlesztés, illetve a haderő és a légideszant csapatok általános képességei összhangjának vizsgálatát. Az amerikai szárazföldi haderő, a haditengerészet és a légierő, a ***háború egész időtartama alatt technológiai és anyagi fölényben volt*** az ellenséggel szemben. Ez segítette a légideszant csapatok tevékenységét is.

1939-ben a légideszant csapatok helyére és szerepére vonatkozó hadműveleti elmélet hiánya – illetve az ezen a területen elméleti munkát kifejtő katonai teoretikus eredményeinek figyelmen kívül hagyása – miatt mindössze egy kísérleti ejtőernyősszázad került felállításra. 1940-tól az európai háború tapasztalatai viszont már egyértelműen kikényszerítették az ***első ejtőernyős zászlóalj felállítását***. A szervezeti fejlesztésre és a harcéljárásra egyaránt a kevés számú speciális képességekkel rendelkező ejtőernyős erő és a nagyszámú, különösebb kiképzést nem igénylő légi szállítású lövészyalogság kombinációja volt jellemző, ami mögött a légideszant csapatok gyors felállítására irányuló szándék húzódott meg. 1941 végéig lezárult a légideszant csapatok fejlesztésének korai szakasza.

1942-ben a japán támadás ***felgyorsította a légideszant csapatok szervezeti fejlesztését*** és a csendes-óceáni hadszíntér követelményeinek figyelembevételére szerint alakította a légideszant ***harcéljárását***. Létrehozták az ***ejtőernyős műszaki zászlóaljakat***, amelyek képesek voltak a deszant számára szükséges tábori repülőter kiépítésére. A csendes-óceáni szigeteken végrehajtott partraszállások támogatása nem kívánt nagyobb erőt műveletenként egy-két ejtőernyős lövészzászlóaljnál, így a szervezeti fejlesztés ezen a szinten megállt. Az év folyamán a légideszant csapatokat valós katonai képességekkel rendelkező alakulattá fejlesztették.

1943-tól az USA európai hadszíntéren vállalt szerepe következtében a légideszant csapatok harcéljárásával szemben támasztott követelmények is megváltoztak. A kontinentális területeken vívott hadműveletek más harcéljárást, ezáltal más szervezeti kereteket követeltek. Létrehozták az első amerikai légideszant hadosztályt. Az új szervezeti formában az eddiginél jóval nagyobb szerephez jutottak a vitorlázógépes alakulatok. 1944-től a szervezeti fejlesztés terén főként mennyiségi változásokra, további légideszant hadosztályok felállítására került sor. Az európai hadszíntéren tevékenykedő hadosztályokat hadtestbe, majd később a brit szövetségessel közösen légideszant hadseregbe szerveztek. A harcéljárás szempontjából éppen ez a mennyiségi növekedés jelentett bizonyos változást, mivel a légideszant egységek így szerepet kaptak a klasszikus kontinentális hadviselés hadműveleteiben is. A haditechnikai fejlesztés nehéz vitorlázógépek területén mutatkozó korlátai azonban még a háború végén sem tették lehetővé, hogy az amerikai légideszant csapatok elérjék a kívánt gépesítettségi szintet.

Összességében az amerikai légideszant fegyvernem fejlődése jelentős késéssel indult útjára, de hamar behozta lemaradását más országok hasonló erőihez képest. A rendkívül rövid idő alatt felállított amerikai légideszant csapatok harcászati eljárásai és szervezete a speciális amerikai igényekhez igazodtak. Az Egyesült Államok fő érdekszférájának mondható csendes-óceáni térségben ezzel a szervezettel és harcéljárással érték el egyértelmű sikereket. Ezen a hadszíntéren olyan léptékű légi szállítási műveleteket hajtottak végre, amelyek *napjaink erőfejlesztés módszerén alapuló hadműveleti elveinek*²² egyfajta korai előképeinek tekinthetők. Haditechnikai eszközeik magas színvonalon tartására nagy gondot fordítottak, tüzérségi támogatásuk és légi szállító eszközeik műszaki színvonala kiemelkedően jónak volt mondható. Az amerikai légideszant csapatok sikerrel képezték szerves részét egy olyan hadikultúrának, amely az erős haditengerészetre és a tengeri fölény megszerzésére, illetve erős és nagyméretű légierőre és a légifőlény kivívására épített.

3. 2. A brit légideszant csapatok

A gyakorlatilag előzmények nélkül, rendkívül nagy sebességgel felállított brit légideszant csapatok **harcéljárásának** kialakításában

---

²² Kőszegvári Tibor: Hadviselés a 21. században – elképzélések, elvek, erők és eszközök. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 1998. 13-14. o.

nagy szerepet játszott egyfajta tanulási folyamat. A politikai vezetés légideszantok létrehozására vonatkozó egyértelmű utasítását követően a kezdeti időszakban *más országok légideszant csapatairól és műveletheiről megszerzett információkra alapozva hozták létre, illetve dolgozták ki a légideszant csapatokat és azok harceljársát.* A légideszant harceljárása egy ejtőernyős és – rohamdeszant feladatokra is alkalmas – vitorlázó-repülőgépes erő kombinált alkalmazására épült. A kezdeti másolási folyamatot később meghaladva *a britek a hagyományos értelemben vett légideszant csapatok egy részét a lövészalakulat kategóriából 1943-ra a gépesített erők szintjére fejlesztették.* Vitorlázó gépeikkel képesek voltak nagy és ütőképes gépesített erőt deszantolni *teszőlegesen megválasztott helyre,* függetlenül a repülőterektől. A brit légideszant csapatok magas szintre fejlesztett gépesítettsége lehetővé tette olyan kiemelt objektumok megtámadását is, amelyeket erős légvédelemmel védtek, és emiatt a közvetlen közelükben nem volt kivitelezhető hagyományos légideszantok bevetése, egy a céltól távolabb kijelölt leszálló zónával végrehajtott gépesített légideszant művelet azonban még eredményre vezethetett. Az erők ilyen elvek szerinti megmérettetésére a gyakorlatban kevés lehetőség adódott. Az Arnhemnél végrehajtott brit légideszant művelet különböző akadályozó tényezők miatt végül kudarcot vallott, a brit légideszant csapatok normandiai művelete azonban mintaszerűnek volt mondható.

A brit légideszant harceljárás egyik leginkább sajátos területe *a légideszant eljárást alkalmazó különleges hadviselés,* amelyet a SAS alakulatok valósítottak meg. Az ejtőernyős mélységi csoportok *a kidolgozott ejtőernyős deszant-eljárásnak köszönhetően akcióikra „magukkal vitték” könnyű gépjárműveiket is.* 1944-ben az európai hadműveletek folyamán a széles körben alkalmazott különleges hadviselés a légideszant műveletek szerves része lett, emellett az SAS alakulatokat szervezetileg is a légideszant csapatok alárendeltségébe rendelték. A SAS tevékenysége 1943-tól kissé eltávolodott a különleges hadviselés eredeti, szoros titkosszolgálati együttműködést feltételező elveitől, és inkább diverzáns, illetve mélységi felderítő tevékenységet végzett. A könnyű felszereléssel ellátott, mozgékony, gépesített kommandók saját méretükhöz képest jelentős eredményeket értek el. Az akciók 70%-a volt sikeres, ami jó eredménynek mondható. A csoportokat széles körben, tömegesen alkalmazták a támadó műveletek támogatására, közel dandár szintű erőt egyszerre több helyszínen bevetve. *Különösen fontos volt a mélységből előrevont gépesített kötelékek mozgásának lassítása az ellenség mélységében alkalmazott légideszant hadosztályok szemponyjából.*

A brit légideszant csapatok **haditechnikai eszközrendszerét** a gyors és koncentrált deszantolást lehetővé tevő **nagy számú vitorlázó repülőgép**, a csapatoknak a földet érést követően magas szintű mobilitást garantáló **nagy számú járműtechnikai eszköz és a páncélozott harcjárművek nagyarányú alkalmazása** jellemezte. **A haditechnikai fejlesztés homlokterében a gépesítés állt.** Már a csapatok felállításának kezdeti szakaszában úgy tervezték meg a legnagyobb darabszámban gyártott Hadrian közepes deszant-vitorlázógépet, hogy az egyaránt alkalmas legyen rohamdeszant feladatok végrehajtására, lövészgyalogság és tüzérségi eszközök szállítására, de egyúttal könnyű terepjáró járművek deszantolására is. A nagy mennyiségben gyártott Hamilcar nehéz vitorlázó a könnyű harcjárművek széles körének deszantolására volt képes. A brit légideszant csapatok érdekében végzett harcjárműfejlesztés szintén jelentős céltudatosságot mutatott. **A könnyű légideszant harckocsi mellett kifejlesztettek egy könnyű rohamlöveget is, ami – figyelembe véve a deszant csapatok által használt könnyű lövésszállító járműveket és a felderítő harcjárműveket is – a légideszantok gépesítésének teljes körű megoldását célozta.** A brit légideszant hadosztálynál rendszeresített járművek darabszáma és szállító kapacitása szintén figyelemre méltó volt.

A légideszant csapatok **szervezeti fejlesztésére** 1940 és 1943 között igen nagy tempóban került sor. A fejlett hazai háttérpar és a brit haderő magas gépesítettségi szintje elősegítette ezt a folyamatot. A légideszant csapatok szervezeti fejlődését a felállításukra határozott utasítást adó Churchill eleve egyértelműen meghatározta, amikor előbb egy dandár, majd hadosztály erejű légideszant erő létrehozását, és ennek kiegészítésére ejtőernyős kommandó alakulatok felállítását szorgalmazta. Sorrendben először az ejtőernyős, majd a közepes vitorlázógéppel felszerelt alakulatokat hozták létre. A leghosszabb időre a vitorlázógépes páncélozott felderítőezred felállításához volt szükség. A szervezeti fejlesztés minőségi értelemben 1943-ra befejeződött, ekkortól csak mennyiségi fejlesztést hajtottak végre.

Megvizsgáltuk a kulcstényezőket – a légideszant harceljárás, a haditechnika és a szervezeti fejlesztés, illetve a haderő és a légideszant csapatok általános képességeinek – időbeni változását, viszonyát és összhangját a vizsgált időszakban.

1939-ben a légideszant csapatokkal kapcsolatos elméleti munka hiánya – illetve a légideszantok szerepét tévesen értékelő katonai teoretikusok hibás helyzetmegítélése - miatt még meg sem indult a csapatok szervezése. **1940-ben és 1941-ben** zajlott le a brit légideszant csapatok

szervezeti fejlesztésének korai szakasza, amikor – főként a német légideszantok példáját követve – határozták el az intenzív fejlesztés megkezdését, amely egyidejűleg minden területre kiterjedt. A szervezet-fejlesztés ejtőernyős és vitorlázógépes egységek párhuzamos felállításával vette kezdetét. A **haditechnikai fejlesztés** területén a korai időszakban megoldották a könnyű tüzérségi eszközök deszantolásának kérdését, ugyanakkor már ekkor megkezdtek a nagy tömegű haditechnikai eszközök deszantolására alkalmas nehéz vitorlázógép fejlesztését is. Hagyományos légideszant alakulatok mellett megkezdtek az ejtőernyős kommandó alakulatok szervezését is. ***A légideszant csapatok intenzív szervezeti fejlesztésére egy olyan időszakban került sor, amikor sem a brit szárazföldi haderő, sem a brit légierő nem rendelkezett fölényrel az ellenség erőivel szemben.*** Egy ilyen időszakban a döntéshozó részéről bizonyos optimizmusra volt szükség a főként támadó hadműveletek esetén hasznos légideszant csapatok intenzív fejlesztéséhez.

1942-ben és 1943-ban megkezdtek a légideszant hadosztályok *szervezését*, amelyek már nagymértékben gépesített egységekkel is rendelkeztek. Az SAS alakulatokat két ezred erejűre fejlesztették, és szintén gépesítették. Mindez lehetővé tette ***egy sajátos gépesített légideszant harcéljárás*** kialakítását. A **haditechnikai** eszközpark fejlesztését ebben az időszakban nagy mértékben elősegítette az amerikai szövetséges anyagi-technikai segítsége. ***Ekkorra a brit szárazföldi haderő és a légierő teljesítőképessége – illetve a hagyományosan erős brit flotta – lehetővé tette nagyobb támadó hadműveletek végrehajtását.*** Mind a hagyományos légideszant egységek, mind a különleges hadviselés erők területén ekkor nyílt lehetőség az első jelentősebb bevetésekre. Ezek nem minden esetben jártak sikerrel, ami leginkább a rövid idő alatt felállított légideszant csapatok összehangolatlan tevékenységének volt köszönhető.

1944 és 1945 volt a brit légideszant csapatok tevékenységének érett szakasza. Ekkor zajlottak le a legnagyobb légideszant műveletek, többségében sikerrel. A **harcéljárás** és a **haditechnikai eszközök** területén már nem került sor jelentősebb változtatásra. A **szervezeteket illetően is** csak mennyiségi növekedés történt. Az SAS ebben az időszakban már dandár struktúrában tevékenykedett. A szövetségesek légideszant hadsereget hoztak létre, amelynek hadműveleti szintű légideszant tevékenysége a szárazföldi haderő és a légierő ellenséggel szembeni jelentős mennyiségi és minőségi fölénye mellett zajlott.

Összegezve a brit légideszant csapatok tevékenységét, megállapítható, hogy az nemcsak második világháborús viszonylatban figyelemre méltó, hanem számos vonatkozásban a mai napig tanulságos. A **harcjárművek deszantolása** napjaink légideszant műveleteiben is kulcsfontosságú tényező.²³ A brit légideszant csapatok nagy mélységű alkalmazási kísérlete a nyolcvanas években **alapul szolgált olyan korszerű hadműveleti elvek megteremtéséhez,** mint az **“Air-Land Battle,”** illetve **a mélységi harc.**²⁴ A különleges hadviselés erők létrehozásával nemcsak a légideszant műveletek támogatása területén értek el kiemelkedő sikereket, hanem **együttal egy napjaink terrorelhárító tevékenységében jelentős szerepet játszó**²⁵ egységet hoztak létre, amelyre számos ország tekint követendő példaként. **Mindezek alapján a brit légideszant csapatok története a második világháború folyamán sikeresnek és előremutatónak tekinthető.**

Felhasznált irodalom:

1. A SAS Enciklopédia. Zagora Kft. Budapest, 2000.
2. **Anthony Hall:** D- Nap: Az Overlord hadművelet napról napra, Hajja és fia könyvkiadó, Debrecen, 2004.
3. **Anthony North- Ian V. Hogg:** Lőfegyverek könyve. Alexandra kiadó, Budapest. 1992.
4. **Barry Gregory:** The British Airborn Troops 1940-1945. Garden City, Doubleday, 1974
5. **Bombay – Gyarmati – Turcsányi:** Harckocsik 1916-tól napjainkig, Zrínyi, Budapest, 1999.
6. **Dombi Lőrinc:** Selyemkupolák: fejezetek az ejtőernyő történetéből. Zrínyi, Budapest, 1993.

---

²³ FM 100-5 Tábortól kézikönyv: Hadműveletek. Kiadja a MH Vezérkara, Bausz Kft, Budapest, 1997. 69. o.

²⁴ Kőszegvári Tibor: Katonai stratégiák és doktrínák a hidegháború korszakában. ZMNE Egyetemi Kiadó, Budapest, 2000. 18-19. o.

²⁵ Kőszegvári Tibor: A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai területei és feladatai I. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2003. 34. o.

7. FM 100-5 Tábori kézikönyv: Hadműveletek. Kiadja a MH Vezérkara, Bausz Kft, Budapest, 1997.
8. **Grant, R. R.:** A repülés évszázada. Magyar Könyvklub, Budapest, 2003.
9. **Hans Halberstadt:** Tüzérségi eszközök a középkortól napjainkig. Hajja és Fiai könyvkiadó, Debrecen, 2003.
10. **Hurley, Alfred F.:** Billy Mitchell: Crusader for Air Power. Indiana University Press, Bloomington, 1975.
11. **John Davison:** A csendes-óceáni hadszíntér napról napra. Hajja és Fia könyvkiadó, Debrecen, 2005. 154. o.
12. **Kershaw, Robert J.:** Hídfő: az arnhemi csata. Aquilla, 1997.
13. **Kováts – Lugossi – Nagy - Sárhidai:** Tábori Tüzérség. Zrínyi, Bp. 1988.
14. **Kőszegvári Tibor:** Diverzió. Zrínyi Katonai kiadó, Budapest, 1984.
15. **Kőszegvári Tibor:** Hadviselés a 21. században – elképzelések, elvek, erők és eszközök. ZMNE, Budapest, 1998.
16. **Kőszegvári Tibor:** Katonai stratégiák és doktrínák a hidegháború korszakában. ZMNE Egyetemi Kiadó, Budapest, 2000.
17. **Kőszegvári Tibor:** A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai területei és feladatai I. ZMNE, Budapest, 2003.
18. **Kurt Rieder:** Különleges egységek a III. Birodalomban. Vagadund kiadó, Budapest, 2004.
19. **Mrazek, James E.:** Fighting Gliders of World War II. St. Martin's Press, New York, 1982.
20. **Mucs Sándor – Kovalcsik József:** A légideszant csapatok fejlődésének áttekintése a két világháború között és alkalmazásuk a második világháborúban. Hadtörténelmi Közlemények, 1962. 2. sz. 3.-72. o.
21. **Poór István (szerk.):** Harckocsik és páncélozott járművek típuskönyve. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1980.

22. **Richard Townshend Bickers:** Military Air Transport – The Illustrated History. Osprey, London, 1998.
23. **Robert M. Bowen:** Vijjogó sasok között: a 101. légideszant-hadosztállal Normandiától Bastogne-ig. Hajja és Fiai könyvkiadó, Debrecen, 2003.
24. **Ryan – Mann – Stilwell:** A világ különleges katonai alakulatai, Ventus Libro Kiadó, Budapest 2003.
25. **Ryan, Cornelius:** Messze volt a híd. Európa, Budapest, 1982.
26. **Scheich Vilmos:** Gerillák, diverzánsook, szabotőrök, különleges erők. Zrínyi kiadó, Budapest, 1971.
27. **Szabó József (főszerk.):** Hadtudományi lexikon Magyar Hadtudományi Társaság. Budapest, 1995.
28. **Szabó József (főszerk.):** Repülési lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1991.
29. **Szántai József:** Tábortüzérség az első és a második világháborúban Zrínyi, Budapest. 1984.
30. **Száva Péter (szerk.):** Szemelvények a burzsoá katonai teoretikusok műveiből. A páncélos háború elméletének képviselői: Liddel Hart, Fuller, De Gaulle. ZMNE Egyetemi Kiadó, 1972.
31. **Terry White:** A világ elit katonái. Zrínyi, Bp. 1992.
32. **Tóth Loránd:** Ejtőernyős deszant. Zrínyi kiadó, Budapest, 1987. 8. o.
33. **Turcsányi Károly:** Az ember – haditechnika rendszer a tudományos technikai forradalomban, Honvédelem, 1988/8.
34. **W. F. Craven – J. L. Cate:** The Army Air Forces in World War II. the University.
35. [www.M22](http://www.M22.airborne.light.tank.locust.htm) airborne light tank locust.htm (2004. 09.)

FOLYÓIRATSZEMLE

A HARCBAVETÉS TÁMOGATÁSA „MINDIG ÉS MINDENÜTT”

A 100. Német Logisztikai dandár

Lits Gábor¹

A jövő biztonságpolitikai kihívásai a német hadsereg számára főként azt jelentik, hogy a jövőben, békében, elsősorban Németországon kívül kerülnek alkalmazásra, szövetségi rendszerben, konfliktusok kialakulásának megakadályozására, illetve válságok leküzdésére. Ehhez jönnek még nemzetközi és honi területen, katasztrófák és szükséghelyzetek leküzdésének feladatai is. Ezekhez a feladatokhoz korszerű, jól felszerelt, gyorsan átcsoportosítható, mozgékony, különféle módon rendelkezésre álló és alkalmazható, azonnal bevethető erők szükségesek, melyeknek ezeken a jellemzőkön kívül, a korábbinál sokkal magasabb szintű túlélő képességekkel is rendelkezniük kell.

Ennek a törekvésnek a keretében jött létre a német hadsereg szárazföldi erőinek támogató parancsnoksága. Ezzel a német hadseregben egy teljesen új rendszerű, a mai követelményeknek megfelelő támogató és logisztikai magasabb egység került felállításra, amely a hadsereg legerősebb és egyben nélkülözhetetlen magasabb egysége. **A támogató parancsnokság alárendeltségébe harctámogató és logisztikai csapatok; főerőként hat dandár tartozik** (ABV felderítő-mentesítő dandár, tüzérdandár, légvédelmi dandár, műszaki dandár, és két logisztikai dandár).

Az alárendelt támogató és logisztikai dandárok vezetik, irányítják saját köteleiket, aegységeiket. Erőiket, eszközeiket bevetésre alkalmazásra rendelkezésre bocsátják. Kötelességük a szárazföldi erők magasabb egységeinek és a többnemzetiségű hadtest kiképzésének, gyakorlatainak és harcbevetésének a támogatása.

Jelen cikk szorosan kapcsolódik a **Katonai Logisztika 2005.1. számában** megjelent „*A Német Hadsereg Szárazföldi Erőinek Támo-*

---

¹ Dr. Lits Gábor ny. alezredes.

gató Parancsnoksága” című cikkhez, jelen írás annak egyik logisztikai dandárjával „*A 100. Logisztikai dandárral*” foglalkozik.

A Logisztikai dandár mottója „*Semper Ubique*” (mindig mindeütt jelenlévő) kifejezi a dandár fő célkitűzését, alapfeladatát: *A hadsereg gépesített magasabb egysége harcbevételének támogatása mindig és mindenütt*. Ennek a feladatnak a teljesítéséhez a *dandár az alábbi erőkkel rendelkezik: a 6. Javítózászlóaljjal (Boostedt), a 3. Logisztikai zászlóaljjal (Rotenburg/Wümme), a 801. Szállítózászlóaljjal (Lippstadt), az 51. Utánpótló zászlóaljjal (Schwalmstadt) és a 11. Harcászati anyag eltávolító századdal (Münster)*. A dandár törzs és a törzsszázad a *7. Javítózászlóaljjal, Unna-ban állomásozik*. Ide tartozik még a dandár hét nem aktív zászlóalja. Ezáltal a dandárparancsnok csapatai a holland határtól a *Lüneburgi Heide*-ig és az *Északi-tengertől a Hesseni Schwalm*-ig terjednek.

A Logisztikai dandár békelétszáma több mint 5400 katona és polgári alkalmazott. Ennek az állománynak a zöme már a dandár 2003 júliusi megalakulása időszakában is a hadsereg állományában volt és nagy részük részt vett a *Bundeswehr külföldi alkalmazásai* során végrehajtott logisztikai támogató feladatokban – többek közt, *mint szakemberek* az áramellátó rendszerek, klímaberendezések javításában, *mint alkalmazottak* a harceszköz kimentő, eltávolító századoknál vagy az ellátó századoknál különböző *SFOR, KFOR* vagy *ISAF* kontingensekben.

A Logisztikai dandár feladata

A Logisztikai dandár feladatrendszere négy fő, egymással egyenrangú komponenst tartalmaz:

- Készletezi és biztosítja a logisztikai csapatok feladatorientált harcbevétési anyagait;
- Tervezi és előkészíti az alárendelt egységek és kötelékek részvételét a szárazföldi csapatok alkalmazása során;
- Tervezi és koordinálja a harci alkalmazásra és válsághelyzetre vonatkozó kiképzést;
- Tervez, felkészít és rendelkezésre bocsát egy **logisztikai ezred törzset** a NATO, valamint a kollektív védelem elveinek megfe-

lelően egy szövetséges ország számára, nemzetközi válságkezelés vagy védelmi tevékenység keretében végrehajtott bevetésre.

Ennek a logisztikai ezrednek olyan helyzetben kell lennie, hogy a szükséges felkészülési idő után képes legyen egy gépesített hadosztályt nagyobb hadműveletek során logisztikailag támogatni. A támogatás összeteljesítménye magába foglalja többek közt a hadosztály harcoló és harctámogató csapatai fegyverrendszereinek, harc- és gépjárműveinek, harci-technikai eszközeinek a javítását, alkatrészekkel, lőszerrel, üzemanyaggal, élelemmel való ellátását és a hosszabb időre kiesett eszközök el, illetve hátraszállítását. *Ehhez ezt az ezredet a logisztikai dandár irányítása alatt összekapcsolják a dandár alárendeltjeivel és a Tauberbischofsheimben felállított másikkal, a 200. Logisztikai dandár alárendeltjeivel.* Az ezred törzs tervezi és irányítja (vezérli) elsősorban a saját hatáskörben lévő készleteket, anyagi eszközöket, e mellett szorosan együttműködik a **hadsereg bázis (SKB)** és a támogatott hadosztály dandárjával. *Ezzel a feladatával a logisztikai ezred a hadsereg harcbevétési logisztikájának fontos sarokpillérét jeleníti meg.*

A hadsereg harcbevétési logisztikája

A logisztikai támogatás területén a harcbevétési logisztika fogalma megmagyarázza a hadsereg koncentrációját az alapfeladatokra bevetésben, de egyúttal vázolja a logisztikának a különbségét is az alapüzemhez és a bázis logisztikához. Mindkét tevékenység a hadsereg bázison keresztül történik. *A haderő harcbevétési logisztikája magába foglalja ezért a logisztikai ezred erőit és a gépesített dandárok logisztikai zászlóaljait.*

A gépesített dandárok logisztikai zászlóaljai úgy tagozódnak, úgy vannak felszerelve, ellátva és kiképezve, hogy a dandárok logisztikai szükségleteit közvetlenül tudják biztosítani. Ehhez javító, utánpótló és szállítóerőkkel rendelkeznek. Ezek az erők a logisztikai zászlóalj törzsén keresztül úgy kerülnek alkalmazásra, hogy közvetlenül támogatni tudják a dandárok nagy mozgékonyaságú harcvezetését, ami azt is jelenti, hogy azok a logisztikai eszközök, berendezések, felszerelések, amelyeket e zászlóalj üzemeltet *csak rövid időtávolságra kerülnek elhelyezésre.* Ezekhez a logisztikai eszközökhöz *két dandár utánpótló pont és két dandár javító pont* tartozik. Ezekből történik a harcoló csapatok ellátása lőszerrel, üzemanyaggal, élelemmel és pótalkatrészekkel, valamint a dandár harcjárműveinek és egyéb járműveinek a javítása. Harcbavetés során ezen a síkon különösen fontos, hogy a fegyverrend-

szerek és eszközök (gépek) gyorsan, ismét bevethető készen, rendelkezésre álljanak és a mozgókészletben tartott utánpótló anyagokat a felhasználóhoz szállítsák. A logisztikai ezred **logisztikai zászlóalja** támogatja a hadosztály csapatait – ahhoz tartoznak pl. a tüzér és műszaki kötelékek – a meghatározott alapelveknek megfelelően.

A hadosztály csapatainak és a dandároknak a folyamatos ellátását logisztikai eszközökkel alárendeltjein és berendezésein keresztül is *a logisztikai ezred biztosítja*. Az *utánpótlást biztosító zászlóalja* ehhez összesen öt utánpótló pontot rendez be. A **két javítózászlóalj** a hadosztály valamennyi fegyverrendszerének javításához összesen **tíz javító pontot** hoz létre. A javítóképesség szakmai specializálása különösen gondos tervezést és irányítást követel, hogy a javítás a meglévő anyaggal a megfelelő helyen és szakértelemmel történjen. A Logisztikai ezred **szállítózászlóalja** biztosítja a szállítóképességet a szükségletnek megfelelően, úgy az ellátási anyagoknak a dandár utánpótló (ellátó) pontokhoz történő szállítására, mint a kiesett, sérült harcképtelen járműveknek a szakmailag illetékes hadosztály javító pontjához való szállítására. Ennek a zászlóaljnak a szállítóképessége hasznosításra kerül ezen kívül a **hadosztály ellátó ponton** az ellátási javak mozgókészleteinek támogatásra történő szállításához is.

A hadsereg harcbevétési támogató logisztikájában nagyméretű hadműveletek során egy (a) gépesített hadosztály támogatása igen nagy jelentőséggel bír és ebben van a logisztikai ezrednek fokozott szerepe és jelentősége. *Mivel az ezredet csak az alkalmazásra történő felkészítés során hozzák össze (állítják fel), az alapvető feladatok és a szükséges eljárások végrehajtásának a begyakorlása, ami csak a két dandár közösen végrehajtott gyakorlatán lehetséges, melynek során ezek csapat-részeiből az ezred törzsét összeállítják.*

Az **ezredtörzsnek és a zászlóalj-törzsnek** az összeállítására első alkalommal **2004. októberében egy 14 napos gyakorlat során került sor**. **A gyakorlat súlypontjai voltak:** az ezredtörzs valamint a két logisztikai dandár alárendelt kötelékeinek együttműködése, a logisztikai ellátás és alkalmazások gyakorlása hadosztály síkon, valamint a vezetési eljárások és a törzsmunka gyakorlása a harcálláspontokon.

Részvétel a NATO reagáló erők tevékenységében

*2003 októberében kezdte meg a NATO gyorsan rendelkezésre álló jól kiképzett erőinek – NATO értelmezés szerint az NRF² – felállítását. Az NRF különböző nemzetiségű erői egyelőre a tagországok felelősségi körébe maradnak és csak bevetés során kerülnek NATO alárendeltségbe. A német hadsereg 2005. januártól-júniusig terjedő időszakban az **1. Német-Holland hadtest** alárendeltségébe helyezte a **Támogató Parancsnokság Bruichsalban** felállított **ABV felderítő dandárján** keresztül egy többnemzetiségű **ABV felderítő zászlóalj** magját. Ezen kívül közreműködik egy holland vezetés alatt álló többnemzetiségű dandár tevékenységében is.*

A Logisztikai dandár ezen csapatrészek logisztikai támogatására felállított egy vegyes utánpótló századot és egy szállítószakaszt a holland dandár számára. A szállítózászlóalj ennek a szállítószakasznak a felállítását, kiképzését már befejezte és jelenleg már együtt gyakorol a holland ellátó századdal.

*A logisztikai zászlóalj a multinacionális ABV felderítő zászlóalj számára egy vegyes utánpótló századot állít fel. Ez a század valamennyi logisztikai képességét átadja a zászlóaljnak és biztosítja a megkövetelt 30 napos túlélőképességet. Ennek a követelménynek a teljesítéséhez a század valamennyi képességgel rendelkezik, amely – ha kisebb mértékben ugyan – de hasonló a korábban leírt logisztikai ezred fokozottabb felhasználhatóságához. **Ehhez a javító-, utánpótló- és szállító erőket egy század kötelékébe vonták össze.** A szándék az volt, hogy 2004 végéig mindenekelőtt az egyes bevetési, alkalmazási modulokat – javítószakasz, szállítószakasz és átrakócsapat – és az arra felépítendő századot összességében bevethető képessé kellett tenni. 2005 januárja óta a század – többnemzetiségű **ABV felderítő század** reagáló erőként történő bevetésre – rövid készenléti idővel rendelkezésre áll. A megkövetelt széleskörű logisztikai képességek alapján ez a század, felállításával különleges kihívást jelenít meg. **Ezért a logisztikai dandár valamennyi alegysége és köteléke részt vett a század személyi és anyagi feltöltésében.** Teljes készenléteinek az ideje a továbbiakban attól is függ, hogy a század alkalmazási képességét, rendszeres gyakorlások,*

---

² NRF= NATO Response Force = Nato reagáló erő.

valamint század és zászlóalj szinten végrehajtott gyakorlatok során mikor tudják a megkövetelt magas szintre helyezni.

A Bundeswehr átalakulása már elindult az új úton

A Bundeswehr reformjának továbbfejlődése keretében a haderő harcbevétési logisztikájára vonatkozóan rögzítették az alapképességek koncentrálásának szükségességét és alapelveit. Alkalmazás során az Interfész³ a haderő „*harcbevétési*” és „*bázis logisztikája*” között eltolódik. Áll ez ma visszafelé a logisztikai ezredre, fog ez a jövőben alapvetően visszafelé a dandárok logisztikai zászlóaljaira illetve a hadosztály csapatokra is állni, mivel a hadsereg bevetési hadosztályára meghatározott feladatok biztosítása folyamatos ellátás keretében a bázis logisztikán keresztül történik.

A logisztikai rendszer átalakításának a minősége attól fog függni, hogy a megszerzett ismereteket, tapasztalatokat és képességeket hogy tudják úgy átvinni a hadseregből a haderő bázisba, hogy a logisztikai támogatás folyamata egy (a) gépesített hadosztály bevetésénél törésmentesen biztosítva legyen.

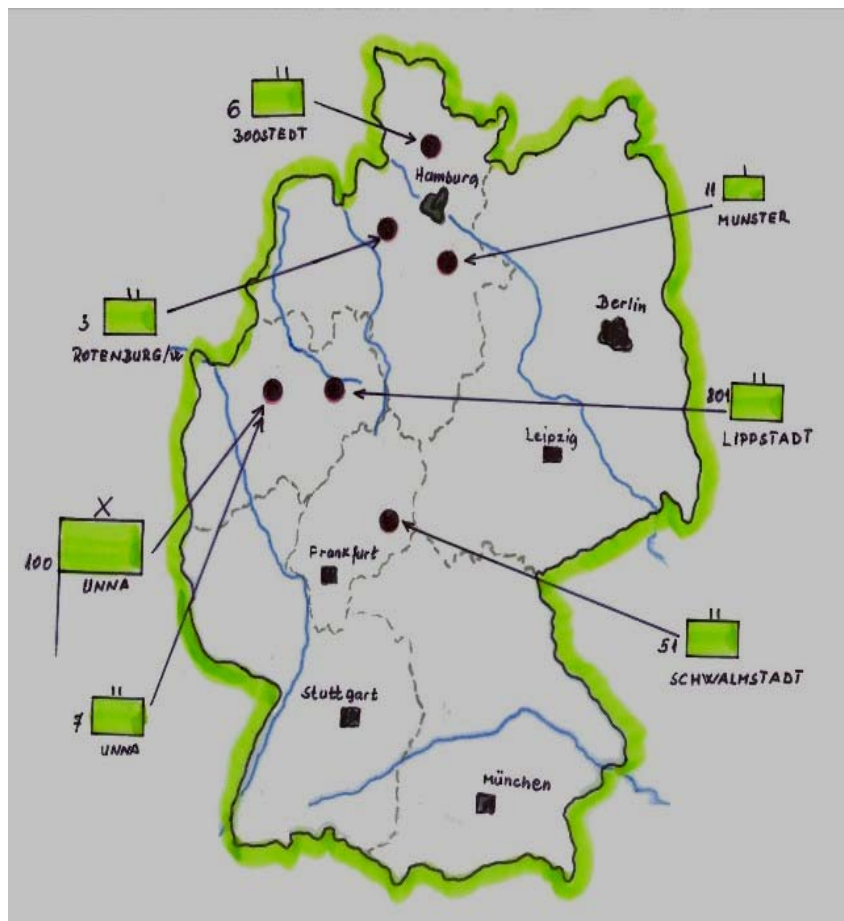
Felhasznált szakirodalom:

1. Europäische Sicherheit 2003/1. Dipl. - Betr. Ulrich Wolf vezérőrnagy a Támogató Parancsnokság parancsnoka: Einsatzbereite Kampfunterstützungs - Logistik - und Feldnachrichtenkräfte für das Heer.
2. Europäische Sicherheit 2005/6. Harry Richter ezredes, a 101. Logisztikai dandár parancsnoka: Logisztikbrigade 100- Einsatzunterstützung immer, überall.

---

³ Interfész = logikai hálózat, amely lehetővé teszi az együttműködést központi egységek és alegységek közötti csatlakozásban.

100. Logisztikai dandár díszlokációja.

KIMENTENI, ELVONTATNI, A HARCI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÁS EGYIK FONTOS FELADATA

Bevetés során a harcból kiesett, sérült harc - és gépjárművek mentése – a mentés nehézségi fokától függően – a lehető leggyorsabban saját vontató eszközeikkel, ha így nem megy, műszaki mentőeszközök, berendezések, műszaki mentő járművek segítségével történik. Fontos szempont, hogy a kimentendő jármű a mentés során nem károsodhat. A harci kötetlekek mozgékonyságának, harcászati manőverező képességének a megtartásához a sérült járművek elvontatásának, a gyors mentésnek, bonyolult földrajzi és éghajlati viszonyok között is, összességében mindenkor, kiemelt jelentősége van.

Az elvontatás, mint a műszaki mentés egyik módja feltételezi a sérült gépjármű gurulóképességét. Korlátozott gurulóképességű járművet - különösen az első tengely károsodása esetén - a legnehezebb, és egyáltalán nem veszélytelen feltételek közt lehet csak vontatni.

A **Bundeswehrben** a sérült járművek elszállítása jelenleg könnyű vagy közepes járművek esetében is, különböző emelőképességű **gépko-****csi daruk segítségével és nehéz szállítójárművekkel** történik. A sérült eszközöknek szállítójárművön történő elszállításánál mindenekelőtt a nehéz, vagy magasépítésű járművek esetén, a mentő járműre való rácsatlakozásnál vagy szűk útszakaszoknál léptek, lépnek fel nehézségek. Az okok gyakran az alacsony építésű közúti hidakra, alagutakra, alacsonyan vezetett elektromos hálózatokra vezethetők vissza. Mivel az alkalmazási térségben polgári mentő szolgálatok nem, vagy csak ritkán állnak rendelkezésre, a szállítási képesség csak katonai erőkkel és eszközökkel tartható fenn, oldható meg.

Létrejött egy ilyen eszköz, a „BKF⁴- 4 Tadano Faun”

Olyan mentő és vontatóeszköz, amely ilyen jellegű sérült eszközöket, nagyságra való tekintet nélkül, nehéz terepen is, viszonylag nagy sebességgel képes menteni és vontatni – szükség esetén – félretolni, 2004. május óta áll szolgálatban a KFOR-nál a német kontingens logisztikai zászlóaljánál Prizren-ben. A zászlóalj saját központi

---

⁴ BKF= Berge- und Kranfahrzeug = mentő és darusgépkocsi.

feladatán kívül széleskörű támogatást képes nyújtani a logisztika területén nemzetközi szinten is, egyebek közt számos logisztikai feladatában támogatja a **DNY-i Multinacionális Dandárt** is.

A BKF 35-4 mentő és darus gépkocsit a Bundeswehr kerekes járműveivel ellátott kötelékeinél a sérült, akna ellen védett, nem védett és páncélozott járművek mentésére és elvontatására használják. A BKF 35-4 Tadano Faunnal a csapatok egy olyan új rendszerű műszaki mentőeszközt kaptak, amely szinte teljesen polgári forgalmú kereskedelmi járműként, a kerekes harc és gépjárművek műszaki-technikai mentésénél jelentősen hozzájárul az eddig meglévő képességihiány lezárásához.

Éppen a nemzetközi szintű alkalmazások során különösen fontos ezt a kapacitást a szövetséges fegyveres erők támogatására is biztosítani. Ebből a szempontból is célszerű és logikus volt az **új, sérült járműveket mentő és vontató eszköznek a kipróbálása éles, harci körülmények között is**. Azonban a mentendő járművek, méret, forma, nagyság és súly szerinti sokfélesége, bizonyos mértékig korlátozza ezt a nemzetközi szintű képességet, esetenként a **Bundeswehr** járműveinél is.

Miket is tud a BKF 35-4 Tadano Faun?

A **Tadano Faun** a harcba vetett erőknek többek közt olyan lehetőséget biztosít, hogy a kiesett járművet megrakott állapotban és bonyolult viszonyok közt is gyorsan és biztonságosan ki tudja menteni és ezzel megakadályozza, hogy a rakományhoz illetéktelen személy (az ellenség) hozzájuthasson.

Szükség esetén képes harc és mozgásképtelen kerekes járműveket nagy távolságokon keresztül vontatni tönkrement tengely esetén is (orrát felemelve), vagy szükség esetén félretolni, eltávolítani.

A járműre épített daru, a felszerelt hegyi csörlővel, lehetővé teszi a mentés során a kettős üzemet is. A mentésnek ez a formája csökkenti az elakadt, megrekedt járművek esetében a gyakran nagyobb mértékű károsodást, ami a mentés eddigi formáinál szükségszerűen keletkezett. A daru ezenkívül kiválóan felhasználható konténernek, hajtóművek és más teherárúk átrakásához is, maximális emelőképesége **35 t**.

Ezek a többoldalú képességek jelentős takarékosági tényezők is a csapatok számára, hiszen van egy jármű, mindössze egy fő kezelővel

amely sokféle, műszaki technikai jellegű és mentő feladatra rendelkezésre áll.

A BKF 35-4 Tadano Faun legfontosabb műszaki-technikai jellemzői

Jármű

Motor: Hat hengeres diesel motor OM 501 LA (Mercedes Benz), Euro II, 290 KW (394 LE) 1800 fordulatszám esetén

Hajtómű: Automatikus kapcsolású ZF-AS Tronic 12 előremenet és 2 hátramenet üzem.

Jármű hossza: 11 850 mm

Jármű magassága 3 800 mm

Jármű szélessége: 2 750 mm

Teljes súlya: 41 000 kg

Fordulókör sugara: 12,5 m

Mentés

Képessége gépjárművek mentésénél kötélmotollal és kettős menetben (kötélmotolla és daru teljes vonóerővel) 27 500 kg

Vontató képessége

Fékezve: 45 000 kg

Fék nélkül: 12 000 kg

Kötélmotolla

Vonóerő: 20 000 kg

Kötélhossz: 75 m

Daruüzem

Emelőszerkezet kötéllhossza: 170 m

Teleszkóp kinyúlásának hossza: 22,5 m

<i>Maximális magasság:</i>	25,6 m
<i>Maximális emelősúly daru üzemben:</i>	35 000 kg
<i>Maximális teher kettős üzemben:</i>	7 500 kg
Gyártó cég: Tadoano Faun	

A fejlesztés főbb szempontjai és mozzanatai

A védelemtechnikai hivatalban **Koblenzben** és a hadsereg utánpótló iskolájában **Garlstedtben, Brema** mellett végrehajtott első vizsgálatokat követően 2004. márciusban és áprilisban a gyártó mindkét szolgálati hely által előírt technikai változtatásokat a megszabott követelményeknek megfelelően végrehajtotta.

Ezen átépítést követően, eddig a védelemtechnikai szolgálatnál tesztelt járművet **Kosovóba helyezték** és ott harci alkalmazási feltételekkel összehangolt megvalósítási elemzéseknek vetették alá. Az eszköz alkalmasságát reális körülmények, bonyolult földrajzi és éghajlati viszonyok között, valamint szervezési vonatkozásoknak megfelelően is vizsgálni kellett. Meg kellett ítélni azt is, hogy vontatóképességének megerősítése érdekében, a különböző kiegészítő elemek adaptációja, a végrehajtott változtatások indokoltak, szükségesek voltak e?

A vizsgálatok súlypontja mindenekelőtt a nehezebb (nehéz) járművek mentésének és vontatásának a lehetőségeire irányult, itt mindenekelőtt a védett, páncélozott vezetőfülkével ellátott **MULTI-A3** -ra, teljes súlya **36 t.**, és a páncélozott járművekre terjedt ki. Döntés született egy gyalogsági erők és aknák elleni, adaptálható védelem megvalósításáról is. Ebben a vonatkozásban is a katonák értékelése és követelése állt a döntési mechanizmus középpontjában. *A logisztikai zászlóalj személyi állományát a BKF 35-4 kezelésére, a gyakorlati kipróbálás keretében képezték, illetve képzik ki.*

**Áttekintő táblázat a BKF 35-4 Tadano Faunnaal
eddig kimentett ,elvontatott járművekről**

<i>Jármű megnevezése</i>	<i>Teljes súly kg- ban</i>	<i>Abrons méret</i>	<i>Nyomtáv (mm)</i>
Boxer MRAV pszj	33 560	405/80 R 27	2 580
„Luchs” felderítő pán- célos	18 500	14.00 R 20	2 540
„Dingo” szállító jármű	9 200	365 /80R	2 540
„Cobra” tüzérségi radar Alváz: Man 15t. (4 tengely)	25 617	14.00 R 20	2 380
MULTI MAN Kat 1 A1.1	32 409	14.00 R 20	2 466 (1 tengely) 2 472
„Roland” Fegyverrend- szer Alváz: 15 t. MAN A/1 BRV	27 920	14 00 R 20	2 466 (1 tengely) 2 472 (4 tengely)
„Patriot” fegyverrend- szer Alváz: AN A1 BRW	28 630	14.00 R 20	2 466 (1 tengely) 2 472 (4 tengely)
Útépítő gép MAN A1. 1-re építve	27 804	14.00 R 20	2 66 (1 tengely)
Üzemanyagszállító Alváz IVECO EURO Trakker	32 000 (33 000)	365/85 R 20	2 040
Autóbusz. Alváz: Daimler Benz	8 985	11 00 R 22,5	2 090
MULTI A3 szállító jár- mű	36 000	14.00 R 20	2 110 (1. ten- gely) 2094 (4. tengely)
MULTI szállító jármű (ASTRA) olasz	32 000	14.00 R 20	2 500
Rakodó gép FUG	8 500	14.5-20	

<i>Jármű megnevezése</i>	<i>Teljes súly kg-ban</i>	<i>Abrons méret</i>	<i>Nyomtáv (mm)</i>
		MPT	
<i>tehergépjármű 10 t.</i>	26 600	14.00 R 20	2 500
<i>„Fennek” felderítő jármű</i>	9 260	12,00 R 20	2 226

Megjegyzés: A nyomtávra megadott adatok a mindenkor érvényes *Technikai Adatbankból* kerültek átvételre!

Jelen írás végére, néhány mondat még mindenképpen idekívánkozik:

Nehéz kerekcses járművekkel felszerelt kötelékek, ilyen jellegű mentő és darus gépkocsival történő ellátása, lényegesen megnöveli a harcoló erők anyagi-technikai kitartóképességét, mozgékonyágát és harcászati manőverező képességét. A Bundeswehr feladatai napjainkban, más fejlett hadsereghez hasonlóan, rendkívül összetetté és sokrétűvé váltak és folyamatosan bővülnek. Nem mindig sikerül a megszállott feladatokat hatékonyan, biztosan, késedelem nélkül végrehajtani, teljesíteni.

Ennek okai, főként a rendelkezésre álló, meglévő anyagokban, harci-technikai eszközökben és a nem megfelelő megoldásokban keresendők. A szűkösen meglévő anyagok, eszközök ellenére a Bundeswehrnek abban a helyzetben kell lennie, hogy minden különleges feladatra képes legyen eszközt teremteni.

Ebben az esetben is ez történt. A KFOR - nál alkalmazott BKF 35-4 Tadano Faun egyértelműen mutatja: Csak beruházással lehet takarékosan segíteni!

Felhasznált irodalom:

- Soldat und Technik 2005/ 08.
Rolf Krüger: Bergen und Abschleppen.

Entfernungen auch mit defekter Achse

BKF 35-4 mit LKW 10 t MSA, die Vorderachse des LKW ist stark beschädigt

A BKF 35-4 „Tadano Faun” 10 tonnás tehergépjárművet vontat.

BKF im Dualzug mit MULTI FSA

A „Tadano Faun” a legnehezebb járművet a MULTI FSA (36 tonnás) –t vontatja.

**AZ MH REPÜLŐMŰSZAKI SZOLGÁLATFŐNÖKSÉG
KIADÁSÁBAN MEGJELENŐ „TÁJÉKOZTATÓ”
2006. 2. SZÁMÁBAN KÖZÖLT FONTOSABB KÜLFÖLDI
REPÜLŐ SZAKMAI CIKKEK ÉS INFORMÁCIÓK
FORDÍTÁSAINAK RÖVID ISMERTETÉSE.**

Kaufmann János¹

Az F-35 repülőgépvezető-fülkéjének főbb jellemzői

Az F-35 repülőgépvezető-fülkéjének két egymással szoros összhangban működő fő szerkezeti összetevőjét a sisakba beépített kijelző (HMD) és a panoráma fülke-kijelző (PCD) néven ismert sokfunkciós rendszer képezi. A PCD két 20x25 cm méretű aktív mátrix folyékony kristály kijelző képernyő (AMLCD) egységből áll, melyek össze vannak kapcsolva egymással és egy 20x50 cm méretű műszerfal panelt alkotnak. A sisakba beépített kijelző (HMD) a jelenlegi vadászrepülőgépeken alkalmazott HUD tükörkijelzőket váltja fel. Használatkor a repülőgépvezető egy szimbolikus jelzésekből álló képet lát a sisak napellenzőjén, függetlenül a fejének pillanatnyi elfordítási irányától.

Az F-35 repülőgépvezető-fülkéjére az is jellemző, hogy az eddigi vadászrepülőgépekhez viszonyítva lényegesen kevesebb elektromos kapcsoló és mechanikus vezérlőelem van elhelyezve a fülkében. A PCD kijelző képernyőkön alapvetően érintéses képernyővezérlést alkalmaznak. Így például a repülőgép STOVL változatánál a PCD képernyő megjelölt részének érintésével biztosítható a repülőgép függés üzemmódból előrehaladó repülési üzemmódra és vissza történő automatikus áttérése.

A különböző fedélzeti rendszerek emberi hanggal való vezérlésének megvalósítására is vannak tervek, azonban e képesség elsősorban olyan feladatok végrehajtására kerülne felhasználásra, mint repülés közben a rádiófrekvenciák megváltoztatása, vagy adatok bevitele a harc feladat-orientált fedélzeti számítógépbe.

---

¹ Kaufmann János nyá. mk. ezredes, MH ÖLTP szakkönyvtár főmunkatársa. (Részletes tájékoztató a HM 57-861 telefonszámon kapható).

Bulgária aláírja a szerződést C-27J szállítórepülőgépek beszerzésére

Bulgária Védelmi Minisztériuma szerződést ír alá öt Alenia Aeronautica C-27J Spartan harcászati szállítórepülőgép beszerzésére. A típus 2005 áprilisában került kiválasztásra, s a repülőgépek leszállítása várhatóan 2007-ben fog megkezdődni. Bulgária kérte a repülőgép alapkonfigurációjának különböző változtatását, beleértve ugyanannak a teljesen integrált fedélzeti védelmi eszközrendszernek (DAS) a beépítését, amely az Olasz Légierő jövőbeli C-27J szállítórepülőgép-parkjában kerül bevezetésre. *A DAS rendszer magába foglalja a radar- és lézerbesugárzásra, s a rakétaközeledésre figyelmeztető alrendszereket, valamint a dipólszalag szóró és infrapatron kilövő berendezéseket.*

Tájékoztató az olasz Predatorok Irakban történő alkalmazásáról

Az Olasz Légierő négy pilótánélküli Predator repülőeszköze 2005 január végén települt át Irakba, hogy biztosítsa a folyamatos felderítést az Irakban lévő olasz erők számára. A repülőeszközök 4-8 órás szabvány harcfeleltetéseket hajtanak végre és 200 km harcászati hatósugáron belül 13.600 km² terület megfigyelését végzik. Ebben az évben egy modernizálási program alapján az olasz UAV eszközök fedélzeti rendszerei kiegészülnek egy műholdas kommunikációs adatkapcsolati rendszerrel, egy megnövelt teljesítőképességű elektro-optikai/infravörös szenzorral és egy szintetikus apertúrájú fedélzeti radarral.

Az USAF új vadászipülőgép-parkjának kialakítása

Az USAF jelenlegi vadászipülőgép-parkjának mintegy 25 %-a kivonásra kerül, amikor szolgálatba lép az F-22 és F-35 típus és kialakul az u.n. ötödik generációs géppark. A 25 %-os csökkentés mintegy 800 db jelenleg meglévő vadászipülőgép kivonását jelenti. A Légierő azt reméli, hogy az F-22 és F-35 típusok magas fokú teljesítőképessége és a jelenleg meglévő vadászipülőgépek egy részéből képzett kisebb géppark modernizálása elegendő lesz a darabszám csökkenés kompenzálására. Rövidtávon a Légierő javasolja az F-117 Nighthawk lopakodó vadászipülőgépek és az A-10 Thunderbolt II. repülőgépek egy kisebb mennyiségének a kivonását. Hosszabb távon a többi típus (F-15, F-16) közül a Légierő elsősorban az F-15 továbbüzemeltetésére számít, s már

korábban is úgy tervezte, hogy mintegy 170 db F-15 modernizálásával és fenntartásával biztosítani kell a típus szolgálatban tartását a 2025-ig terjedő időszak folyamán. A cikk részletesen ismerteti a tervezett modernizálások műszaki kérdéseit. A modernizálási programban kiemelt feladatot képez a repülőgépek új, aktív elektronikus pásztázást alkalmazó antennarendszerrel (AESA) ellátott fedélzeti lokátorral történő felszerelése, valamint egy új, digitális, radarbesugárzásra figyelmeztető vevőberendezéssel történő ellátása.

Úgy tűnik, hogy a mintegy 225 F-15, valamint 183 F-22 és 1763 F-35A vadászrepülőgépből összetevődő kombináció képezné a magját az USAF javasolt új vadászrepülő erőstruktúrájának, amely darabszám szerint 2200 repülőgépből állna.

Az Eurofighter Typhoon vadászrepülőgép új fejlesztési fázisa

Az Eurofighter Typhoon csoport megkezdte a többfeladatú vadászrepülőgép új fejlesztési fázisának végrehajtását, amely alapvetően a repülőgép levegő-föld fegyverek hordozásával kapcsolatos teljesítőképességét vizsgálja. Ennek keretében azt értékelik, hogy a nehéz függesztmények (fegyverek és tüzelőanyag-póttartályok) szárnyak és törzs alá történő felszerelése esetén hogyan biztosítja a repülésvezérlő rendszer az önmagában instabil repülőgép vezérlését. A teszteléseket a 3. sz. felműszerezett gyártási sorozatú repülőgéppel (IPA №3) végzik, melyre maximális terhelés esetén négy Amraam rakéta, két IRIS-T rakéta, négy 1000 lb súlyú lézerrányítású Paveway II. bomba és összesen három tüzelőanyag-póttartály van felszerelve. ***A tesztelések során vizsgálni fogják a különböző függesztési változatok (beleértve az aszimmetrikus elhelyezkedésű függesztmények) hatásait a repülőgép repülési jellemzőire és vezérlésére.***

Megkezdődik az F-35 földi tesztelése

A JSF ez év őszére tervezett első repülésére való felkészülés keretében egy null-sorozatú F-35A gépen megkezdik a földi tesztelési program végrehajtását. A kezdeti tesztelések magukba foglalják a tüzelőanyag rendszer feltöltésének és funkcionálásának értékelését, a szerkezeti kapcsolódás (a repülésvezérlő rendszer és a rezgésmódok közötti kölcsönhatások) vizsgálatát, valamint a földi vibrációs tesztelés (szerkezeti flutter ellenőrzések) végrehajtását. A kezdeti tesztelések si-

keressége esetén a tavasz végén megkezdődnek a hajtóműpróbák és a gurulási próbák.

Az egyéb rendszer-tesztelések az integrált energiaellátó csomagra (APU segédhajtómű, vészenergiaforrás és környezeti állapotvezérlő rendszer), a próbaterhelések és repülési terhelések kalibrálására, valamint a nagy intenzitású kisugárzási mezők (elektromágneses interferencia) vizsgálatára fognak összpontosulni.

A kísérleti repüléseken kívül hat F-35 repülőgép sárkányszerkezete a földön kerül felhasználásra a statikus terhelési és tartóssági próbák végrehajtására.

Tájékoztató a Brahmos rakéta fejlesztéséről és alkalmazásáról

2007 kezdetétől India két légiindítású tesztlövészet végrehajtását tervezi a vegyes hajtóműrendszerrel (rakétahajtómű-torlósugarhajtómű) ellátott Brahmos cirkálórakétával. A tesztelések elvégzésére az Indiai Légierő már kijelölt egy Szuhoj Szu-30 Flanker vadászrepülőgépet, melyen a rakéta függesztéséhez szükséges átalakításokkal kapcsolatos munkák már folyamatban vannak és a rakétaleoldások tesztelése is még ebben az évben végrehajtásra kerül. A Brahmos program egy orosz-indiai együttműködés a hajók ellen alkalmazható orosz 3M-55 (SS-N-26) Onyx rakéta kissé átalakított változatának kifejlesztésére, amely egy nagy teljesítőképességgel rendelkező fegyvert biztosíthat a Légierő számára a nagy értékű földi állócélok elleni támadások végrehajtására. ***A 3000 kg súlyú szuperszonikus rakéta maximális sebessége 2,5-2,8 M, s 200 kg-nál nehezebb harcifejjel rendelkezik. Hatótávolsága 290 km, amennyiben nagy magasságú utazó repülési profil végrehajtásával kerül felhasználásra. A repülés végfázisában a repülési magasság 10-15 méter.***

A Turbomeca cég új technológiák bevezetését vizsgálja

A Turbomeca cég új technológiák bevezetését vizsgálja egy olyan hajtómű kifejlesztésére, amely végülis leválthatja a cég jelenlegi fő típusát képező Arriel szabadtengelyes gázturbinás hajtóművét. 1977 óta több mint 6000 db Arrielt gyártottak, s az Arriel 2SZ típusjelzésű legutolsó változat alkalmazási tanúsítványát az elmúlt évben adták ki az új Sikorsky S-76C++ helikopteren történő felhasználás számára. Bár az

évenkénti mintegy 650 hajtómű eladása továbbra is stabil piacot biztosít, a cég mégis úgy véli, hogy megérett az idő a 600-900 tengelylőerős Arriel leváltását célzó erőfeszítések megkezdésére, annál is inkább, mivel a konstrukció jelenleg közel 30 éves. A cég meghatározott néhány átfogó teljesítmény-célkitűzést a következő hajtómű részére. Az egyik legfontosabb a hajtómű tartósságának radikális megnövelése. A nagyjavítások közti üzemidőt az új hajtóműnél 5000 üzemóra-ra kívánják megnövelni, ami az Arriel hajtóműnél jelenleg csak 3500 üzemóra. E célkitűzés elérésére a cég szakemberei már megkezdtek több szerkezeti összetevő vonatkozásában a kutatásokat, melyek elsősorban a kompresszor-, égőtér-, turbina-, és gázkivezető szekciók területén várhatóan érett konstrukciós megoldásokat fognak eredményezni a 2007-2012 közötti időszak folyamán, s felhasználásukkal beindulhat az új hajtómű fejlesztése. *A cikk részletesen ismerteti az egyes szekciók vonatkozásában a kutatások főbb irányait, valamint az új konstrukciós megoldásokat, melyek bevezetésével el kívánják érni a tüzelőanyagfogyasztás, a kilépő gázhőmérséklet, a káros emissziók, valamint a zajszint lényeges csökkentését. A cég kutatási és fejlesztési költségei az eladásokból származó bevétel mintegy 15 %-át teszik ki, melynek 78 %-át a cég saját maga, 28 %-át pedig a francia kormány és az EU biztosítja.*

India vadászrepülőgép-beszerezési tervei

India várhatóan mintegy 130-200 vadászrepülőgépet fog beszerezni, hogy kielégítse az ország közepes, többfeladatú harci-repülőgépre vonatkozó követelményét. A régióban várható számos vadászrepülőgép-beszerezés közül ez tekinthető a legnagyobbknak. Az orosz MiG cég valószínűleg a Boeing, Lockheed Martin, Saab, Dassault és esetleg az Eurofighter cégekkel fog versenyezni. A cégek ajánlataiban minden bizonnyal szerepelni fog a MiG-35 (a MiG-29 egyik változata), az F-18 E/F, az F-16 Block 50 + változat, a Gripen, a Rafale és a Typhoon. Hivatalos ipari képviselők szerint az indiai ajánlatkérés elemei vissza fogják tükrözni a fejlett technológiákat alkalmazó fedélzeti rendszerek iránti igényeket. Általánosan elfogadott nézet az, hogy India olyan vadászrepülőgépeket fog beszerezni, melyek fel lesznek szerelve AESA lokátorral. A megfelelő AESA lokátor kiválasztása problémát jelenthet a vadászrepülőgépeket gyártó cégek számára, mivel több típus számára (MiG-35, Rafale, Typhoon) a megfelelő AESA lokátorok jelenleg még csak a fejlesztés stádiumában vannak. A Gripen egyike azon típusoknak, melyeknél egynél több AESA lokátor változat felszerelésére tehető ajánlat. *A cikk részletesen ismerteti az egyes vadászrepülőgép típusok vonatkozásában az AESA beintegrálás, illetve fejlesztés jelenlegi hely-*

zetét. Ezenkívül a cikk tájékoztatást ad a régió más országaival (Thaiföld, Brunei, Japán) kapcsolatos vadászrepülőgép beszerzési elképzelésekről.

Az orosz és külföldi repülőipari és avionikai cégek közötti együttműködés helyzete

A cikk részletesen ismerteti az orosz és külföldi repülőipari és avionikai cégek közötti együttműködés eddigi főbb eseményeit, jelenlegi helyzetét és várható perspektíváit. A nyugati országokkal 1992-ben indult be az együttműködés, konkrétan az orosz export vadászrepülőgépek lézeres céljelölő konténerekkel való felszerelése terén. Az avionikai cégek közül eddig a Thales bizonyult a legsikeresebbnek. A cég által gyártott rendszerek vannak beépítve az indiai Szu-30MKI vadászrepülőgépekbe. A Snecma hajtóműgyártó cég az orosz Saturn céggel együtt közös vállalkozás keretében részt vesz az orosz regionális sugárhajtóműves repülőgép Sa M146 típusú turbóventillátoros hajtóművének fejlesztésében. A Sagem cég az export Szu-30 és MiG-29 repülőgépeknek a francia AASM típuscsaládba tartozó precíziós irányítású levegő-föld fegyverekkel való felszerelésével foglalkozik. E területen az izraeli Rafael cég is részt vesz a versenyben a cég Spice típus-kategóriába tartozó fegyvereivel.

Összességében megállapítható, hogy a Szovjetunió összeomlása óta a nyugati cégekkel való repülőipari és avionikai kooperáció – az elért eredmények ellenére is – csak korlátozott jellegű maradt, viszont a két hagyományos partnerrel (Kína és India) folyamatosan fejlődik az együttműködés. *A cikk átfogóan ismerteti az együttműködés tartalmát, főbb eredményeit, s elsősorban India vonatkozásában a többfeladatu szállítórepülőgép (MTA) és az ötödik generációs vadászrepülőgép közös kifejlesztésével kapcsolatos terveket.*

Tájékoztató az ausztrál Wedgetail AEW&C repülőgépről

Hagyományos terminológiát alkalmazva az ausztrál Wedgetail egy repülőfedélzeti távolfelderítő és irányító (AEW&C) repülőgép. Az AEW&C rövidítés azonban a Wedgetail esetében sokkal többet takar. Mivel a következő néhány évben fog rendszerbe állni, a Boeing 737 típusra alapozott platform a hálózat-centrikus hadműveletek központi elemévé válik, s széles skálára kiterjedő aktív és passzív felderítés végrehajtását fogja biztosítani. Kiegészítő szoftvermódosításokkal a repü-

lőgép többfunkciós, elektronikus pásztázást alkalmazó antennarendszerrel ellátott (MESA) fedélzeti lokátora számos következő-generációs teljesítőképességet fog biztosítani, beleértve a romboló fegyverhatásokat, valamint a zavarást és az információs hadviselést. A cikk részletesen ismerteti a repülőgép szerkezeti kialakítását, az alapvető fedélzeti rendszereket képező MESA lokátort és ESM nagyteljesítményű elektronikus fedélzeti rendszert, valamint a fedélzeti kezelőszemélyzet munkahelyeinek kialakítását. A tervezés során nagy figyelmet fordítottak a különböző, nagyteljesítményű elektronikus fedélzeti rendszerek közötti káros interferenciahatások kiküszöbölésére. A Wedgetail kialakításának alapjául szolgáló első Boeing 737 repülőgép szükséges szerkezeti átalakításával kapcsolatos modifikációs program végrehajtását ez év januárjában kezdte meg a Boeing Australia cég. A cég két Wedgetail repülőgépet fog átadni a RAAF-nak, melyekkel 2007 közepéig tervezik elérni a kezdeti, majd 2007 végén pedig a teljes hadműveleti teljesítőképességet. 2008-ig mind a hat átalakított repülőgép a RAAF Williamtown bázisának 2. századához kerül beosztásra. *A cikk ismerteti a Wedgetail tervezett harci felhasználásának sajátosságait, beleértve a Wedgetail repülőgépből és több UAV eszközből álló vegyes összetételű repülőkötelék együttes harci alkalmazását.*

A Wedgetail repülőgép fedélzeti lokátorának sajátosságai

Az L-sávú, többfunkciós MESA lokátor antennái a repülőgéptörzs hátsó felső részén lévő állványra vannak felszerelve. Az adó/vevő modulok egy háromrészes antennarendszer által három sávcsoportba vannak elosztva. Az antennarendszer 288 adó/vevő (T/R) modult foglal magába. A lokátor képes a 360⁰-os letapogatás biztosítására, de a letapogatási zóna 30-60⁰-ra való lecsökkentésekor a hatótávolság több mint a kétszeresére növekszik.

A cikk részletesen ismerteti a lokátor alapvető szerkezeti felépítését, működési elvét, főbb teljesítményadatait, s harci alkalmazásának lehetőségeit. A Pentagon radarspecialistái szerint az ausztrál Wedgetail repülőgép MESA lokátora perspektívában várhatóan úgy kerül módosításra, hogy az alapvető felderítési feladatok mellett hírszerző-lehallgató és elektronikus támadó szerepkörökben való alkalmazásra is felhasználható legyen.

A JSF fejlesztésében jelentkező késések negatív hatásai

Az F-35 szerkezeti súlyával kapcsolatban feltárt probléma egy két-éves késést okozott a fejlesztési programban, s 5 milliárd USD-vel növelte a program tervezett költségkihatásait. A kétéves késés nem tette szükségessé az USAF vadászrepülőgép-állományával kapcsolatos tervek közvetlen módosítását, azonban egy újabb késés esetén valószínűleg sürgős döntéseket kellene hozni az F-22, F-15 és F-16 vadászrepülőgépek, valamint az A-10 földi támadó és csapásmérő repülőgépek beruházási programjaival kapcsolatban. Moseley tábornok, az USAF vezérkari főnöke április 11-i tájékoztatójában kihangsúlyozta, hogy szerinte a JSF program végrehajtása általában véve helyes úton halad, azonban a repülőgép szoftvercsomagjának beintegrálásával kapcsolatban felmerült problémák miatt fennáll az újabb késések bekövetkezésének potenciális lehetősége.

Az F-35 fejlesztés további késései miatt felül kellene vizsgálni az F-22 típus gyártási és beszerzési programját, valamint kiegészítő élet-tartam-meghosszabbítási és korszerűsítési programokat kellene végrehajtani az F-15, F-16 és A-10 géppark vonatkozásában, ami igen jelentős költségkihatással járna. *A cikk részletesen ismerteti e programok műszaki tartalmát.*

A programkésések hatása a JSF partnerországokat is nagymértékben érintheti, beleértve Ausztráliát, amely a teljes vadászrepülőgép-parkját az F-35 típusal kívánja lecserélni, valamint Olaszországot, Spanyolországot és az UK-t, melyek pedig a repülőgép-hordozóról üzemeltethető F-35B változat beszerzésében érdekeltek.

A cseh közepes katonai szállítórepülőgépek beszerzésének előkészítése

A Cseh Védelmi Minisztérium befejezte egy belső marketingtanulmány összeállítását és kiadta azon kiválasztott közepes szállítórepülőgépek szűkített felsorolását, melyek versenyezhetnek egy 4-6 új repülőgép beszerzésére vonatkozó tenderben. A felsorolás magába foglalja a C-27J, C-295, C-130J és az An-74T típusokat. A tenderben győztes repülőgép a jelenleg rendszerben lévő 5 An-26 gépet fogja leváltani, melyeket valószínűleg 2008-ban vonnak ki a szolgálatból. *A cikk ismerteti a tenderben résztvevő cégek ajánlatainak értékelésére szolgáló főbb kritériumokat.*

A brit Apache harci helikopterek korszerűsítése

Az UK Védelmi Minisztériuma több mint 1 milliárd GBP összeget tervez az ország 67 db Agusta Westland Apache WAH-64D harci-helikopterből álló gépparkjának a következő évtized első felében történő korszerűsítésére. Az US Hadsereg a közelmúltban hagyta jóvá a saját projektjét az állományában lévő Boeing AH-64D Apache helikopterek Block III. szabványváltozatra való korszerűsítésére. A cikk ismerteti e projekt célját és főbb műszaki tartalmát. Az UK Apache helikopterek korszerűsítés útján kialakítandó végleges konfigurációjának meghatározása még folyamatban van, azonban alapvető célkitűzés az, hogy biztosítva legyen a nagyfokú azonosság az US Hadsereg Apache gépparkjával. *A cikk ismerteti a korszerűsítés tartalmát, tervezett menetrendjét, s a végrehajtás szervezeti kérdéseit.*

A fedélzeti lokátor, mint támadófegyver

A Boeing/Raytheon cégek által folytatott kísérletek eddigi eredményei alapján megállapítható, hogy az új, aktív elektronikus letapogatót alkalmazó antennarendszerrel (AESA) ellátott APG-79 fedélzeti lokátor képes felderíteni a nagyon kisméretű, sőt lopakodó cirkálórakétákat és biztosítani ezek sikeres támadását AIM-120 Amraam rakétával. A rendszer biztosítja a céladatok aktualizálását még abban az esetben is, ha a cirkálórakéta megkísérli a támadás elkerülését. A tervek szerint a 2007 pénzügyi év végén elsőként egy teljes F-18F repülőszázad gépein lesznek biztosítva a feltételek az új, levegő-levegő és levegő-föld AESA radar teljesítőképesség egyidejű felhasználására. A rendszer a célkiválasztási adatok más repülőgéphez történő átadását is lehetővé teszi. *A cikk részletesen ismerteti a tesztelési program alapján az F/A-18F repülőgépekkel végrehajtott légi és földi célok elleni sikeres támadások tapasztalatait.*

Északi légi csata

Reális lehetőségnek tekinthető, hogy Norvégia kilép a JSF program rendszerfejlesztési és demonstrációs (SDD) fázisából, s egy ilyen döntés oda is vezethet, hogy Oslo a program gyártás-fenntartási és továbbfejlesztési fázisában való részvételét is megszakíthatja. Az ország elégedetlen a programban való ipari részvételének szintjével. 2005 végén Oslo egy potenciális vadászrepülőgép-versennyel kapcsolatos in-

formációkérést adott át Dassault, Eurofighter, Lockheed Martin és Saab cégeknek. Már akkor nyilvánvalóvá vált, hogy az ország fontolgatja a JSF szükségességét. Európa vadászrepülőgép-gyártói Norvégiát egy lehetséges élharcosnak tekintik a JSF európai pozíciójának gyengítésében. Az Eurofighter partnerországok már csaknem egy évtizede folytatnak kampányt annak meggyőző bizonyítására, hogy a Typhoon vadászrepülőgép hitelt érdemlő alternatívát képezhet a JSF-fel szemben.

Úgy tűnik, hogy most már Svédország is belépett ebbe a küzdelembe. Elképzelést terjeszt egy olyan Északi (Skandináv) vadászrepülőgép szövetségről Norvégiával és Dániával, amely technikai felszereltség vonatkozásában a Saab Gripen típuson alapulna. Ezzel kapcsolatos, hogy a Saab cég mind Norvégiának, mind pedig Dániának a JAS 39 DK elnevezésű korszerűsített változatot ajánlja, amely megnövelt hatótávolsággal, valamint javított teljesítőképességű avionikai berendezésekkel és kiegészítő fedélzeti fegyverekkel rendelkezik.

Tájékoztató a Rolls-Royce Trent hajtóműcsalád fejlesztéséről

A Rolls-Royce cég a 80-as évek elején kialakította a Trent hajtóműcsalád koncepciót, amely nagyméretű, háromtengelyes felépítésű turboventillátoros hajtóművek fejlesztését és gyártását irányozta elő. Két évtized elteltével megállapítható, hogy a koncepció helyesnek bizonyult. A cég jelentős piaci részesedéssel rendelkezik és a nagyméretű hajtóművekkel kapcsolatos globális üzlet területén a rivális amerikai General Electric cég után a második helyet foglalja el a világon.

A cikk részletesen ismerteti a fejlesztés eddigi két évtizedének főbb állomásait, ezen belül a Trent 700, Trent 800 típusok kialakítását. A típuscsalád legújabb tagja a Trent 900, amely az Airbus A380 repülőgép hajtóművét képezi. A konstrukció fejlesztésének további eredménye a Trent 1000, melynek első sikeres próbapadi tesztelése ez év elején végrehajtásra került. Ennek során a hajtómű több mint 36000 kg maximális tolóerőt produkált. A cég tervezői már dolgoznak a hajtóműcsalád Trent 1700 típusjelzésű következő tagjának fejlesztésén. A cikk átfogó tájékoztatást ad a Trent hajtóművek szerkezeti felépítésének és üzemeltetésének sajátosságairól, valamint a fejlesztések során bevezetett konstrukciós és gyártástechnológiai korszerűsítésekről.

Előrelátás 2020-ig

Az EU európai aeronautikai kutatásokkal kapcsolatos tanácsadó testülete (ACARE) meghatározta azokat a környezetvédelmi célokat, melyek az új repülőeszközök részéről előreláthatóan 2020-ig elérhetők. A repülőhajtóművek vonatkozásában a kialakított követelmények szerint az érzékelt zajszintet 18 dB értékkel, a nitrogénoxid (No_x) emissziókat 80 %-kal, a tüzelőanyagfogyasztást, valamint széndioxid (CO₂) emissziókat pedig 20 %-kal kell csökkenteni a 2000 évi technológiai szabványokhoz viszonyítva. A kutatások jelenlegi helyzete és várható trendje alapján megállapítható, hogy az ACARE célkitűzések bármelyikének megvalósítása önmagában véve könnyű, azonban az összes célok együtt történő elérése – különösen a zajszintcsökkentés területén – kemény feladat. *A cikk részletesen ismerteti az európai hajtóműgyártó cégek kutatásait, valamint a javasolt szerkezeti és gyártástechnológiai változtatásokat az ACARE követelmények kielégítésére.*

Megjegyzés:

A rövid ismertetések az Aviation Week&Space Technology, Flight International, Jane's Defence Weekly és Jane's International Defence Review folyóiratokban 2006. február 6. – 2006. május 8-ig megjelent cikkek fordításai alapján kerültek összeállításra.

TÁJÉKOZTATÓ – INFORMÁCIÓ

A HM ELEKTRONIKAI, LOGISZTIKAI ÉS VAGYONKEZELŐ ZÁRTKÖRŰEN MŰKÖDŐ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Schieber József¹

BEVEZETÉS

A HM Elektronikai, Logisztikai és Vagyonkezelő Részvénytársaságot (továbbiakban: HM EI Zrt.) – az 1982 óta eredményesen működő Magyar Honvédség Elektronikai Igazgatóság bázisán – új gazdasági társaságként alapította a honvédelmi miniszter 1993. január 1-jével. Kezdetben fő profilja – export szerződés keretében – a hazai iparvállalatoknál kifejlesztett alapeszközökre épülő rádiófelderítő és zavarórendszerek tervezése, speciális hardver- és szoftverelemek fejlesztése, rendszerintegrálás, katonai minősítés, illetve a rendszerek szállításához kapcsolódó oktatás, kiképzés és szaktanácsadás volt. A magyar elektronikai ipar – a HM EI Zrt. meghatározó közreműködésével – kezdettől fogva nagy mennyiségben exportált magas műszaki színvonalú rendszereket a világ számos országába, és ennek során jelentős tapasztalatokat szerzett a kezelői, alkalmazói és javítói kiképzésben is.

A gazdálkodási forma megváltozásával a korábbi profilt megtartva, az elektronika területén fejlesztés indult az információvédelmi eszközök és a műholdas navigációt (GPS) alkalmazó rendszerek létrehozására, gyártására; és tovább bővült a részvénytársaság tevékenységi köre a logisztikai, vagyonkezelési és biztonságvédelmi feladatokkal.

A „békepartnerség” feladatai, hazánk NATO-tagdá válása hozta magával a békefenntartó erők Magyarországon történő átvonulásával és állomásoztatásával kapcsolatos logisztikai biztosítás megszervezését, amely a Befogadó Nemzeti Támogatás részét képezi. Ezt – kormány felhatalmazás alapján – a HM EI Zrt. Logisztikai Igazgatóság végzi.

A Befogadó Nemzeti Támogatás keretében végzett tevékenységekre alapozva, a kiírt pályázat megnyerésével a **HM EI Zrt. Vagyon-**

---

¹ Schieber József nyá. pv. alezredes, a HM EI. Zrt. Sajtóreferense.

kezelő Igazgatóság bázisán kezdődött a honvédségi ingatlanokkal kapcsolatos beruházási, fenntartási, üzemeltetési, igazgatási, kezelési, technikai- és élőerős őrzés-védelmi feladatok végrehajtása. A HM és az MH objektumainak üzemeltetése és fenntartása mellett a Vagyonkezelő Igazgatóság jelentős feladatokat végez kormányzati és polgári megrendelők számára is.

A biztonsági és őrzés-védelmi tevékenységi kör bővülésével, az ezzel kapcsolatos követelmények növekedésével a Biztonsági Igazgatóságra, valamint a Vagyonkezelő Igazgatóság egyes részeire alapozva jött létre a HM EI Zrt. újabb üzletága, a **Biztonsági és Vagyonvédelmi Igazgatóság**.

A HM EI Zrt. a védelmi szférában jól működő kapcsolatrendszeren túl együttműködik az államigazgatás szerveivel, a bankokkal, a távközlésben, az informatikában, a biztonságtechnikában és a szállítmányozásban érdekelt cégekkel, beszállítókkal, szolgáltatókkal, a polgári és katonai tanintézetekkel.

A magas minőségű szaktudás és a gazdag műszaki tapasztalatok jobb kihasználása érdekében fejlődnek a kapcsolatok több NATO-oroszág kutató-fejlesztő és szolgáltató cégével.

A HM EI Zrt. 2000-ben elnyerte a **„Minősített NATO Beszállító”** címet, amely feljogosítja a NATO-tagországok által kibocsátott tendereken való részvételre.

A HM EI Zrt. pályázatok és kiállítások rendszeres résztvevője. Gazdálkodása – alapítása óta – folyamatos fejlődést mutat. Tevékenysége 160 bejegyzett tevékenység csoportra terjed ki, alapítása óta saját tőkéje közel huszonötszörösére növekedett. Ötödik éve szerepel a magyar társaságok 200-as Top – listáján, évről-évre jobb helyen.

Gazdasági adatok:

Megnevezés	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Nettóárbevétel (MFt)	5 611	5 258	7 591	17 577	21 005	26 015	29 426	33 523
Saját-tőke (MFt)	426	551	717	1057	1233	1382	1 509	1 718
Mérlegfő-összeg (MFt)	1 460	1153	1 990	3 945	5 628	7 239	7 087	7 587
Átlagosállományi létsz.(fő)	133	176	234	339	820	1 273	1 430	1 475

A HM EI Zrt. az alábbi szervezetekben vesz részt tagként, vagy képviselteti magát:

1. Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara
2. Magyar Minőség Társaság
3. Magyar Szabványügyi Testület
4. Magyar Védelmiipari Szövetség
5. Magyar Logisztikai Egyesület
6. Információ Ellenőrök Nemzetközi Szövetségének Szervezete (ISACA)
7. Magyar Logisztikai Beszerzési és Készletezési Társaság
8. Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara
9. Hírközlési és Informatikai Tudományos Egyesület (HTE)
10. Magyar Hadtudományi Társaság (MHTT)
11. Armed Forces Communications and Electronics Association (AFCEA)
12. Igazságügyi Szakértői Kamara
13. Távközlési Érdekegyeztető Fórum
14. IBSSA (International Bodyguard and Security Services Association) Magyar Tagozat Informatikai Biztonsági Szekció
15. Magyar Minőség Társaság Hon- és Rendvédelmi Szakmai Bizottság
16. NATO „Asset Tracking Workgroup” munkacsoport
17. Magyar Építészek Kamarája
18. Magyar Építészek Szövetsége
19. Gépipari Tudományos Egyesület
20. Magyar Méréstechnikai és Automatizálási Tudományos Egyesület (MATE)

21. Építéstudományi Egyesület
22. MTESz Hidrológiai Társaság
23. Magyar Mérnöki Kamara
24. Magyar Biztonsági Vállalkozások Munkaadói Szövetsége

A vezérigazgatóság irányítja, koordinálja az üzletágak tevékenységét, szakirányítási jelleggel szervezi és végzi a gazdasági, az innovációs, a kereskedelmi, a minőségirányítási és szabványügyi, a humánpolitikai, valamint az informatikai feladatokat, működteti a hazai és a külföldi kapcsolatokat.

A HM EI ZRT. SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE.

Zrt. Vezérigazgatóság

- **Törzsigazgatóság**
- **Gazdasági Igazgatóság**
- **Humánpolitikai Igazgatóság**
- **Minőségirányítási és szabványigazgatóság**
- **Informatikai Igazgatóság**

ÜZLETÁGAK

- **Elektronikai Igazgatóság**
- **Logisztikai Igazgatóság**
- **Vagyonkezelő Igazgatóság**
- **Biztonsági és Vagyonvédelmi Igazgatóság**

A VEZÉRIGAZGATÓSÁG SZAKIGAZGATÓSÁGAI:

Törzsigazgatóság

A részvénytársaság bővülő feladatköreihez igazodó szervezeti változások részeként 2003 szeptemberében létrehozott **Törzsigazgatóság** szervezi és végzi az Zrt. központ igazgatási ügyeinek intézését, gondoskodik a HM EI Zrt.-t működtető központi apparátus munkafeltételeiről.

Az igazgatóság szervezeti elemei (osztályok, irodák) szervezik és koordinálják az Zrt. szintű rendezvényeket, az üzletágakkal összehangolt, a szükséges önállóság biztosítása mellett megvalósuló kereskedelmi, üzletfejlesztési és marketingtevékenységet, működtetik az egységes arculatot kifejező jelképrendszert, biztosítják a fordítási és tolmácsolási feladatok magas szintű végrehajtását.

Sajtóreferens szervezi az Zrt. sajtónyilvánosságát, a sajtófigyelést, az információk gyűjtését, gondoskodik az inkurrencia kezeléssel kapcsolatos sajtótevékenységről.

2005. 07. 01-én létrejött a **Közbeszerzési és Koordinációs Iroda**. Pályázatokon való részvétel, valamint pályázatok kiírásának koordinálása, ezenkívül a NATO és EU együttműködéssel kapcsolatos információk gyűjtése és terítése a feladata.

Gazdasági Igazgatóság

A Szervezeti Működési Szabályzatban meghatározottaknak megfelelően biztosítja:

- Az Zrt. gazdasági, pénzügyi folyamatainak törvényeket kielégítő, hiteles működtetését,
- A szabályokban rögzített gazdasági adminisztráció előállítását,
- Az Zrt. könyveinek törvényi előírások szerinti vezetését,
- A külső és belső információs rendszer működtetését,
- A vezetői információs igények folyamatos kielégítését,

- Az integrált vállalatirányítási rendszer Zrt. szintű működését,
- Értékbecslési és műszaki szakértői feladatok elvégzését.

Humánpolitikai Igazgatóság

Fő feladata a teljes körű humánpolitikai szolgáltatás a vezérigazgatóság és az üzletágak felé, valamint az 1600 főt foglalkoztató részvénytársaság üzletpolitikájával összehangoltan a humánpolitikai célok megvalósítása. ***Ezen belül:***

- munkaerő-gazdálkodás,
- bér-gazdálkodás, bérezési-juttatási feladatok ellátása,
- munkavállalók képzése,
- szociális és jóléti tevékenység,
- foglalkozás-egészségügyi tevékenység,
- munkabiztonsági követelményrendszer végrehajtása,
- munkaügyi kapcsolatok, érdekképviselőkkel kapcsolattartás, participáció,
- szakirányítási feladatok ellátása a vezérigazgatóság humánpolitikai apparátushoz tartozó profitcentrumoknál kialakított humán szervezetek fölött.

Minőségirányítási és szabványigazgatóság

A HM EI Zrt. minőségügyi tevékenységének alapjai több, mint húsz éve jöttek létre. Az előd szervezet partnerei a magyar szabványokon túl megkövetelték a MIL szabványoknak való teljes megfelelést is. A HM EI Zrt. minőségbiztosítási rendszerét a Magyar Szabványügyi Testület 1999-ben az MSZ EN ISO 9001:1996 szabvány, minőségirányítási rendszerét 2002-ben az MSZ EN ISO 9001:2001 szabvány előírásai szerint tanúsította. Ez által a HM EI Zrt. elnyerte az Európában és világszerte elismert IQNet tanúsítást is. Az Zrt. katonai minőségirányítási rendszerét az új AQAP 2110 (AQAP 150), AQAP 2120 NATO normatív dokumentumok követelményeinek megfelelően 2005 februárjában tanúsította a Honvédelmi Minisztérium Technológiai Hivatala. Környezetközpontú irányítási rendszert is kiépített az Zrt. 2005 júniu-

sában a minőségirányítási rendszert tekintve sikeres okirat megújító auditot, a környezetközpontú irányítási rendszer tekintetében az új MSZ EN ISO 14001:2005 szabvány előírásai szerint tanúsító auditot hajtott végre az MSZT. A három rendszert egységes irányítási rendszerként működteti az Zrt.

A részvénytársaság tanúsított és igazolt tevékenységei:

Polgári minőségirányítási rendszer:

- Elektronikai eszközök fejlesztése, gyártása és rendszerek építése, valamint az ezekhez kapcsolódó szolgáltatások (telepítés, karbantartás, javítás, képzés);
- Ingatlan beruházások tervezése és lebonyolítása;
- Építés tervezése és kivitelezése;
- Élőerős- és technikai őrzésvédelem;
- Informatikai (szoftver) fejlesztés;
- Minőségirányítási, valamint információ biztonsági tanácsadás;
- Logisztikai, kereskedelmi, ingatlanüzemeltetési szolgáltatások.

Katonai minőségirányítási rendszer:

- Szoftverfejlesztés;
- Elektronikai rendszerek építése;
- Elektronikai eszközök gyártása;
- Elektronikai termékek piaci igényre fejlesztése;
- Elektronikai eszközökhöz, rendszerekhez kapcsolódó szolgáltatások;
- Őrzés-védelem.

Környezetközpontú irányítási rendszer:

- Az ingó vagyonelemek és készletek kezeléséhez és hasznosításához kapcsolódó tárolás, raktározás;

- Kútfúrás, kútjavítás;
- Technikai őrzésvédelmi rendszerek építése és javítása;
- Hűtő és klímaberendezések javítása;
- Fűtési kazán üzembe helyezés, javítás és karbantartás;
- Takarítás, tisztítás;
- Villamos forgógép javítás;
- Szivattyúk és kompresszorok javítása;
- Nem háztartási hűtők javítása.

A HM EI Zrt. szakembereinek bevonásával elkészíti a GKM által kijelölt vizsgáló, ellenőrző és tanúsító szervezetek teljes körű felügyeletéhez a szakvéleményt.

A Minőségirányítási és szabványigazgatóság működteti és fejleszti a HM EI Zrt. tanúsított, irányítási rendszerét, szorosan együttműködve az üzletágak minőségirányítási irodáival, amelyeket szakmailag irányít, tevékenységüket koordinálja. Minőség-ellenőrzési tevékenységet is folytat, figyelemmel kíséri a hatályos nemzeti jogszabályállományt, követi a nemzeti szabványosítás folyamatát, biztosítja a változással kapcsolatos információkat, beszerzi a szükséges szabványokat. Végzi továbbá a minőségfejlesztési tanácsadás, mint szolgáltatás területén a (NATO AQAP normatív dokumentum) katonai minőségügyi rendszerek kifejlesztését, kiépítését és tanúsításra történő felkészítését, valamint vizsgálólaboratóriumok MSZ EN ISO/IEC 17025:2001 szabvány követelményei szerinti akkreditálásra felkészítését is.

Informatikai Igazgatóság

A 2002 óta működő Informatikai Iroda 2003. március elsején igazgatósággá alakult. Az igazgatóság kettős rendeltetésű. Egyrészt végzi a belső vállalati információs rendszer fejlesztését és működtetését, kidolgozza a HM EI Zrt. komplex tevékenységét támogató információs rendszer fejlesztési stratégiáját; megszervezi és előkészíti a fejlesztését, irányítja a megvalósítást. Másrészt a HM EI Zrt. informatikai vállalati tevékenységének bővítéseként tervezi, előkészíti, megvalósítja a NATO – a Magyar Honvédség – és a kormányzat informatikai rendszerének elemzését, a fejlesztési stratégiák, elgondolások kialakítá-

sát, a projekteket, valamint az információbiztonsági rendszereket; felkészül a honvédelmi ágazat informatikai infrastruktúrájának működtetésére.

Speciális feladata főként a digitális térkép alapú katonai és katasztrófa elhárítási művelettervező, döntéstámogató vezetési információs rendszerek fejlesztése; katonai kommunikációs, levelező és formatizált üzenetkezelő rendszerek létrehozása, biztonságos, védett információs rendszerek tervezése és kivitelezése. Ezeken a területeken szakmai tanácsadást nyújt, rendszerintegrációt, komplex fővállalkozói kivitelezést, üzemeltetést végez.

A HMEI ZRT. ÜZLETÁGAI

Elektronikai Igazgatóság

Az igazgatóság – a jogelőd katonai szervezet hagyományos katonai elektronikai tevékenységeinek folytatásán túl – jelenleg elsősorban különböző védelmi célú katonai és polgári felhasználói igények kielégítését szolgáló elektronikai fejlesztéseket és szolgáltatásokat végez.

Az elmúlt évek során kialakult tevékenységi köre igen széles. *A katonai rendeltetésű és felhasználású elektronikai rendszerek fejlesztésétől és gyártásától kezdve, kiterjed:*

- a korszerű GPS helymeghatározási és térinformatikai technológián alapuló járműfelügyeleti és logisztikai-eszközkövető rendszerek,
- információvédelmi és biztonságtechnikai rendszerek, minősített és nem minősített információ védelmét szolgáló rejtjelző, titkosító eszközök és védett számítástechnikai rendszerek,
- hírközlési és speciális távközlési eszközök és rendszerek,
- katonai igényeket kielégítő kiképzéstechnikai eszközök és berendezések fejlesztéséig, gyártásáig, telepítéséig, valamint a tevékenységi területekhez kapcsolódó szolgáltatásokig.

Az igazgatóság alapfilozófiája a megbízható biztonság. Az igazgatóság célkitűzései között szerepel mindazon elektronikai fejlesztési és szolgáltatási feladatok ellátása, amelyekkel saját szakterületén be-

**lül a piaci igényeket magas színvonalon és teljes körűen ki tudja elé-
gíteni.**

2002-ben megtörtént az igazgatóság információ-biztonsági BS 7799-2:2002/MSZ ISO/IEC 17799:2002 szabvány szerinti tanúsítása.

Az igazgatóság hazai elismertségét, szakmai tevékenységének színvonalát és eredményességét számos oklevél, díj és hatósági tanúsítvány támasztja alá.

A Magyar Minőség Társaság az elmúlt években az igazgatóság alábbi fejlesztéseit részesítette „Magyar Minőség Háza” díjban:

- 1997-ben a GPS alapú járműkövető és helymeghatározó rendszert és a CRTP-PCI REV 20 adattitkosító eszközt;
- 1998-ban a GPS helymeghatározási technikát alkalmazó intelligens logisztikai támogató rendszert és a DGPS korrekciós jelet szolgáltató kísérleti rendszert;
- 1999-ben a hangfrekvenciás zajzáregységet;
- 2000-ben a GPS alapú járműkövető, helymeghatározó és va-
gyonvédelmi felügyeleti rendszert;
- 2001-ben a GPS alapú internetes járműkövető rendszert;
- 2002-ben a kecskeméti katonai repülőtér rádiókommunikációs
alrendszerét;
- 2003-ban a Katonai Járműfelügyeleti és Eszközkövető Rendszer
(AST) NATO követelményeknek megfelelő kialakítását;
- 2004-ben az egylapkás számítógéppel vezérelt GPS alapú,
GPRS kommunikációs járműfedélzeti egységet;
- 2005-ben LogonCard felhasználó azonosító rendszer nyerte el a
Magyar Minőség Háza díjat az ITEA Kft.- vel közös pályáza-
ton.

***„A Magyar Innovációs Nagydíj Pályázatokon több alkalommal
elismerésben részesült az igazgatóság tevékenysége:***

- 1997-ben az információtechnológiai termékek és rendszerek fej-
lesztéséért, auditálásáért, valamint a műholdas navigációs rend-
szerre alapozott járműkövető rendszer alkalmazásáért;

- 1998-ban a harcászati ultrarövid hullámú rádiók NATO-kompatibilitásának megvalósításáért;
- 2001-ben a GPS alapú internetes járműkövető rendszerért;
- 2002-ben a NAV-STAR GPS alapú járműkövető rendszer speciális változatáért;
- 2003-ban a „Katonai Járműfelügyeleti és Eszközkövető Rendszer (AST) kialakítása Magyarországon, a NATO követelményeknek megfelelően” című jelentős innovációs tevékenységéért”;
- 2004-ben az egylapkás számítógéppel vezérelt GPS alapú GPRS kommunikációs járműfedélzeti egység (MobileI) fejlesztéséért;
- 2005-ben a LogonCard felhasználó azonosító rendszer fejlesztéséért.

A DETEKTOR Plusz című szakfolyóirat pályázatain több alkalommal elismerték az igazgatóság GPS alapú távfelügyeleti és járműkövető rendszereit:

- 2000-ben az „Év biztonságtechnikai eszköze” díjjal jutalmazták,
- 2001-ben az „Év biztonságtechnikai megoldása” díjat kapott,
- 2002-ben a Háziórizeti Rendszer kapta meg az „Év biztonságtechnikai terméke” különdíjat,
- 2003-ban az „Év biztonságtechnikai megoldása” különdíjat a rendőri tevékenységet támogató GPS alapú járműkövető rendszer kapta meg.
- 2005-ben az Elektronikus Lakat „Az év biztonságtechnikai megoldása/terméke, eszköze 2005” díj.

Az igazgatóság hazai elismertségét különböző szakmai szervezetekben betöltött tisztségei, megbízásai is erősítik.

A „***Kecskeméti katonai repülőtér rádiókommunikációs alrendszer***” elnevezésű projekt 2002-ben a HUNGELEKTRO 7. Nemzetközi Elektronikai Technológiai Szakkiállításon és Konferencián a Magyar Termék Nagydíj I. fokozatát, 2003-ban pedig a „***Multifunkcionális kommunikációs szimulátor***” a Kreativitás Díját nyerte el.

A GPS alapú logisztikai rendszereiért az igazgatóság két alkalommal részesült a LOGITECH kiállításokon a „**Kiválóság a gyakorlati logisztikában**” díjban (2001-ben II. díj, 2003-ban megosztott I. díj).

Az évek során kiszélesedett tevékenységi kör az igazgatóság 2002-től egy korszerűbb és rugalmas divizionális szervezeti formára tért át. Ennek megfelelően az igazgatóság négy termékorientált divízióval rendelkezik.

A GPS Termék Divízió hazai viszonylatban egyik piacvezetőként, illetve nemzetközi relációban piaci résztvevőként a GPS (Global Positioning System) helymeghatározási és térinformatikai technológián alapuló jármű-felügyeleti és logisztikai-eszközkövető rendszerek és alapeszközei, központi egységei hardver-szoftver fejlesztését, gyártását, egységes rendszerbe integrálását és szervizelését valósítja meg. Az elmúlt évek során az igényeknek megfelelően közel 40 típusú rendszer és – a felügyeleti központokkal együtt – több mint 1000 járműfedélzeti egység készült el a felhasználók részére.

A katonai alkalmazású – NATO feladatként kifejlesztett – termékcsalád nemzetközi viszonylatban is az elsők között valósítja meg a katonai eszközkövetést, logisztikai távfelügyeletet.

A divízió a jövőben is fő feladatának tekinti a speciális célú katonai és polgári igények kielégítését.

A Kiképzéstechnikai Termék Divízió a Magyar Honvédség és más fegyveres testületek, szervezetek kiképzéstechnikai eszközökkel történő ellátását valósítja meg. Ez magában foglalja a lőterek és gyakorló pályák hagyományos és új generációs számítógép-vezérlésű eszközeinek fejlesztését, a lőterek és gyakorlópályák kialakítását és karbantartását, különböző kiképzéstechnikai eszközök és szimulációs berendezések tervezését, fejlesztését, gyártását és azok helyszíni telepítését, tervszerű karbantartását, üzemeltetését.

Az Információvédelmi és Biztonsági Termék Divízió elsősorban a minősített információk (állam- és szolgálati titok) védelmére alkalmas rejtjelző eszközök, illetve a nem minősített információk védelmét szolgáló titkosító eszközök fejlesztését és gyártását, illetve életciklustámogatását, a kifejlesztett rendszerek engedélyeztetését végzi. A számítástechnikai hálózatokban tárolt és továbbított minősített információk védelmét – az Országos Rejtjelfelügyelet rendszerbe állítási engedéllyel rendelkező – saját fejlesztésű rejtjelző eszközök felhasználásával, védett rendszerek tervezésével és kivitelezésével támogatja. Speciális

tevékenysége a számítástechnikai eszközök nemkívánatos információ kibocsátásának vizsgálata. Ellátja a HM Költségvetés Gazdálkodási Irányítási Rendszere (KGIR) biztonsági alrendszerének tervezését, üzemeltetését, korszerűsítését, életciklus-fenntartását is.

Minősített biztonságtechnikai fejlesztési tevékenysége során előállított egy teljes mértékben saját tervezésű korszerű beléptető- és távfelügyeleti rendszert.

Információvédelmi és biztonságtechnikai tevékenysége kiterjed a mások által megvalósított fejlesztések szakértői támogatására és a rendszerek értékelésére.

A Divízió szaktanácsadást, tanulmányokat, javaslatokat, elemzéseket készít, valamint vevői igény esetén egyedi távközlési beruházásokat bonyolít le fővállalkozásban.

A Hírközlési (HKKI) Termék Divízió (korábban Hírközlési Koordinációs Iroda) speciális távközlési rendszerek fejlesztését, fenntartását és kialakításának koordinálását, megvalósítását végzi, különös tekintettel a Magyar Honvédség távközlési rendszerére.

Fejlesztési profiljába tartozik a katonai rendeltetésű hírközlési eszközök és rendszerek technikai integrálása, illetve különböző kiegészítő eszközök gyártása, telepítése. A divízió repülőterei rádiórendszerek és járműkövető rendszerek fejlesztésével és megvalósításával is foglalkozik.

Feladatai, közé tartozik az analóg vezetékes központok fenntartása és átalakítása, digitális rendszerekhez történő illesztése, elsősorban a Magyar Honvédség analóg vezetékes hálózatában alkalmazott telefonközpontok fenntartása és átalakítása, egyes részegységek gyártása és a katonai távközlési rendszerekben alkalmazható eszközök adatainak gyűjtése, rendszerezése.

Végez szaktanácsadást, készít tanulmányokat, javaslatokat, elemzéseket és vevői igényre egyedi távközlési beruházásokat bonyolít le fővállalkozásban.

Logisztikai Igazgatóság

A HM EI Zrt. Logisztikai Igazgatóságot 1995. november 24-én alapították elsődlegesen a délszláv válság rendezésében résztvevő, ha-

zánkban átmenetileg állomásozó, illetve átvonuló IFOR (SFOR) csapatok ellátására, a Honvédelmi Minisztérium kizárólagos képviselőjeként.

A Logisztikai Igazgatóság tevékenységi köre a fentiekén kívül kiterjed:

- a NATO erők által igényelt szolgáltatások biztosítására,
- a hazai és nemzetközi gyakorlatok logisztikai (infrastrukturális, ellátási, stb.) támogatására,
- a Magyar Honvédség részéről feleslegessé vált haditechnikai anyagok és eszközök kezelésére, értékesítésére,
- kiképzési objektum és gyakorlótér bérbeadására,
- a békefenntartó tevékenység támogatására,
- oktatási központ üzemeltetésére, oktatások szervezésére,
- táboroztatás, rendezvénybiztosítás szervezésére, polgári szolgáltatások nyújtására,
- termék kodifikációs tevékenység végzésére.

A fő tevékenységi területek magas színvonalú ellátásához rendelkezik NATO beszállításra alkalmas címmel, valamint ISO 9001:2000 szabvány szerint kiépített és tanúsított minőségirányítási, és ISO 14001:2004 szabvány követelményeinek megfelelő környezetirányítási rendszerrel.

1997-től a Logisztikai Igazgatóság a külföldi katonai szervezetek magyarországi térítéses gyakorlatai, kiképzései során logisztikai szolgáltatásokat nyújt. Ehhez 2500 fő kiszolgálására alkalmas zuhanyozó és mosdó konténerparkkal rendelkezik, a melegvíz-termeléshez is konténerrendszerű berendezéseket alkalmaz. Veszprém Újmajorban állandó jellegű épületekben kulturált elszállásolási és munkahelyi háttér van, ahol 500 fő részére magas szintű tábori jellegű elhelyezési feltételek biztosíthatók. Az objektumokban a polgári hasznosítás megteremtésével kívánják tovább bővíteni tevékenységüket (táborozások, rendezvények, stb.).

Az igazgatóság kiemelten kezeli a nemzetbiztonsági szempontokat. A fontosabb alvállalkozók, beszállítók vezetői a nemzetbiztonsági felülvizsgálat követelményeinek megfelelnek.

2000-től a térítéses gyakorlatokon kívül a fontosabb NATO és hazai katonai gyakorlatok logisztikai biztosítását is végzi.

Az igazgatóság közreműködött, és a jövőben is közreműködik – az **Amerikai Egyesült Államok** karitatív tevékenységébe tartozó építési munkák megvalósításában.

Az igazgatóságnak jelentős tapasztalata van a nemzetközi szerződések előkészítése, megkötése, végrehajtása és elszámolása terén, 1995-től több, mint 100 szerződést kötött, a főbb partnerek: **USA, Olaszország, Hollandia, Kanada, Dánia, Szlovénia, Finnország, Svédország, Lengyelország és Norvégia.**

A Logisztikai Igazgatóság mind a hazai, mind a külföldi katonai kapcsolatok erősítésére törekszik. Ennek megfelelően: az ellátási folyamatokra az **MH Szárazföldi Parancsnoksággal** és az **MH Légierő Parancsnoksággal** 2005-ben együttműködési megállapodást kötött. A NAMSA-val, a NATO legfőbb beszállítójával 1996-ban – már hazánk NATO-tagsága előtt – szerződéses kapcsolatot létesített; rendkívül jó a kapcsolata a Bosznia-Hercegovinában állomásozó külföldi csapatok logisztikai beszerző központjával.

Rendszeresen részt vesz a **Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem** szervezett „**MAGLITHE**” elnevezésű brit-magyar logisztikai törzsvezetési gyakorlaton.

A Logisztikai Igazgatóság 50 munkahelyes, jól felszerelt oktatókabinettel, korszerű számítógépes háttérrel kész közreműködni a Magyar Honvédség és más szervezetek oktatási igényeinek kielégítésében és tanfolyamok megszervezésében.

Bekapcsolódott az MH logisztikai rendszerének fontos elemét képező NATO kodifikációs rendszer magyarországi bevezetésének adatfeldolgozási munkáiba.

Az igazgatóság rendelkezik a „**NATO beszállításra alkalmas**” címmel.

A Logisztikai Igazgatóság vagyongazdálkodási tevékenysége

Az igazgatóság kiemelt feladatköre – 2005. december 31-ig – a Magyar Honvédség által feleslegesnek minősített, a kincstári vagyongörböl kivont, az APV rt.-nek átadott ingó tárgyi eszközök, készletek vagyongazdálkodása és értékesítése.

Ez a feladat magában foglalja a Magyar Honvédség 18 szakszolgálati ága által a kincstári vagyongörböl kivont összes ingó tárgyi eszközei és anyagi készletei átvételét, kategorizálását, nyilvántartását, tárolását, raktározását, megörzését és megóvását, értékesítéshez történő előkészítését, értékesítését.

Vagyongazdálkodó Igazgatóság

A részvénytársaságon belül a Vagyongazdálkodó Igazgatóság üzemeltetési, karbantartási, fenntartási tevékenységek megvalósítására és egyéb építőipari tevékenységek ellátására alakult. Az általunk létrehozott infrastruktúrával (berendezések, műszerek, szerviz háttér stb.) szolgáltatások sorát kínáljuk ügyfeleinknek 1998 óta. Megrendelés-állománya egyre bővül. Rugalmassága lehetővé teszi, hogy a hazai és külföldi ügyfeleink egyedi kéréseit is teljesítse. Ezt szolgálja az igazgatóság szervezeti felépítése, mely divíziókból, osztályokból, csoportokból áll; *nevezetesen:*

Üzemeltetés-felügyeleti divízió

A három osztályt magába foglaló Üzemeltetés-felügyeleti divízió tevékenységi körébe tartozik a HM irányítása - és felügyelete alá tartozó katonai szervezetek, gazdasági társaságok objektumaiban fenntartási (üzemeltetési, karbantartási-hibaelhárítási) feladatok – részben alvállalkozók bevonásával történő – végrehajtása. Az általunk kiszolgált objektumok között találjuk a HM objektumait, a Magyar Honvédség parancsnokságait, csapatait, intézeteit, külföldi táborait, egészségügyi létesítményeit, honvédségi üdülőket, művelődési otthonokat és a Katonai Felderítő Hivatalt.

Ennek keretében jelenleg 99 ellátó és mintegy 380 utaltjának objektumaiban, létesítményeiben biztosítjuk:

- Épületek, épületgépészeti berendezések, rendszerek (ivóvízellátás, fűtés- és melegvíz szolgáltatás, lég- és klimatechnikai be-

rendezések, konyhatechnológia, erős- és gyengeáramú hálózatok, stb.) fenntartási (üzemeltetési, karbantartási-hibaelhárítási) feladatainak ellátását;

- Az objektumok épületeinek belső takarítását;
- Az objektumok külső területeinek gondozását,
- A katonai objektumok közüzemi (víz, villany, csatorna) szolgáltatási szerződések megkötését, nyilvántartását;
- Az objektumok fenntartással kapcsolatos adatainak számítógépes gyűjtését, tárolását és feldolgozását.

A fenntartási feladatok folyamatos, zavartalan ellátása érdekében ügyeleti és készenléti szolgálatokat, regionális és központi 24 órás diszpécser szolgálatokat működtetünk.

Lakóház- és ingatlankezelési tevékenység

Lakóházkezelési tevékenységünk 5.897 HM-vagyonkezelésű lakásra, 2.248 gépkocsitárolóra, 3.887 szálló-férőhelyre, 109 üzlethelyiségre, azaz összesen 12.141 ingatlanra terjed ki országos szinten.

Feladata:

- a HM vagyonkezelésű lakóépületekben levő üzlethelyiségek pályázati úton történő bérbeadása,
- a bérleti szerződések előkészítése,
- bérleti díjak számlázása, beszedése, hátralékok behajtása,
- az üres lakások bérleti és közüzemi szerződéseinek kezelése,
- a nem lakás céljára szolgáló ingatlanok, ingatlan részek piaci áron történő bérbeadása,
- a katonai szervezetek által megkötött bérleti szerződések nyilvántartása.

Vállalkozási divízió

Feladata a katonai objektumokban a nagyobb mértékű, vagy különleges felkészültséget igénylő hibajavítások, karbantartások elvégzése.

Szerviz tevékenység

- **Országos hatáskörben végzett feladatok:** gépjavítás, -karbantartás, a HM megrendelésére az általa használt objektumokban mélyfúrású kutak készítése, kompresszorozása, vegyszeres tisztítása, szondafuratok készítése a szabadpiaci megrendelők számára, amelyek célja a geotermikus energiaforrásokra épülő hőszivattyú-rendszerek telepítése országszerte, hő- és melegvíz termelő, -tároló berendezések teljes körű javítása, karbantartása.
- **Az országos hatáskörű feladatokon kívül Budapesten és a főváros 50 km-es körzetében található honvédségi objektumokban végzett feladatok:** hűtőberendezések javítása és karbantartása, új split-, mobil- és ablakklímák telepítése, klíma-berendezések karbantartása és javítása, kül- és beltéri őrzésvédelmi berendezések javítása és karbantartása, hidrofórbereendezések és vízszivattyúk javítása és karbantartása, csatornatisztítás, szennyvízszállítás és szennyvíz-szivattyúk javítása és karbantartása, érintés- és villámvédelmi mérések.

Vállalkozási tevékenység

A divízió másik feladata az Igazgatóságunk profiljába illő pályázatokon (üzemeltetés, karbantartás, hibajavítás, takarítás, épületfelújítás és -korszerűsítés) való folyamatos részvétel és elnyerésük esetén azok megvalósítása.

Beruházási divízió

A több évre visszanyúló beruházási és tervezési tevékenység tapasztalatai, eredményei, személyi feltételei tették lehetővé 2004. szeptember 1-jén az önálló beruházási divízió létrehozását, amely **az alábbi tevékenységeket látja el:**

- HM, MH tevékenységi területen, illetve a szabadpiacon történő energia-racionalizálási programok előkészítése harmadik részt-

vevő általi finanszírozással, ezek megvalósításának lebonyolítása és ellenőrzése,

- a HM és MH részére a bérlakásépítési program kidolgozása, előkészítése és lebonyolítása,
- szabadpiaci építési beruházások lebonyolítása, generálkivitelezésben történő megvalósítása,
- komplex építészeti és épületgépészeti tervek készítése,
- szakhatósági, szakigazgatási engedélyeztetések (építési-bontási engedélyek beszerzése, vízjogi engedélyek beszerzése, mérésügyi feladatok ellátása), ingatlanok értékbecslése, szolgalmi jogok rendezése.

Műszaki Támogató Osztály

Rendezvényszervezés, nemzetközi szállítás-rakodás és üdültetés

Évek óta szervezői vagyunk több fontos, honvédségi és minisztériumi rendezvénynek (Honvéd Bál, Építők és Elhelyezési Szolgálatok Napja, Nemzetközi Repülónap és Haditechnikai Bemutató...), valamint jelentős közvetítői szerepet játszunk a Nemzetközi Rendezvényszervező Hivatal által szervezett eseményeken is (Tavaszi Hadjárat, Élő történelemórák, Honvédelmi Nap...).

Igazgatóságunk bonyolítja le a NATO-ban szolgálatot teljesítő, külföldi kiküldetésre készülő vagy onnan visszatérő személyek ingóságainak szállítási, valamint az ehhez kapcsolódó szerelési és lakberendezési feladatait magyarországi és nemzetközi viszonylatban is.

2005-ben is folytatódik a Magyar Légierő állományának kondicionáló kiképzése a **csehországi Bedřichovban**, melynek során a személyek oda- és visszaszállítása közreműködésünkkel történik.

Biztonsági és Vagyonvédelmi Igazgatóság

A HM EI Zrt. 2003. 07. 01-én döntött a Biztonsági és Vagyonvédelmi Igazgatóság létrehozásáról. Az üzletág mintegy 750 fős állománya két szakterületen – biztonság és ellenőrzés, valamint őrzés-védelem – végzi tevékenységét.

Biztonság és ellenőrzés

A HM EI Zrt. tevékenységének jelentős része állam-, szolgálati-, valamint üzleti titkot hordozó, kiemelt biztonságot, bizalmas kezelést igénylő projektekhez, üzleti partnerekhez kapcsolódik. Ez megköveteli a megfelelő biztonsági környezet kialakítását, állandó fenntartását, a biztonság összetevőinek folyamatos érvényesítését, és ellenőrzését. Az Zrt. által elnyert „Minősített NATO Beszállító” cím megőrzése, az ehhez kapcsolódó projektekben való részvétel a NATO biztonsági szabályok alkalmazását, betartását igényli.

Őrzés-védelem

A HM EI Zrt. a **Fegyveres biztonsági őrség (FBÖ)**-t alkalmazó kevés cégek egyike.

Fegyveres biztonsági őrség (FBÖ)

Az országban az őrzés-védelemmel foglalkozó cégek közül elsőként kaptuk meg a fegyveres biztonsági őrség létrehozására szolgáló engedélyt. A jelentős katonai objektumok mellett nemzetbiztonsági, gazdasági szempontból kiemelt fontosságú polgári objektumok őrzését látjuk el.

Referenciák

Kiemelt honvédségi és ÁPV rt. objektumok; a MOL százhalombattai és tiszaujvárosi üzemei; Balaton-West Airport-Sármellék.

Fegyveres, fegyver nélküli vagyonőrség

Az igazgatóság tevékenységének jelentős részét a fegyveres és nem fegyveres vagyonőri szolgáltatás teszi ki, amely több mint 200 objektum őrzését foglalja magába. Az objektumok őrzését a feladat jellegétől és a környezet veszélyeztettségétől függően felállított örökkel, önálló vagy megerősített járőrszolgálattal, továbbá a technikai őrzés biztonsági rendszer típusának megfelelő személyzettel biztosítja.

Referenciák

Honvédségi használatban lévő és üres objektumok, MK Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, KÜM, BKE Államigazgatási Kar, KIPSZER rt.

Egyéb vagyónvédelmi feladatok

A Biztonsági és Vagyonvédelmi Igazgatóság a fentiekén túl szállítmánykísérési és biztosítási, pénzkísérési, személy- és rendezvénybiztosítási feladatok ellátásához, portaszolgálat biztosításához, ezek megszervezéséhez is rendelkezik a szükséges feltételekkel.

Referenciák

Kecskeméti Repülónap, a Hadtörténeti Múzeum, és a HM Kulturális Szabadidő Központ egyes rendezvényei; Dunai Repülőgépgyár rt., és az ÁPV rt. egyes szállítmányainak kísérése; fegyver megsemmisítés biztosítása.

Az igazgatóság feladatának jelentős részét alvállalkozók bevonásával oldja meg.

A működési terület kiterjed az egész országra. Állandó 24 órás diszpécserszolgálattal, GPS-rendszerre alapozott jármű- felügyeleti rendszerrel rendelkezünk. A vonalas távbeszélőrendszer, a teljes irányítási szint mobiltelefonnal, valamint a szolgálati helyek URH rádiókkal történő ellátottsága garantálja a biztonságos, többoldalú összeköttetést az irányító központ és az őrzés-védelmi területek között.

Az élőrős őrzés állandó, magas szinten tartásához nélkülözhetetlen a szolgálatellátás rendszeres, dokumentált felügyelete. A HM EI Zrt. minőségbiztosítási eljárásban határozta meg az ellenőrzés menetét, fázisait.

Olyan rendszert dolgoztunk ki, amely alkalmas a napi kontroll mellett a mélyebb, hosszabb időtartamot felölelő elemző ellenőrzések végrehajtására is. E szellemben végzett munkával igyekszünk bizonyítani megrendelőink felé, hogy minden lépésünk szabályozott, ellenőrzött, az általunk nyújtott szolgáltatás megfelel a NATO és EU előírásoknak.

A HM EI Zrt.-hez jelenleg négy kft. tartozik:

**Információtechnika és Elektronikus Adatvédelem Kft.
(ITEA Kft.)**

A 80%-ban HM EI Rt. résztulajdonú ITEA Kft megalakulását követően kezdetben az elektronikai technológiák fejlesztésével foglalkozott, később az információbiztonságra specializálódott.

Az ITEA Kft megalakulása, 1989. óta informatikai fejlesztéssel és szolgáltatással foglalkozik. Kifejlesztette a személyi adatvédelmi eszközt a PePy-t, melyet forgalmaz, végzi a HM EI Rt. elektronikai Igazgatósággal a rendszerbe illesztést alkalmazói szoftverek kifejlesztését, rendszerbe állítást. Legújabb termék az intelligens chip kártya „*Logo Card*”, melyet forgalmaz.

A 2004-től a Kft tevékenységét fentiekén kívül más szolgáltatási területekre is tovább fejlesztette. *Kiemelten:* hardver szaktanácsadással és szoftver kiadással, adatfeldolgozással és adatbázis tevékenység, piac- és közvélemény kutatás, üzletviteli tanácsadás, felnőtt és egyéb oktatás, könyvkiadás, könyvkötészet és fényképészet, ingatlan forgalmazás és ingatlanügynöki tevékenység, munkaerő közvetítés, bútor értékesítés.

GSSC Biztonságtechnikai Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.

A kft.-t három ismert biztonságtechnikai szolgáltatást nyújtó cég, köztük a HM EI Zrt. többségi tulajdonában lévő ITEA Kft. alapította.

A GSSC Kft. végzi a GPS alapú jármű-felügyeleti rendszerre alapozott távfelügyeletet, két különböző rendszer bázisán:

- Castor járműfelügyeleti rendszer biztosítja egyrészt illetéktelen járműhasználat esetén annak követését, felkutatását, végső esetben a gépjármű diszpécser központból történő leállítását, másrészt alkalmas gépjárműpark ellenőrzésére és irányítására.
- Net GPS járműfelügyeleti tevékenység ellenőrzési és szervezés-irányítási rendszer, mely GPRS kommunikációval támogatott

internetes elérhetőségű és alkalmas kihelyezett terminálon keresztül a saját flotta működtetésével kapcsolatos beavatkozására ill. irányítására, valamint az országos szolgáltatási hálózat bővítését, az ügyfélkör szélesítését.

Kifejlesztette és működteti a banki objektumok szabotázsvédett távfelügyeleti szolgáltatást, beindította az üzletláncok távfelügyeletét, valamint a lakossági távfelügyelet, illetve fejlesztés alatt van a szociális és technológiai távfelügyelet.

A GSSC Kft továbbá foglalkozik a fenti távfelügyeleti szolgáltatásokhoz szükséges eszközök kereskedelmével, illetve a rendszerek tervezésével, szerelésével és a diszpécser központba történő beintegrálásával.

TERRA Ingatlankezelő és Forgalmazó Kft.

A HM EI Rt. 90% tulajdoni résszel rendelkezik.

A Kft. profiltiszta ingatlan ügyleti tevékenységgel foglalkozik.

A cég főbb tevékenysége:

Ingatlan beruházás, eladás, Ingatlanforgalmazás, Ingatlan bérbeadása, üzemeltetése, Ingatlanügynöki tevékenység, Üzletviteli tanácsadás, Mérnöki tevékenység, tanácsadás.

HI-AERO Repülőrendszerek Fejlesztő, Gyártó, Értékesítő és Szolgáltató Kft.

Olasz-Magyar vegyes vállalat. Alapítva: 2005. október 20-án.

A HM EI Rt. leányvállalata az ITEA Kft. a Civil Biztonsági Szolgáltató Kft.-vel 40% tulajdoni résszel rendelkezik.

A vegyes vállalat fő tevékenységi köre:

A pilóta nélküli repülőgépek fejlesztése környezetvédelmi, katasztrófa elhárítási, határőrizeti és honvédelmi feladatok támogatására. Alkalmazói szolgáltatások biztosítása.

Befejezésül a HM EI Zrt. tevékenységét elismerő néhány okmány illusztrációját adjuk közre.

MAGYAR SZABVÁNYÜGYI TESTÜLET
 HUNGARIAN STANDARDS INSTITUTION
 Minőségirányítási Rendszer Tanúsítás
 Quality Management System Certification

TANÚSÍTÁSI OKIRAT
CERTIFICATE

Tanúsítjuk, hogy a
 We certify that the quality management system of
HM Elektronikai, Logisztikai és Vagyongkezelő Rt.
 H-1101 Budapest, Salgótarjáni u. 20.

minőségirányítási rendszere megfelel a szabvány követelményeinek a következő alkalmazási területen:
 elektronikai eszközök fejlesztése, gyártása és rendszerek építése, valamint az ezekhez kapcsolódó szolgáltatások
 (telepítés, karbantartás, javítás, képzés); ingatlan beruházások tervezése és lebonyolítása; építés tervezése és
 kivitelezése; őtőőrös- és technikai őrszövédelen; informatikai (szofver) fejlesztés; minőségirányítási, valamint
 információbíztonsági tanácsadás; logisztikai, kereskedelmi, ingatlanüzemeltetési szolgáltatások
 meets the requirements of the standard for the following activities:
 development, manufacture of electronic devices and development of systems and auxiliary services (installation,
 maintenance, repair, training); design and organisation of real estate investments; design and execution of
 construction; technical and human guarding-protection; information (software) development, consultancy for
 quality management and information security; logistic, commercial and real estate operational services
MSZ EN ISO 9001:2001 (ISO 9001:2000)

A tanúsítási okirat érvényes / The certificate is valid: 2005. 06. 24. – 2008. 06. 23.
 Ez a tanúsítvány az MSZT által évente kiadott fenntartási határozattal együtt érvényes.
 This certificate is valid together with the maintenance decision annually issued by MSZT.
 A tanúsítási okirat száma / Reg. number: 503/0240(2)
 Budapest, 2005. június 24.
 Az első tanúsítás dátuma: 1999. 03. 29.

Pányai György
 ügyvezető igazgató

MAGYAR SZABVÁNYÜGYI TESTÜLET
 HUNGARIAN STANDARDS INSTITUTION
 Környezetközpontú Irányítási Rendszer Tanúsítás
 Environmental Management System Certification

TANÚSÍTÁSI OKIRAT
 CERTIFICATE

Tanúsítjuk, hogy a
 We certify that the environmental management system of
HM Elektronikai, Logisztikai és Vagyongkezelő Rt.

H-1101 Budapest, Salgótarjáni u. 20.
 Tanúsított telephely: HM El Rt. Logisztikai Igazgatóság
 H-1101 Budapest, Zách u. 4.

környezetközpontú irányítási rendszer megneveli a szabvány követelményeinek a következő alkalmazási területein:
 az ingó vagyonelemek és készletek kezelésének és használatának kapcsolódó tárolás, raklározás ITR (inkubancia tároló rakár)
 Marcali telephelyen

meets the requirements of the standard for the following activities:
 hold and store assets and stocks at Marcali Incubance Assets Depot facility in connection with asset management

Tanúsított telephely: HM El Rt. Vagyongkezelő Igazgatóság
 H-1095 Budapest, Soroksári u. 152.

környezetközpontú irányítási rendszer megneveli a szabvány követelményeinek a következő alkalmazási területein:
 kútbúra, kútbélyeg; technikai őrszervelet rendszerének építése és javítása; hőszigetelési berendezések javítása, fűtési hálózat üzembe helyezése,
 javítás és karbantartás; takarítás, tisztítás; villamos forgógép javítása; szivattyúk és kompresszorok javítása; nem háztartási hűtők javítása

meets the requirements of the standard for the following activities:
 well-sinking, repair of well; construction and repair of technical protection systems; repair of refrigerators and air conditioners, put into
 operation, repair and maintain of boiler; cleaning; repair of electric rotary machines; repair of industrial refrigerating (cold storage) facilities

MSZ EN ISO 14001:2005 (ISO 14001:2004)

A tanúsítási okirat érvényes / The certificate is valid: 2005.06. 24. –2008. 06. 23.
 Ez a tanúsítvány az MSZT által évente kiadott fenntartási határozattal együtt érvényes.
 This certificate is valid together with the maintenance decision annually issued by MSZT.
 A tanúsítási okirat száma / Reg. number: KIR/108/2005.
 Budapest, 2005. június 24.

Pónyai György
 ügyvezető igazgató

TANÚSÍTVÁNY

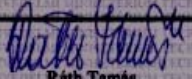
Sorszám: 168/001/2005M

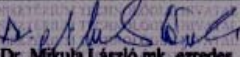
A Magyar Köztársaság
Honvédelmi Minisztérium Technológiai Hivatala tanúsítja, hogy a
HM Elektronikai, Logisztikai és Vagyonkezelő Rt.
(H-1101 Budapest, Salgótarjáni u. 20., H-2509 Esztergom-Kertváros, Hrsz.: 0300/3)
szoftverfejlesztés (NATO AQAP 150); elektronikai rendszerek építése; elektronikai
eszközök gyártása; elektronikai termékek piaci igényre fejlesztése
illetékességi területen az
AQAP 2110:2003,
órás-védelem; elektronikai eszközökhöz, rendszerekhez kapcsolódó szolgáltatások
illetékességi területen az
AQAP 2120:2003
követelményeinek megfelelő minőségirányítási rendszert működtet.

Jelen tanúsítvány a 693/19/2004 számú Felülvizsgálati Jelentéssel együtt – évenkénti
felügyeleti vizsgálatral – 2008. február 15-ig érvényes.
Budapest, 2005. február 28.

Ráth Tamás
HM Technológiai Hivatal
főigazgató

Dr. Mikula László mk. ezredes
főigazgató minőségbiztosítási és
szabványosítási helyettes

TECHNOLÓGIAI HIVATAL

NATO

